~~John Redman Coxe~~

C. A. Young

Ps: CXXI.

Auxilium meum à JEHOVA,
qui fecit cœlum & terram.

Charles H. Young

Harriet [illegible] Brown

Rhodologia
1st Bk on The Rose

1. Rosenberg: Rhodologia. 1628
2. Ang: Sala – Ternarius &c 1630
3. Jentzelius – Exegesis Chem.

Divinum hæc nectar, dirum trahit ista venenum,

RHODOLOGIA
seu
Philosophico-Medica
generosæ ROSÆ descriptio,
Flosculis Philosophicis,
Philolog, Philiatr. Politicis, Chym, etc. adornata,

authore
IOANNE CAROLO Rosenbergio,
Argentin. M. et P. D.
Reip. Wormat. Poliatro

ARGENTINÆ.
Typis Marci ab Heyden,
Anno 1628.

Virtute in solo.

Felicitate in polo.

Boni non solum ex bonis, sed et malis, bonum; mali non solum ex malis, sed et bonis, malum elaborant.

Potentissimo & Invictissimo

FERDINANDO II.
ROMANO IMPERATORI
SACRATISSIMO, AVGVSTISSIMO, GERMANIÆ, HVNGARIÆ, Bohemiæ Regi, Archiduci Austriæ, &c. Domino clementissimo.

Perpetuam felicitatem.

Enerosam Rosam, florum principem, *principum Princeps IMPERATOR Sacratissime Augustissime, Invictissime*, cùm describere & Botanologicam eius Historiam tum Philosophicè tum Philiatricè pertractatam publicæ luci exponere in animo haberem, atque simul vna ex parte maximi illius, cuius SACRA CÆS. MAIEST. VESTRA ipsam non solùm Argentinensem, tum Remp. tum Academiam, sed & me humilimum clientem in prima, sub felicissimo

ſuo auſpicio inſtitutâ, promotione doctorali vnâ cum aliis competitoribus participem reddidit, beneficij & privilegij, nullâ vnquam in perpetuum oblivione obliterandi, gratiſſimo animo anxiè quaſi recordarer, ſed qua ratione mentis meæ, gratiarum debito veluti gravidæ & jam jam parturientis gratitudinem declararem, dubius hærerem; ex altera verò parte in animum revocarem id, quod *ex Plinii lib. 21. c. 3. & l. 16. c. 4. Tolozanus l. 6. de Rep. c. 20. t. 34. refert*, coronas nimirum floridas, & maximè roſaceas, olim in honorem Deorum fuiſſe concinnatas, ſummámque eiuſmodi coronarum fuiſſe authoritatem; in ea ſtatim acquievi ſententiâ, *Sæ. C. M. Veſtræ*, quæ dignitate imò divinitate ſua DEUM in his terris repræſentat, nullo officij, gratificationis & libaminis genere me pro tenuitate mea inſervire magis poſſe, quàm ſi Rhodologiam meam, tanquam roſeam corollam, papyraceis licet roſis & floſculis (ſed & Papyri Aegyptiaci floribus vtuntur Aegyptij ad Deos coronandos, *teſte Plinio lib. 13. c. 11.*) concinnatam Eidem ſumma ſubmiſſione ac devotione nuncupatim conſecrarem, haud ſterili ſpe fretus, *Sam. C. M. V.* pro ea, qua divinitus

tus prædita eſt, Heroica virtute animum pro manu, voluntatem pro viribus cum bono Deo ſuſcepturam: *Artaxerxis* Perſarum, & *Ludovici XI.* Galliæ Regis exemplo, qui minima etiam munuſcula optimo affectu oblata non tam ſuperciliosè rejecerunt quàm ſerena fronte receperunt. Miſes Artaxerxi pomum in vanno obtulit, & eidem Sineta lympham in vola manus, Aeliano authore: Regi Galliæ verò ruſticellus quidam marcidum rapum, vel, vt alij volunt, raphanum, Aegidio Corrozeto teſte de dictis & factis memor. Auguſto verò Imperatori, vt Hiſtoriæ tradūt, agricola quidam calamum. Quos omnes nihilominùs tum ſingulari gratia tum inſignibus muneribus maximi illi Heroes affecère. Roſas *S^a. C. M. V.* ego offero, Rhodologiâ meâ contentas, Botanologicè à me deſcriptas, haud nobiles ex auro formatas, notas tamen eas & natas ad mortalium ſalutem, quæ fragrantiæ ſuavitate virtutumque efficacitate maximè excellunt, vtpote ex quibus præſtantiſſima quæque medicamina, cordialia præſertim, refrigerantia & reficientia confici ſoleant. Equidem cùm Imperatrix & regina florum roſa ſit, quo reſpectu Imperatorem atque

principem ei etiam in ipſo tractatulo haud præter rationem comparavi, Botanologicam eiuſdem Hiſtoriam nemini præterquam, *Sacratiſsimo, virtutibus victoriiſque verè Imperatoriis florentiſsimo Imperatori, Regi ſummo*, (cui etiam devinctiſſimum gratiſſimúmque animum vt debeo, ita dedico humilimè) dicandam atque cõſecrandam arbitratus ſum, non quòd vel vana perſuaſione vel intempeſtivo deſiderio ſperem, *S^am. C. M. V* tot tantíſque Imperialibus negotiis graviſſimis hoc turbulento præſertim ſub Divina ferula conſtituti Imperij ſtatu, ad auream, optimam, & optatiſſimam omnibus pacem reducendo, occupatam exiguum eiuſmodi libellum (*Cæſarei* etiam *nominis Auguſtiſsimi* altitudine atque amplitudine indigni) ad manus ſumpturam aut lecturam. Neque enim is earum virium eſt, quarum Q. Curtij Hiſtoricus de Alexandri Magni rebus geſtis liber, qui & ſpem authoris & expectationem lectoris feliciſſimâ efficaciâ ſuperavit; etiamnum vel eo nomine Regibus commendatus, quòd jucunda eius lectio priſtinæ Regem ſanitati reſtituerit. Alphonſus namque Arragoniæ Rex, vt memorat Antonius Panormita *de reb. geſt. Alphonſi.*

&

& Aeneas Sylvius de eius dictis, Capuæ laborans adversâ valetudine, medicis multa medicamenta adhibentibus, Q. Curtij historias de Alexandri Magni rebus gestis legere cepit: cuius lectione delectatus, cùm omnem morbi vim superasset; valeat, inquit, Hippocrates Imperator, Galenus Rex, Avicenna Princeps (hisce enim epithetis Coriphæos suos, medici exornare consueverunt) vivat Curtius restitutor sanitatis meæ. Non, inquam, authoritatis, dignitatis, aut virtutis est Rhodologia mea, præmatura ignobilis ingenioli fætura, eâ intentione *S^a. C. M. V.* à me dedicata, vt, posteaquam *S^a. C. M. V.* vel à longè rediantem gratiæ lucem aspexerit, excellentissimi, officiis quorum vtitur ordinariis, Archiatri & Medici Aulici (quos meritissimos ac celeberrimos Artis Medicæ Antesignanos, meorum arbitros scriptorum, judices laborum lubentissimè agnosco, veneror, suspicio) perlectâ illâ pro occasione atque beneplacito, considerent & attestentur; maximas infinitásque ferè rosis à benigno Creatore inditas esse vires ad salutem atque recreationem hominum: me proindè (tenuem vix quidem nobilissimorum eiusmodi

virorum vmbram) operæ prætium forsitan fecisse, neque oleum & operam omninò perdidisse, vtilitati certè aliorum potiùs quàm propriæ consuluisse, quòd serenissimæ illius florum reginæ Botanicam Historiam eâ, quâ nusquam hactenus à quoquam descripta prodiit, ratione & formâ fideliter, si non feliciter, pertractarim. Cæterùm qui me quàm maximè à proposita dedicatione deterrere, ac deterritum diutiùs detinere primùm videbatur *Sæ. C. M. V.* summus splendor, quem ne quidem condignis encomiis efferre, nedum perferre, vel adire propiùs ignobilioris fortunæ mortalibus concessum, is jam, desperatam anteà & extremâ verecūdiâ suppressam, reefflorescentem alacritatem animo irradiavit, vt eo clarissimo splendore de novo animatus veluti animus meus summáque *Sæ. C. M. V.* virtute (quam cum pari fortuna felicissimè certantem non tam rustico pudore vereri quàm requisito honore revereri decet) cumprimis verò singulari benignitate suscitatus, tum in *Sæ. C. M. V.* laudis nunquam satis laudatæ celebrationem, tum in gratiæ, æternâ gratiâ dignissimæ, acquisitionem, tum vlteriorum motricum causarum, quæ me ad

pręten-

præsentis opusculi dedicationem impulêre, declarationem expeditus, resolutus & jam in procinctu constitutus esset; nisi omnibus non dicam huius vel illius vrbis, sed totius Orbis incolis constaret, laudem *S^æ. C. M. V.* omnem omnium superare laudationē & longè transscendere vniversa encomiorum prædicamenta: &, quam ab aliis alij emendicare gratiam assolent, eâ gratiosissimè *S^am. C. M. V.* indignos potiùs etiam quàm non etiam dignos dignari: ac proindè in evehendis laudibus *S^æ. C. M. V.* longè majori laude me cunctas laudationes supprimere quàm illas insufficienter exprimere. Adeò inenarrabilis est *S^æ. C. M. V.* tum gloria tum gratia: quam, cùm præter alios innumeros Imperij subditos Argentinenses etiam persentiant summísque extollant elogiis; inter quos nobilissimus, consultissimus & clariss. *Ioannes Fridericus Schmidius, V. I. D. S^æ C. M. V. Palatij Comes, Patriæ Consiliarius & Advocatus celeberrimus*, cognatus meus charissimus, tum & piè sanctéque venerandus parens meus, *Vrbanus* Rosenberg/ olim *Cæsareus Notarius & primarij Senatus Argentoratensis Assessor* optime de Repub. meritus, nunc ἐν ἁγίοις, atque etiam oculissimus

 frater

frater meus, *Ioannes Georgius* **Rosenberg**/ V. I D. eorum exemplo magis magísque agitatus atque animatus ego chartaceum hoc munusculum, licet *S^a. C. M V.* indignum. Eidem tamen ob prædictas motrices causas consecrare ausus sum; vt ita sub tutelari *S^a. C. M. V.* numine ac nomine, sub ipsis Imperatricis Aquilæ alis secura Rhodologia mea vnâ mecum quorumvis sive subtiliorũ sive crassiorum Momorum, Mimorum, Zoilorum, Sycophantarum & sine κρίσει Criticorum adversa ac perversa judicia vel evitare vel evincere possit. Nec despero, cùm certissimus sim, *S^am. C. M V.* laudatissimis illis, quas & *Ferdinandum I. Imperatorem Augustissimum*, sacratissimę memoriæ decorasse nobilissimus Mynsingerus in Epistola nuncupatoria Apotelesmatis sui in Institutiones Iustinianeas testatur, virtutibus (Iusticiâ, liberalitate, animi magnitudine in adversis, moderatione in secundis clementia, &c.) exornatissimum pectus habere. Vt Imperio non solùm gratulari, sed & gloriari omninò liceat, Cæsarem Ipsum tum Patriæ Patrem, tum literarum literatorúmque Patronum & Mœcenatem esse inter illustrissimos doctissimum, inter

doctis-

doctissimos illustrissimum: facultatum Doctores, præsertim doctiores, vndiq; ferè pressos, singulari patrocinio tueri ac defendere: Medicinam, sanitatis & vitæ reginam, (sed ab impiis ac infidelibus Iudæis Christi Christianorúmq; adversariis, temerè sese nobilissimis facultatibus ad nescio quam occasionem qua occasione versutissimè immiscentibus, & aliis empiricis medicastris, miserè prostitutam) & veros Medicos, Naturæ consultos, summo favore favere: id fortean considerare, quod Historię testantur, tantam nimirùm olim Medicinæ dignitatem fuisse, vt plurimi etiam reges & principes eam studiosè excoluerint: inter quos *Gentius Rex* Illyricus, à quo *Gentiana* inventa, *Mauritaniæ Rex* Iuba, *Artemisia* Regina Cariæ, à qua denominata herba *Artemisia*. *Fridericus III. Imperator* hortis plurimùm oblectatus herbarum summam cognitionem habuit, vt medicos suæ ætatis facilè superaret omnes in eâ noticiâ, teste Cuspin. Plutarchus memorat, fortissimum Heroem, *Herculem*, Medicinæ peritum fuisse: à quo genus suum deducens Hippocrates Medicorum summus, in tanta ab Atheniensibus dignitate fuit habitus, vt statua

tua ei in æternam memoriam erecta fuerit. *Petrus Vlyxiponensis Episcopus Tusculanus* in Medicina doctissimus Pontifex factus *Ioannes XXII* dictus, teste Platina, thesaurum pauperum conscripsit. *Hadrianum* quoque Imperatorem Medicinæ studiosissimum fuisse referunt. *Alexandrum Magnum* Medicinâ adeò imbutum atque delectatum fuisse scribit Plutarchus, ut multis amicis succurrerit in morbis certáque remedia & victus rationem ordinârit. Immo ipse DEUS, Rex regum & Dominus dominantium, medicum sese professus est. *Exod. c* 15. *v*. 26. Et Dominus IESUS varios etiam nullis herbis, sed vivificis solummodò verbis persanavit morbos insanabiles mortuósque vitæ restituir. Quorum omnium consideratione permotus *S^a. C. M. V.* Rhodologiam meam, quâ possum, maxima submissione, observantiâ, piâ sanctâque veneratione in clientelam offero; & oro, ut, quâ mansuetudine supplices subditorum libellos quotidiè suscipit serenâ fronte, eâ etiam Rhodologicum meum libellum suscipere haud dedignetur; atque, ut veteres non tantùm corollas è rosis nectere & capiti imponere, sed & pavimenta sępè rosis consternere refrigerationis

tionis ac recreationis gratia soliti sunt (veluti Medicorum Archidux, & ANGELUS GALENUS *l.10.meth med.c.8. & l.1. de art. cur. ad Glauc. c.14. testatur*) ita *S^a. C. M. V.* oblatas à me, chartaceas rosas infimo saltem in amplissimæ Bibliothecę suæ pavimento recreationis gratia stratas velit. Quod dum spero, DEO OPT. MAX. cœlesti Imperatori *S^am. C. M. V.* unâ cum IMPERATRICE *Augustißima*, FILIO, *Hungariæ & Bohemiæ Rege Sacratissimo*, *Prosapia* universâ serenissimâ (divinitùs benedicto Imperatorum & Regum seminario) atque etiam Aulâ amplissimâ, inclytâ, ardentissimis votis devotissimè commendo, ut constantissimâ optatissimæ pacis, sanitatis, felicitatis fruitione vivant, valeant ac in æternum floreant. Ita animitus precor. Wormat. 3 Calend. Febr. Anno Christi: *FLoreat saLteM paX atqVe VerItas DIebVs nostrIs*. Esa. c.39.

Sæ. C. M. V.

Humilimus subditus & cliens

Iohannes Carolus Rosenberg/
M. & P. D. Reip. Worm.
Poliat.

Jn Rhodologiam Philosoph-Iatricam

NOBILISSIMI AC EXPERIENTISSIMI VIRI, M. & P. D. Reipubl. Wormat. Poliatri.

Vc illustris ades, cohors Sophorum
Ordo totius innovator orbis
Cui tantam tituli crucis Rosatæ
Atq; insignia promovent salivam:
Vos, inquam, Roseæ domus sodales
Pleni numine, præscij futuri
Queîs tingens lapis, Alchymisticæque
Divinum artis opus leve est Parergon:
Huc huc, æquamines adeste Mystæ,
Autorique, suo libelluloque
De virtutibus edito rosarum
Grates, quas meruit referte, proque
Vestri nominis ampliatione
E rosis, violis, calèndulâque
Sertum fingite, mollibusque doctum
Circumcingite verticem corollis.
Seu vos torrida Fessa, vel Marocchi
Cælum contegat, aut silens erêmus,

Seu

Seu vago pede pervoletis urbes,
Et pallatia fumivendulorum,
Rhenumque, Ararimque, Tiberimque,
Exosíve diem, quietiores
Sedes quæritis horridis in antris
Huc deflectite singuli, Rhodori
Velantes roseis caput corollis.
Seu vobis labor est inusitatas
Plebi condere formulas loquendi;
Sive denique pervicace tacti
Afflatu violentioris ignis,
Mentem corrigitis sacræ Tabellæ:
Hûc adeste quot estis universi,
Et doctum roseis mei Rhodori
Circumcingite verticem corollis.
Fallor! nullus adest, & Entheatam
Summa oblivio, ferreusque Averni
Somnus corripuit sodalitatem:
Ergò, abite quot estis universi
Fratres, auriferum Tagum daturi
Sed mendaciloqui crumenimulgæ
Sed melancholici, Thrasi, histriones,
Sed non visibiles tenebriones;
Ite præcipites ad antra, vostrâ
Cum famâ, & renovatione mundi,
Scriptisque omnibus istius farinæ.
At verò tibi, cui salubrioris

Doctrinæ

Doctrinæ radius, Rhodore, fulsit,
Cui verè roseum novem sorores
Herbarumque Deus dedêre nomen:
Quis non accinat, osculumque figat?
Quis non sertula præbeat, decoris
E rosis, violis calendulâque?
Aut quis tàm vacui siet cerebri
Qui laurum neget implicare fronti
Nec non purpureas comis corollas.
Tanto acumine mentis explicanti
Naturam & varium genus rosarum,
Et quæcunque manus vetustiorum
De Rosæ medico notavit usu,
Et quæcunque etiam recentiores
Dictarunt Chymici foci labores;
Cur non gratuler intumis medullis?
Cur non osculer extumis labellis?
Cur non serta parem tuis libellis?
Cur non tempora floribus novellis
Bellulisque comas premam rosellis?
Cur non ingenuum mei Rhodori
Exornem roseis caput corollis?

Transmittebat debiti officij ergò

Samuel Clossæus, Med. Doctor, apud Mediomatricos.

In

In nomine JESU.

Prælu dium ſeu præloquium in Rhodologiam.

Los omnium florum princeps, generoſa Roſa (ſic à ſubtiliſsimo Naturæ ſecretario, Iulio Cæſare Scaligero, *ſcientiæ aligero, nominata) inter alias, quas* Deus Opt. Max. *omnium rerum conditor, pro ſumma ſua potentia, ſapientia, ac bonitate,* Hominis *(olim vivæ veræque ipſius imaginis, nunc verò poſt lapſum, proh dolor, obſcuriſsimæ vmbræ) gratia fabricavit, creaturas minerales, vegetabiles & animales, medico vſui dicatas, excellere vnanimi omnium excellentiorum tum Philoſophorum tum Philiatrorum cõſenſu videtur,* Nullum *namque ſimplex, nullum ingrediens, medicis ſic dictum, vel vernaculum, nobíſque conterraneum, vel exoticum & peregrinum, quod in* Medicina *magis neceſſarium, magis vtile, magis jucundum.* Nullum *certè metallum, nulla planta, nullum animal, è quo tot & tanta, quot & quanta è roſa, omnis generis medicamenta, interna & externa, conficiuntur; vt*

meo quidem judicio Pharmacopæorum Panacæa haud ineptè dici queat. Omnium certè horti & ſcrinia vbique roſis, conclavia & tabulata roſaceis abundant medicamentis. Et ſanè, ſi quæ Pharmaceuticis in officinis vel præſcribi vel diſpenſari (bonâ veniâ cum medicis ita loquar) vel dividendi videntur, tertium ferè quodque roſaceum, id eſt, è roſa vel abſolutè vel ex parte conſtitutum animadvertitur. Imò poſſet integra ferè ad omnis generis morbos accommodata pharmacopæa inſtrui & inſtitui, & ſolis è Roſa paratis pharmacis, tam Galenicis quàm Hermeticis (deſtillatis ſcilicet, aqua, oleo, ſpiritu, ſucco, infuſione, Iulepo, ſyrupis variis & ſpeciebus, electuariis, conſervis, extractis, pilulis, tragæis, tabulis, rotulis, oleis, vnguentis, ceratis, emplaſtris, balſamis) adornata Rhodopharmacopæa nominari.

Ne quid de eximio & frequentiſsimo eius in Arte non ſolùm Spagyrica, ſed & magirica ſeu coquinaria vſu dicam. Certo certius eſt, optimum maximum Roſæ præ reliquis omnibus ſimplicibus vſum eſſe in conficiendis tum alimentis tum medicamentis præſtantiſsimis. Quibus motus animum meum (aliâs diſcendi potiùs quàm docendi ſcribendíve cupidum, omnis certè inanis gloriolæ & lucelli cupiditatis expertem) appuli ad deſcribendum pro ingenioli tenuitate nobiliſsimum florem, Botanicam illam ſeu vegetabilem panacæam; cuius vſus quotidianus

dianus maxime necessarius, vtilis, & jucundus (colore, odore, sapore, virtute) summam apud mortales & gloriam & gratiam promeruit: præsertim cùm viribus preciosissima exiguo tamē precio comparari possit ac soleat. Etenim vernacula nobis, conterranea, seu sympatriota, princeps licet planta, haud solis tamen principibus & magnatibus, sed & infimis rusticellis nata & nota, tantò etiam magis grata est: nec proindè minori in existimatione habenda.

Atque hîc reprobanda potiùs quàm approbanda illorum opinio, opinione firmata consuetudo, quâ neglectis rejectísque iis, quæ natura, alma mater, nobis in patria nostra monstravit, donavit, commendavit, medicamentis simplicibus, præ pedibus nostris excrescentibus, efflorescentibus, & effructescentibus ad exotica, quandoque etiam exitiosa, ceu sacram quandam anchoram vnice confugiunt: ac si nostratia mera essent zizania, oculis elegantiâ pascendis tantùm & naribus fragrantiâ titillandis à rerum omnium parente DEO & ei ancillante Natura (quam justissimam æquè ac sapientissimam vbique vocat venerandus senex noster Hippocrates) frustrà data aut alendis solùm vermibus, erucis, limacibus, araneis nata? Nimirùm, vt vestimentis, ita & medicamentis raris, novis, & nothis, repudiatis notis, sunt qui gaudere solent: quemadmodum & ipsorum medicorum novitate ac varietate

plurimùm delectantur, neglectis nonnunquam odio & invidiâ eruditißimis, electis contrà factioso favore rudibus, semidoctis, semicoctis impudentibus, imprudentibus, medicastris maximas non raro inconstantiæ & ingratitudinis pœnas dantes. Perperam itaque faciunt, qui cognitis & cognatis posthabitis simplicibus, incognita, incerta, barbara, precio sæpenumero magis quàm virtute preciosa suspectaque omninò accersunt. Quibus & vitæ & fortunarum aleâ incertâ, lubricâ & momentaneâ acquirendis

Impiger ad Græcos, Mauros, Babylonas & Indos
Velis ac remis pharmacopola volat.

Quod temerè fieri, Plinius (*quamvis malè-informatus atque parùm sanus aliquando rerum* Medi*carum æstimator*) *etiam* Medicis *obiicit*, *dum inquit* l.22. c.24. *Nos nec Indicarum Arabicarumque mercium aut extremi orbis* Medicinas *attingimus.* Non *placent remedia tam longè nascentia; non nobis gignũtur, imò ne illis quidem, alioqui non vẽderent. Quanquam ille affectibus correptus arbiter immaturum & iniquum videatur tulisse judicium, dum exotica omnia, omniaque composita & ipsam medendi artem reijcere contendit.* Sed (*vt ipsum & ipsius asseclam Antonium Mizaldum in Alexicepi sui præfatione ex Theodori Zvingeri lata sententia condemnem*) *Plinius cùm ex libris & commen-*

commentariis veterum medicamenta varia in opus suum seu farraginem Historiarum (sæpè etiam fabellarum) naturalium congessisset eáque infallibilia & nunquam variabilia esse crederet (quod idem tyronibus contingit, cum primùm Medicinæ præcepta discunt, ut quemvis morbum sibi oblatum se felicissimè curaturos confidant) medicos damnare fuit ausus l. 24. c. 1. *quòd compositis medicamentis vterentur, cùm simplicibus vti possent, quódque remedia ex vltimis Indiis petita adhiberent, cùm vulgatissimis æquè felici successu vti possent.* Sed *quàm credulus hac in re, diligentissimus aliâs naturalium rerum promus-condus,* Plinius *fuerit, cuivis vel mediocriter in arte versato liquere potest.* Non *rem, sed artem se damnare ait. At non videt, artem absque re subsistere non posse, nec rei absque arte certum & verum esse usum.* Si *mores hominum damnat medicinâ præpostere vtentium, damnet etiam vinum, quo plurimi ad ebrietatem abutuntur; damnet Venerem, quâ tamen genus humanum conservatur & propagatur; damnet causidicinam Politiæ medicinam.* Plinio *certè indigna etiam illa argumentatio. Si ad usum quempiam vel nobis vel* Indis *nata essent* Indica *simplicia non venderent ea.* Can*crina sanè consequentia. Quale verò argumentum illud est, quo* libro 22. c. 24. *contrà medicorum cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota disputat, quòd* Natura

ſimplicia omnia crearit? Annon pari ratione Spagyricam, *Magiricam, & pleraſque alias* Mechanicas *artes tollet?* Ceterùm, *quia Medicinam nunquam exercuit Plinius, iccirco vim illius ignoravit, nec conſideravit, compoſito morbo compoſitum medicamentum, ſimplici ſimplex, extremo extremum eſſe opponendum. Adde quòd Plinij Libri, cùm non tam* Philoſophici, *acroamatici, & Medici, quàm* Philologici, *exoterici & Hiſtorici, narrationes aliquando potiùs quàm rationes, caſus quàm cauſas nobis exhibeant, pluribus nonnunquam mendis quàm medicamentis referti; non etiam adeò ſint authentici, vt à* Plinianis *quibuſdam mancipiis habentur. Nihilominùs, vt verum fatear, multò tutius fuerit, veluti ſcripſit ad Antigonum Regem Diocles Caryſtius, medicus ab* Hippocrate *famâ & ætate ſecundus, & à* Galeno *tantoperè commendatus, ijs vti, quibus delinqui facilè non poteſt: ex quorum numero cumprimis innocentiſſima* Roſa. *Quare nec peregrinis & incertis ita ſubſcribamus, vt certa & probata proſcribamus. Fallax eſt Medicus, inquit Arnoldus Villanovanus, aut ignarus, qui quærit inuſitata & rara, cùm poſſit communibus ſubvenire languenti.* Cui *adſtipulatur alter* Dioſcorides, *Andreas Matthiolus, fideliſſimè monens, hoc ævo ſyncera haud facilè inveniri medicamenta, quæ ex Barbaris & omnium maximè ex Alexandria & Syria ad nos convehuntur. Siquidem*

cùm

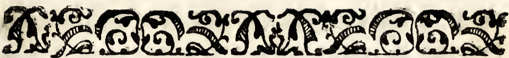
cum omnia per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorúmque manus transeant, qui nobis Christicolis semper dolos fraudésque moliuntur. Diis suis (vt Indi Deastro suo Vizlipuzli) gratissimum sacrificium facere sibi persuadent, si nos in re quapiam fallere, inficere, interficere possint. Vt ob id ineptè quidam peregrina pharmaca cum Barbaris nomenclaturis suis tantoperè ad miraculum vsque extollant, vernaculis atque avitis hortorum nostrorum remediis absolutè præferant; cum illa, vtpote sæpiùs obsoleta, putria, arida, à muribus, araneis, vermiculis, tineis, blattis, muscis vitiata, marcore ac situ corrupta, vetustate & longæva repositione exsucca, corrugata, flaccida, enervata, revera quandoque expiatione plus indigeant quàm vt corpora ritè expiare seu purgare ipsa queant. Verùm enimverò mediâ hîc procedendum via, & nec ijs qui nullis exoticis vtendum censent pharmacis, applaudendum judicarim. Vtraque tum conterranea tum exotica à benignissimo DEO ad suam gloriam, Hominis verò vtilitatem creata. Sicubi tamen nobiscum sata & nata nobis obviam veniant ac pro voto nostro satisfacere valeant, cur aliena magno nec necessario precio & dispendio conquiramus? præsertim cùm illa nobis sint familiariora & cõvenientiora. Vt quid opus habeam Rhabarbaro vel Diagridio, vbi syrupus rosaceus solutivus simplex sit sufficiens? Atque ob hanc ipsam rationem omninò

etiam statuo, tamdiu à mineralibus & metallicis remediis validis, ne dicam violentis (suum aliâs in Medicina locum obtinentibus, ceu extremis remediis in extremis affectibus) medico puræ conscientiæ addicto abstinendum esse, quamdiu lenibus, blandis, innoxiis è classe vel animalium vel vegetabilium, seu plantarum petitis simplicibus scopo & intentioni satisfacere possit. Sed de hac re plura inferiùs.

RHODO-

RHODOLOGIÆ PARS I.

CAPVT I.

Varia continens Rosæ encomia, &c.

VM ſimplicia, vt modò in Præloquio declaratum, ab omni antiquitate maximè ſint celebrata in medendi arte, vtpote quibus potiſſimùm tutò, tum & pro neceſſitate citò atque jucundè multorum magnorúmque morborum cura perfici poſſit ac ſoleat; eadem etiam tanquam naturæ noſtræ familiariſſima cumprimis in Medicina noſtra commendata habeamus: & plantarum reginæ ROSÆ, beneficentiſſimæ faviſſæ, ſuaviſſimæ ſenſuum amaſiæ, Hiſtoriam Botanologicam tum Philoſophicè tum Philiatricè nunc deſcribamus: facto exordio ab illius encomio, quo eam antiqui pariter ac neoterici Iatro-Philoſophi ad cœlum vſque extulêre.

Roſa beneficētiſſima faviſſa.

Equidem cùm generoſa ROSA raro flo-

ris ac odoris privilegio nobilitata ſummum hortorum noſtrorum ornamentum ſit & habeatur, non mirum eſt, venerandam antiquitatem eam adeò celebraſſe, vt Anacreon, *Poëta vetuſtiſsimus*, ſequentem in modum ipſam decantare auſus, imò coactus, fuerit.

Anacreontis de Roſa carmen encomiaſticum.

Roſa flos odorque Divûm,
Hominum roſa eſt voluptas,
Decus illa gratiarum,
Florente amoris horâ
Roſa ſuavium Diones.
Quid plura? nónne multis
Medicina certa morbis?
Huius ſenecta ſuavem
Servat juventa odorem.

Quos verſus *Henricus Stephanus* eleganter ita cecinit.

Roſa honor decuſque florum:
Roſa cura amorque veris:
Roſa cœlitum eſt voluptas.

Roſa regina florum, terræ ornamentum, Naturæ vexillum, &c

Scitè igitur & appoſitè apud Achillem Statium *l. de Leucippæ & Clitophontis* amoribus ſtatuitur, ſi Iupiter floribus regem imponere vellet, Roſam inter flores regnum obtenturam: cùm hæc pluribus ſenſibus, vtpote oculis, naribus & palato acceptiſſima, verè ſit & habeatur florum regina, terræ ornamentum, plantarum decus, oculus florum, prati

rubor,

rubor, pulchritudo coruſcans, terræ riſus, veris Phœnix, Naturæ vexillum, pompa, triumphus.

Hinc *Æmilius Macer* de materia medica *l.* 1. *c.* 27. roſas aureolas vocat, & antecedente, *c.* 26. ita canit, *Roſa aureola.*

Dici flos florum nobis roſa jure videtur. *Flos florũ.*

Et alius quidam:

Dici jure ſolet roſa florum gloria prima.

Et Iulius Cæſar Scaliger *l.* 2. *de plant.* Florum, inquit, roſa princeps eſt. Quod etiam habet *ex* 125. *ſ.* 13. Item *ex* 287. Roſa tum precioſior tum elaboratior quàm quævis gemma. Et *ex* 141. *ſ.* 4. Roſæ fragrantia omnium jucundiſſima. Nec fragrantiâ ſolùm, ſed & elegantiâ atque virium excellentiâ præſtant: candore nitent, rubore rutilant, odore & ſapore recreant, virtute reficiunt. Quare ſi quis omnibus laudibus ſit dignus, roſa nuncupatur. Vndè *S. Hieronymus l.* 2. *Ep.* 15. de puella laudatiſſima ſcribens, vniverſa, inquit propinquitas roſam ex ſe natam gaudeat. Et beatiſſima ſanctiſſimi IESV genitrix Virgo *Maria* roſa metaphoricè & myſticè nuncupatur. Hinc *S. Bernhardus.* Maria eſt viola humilitatis, lilium caſtitatis, roſa charitatis. *Florum princeps.* *Roſæ elegantia.* S. Maria *roſa.*

Quibus ac ſimilibus elogiis fortean motus excellentiſſimus medicus Auguſtanus,

Raymun-

Raymundus Myndererus Roſam & verè deperi-re, & ferè adorare videtur in Aloedario ſuo Marocoſtino, ſequente alloquio. Tu terræ ornamentum plantarúmque decus, florum ocelle, horti rubor & amœnitas, pulchritudo coruſcans & formoſis foliis comata nobilibúſque frondibus luxurians *Roſa*, Rodopharmacis admixta noſtris, vires tuas exere. Tu purgantia rectificabis, aliorum calorem minues ac temperabis: tu ſanguinem, aduſtos humores elidens, depurabis; tu viſcera præcalida ad commoderationem reduces; tu ea flaccida firmabis, humores naturales conſervabis, præternaturales & purgantes expurgabis, medios ſeu neutrales emendabis, univerſos putrefieri ac corrumpi prohibebis; tu nauſeam fugabis, fluctitantémque ac in ventriculum regurgitantem bilem abiges tu cordi robur afflabis eáque omnia præſtabis, quæ te tuis donis à ſummo creatore tuo tibi conceſſis omnis ætas experimentorum copiâ ducta hucuſque præſumpſit.

Non eſſet, inquit idem Mindererus, vel lux vel luxus Apothecis, ſi Roſa pharmacopæis deſideraretur.

CAPVT

CAPVT II.

QVapropter olim ab Ethnicis dignæ habitæ erant rosæ, quæ Auroræ dicarentur. Vnde apud Ovid. 2. *Metamorph.* legitur. *Rosa auroræ dicata.*

—— ecce vigil nitido patefecit ab Ortu
Purpureas aurora faces & plena rosarum
Atria.

Imò etiam Veneri, vel potiùs Cupidini, sacrata fuit Rosa. Hunc namque tota facie repræsentare videtur, quemadmodum scripsit *Philostratus*. Etenim rosa recens & juvenis apparet in suo rosario, nec non blanda, ut Cupido: aureis præterea comata est capillis, vt ille: spinas pro telis seu jaculis gestans, pro facibus fulgorem, pro alis folia, brevissimæ, vt ipse Cupido, durationis: addo, quòd sicuti rosam absque læsione paucissimi assequuntur, ita Cupidine absque corporis vel animi vel fortunarum læsione & jacturâ paucissimi potiuntur. *Rosa Veneri & Cupidini consecrata.*

Verùm Rosam Cupido Veneris filius, vt Poetæ fabulantur, Harpocrati, silentij Deo, digito labia compescenti, donavit. Vnde mos ille fluxisse videtur, vt in cænaculis Rosa lacunaribus supra mensarum vertices affigatur, vt quisque sit secreti tenax, nec facilè divulget, quæ sub Rosa, id est, silentij fide, dicta sunt, *Vndè proverbium: sub rosa dictum.*

ſunt. Qua de re elegantiſſimus Poëta ſequentem in modum canit:

Eſt Roſa flos Veneris, cuius quo furta laterent,
Harpocrati matris dona dicavit Amor.
Indè roſam menſis hoſpes ſuſpendit amicis,
Convivæ vt ſub ea dicta tacenda ſciant.

Turcæ roſas honorant. Turcæ, vt refert *Augerius Busbequius* in itinere Conſtantinopolitano, Mahumeti ſuo roſam ceu ſingulariſſimum honorarium deferunt & roſarum folia humi jacere minimè patiuntur, quòd, vt veteres roſam ex ſanguine Veneris, ſic iſti ex ſudore Mahumetis natam ſibi perſuaſerint. Itaque ſi fortè vel roſæ (vel etiam chartæ) folium repererint, erectum & oſculo exceptum ſæpiùs, in rimam aliquam parietis poſitum obſtruunt & reſervant. Quaſi verò flos tam fragrans ex tanta tam ſordidi athei ſpurcitie demùm ſuccreviſſet, cùm tamen roſa ſordidis pleriſque etiam inſectis cantharidibus, ſcarabæis, &c. adverſa eſſe ſoleat, teſtibus *Theophraſt. Plin. Scal. &c.*

S. Dorothea roſas hyeme è Paradyſo trāſmiſit Theophilo. Cæterùm illud è roſis paratum donum ſeu munus honorarium, quo *S. Dorothea* poſt exantlatum martyrium Theophilum dignata eſt indignum, mirabile pariter atque memorabile videtur. *Dorothea* namque Virgo beatiſſima, vt refert Marulus, Cæſareæ, Cappadociæ oppido, pro Chriſti nomine à Fabri-

cio

cio præfecto diu torta, cùm tandem ad capitale ſupplicium duceretur, gaudebat, quòd ſe ad ſponſum ire diceret, cuius paradyſus omnium florum omniúmque fructuum feracitate multò amænius quàm dici poſſit, vernet, ſuaviùs fragret, copioſiùs exuberet. Tunc Theophilus ſcriba joco illam rogavit vt cùm eò perveniſſet, indè ſibi roſas aliquot mittendas curaret. Cui ipſa: ne quid, inquit, impoſſibile eſſe credentibus credas, quod petis efficiam. Poſtquam ergo decollata eſt, Theophilo in curia verſanti puer cum ciſtula recentium roſarum plena apparuit, & quidem brumæ tempore, quo nihil florere ſolet, eáſque ipſi à Dorothea de ſponſi ſui paradyſo miſſas dixit: & cùm obtuliſſet, ex oculis evanuit. Videns ergo ille ſeriò factum, quod joco popoſcerat, quia fieri non poſſe credebat, & altiùs rem ſecum cõſiderans, Chriſtianum ſe profeſſus eſt martyriúmque ſuſtinuit: poſt roſas fructum quoq; veræ perfectæque beatitudinis percepturus.

Solet inſuper & roſa apud principes & magnates cedere in munus honorarium. Sic *Pontifex Romanus*, vt notat Theod. Zvingerus in Theatr. vitæ hum. è libro ceremoniarum, ſingulis annis Dominicâ quartâ Quadrageſimæ, Lætare Hieruſalem, roſam auream, *Roſa munus honorariũ principale.*

precio-

preciosis odoribus delibutum, inter Missæ solemnia consecrat, eámque sacro peracto principi alicui Christiano aut præsenti offert, aut absenti mittit honoris ergò: vt, cùm nihil rosâ magis quidem sit caducum, præsentis vitæ fragilitas agnoscatur: cúmque nihil suave magis & odoratum, futuræ immortalitatis (cuius symbolum in hoc mundo aurum est, metallum æternitatis cuiusdam atque incorruptibilitatis particeps) desiderium accendatur & confirmetur.

Regius Psaltes metaphoricè quosdam suos psalmos rosas aureas nuncupans ad simile quippiam allusisse videtur.

Guilielmus, Scotorum Rex legatos ad Pontificem Romanum, Alexandrum III. cui nomine suo obedientiam declararent, Romam misit. Alexander vicissim rosam auream balsamo oppletam, indicium singularis adversus regem charitatis, per eosdem dono misit: privilegiis insuper compluribus donavit, teste *Hectore Boethio l. 13.*

Leo X. Fridericum Saxoniæ Ducem initio reformationis à Luthero in Germania institutæ, aureâ rosâ donavit, anno salutis 1518. Et posteà anno 1524. Alexander VI. Henrico IIX. Angliæ regi, qui contrà Lutherum scripserat. *Sleidan. l. 1. & 4.*

CAPVT

CAPVT I.

IPſi quin etiam *Imperatores Romani ſacratiſſimi* quamplurimorum illuſtrium, generoſorum ac nobiliorum virorum inſignia roſis olim decorarunt, quibus etiamnum gaudent antiquiſſimæ familiæ. Nec immeritò.

Inſignia Imperatoriis privilegiis roſis decorata.

Nam roſa nobilibus meritò geſtanda videtur: tum propter floris nobilitatem, tum quòd illa olim vel nobilis cuiuſdam virtutis & victoriæ vel notabilis lætitiæ ſignum fuerit, vt colligitur *ex Plinij lib. 21. c. 3.* vbi refert, L. Fulvium argentarium bello Punico ſecundo, quòd tempore eo funeſto ex pergula ſua roſis coronatus in forum proſpexiſſet (vndè cæteris mœrentibus ſolus lætari videbatur) in carcerem tamdiu conjectum fuiſſe, donec bellum finiretur. Atque, vt quorundam ſaltem illuſtrium & nobilium Germaniæ noſtræ familiarum earundémque inſignium à *Cæſaribus* ipſis conceſſorum mentionem faciam (oblivioni tradito Achillis ſcuto, quod, vt & caſſides Hectoris & Æneæ, roſis inſignitum fuiſſe legitur) in inſignibus *Illuſtriſſimorum Saxoniæ Ducum* continetur roſa rubra in area candida. In Anglia duę celebrantur familię ab ipſa regia proſapia deductę: alteram roſam rubram, roſam albam alteram

nuncupant. De quibus P*olydorus l.16.* his verbis. Henricus III. Anglorum Rex genuit ex Aleonora filios mares, Edovardum Valliæ principem, qui in eius locum ſucceſſit & Edmundum, comitem Lancaſtrium. Extiterunt longo pôſt tempore, qui tradiderint: hunc Edmundum fuiſſe majorem natu Henrici regis filium, ſed quia deformis eſſet, idcirco Edovardum regnum obtinuiſſe. Hinc poſteà duæ nobiliſſimę familiæ ortum habuerunt, quarum vulgus etiam nunc alteram roſam rubram, alteram albam appellat, quòd roſa alba vnius, & rubra alterius familiæ inſigne ſit. Atque iſta commentati ſunt, quo Henricum IV. jure regnum repetiviſſe probarent, qui ad Edmundum genus ſuum referebat.

Inſignia Ducum Pomeraniæ recipiunt roſam rubram in campo citrino.

In inſignibus principum à Roſenberg, (cuius jam ſtirpis & ramulos & fructus omnes generoſiſſimos, quos benignus DEUS excreſcere voluit, ipſe etiam collegit, & æternûm florituro paradyſo ſuo implantavit.

Comites à Stollberg roſam albam habent comâ flaveſcente in campo cœruleo.

Comites à Levvenſtein roſam albam.

Inſignia comitum à Leiningen quinque roſas albas comprehendunt. Ingre-

Ingreditur & roſa inſignia comitum à Lippa, comitum in Rappersvvil: Baronum à Trautmansdorff: equitum & nobilium à Törring, à Svvartzenberg, à Flachsſtein, Wildenfels, Schleinitz, Hoenfeld, Oberheim zu Schönaw/ Rehling, Masko, Puchler, Müllſtetter, ab Annenberg, Putzen, Kresberg, Kopſchitz, à Roſenberg, Roſenbuſch, Roſeneck. (Quorum familia perbellâ quadam bellicâ Hiſtoriâ clara anſam mihi præbet, eandem hîc obiter paucis recenſendi. Eo bello, quod anno 1499. Suevi confœderati contrà Helvetios Maximiliani I. auſpiciis geſsêre, Helvetij Blumenfeldam oppidum Cleggoviæ in poteſtatem redegêre, vitam obſeſſis pacti, & quantum ſingulis humeris efferre poſſent. Vxor Roſeneckij, oppido præfecti, cùm ſciret, eum maximè peti, in humeros elatum extulit. Vrſtiſius *l. 6. Hiſt. Baſ. c. 20.*

Roſam inſuper inſignibus ſuis fovent nobiles à Guttenberg, Roſenavv, Hatzfeld, Strackvvitz, Gäſrug, Langenavv, Nobeck, Leſt, Kanitz, Hamerſtein, Clinghartn, Kuchlin, Holderman, Malsburg, Hoenſtein, Roſenbach, Bodenvvitz, à Rosheim, Mülheim, Roſenhatz, &c. Item Patricij Francofurtenſes, Holtzhauſen, Völcker, Ieckel. Patricij

Auguſtani, Dillinger, Rehlinger, Menhart, Pimmel, Roſenberger. Patricij Noribergenſes, Roſenthaler & Münſterer. Civitates, vt Hagenoa, Wertheim, Cronach, Gaislingen, Roſenfeld, Roſenheim.

Inſignia B. Lutheri. In Thaumaſiandri B. Lutheri inſignibus erat crux nigra, cordi impreſſa, in candida roſa. Candida autem roſa erat, vt miniſterij præſentem puritatem atque innocentiam, futuram verò gloriam immaculatam ſignificaret. Nigra erat crux, ad declarandum triſtem quidem crucis, atræ ad mortem viæ, ſenſum, ſed felicem interim carnis mortificationem & conſequentem mentis vivificationem: Ipſi impreſſa cordi, vt demonſtraretur, veri Chriſtiani & conſtantis Theophili crucem non tam à corde, in quo charitas reſidet, dilectionem DEI abſtrahere quàm ad idem attrahere. Sunt namque illa nobis viſa nocumenta vera documenta: nec habetur à ſacroſanctis viris verus Chriſtianus, qui non etiam ſit Crucianus, cum demum poſt crucem lucem percipere nobis ſit conceſſum.

Roſæcruciani. Atque hoc ſano ſanè ſenſu Roſæcrucianos nos Chriſtianos eſſe omninò decet: neque tamen ſimios impudentium atque inſolentium illorum novatorum, otioſis negotiis occupatiſſimorum erronum, ridiculorum ſomniato-

mniatorum, qui tum alienis, tum propriis & quidem (vt verum fatear) ſubtiliſſimis ingeniis abutentes ſophiſticâ, vanâ, futili, ac inutili ſcientiâ & multiloquentiâ freti multa promittunt optima maxima, inaudita; præſtant verò vel nulla vel mala; cœlum terræ miſcent, omnia confundunt, obſcurant, pervertunt: dum nimiùm ſe ſuaque laudant, cunctis aliis illudunt, atque adeò haud leviter lædunt omnes omnium ordinum ſtudioſos, admirandâ ſanè factione & fictione, jocundis quidem nõnullis, ſed plus quàm Poëticis fabellis ac inſaniis. Ita extraordinariâ operâ & inopinata digreſſione cogor cum aliis viris optimis ac ſapientiſſimis, quorum ego vix tenuis umbra ſum, præſtigioſam laternam, ſplendida obſcuritate claram, aperire, atque in ea pro lumine tenebras oſtendere poſteritati: cùm videam, nec ſine cordolio videam, adeò arridere ſola nova prurientibus auribus, vt optima quæque cum ipſis ſolius novitatis gratia commutent. Sed has ſimiléſque alias intemperies cùm omnium optimè maximè DEUS OPT. MAX. ad ſanum temperamentum reducere poſſit, illi non ſolùm vni omnia emendanda & in melius transferenda transformandáque relinquamus, ſed & animos dedamus noſtros ſa-

crâ modeſtiâ temperatos. Cæterùm & argenteas varias, majores & minores, & aureas monetas (roſam nobilem præſertim, indè nuncupatam) roſâ ſignatas eſſe notum eſt iis potiſſimùm, qui eas ex profeſſo venantur, imò venerantur etiam nummicupidi Plutonis ſervi. Verùm, niſi fallor, at non fallor, ſcio, non tam impreſſum metallo roſæ characterem quàm ipſam materiem pro forma metonymicè aſſumunt atque amplectuntur, (cùm certò experiantur, literis hodiè nullam ineſsè vim atque efficaciam; tum & literarum & literatorum lucrum eſſe perexiguum.) Qua ratione quoſdam etiam Chriſti, ſanctorum & principum imagines diligere atque colere animadvertimus.

CAPVT IV.

SEd, ut undè digreſſi ſumus revertamur, inter alia, quæ ad generoſæ roſæ celebrationem faciunt, haud poſtremum locum obtinent ſimilitudines & paræmiæ, quæ ab illa ceu radice nobiliſſima & baſi firmiſſima peti ſolent tantò plures ac præſtantiores, quantò plures & præſtantiores illa ipſa proprietates, qualitates, virtutes, in ſe continet: quarum umbræ variam in aliis rebus effigiant analogiam & pulcherrimam conſtituunt harmoniam.

Similitudines à roſa petitæ.

niam. Exempli gratia præclariores quaſdam, omiſſis ſexcentis ferè aliis, in medium producam, relictâ Philologis amplificandi occaſione.

Et primùm quidem Roſæ comparari poteſt Theoſophicè Dominus IESUS CHRISTUS.

1. Ratione generis. Generoſa roſa eſt. Generoſiſſimus Dominus IESUS, ab æterno in æternum. *Roſæ comparatur CHRISTUS*

2. Efficientis ratione. Roſa cœleſtem patrem agnoſcit creatorem. Chriſtus eundem proprium etiam genitorem. Et, quemadmodum roſa matrem quidem habet terreſtrem, patrem verò cœleſtem, quod & veteres aſſeruêre, qui ſcripſerunt, herbarum ac florum terram matrem, cœlum, vel, ut alij volunt, ſolem patrem exiſtere; ita etiam Dominus IESUS OPT. MAX. geminæ ſubſtantiæ gigas non alium (etiam ſecundùm humanam, quam aſſumpſit, naturam) quàm cœleſtem ac divinum habet patrem, mortalem verò in terra matrem, B. Mariam, adeò ut ipſe etiam divinâ atque admirandâ planè ratione matris ſuæ ſit & filius & pater: id quod elêganti diſticho innuere etiam videtur Angelicus Martialis, Ioannes Ovenus de B. quidem Virgine, Maria ſic canens:

Sponſa

Sponsa DEI, patrisque parens & filia filii,
Virgo, nec absque viro, mater at absq; viro:

3. Ratione duplicis naturæ. Vt corporea & spirituosa in rosa substantia harmonicè unitæ unam tantùm constituant rosam; ita divina humana in Christo natura, personali admirabili unione non duos sed unum tantum constituunt Christum, animitùs in æternum adorandum & amandum.

4. Ratione imaginis. Rosa, ut quælibet planta, quælibet creatura, divinitatem conditoris referre atq; præ se ferre videtur. Christus ipsa est divina Divini patris imago coessentialis, coæqualis coæterna. *Sap. c.7. v.26. 2.Corinth. c.4.v.4. Coloss. c.1.v.15. Hebr. c.1.v.1.3.*

5. Ratione dignitatis & principatus. Rosa princeps florum est & regina, undè etiam coronata. Christus horridis spinis in statu exinanitionis, æternâ gloriâ in exaltationis statu coronatus est Rex regum, Dominus dominantium. *Apocal. c.17. v.14. & c.19. v.16.*

6. Ratione pulchritudinis. Rosa pulcherrima & suavissima. Pulcherrimus etiam & amabilis Christus. *Cantic. c.1.v.6.* Est speciosus formâ præ filiis, seu, hominum formosissimus, in cuius labiis diffusa gratia. *Psal. 45. v. 3.* ac proindè rosa nominatur. *Cantic. cap. 1. v.* Susan enim rosam denotat æquè ac lilium.

Quem-

Quemadmodum autem pulchra roſa vel è roſis parata medicina pura hominem etiam purificat & pulchrum reddit eique gratiam conciliat: ita Chriſtus ſponſæ ſuæ Eccleſiæ per ſe maximè deformi pulchritudinem & puritatem communicat, & exhibet ipſam ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, ſed vt ſit ſancta & immaculata. *Epheſ.c.5. v.27.* Sponſa enim vel uxor coruſcat radiis ſponſi vel mariti, Iuriſconſultorum placito.

Quemadmodum autem roſa per ſe quidem pulcherrima & formoſiſſima decerpitur, contunditur, conquaſſatur & deformis redditur mortalium gratia, ut iis medeatur uſu ſaluberrimo. Sic etiam Chriſtus (ceu pulcherrima roſa) ſalvandorum gratia in paſſione ſua juxta Eſaiæ vaticinium & SS. Evangelij teſtimonium deformis admodum redditus eſt à fœdiſſimis fœtidiſsimiſque Iudæis (utinam & ab horum affeclis patronis lucripetis Chriſtianis, proh, quibuſdam etiamnum hodierno die non tantoperè deformaretur:) ut nos ab æterna deformatione ac turpitudine liberaret. Ipſius enim livore ſanati ſumus. *Eſa. c.53. v.5.*

7. Ratione ſpinarum Roſa ſpinis circundata. Circundatum & ſpinis ſanctiſsimum

Christi caput, præstantissimâ æternæ gloriæ coronâ dignissimum; nempè, ut infernales spinas à capitibus nostris abarceret & æternûm florituras gratię suæ corollas rosaceas appareret.

8. Ratione beneficentiæ. Rosa benefica est, etiam erga maleficos araneos: sedem & succum illis ex se ipsa concedit. Inenarrabilis beneficentiæ Christus est non solùm erga beneficos, sed & maleficos, ad æternam etiam vitam invitos eos invitans, omni laude & amore major φιλάνθρωπος.

9. Ratione virium. Rosa eximiis est virtutibus prædita. Christi, utpote Omni boni & Omnipotentis virtus divinos effectus habet *Rom. c. 15. v. 18. & 19. 2. Corinth. c. 12. v. 9. Hebr. c. 1. v. 3.* Salvificat & vivificat, ut sacra passim testantur. Considerandum hîc fatale & mysticum planè anagramma: IESUS, VIS ES: & alterum. IUS ES. Quibus duobus anagrammatismis etiam verum, admirabile, sanctum, solidum summarum facultatum & ipsius harum finis, felicitatis, principium ac fundamentum continetur.

10. Ratione dæmoniacorum fugæ. *Cæsalpinus*, Medicus Romanus, *scribit c. 23.* Dæmonologiæ suæ, dæmoniacos haud ferre posse rosarum odorem, ut neque cogi possint

juxtà

juxtà rosarium pertransire, & hoc signo illos deprehendi. Impia quoque dæmonis mancipia, occæcata atque indurata pectora, Divinæ illius Rosæ, IESV CHRISTI, odorem, SS. nempe verbum ferre nequeunt, neque eò permoveri possunt, vt ad rosarium Christianorum, Ecclesiam accedant & cordiale confortativum vivificæ salutaris sacramenti rosæ degustent.

11. Ratione usus salubris, abusus insalubris. Rosa quamvis per se saluberrima vitalium facultatum roboratrix, venenatis tamen cantharidibus (à quibus quęsitum potius virus quàm virtus) lethifera est. Christus, etsi Salvator vivificus, imò ipsa vita sit, mortalium tamen peccatorum veneno infectis & impœnitentiâ confectis sanctóque abutentibus sacramento mortem pro vita relinquit.

12. Ratione succi saluberrimi. Rosa sanguinem exhibet succum in salutem fidelium: Christus in salutem eorundem proprium sanguinem, roseum succum, quem in pasṡione & cruce effudit, etiamnum propinat in sacra Synaxi.

13. Ratione mundificationis. Rosarum succus hominum corpora variis à vitiis mundat atque liberat. Sanguis IESU CHRISTI emun-

emundat nos ab omni peccato. *1. Ioan.c.1.v.7.* emundat conſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſerviendum DEO viventi. *Hebr.c. 9. v. 14.*

14. Ratione amoris. Roſa ab omnibus amatur, colitur atque celebratur mortalibus in his terris, adeò, vt Turcæ etiam roſarum folia humi jacere minimè patiantur, ſed elevata & oſculo excepta cuſtodiant: quòd ex ſudore Mahometis enatam eſſe roſam ſibi perſuadeant. Sed quantò magis, ah quantò magis Divinam illam Roſam non è ſanguine ſolùm mortalis hominis, ſed è ſacroſancta veri DEI cœleſtis patris eſſentia genitam immortalem, IESVM ſanctiſſimum, ſuaviſſimum, amare, colere, extollere deberent Chriſtiani. Deberent vtique tum ab ipſis trucibus Turcis, tum ab impijs Iudæis, tum ab atheis atque inſanis mundicolis, rejectam illam Sacroſanctam roſam erigere, exoſam exoſculari, neglectam amplecti, imò ipſo cordis meditullio receptam, intimis animæ penetralibus reſervatam, ardenter atque indeſtinenter laudibus hymnisque gratiſſimis, harmoniâ tum externâ ſenſibili ſuaviſſimâ, tum internâ inſenſibili & ſolùm intelligibili ſanctiſſimâ (æternæ illius in altera vita beatiſſima quodam veluti præludio) vnâ cum Ange-

Angelico eudæmonum cœtu celebrare. Hæc namque salvifica & vivifica illa rosa est omnium maximè amabilis quæ non tam à nobis inamabilibus amatur, quàm nos ipsa amat; & non tantùm ad sanctissimum suavissimùmque rosarium admittit, sed & invitat, adducit, attrahit. O infinitum amorem! O ineffabilem benignitatem! Spinis, quibus coronata est, nos haud offendit, sed defendit ipsa à nobis offensa potius quàm defensa. O incomprehensibilem clementiam! ipsa corrosa, decerpta, deformata, vulnerata, conquassata, innocens ob nocentissima delicta nostra, passione sua exantlatâ, omnem à nobis passionem avertit, deformatas peccatis animas reformat, purificat, repurgat, puritati & claritati suæ conformes reddit; exæstuantes tum culpâ tum pœnâ mentes ipsa flagrantissimo amore ardentissimè refrigerat, infirmas recreat, deficientes reficit mirifica vi cordiali & confortativa; proprijs vulneribus vulneratas atque exulceratas conscientias nostras persanat, morte sua nos ab æternâ morte redimit. In summa & sanitatem & sanctitatem & se ipsam atque in se ipsa omnia gratis nobis donat. O maiorem omni miseriâ misericordiam! O infinitam bonitatem! Quam cum satis exprimere haud possim nec

tamen

tamen supprimere velim, ejus laudem, gloriam & gratiam vniverso beatorum choro in altera vita æviternâ harmoniâ decantandam pio voto gratoque animo relinquo.

CAPVT. V.

Rosæ comparatur Ecclesia.

COmparari etiam haud incommodè Ecclesia rosæ potest ex *Ose. c. 14. v. 6.* florebit Israel, id est, Ecclesia, vt rosa.

2. Rosa inter spinas excrescit. Ecclesia est rosa inter spinas. *Cantic. 2. v. 2.* varijs afflictionibus obnoxia. *Dan. c. 12. v. 1. Zach. c. 14. v. 5.*

3. Rosæ magna est dignitas & præstantia: maxima dignitas est Ecclesiæ. *Esa, c. 49. v. 18. & c. 60. v. 10. & 14. Soph. c. 3. v. 20. Apocal. c. 12. v. 1,*

4. Rosa paulatim excrescit atque efflorescit: paulatim etiam progressa est Ecclesiæ accretio, vt patet ex sanctorum nunciorum actis.

5. Rosæ succus exprimitur. Roseus Ecclesiæ succus tyrannidis torculari sæpius extorquetur, juxta versus illos,

Sanguine fundata est Ecclesia sanguine crevit,
Sanguine succrevit, sanguine finis erit.

6. Rosa inter allia plantata florentissima & fragrantissima est. Ecclesia inter hæreticos

cos & hircos fætidos, atheos & acerrimos tyrannos florentiſsima quoque & fragrantiſsima.

CAPVT VI.

Roſa comparatur Verbum Divinum.

EST & inter Verbum Divinum & Roſam varia obſervanda comparatio.

1. Roſam Poëtæ volunt nil aliud eſſe, quàm fragrantiſſimum Naturæ halitum. DEI Verbum validus & vivificus ipſius odor eſt.

2. Roſam nos non ſolùm ut vacca templum, aſpicere, multò minùs pedibus conculcare, ſed penitus rimari & uti eâ debemus. Verbum DEI non audiendum aut enarrandum ſolùm, ſed penitùs perſcrutandum, fide præhendendum, factis præſtandum, ut in SS. paſsim admonemur.

3. Roſa pura eſt & precioſa: purum etiam & precioſum verbum Divinum. *2. Sam. c. 22. v. 31. Pſal. 12. v. 7. & Pſal. 18. v. 31. & Pſal. 19. v. 8. & Proverb. c. 30. v. 5.*

4. Roſacea medicamenta corpus purificant: Verbum Domini animas purificat & ſanctificat. *Ioan. c. 15. v. 3. & c. 17. v 17.*

5. Roſa ſuaviſsima eſt, ut omnia ex ea parata etiam pharmaca. Suaviſsimum eſt verbum DEI, nec non ex eo ceu fonte deductæ pre-

preces, ſuaviſsimæ piorum corculorum roſæ, jucunda animarum noſtrarum pharmaca.

6. Roſa manibus detenta ſæpiſsimè ob oculos poni, naribus admoveri ſolet. Ob oculos ponendum, cordi apponendum atque imponendum vivificum DEI verbum. *Deut. c.4.v 1. c.4.v.6. & v. 17.c.11.v.18. Numer c.15. v.39. Pſ.1. v.2. Prov.c.3.v.1.* & alibi.

7. Roſaceorum, ut & aliorum neceſſariorum pharmacorum contemptus cõtemnentibus ægris ſæpiùs inveteraſcentium, diuturnorum, & neglectâ occaſione tandem incurabilium vel irrepentium novorum affectuum cauſa eſt. Verbi DEI contemptus multarum cauſa afflictionum. *Ierem.c.16.v.11. Ioan. c.8. v. 37.*

8. Quemadmodum Roſa non tantùm amarâ & abſtergente ſuâ qualitate corpora noſtra commovet & purgat, ſed & ſuavitate ac vi cordiali recreat atque confortat, ita verbum Divinum non ſolùm coarguit & condemnat, quod veteris, ſed etiam conſolatur, abſolvit, ſalvificat & vivificat, quod novi teſtamenti eſt.

9. Roſa non ſolùm ſpinis pungit, ſed & oleo ungit: illis non ſolùm lædit, ſed & hoc Delenit. Ita verbum Divinum non ſolùm Decalogi gravitate nos angit, ſed & Evangelij ſua-

ſuavitate tangit, non ſolùm pœnâ corrigit, ſed & gratiâ erigit.

10. Roſa vernali ſuâ reefflorefcentiâ, ſpeciei propagatione ac perpetuatione naturali, quaſi quadam æmulatione, ut omnes creatura æternitatem vel aſſequi vel ad eam aſpirare ſaltem videtur. Verbum Domini manet in æternum, *Eſa.c.40.v.8.*

11. Quemadmodum autem roſa nec tempore nec loco quovis excolitur excreſcitque, ſed quibuſdam locis aut perit, aut degenerat; nonnunquam etiam pro ratione tempeſtatum corrumpitur, imò rigidæ & frigidæ hyemis inclementiâ repellitur, &, ne effloreſcat, impeditur: ita Verbum Divinum, eiuſdem cum univerſa literatura ſortis, haud quovis loco aut tempore floruit. Quod namque Occidentalibus incognitum adhuc in Oriente primùm viguit plagis eluxitque Hebræis, Chaldæis, Syris, Græcis, poſteà ab his omnibus ingratis illius contemptoribus, obſcuris potiùs tenebris quàm Divinâ illâ luce dignis, verſus meridiem ad Latinos ſeu Romanos & horum poſteros, linguis moribuſque degeneres, Italos, Gallos, Hiſpanos; tum ad Septentrionales populos, præſertim Germanos (doctrinâ manſue paulatim factos, eâdem neglectâ ad priſtinam barbariem ac ruditatem

D tem

vetem redituros) derivatum & translatum, verendum est, ne ab his etiam væcordibus eius cultoribus, ingratis, nova prurientibus ad extremum tandem Occidentem perveniat inibique immundo huic Mundo universo extremum vale dicens transvolet in cœlum, undè primùm ortum, & ad nos ex ore Divino, eidem sese iterum insinuaturum in æternum, demissum fuerat. Quod sanè SS. verbum non quidem per se, sed abutentium injuriâ & negligentium incuriâ jamdudum infinitis hæresibus, idololatricis superstitionibus, hostium spiritualium & corporalium persecutionibus, tyrannorum tempestatibus, Polyticorum temporisationibus, nefandis ipsorum cultorum scandalis degenerasse atque indies magis magisque corrumpi, supprimi & tantùm non omninò opprimi videtur. Licet autem non semper & ubique pariter floreat, sed interdum hyemali mortalium cordium rigore & frigore reprimatur, obscuretur, abscondatur, conculcetur; exoriente tamen cœlesti Sole resurget iterum, vernabit atque afflorescet, vel novissimo vere: &, ut maximè prematur, nunquam tamen opprimetur: ut oppugnetur, expugnari tamen non potuit, non potest, non poterit.

12. Ro-

12. Rosa culta meliùs quàm inculta efflorescit, *teste Scal. l.1. de Plant.* Verbum Domini assiduè excultum atque celebratum melius efflorescit, quàm incultum vel occultum, veluti antè sacrorum Bibliorum restaurationem à Luthero factam; quibus temporibus spinosis potiùs nitebantur scolasticorum controversiunculis, quàm fragrantissimis Bibliorum flosculis, contenti, modò boni essent aut haberentur Scotistæ, Occamistæ, Thomistæ, Lombardistæ, Gersonistæ, Legendistæ.

13. A rosarum fragrantia plurimi sunt qui abhorrere solent plurimum. A Divino verbo omnium suavissimo cœlestis Paradysi flore longè plures; adeò, ut in leipothymiam ferè incidant, nauseam certè haud levem concipiant, quoties vel legere legem, vel audire Evangelium, bona nova illa ab omnibus exoptanda atque expectanda debent. Illibenter adeò, invitò, coactè, ad saluberrimum illum fontem, undè fragrantissimam veræ vitæ aquam hauriant in æternam salutem, adduci queunt: adeo fœdis ac fœtidis zizaniis delectantur, jucundissimis flosculis molestantur, quò nimirùm similes habeant labra lactucas.

14. Rosas molestas esse & adversas can-

tharidibus & ſcarabæis, Iulius Cæſar Scaliger teſtatur, *Comment. in Theophr. de cauſ. plant.* rationemque addit, quòd Scarabæi fœdis deditі intrà ſtercus nidos ſuos facere ſoleant. Verbum Domini moleſtum etiam & adverſum eſt atheis, hæreticis, ſuperſtitioſis, impiis, ſordidis ex Eccleſia ſcarabæis, qui fœdis potiùs ac fœtidis humanarum tum traditionum tum rationum excrementis involuti, quàm ſuaviſſimis Divini verbi roſis freti delectantur.

CAPVT VII.

VIdeamus nunc, quas meditati ſimilitudines inter roſas & Divini verbi miniſtros, ſacerdotes, paſtores, edocere queamus.

Roſæ comparatur Theologus.

1. Roſa lux florum eſt. Theologus lux hominum, *Matth. c. 5. v. 14.*

2. Roſæ odoratiſſimæ. Theologus, qui creſcit & floret, ut roſę plantatæ ad rivulos aquarum, *Eccleſ. c. 39. v. 17.* odor Chriſti bonus eſt. *2. Corinth. c. 2. v. 15.* Fragrantem dat odorem *Eccleſ. c. 39. v. 19.* emittit ſuavem odorem inſtar thuris, *ibid.*

3. Roſa inodora ingrata eſt, juxtà verſum illum:

Non laudo florem qui nullum præbet odorem.

Theologus ſpirituali ſcientiæ & conſcientiæ odor-

odore destitutus DEO & hominibus exosus est.

4. Rosa puritate gaudet. Puritate etiam doctrinæ pariter & vitæ, scientiæ & conscientiæ gaudet verus sacerdos.

5. Rosa vim purificandi corpus humanum habet. Animam humanam purificandi facultatem sacerdos, siquidem & ipse purus, obtinet.

6. Rosa tum refrigerat, lenit, sanat, & confortat; tum astringit, absterget, movet & expurgat pro re nata. Theologus modò refrigerat peccatorum æstu exardentes, lenit & confortat tentationum rigore debilitatos atque enervatos, sanat conscientiæ telis sauciatos: modò astringit & coercet luxuriâ diffluentes, abstergit errorum nævos, expurgat conspurcati ingenij sordes, contemperat pravorum morum & humorum intemperiē.

7. Rosa homini gratiam conciliat apud homines. Theologus apud DEUM.

8. Rosa pungit, vngit, aculeo, oleo, Theologus etiam pungit Moysis baculo, seu legis aculeo & eculeo: vngit Christi digito seu rosaceo Evangelij oleo: punit & vnit, excommunicatione & absolutione.

9. Rosa, vt & omnia alia remedia absque DEI OPT. MAX. cooperante virtute inva-

lida prorſus eſt atque nullius efficaciæ, juxtà verſus illos elegantiſsimos doctiſsimi Heurnij,

Ni DEVS *adfuerit virésque infuderit herbis,*
Quid, rogo, Dictamnus, quid Panacæa juvet?

DEI enim opus eſt, inquit *Scalig. l. 3. Poet. c.* 15. opera ſolummodo noſtra; ſed & hæc minima ex parte. Poſſent huc verſus illi Virgiliani accommodari, dum medicum Iapim poſt reſtitutum ſanitati Æneam ita loquentem introducit,

Non hæc humanis opibus, non arte magiſtra
Proveniunt; neque te, Ænea, mea dextera ſervat:
Major agit DEVS: *atque opera ad majora remiſit.*

Theologi ſine DEO nihil poſſunt. *1. Cor. c. 3. v. 7. & v. 9.*

10. Roſa à roſeto avulſa diutiùs haud cõſiſtit, ſed marceſcit & flacceſcit. Theologus à Domino DEO & Divino Verbo avulſus mox marcidus eſt & flaccidus. Ergo vt Rex David pſallit, DEO adhærere bonum eſt. *Pſalm. 72. v. 28.*

11. Roſa à multis malis hominem præſervat. Theologi etiam Divinâ ope ſalvant *Abd. c. 1. v. 21.* & ſervant *1. ad Timoth. c. 4. v. 16.*

12. Roſa centifolia maximoperè commendatur. Theologus centifolius, id eſt pluri

plurimis ſcientiæ ac Virtutum folijs efflore-ſcens maximè laudatur.

13. Roſa ſpinis circundata eſt. Verbi Divini miniſter, vt & quodlibet Eccleſiæ membrum eſt roſa inter ſpinas. *Cantic. c. 2. v. 2.*

14. Roſæ floridæ diliguntur, flaccidæ negliguntur. Theologi dum florent, dum vegeti ſunt corporis & integræ ſanitatis hominibusque ad placitum inſerviunt, diliguntur; dum verò medios inter labores paulatim deficiunt & infirmantur, verè presbyteri, facti, dum inſerviendo alijs, vt ille loquitur, conſumuntur dum præter placitum potentioris cujusdam potiùs quàm prudentioris argutas factiones veritatis luci exponunt, negliguntur: &, vt recentes roſæ, ita novi miniſtri appetuntur, emeriti contemnuntur, hisque ſenio confectis, derelictis, deficientibus ſuſtentationis medijs, commune miſerorum refectorium in cœmiterio exoptatur. Quæ nefanda mortalium ingratitudo neſcio quo fato communem doctrinâ & vitæ ſanctimoniâ clarioribus calamitatem, multorum bonorum remoram & ruinam, introducit: cùm tamen illis pro exantlatis proximorum gratia laboribus Herculeis, animi, ſi non corporis, (quos ſanè quibusvis animi laboribus nobiliſſimis longè præferre ſolent ru-

diores crudioris judicij homines, malè sani & quadrati tam ingenio quā corpore mundi moriones) nulla non referri gratia debeat. Adeò verum eſt, quod ſæpius cogitavi: Quo quis doctior, eò apud indoctos infelicior: immo etiam apud doctos ſæpè, cùm hi vt plurimùm tantùm non irreconciliabili contentione, illaudabili planè æmulatione, ne dicam invidià, ſe ipſos invicem proſequantur, ſolius gloriolæ vel lucelli alicuius, nonnunquam nullius commodi cauſa. Invident nempè ſolùm vt invideant. At verò ſemidocti atque ſemicocti verè doctis cum primis inſidiantur, indoctis imponunt fallaci doctrinæ ſpecie. Mirandum verò atque miſerandum, inquit Philaretes, occulta quadam tyrannide, (cujus canina invidia comes, vulpina aſtutia pediſſequa) quæ maximoperè in verè doctos exercetur, inſolentes Martis pullos, fortunæ ſacrificos, collybones, fiſcicomedones, fæneratores & falſarios per fas & nefas è bonorum ſudore elicitis & collectis ſplendidi illius metalliferæ terræ excrementi copijs fortè erectos ſatis callide non ſolùm dominari, ſed & graſſari in illorum fortunas, virtutes, & honores, qui tamen candidè iſtorum promovent ſalutem. Verendum, ne quos flore fruſtrant invidi, eorum

rum fructu frustrentur avidi. Hoc namque fieri solet, vt, qui nobiles notosque flores négligunt, novos verò malaciâ nescio quâ correpti appetunt, vltrò subcrescentibus tandem Zizanijs cōtenti esse cogantur. Plerumque enim qui facilè admittunt dignos, facilè admittunt indignos.

15. Rosæ insidet & aranea & apis; hæc mel, illa fel seu venenum exsugit & indè conficit. E concionatoris ore sunt qui mel, nec desunt qui fel colligant & conficiant.

16. Rosa coronata est. Theologus, vt & quivis pius Theophilus, modò bonum certamen certarit, cursum consummârit, fidem servârit, coronabitur corona vitæ 4. *Esdr. c. 2. v. 43. Sap. c. 5. v. 17. Iacob. c. 1. v. 12.* fidelibus promissâ, Ibid. repositâ. 2. *Timoth. c. 4. v. 8.* quam tandem reportabit. 1. *Petr. c. 5. v. 4. Apocal. c. 2. v. 10.*

17 In Rosa non tam elegantissimus commendatur color, quàm suavissimus odor, saluberrimus sapor & insignes atque infinitæ ferè virtutes. Ita in Theologo, præstantissimorum Theologorum judicio, non tantùm requiruntur colorati contemplationum atque concionum flosculi, sermonis elegantia, doctrinæ excellentia, sed vitæ potissimùm odor bonus, sapor salutaris, sanctimonia &

continua Christianarum virtutum operatio & exercitatio, vt conscientiâ potiùs immaculatâ quàm scientiâ variegatâ, diligentiâ potiùs in vita quàm elegantiâ in doctrina inclarescat; ne facienda solùm docere, non etiam docenda facere videatur. Ipse namque vitæ exemplo alijs præesse debet. *Matth. c.5. v.13. 14. 15. 16. Luc. c.8. v.16. 1. Timoth. c. 4. v. 12. Tit. c. 2. v. 7. Hebr. c. 13. v. 7. 1. Pet. c. 5. v. 3.* Hinc pastorum vitia privatorum vitijs multò graviora censentur. *Ierem. c. 23. v. 15.* vt & pænæ graviores. Ille enim servus, qui cognovit voluntatem Domini sui, & non se præparavit & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis, scilicet plagis, edicto Pontificis sacrosancti, IESV CHRISTI apud Lucam *c. 12. v. 47.*

Veri Theologi descriptio.

Viderit ergo Theologus, vt alijs præluceat, non tanquam ignis fatuus fatuis ad præcipitium & ruinam, sed vt lucida illa stella Magis ad Christum. Equidem vt rosa amabilis & laudabilis est ob insignes virtutes suas: ita omni certè amore & honore dignus Theologus ille, sanctiorum Theologorum sententijs, qui Christianam exercet, veram, (nõ fucatam, fictam, pictam, hypocriticam) charitatem: ambitionis, arrogantiæ, argentanginæ & mundanæ voluptatis tantus osor, quan-

quantus ſacrarum virtutum amaſius: tacitæ, ſubtilis,& occultæ tyrannidis, vt ita dicam, ſpiritualis nec author, nec auctor; qui non dicit bonum malum & malum bonum. *Eſ.c.5.* qui non, vt in Evangelio Chriſtus loquitur, falſus Propheta venit in veſtimentis ovium, intrinſecùs autem lupus rapax eſt: non aſtutus vulpes, non latrans canis, non fœdus porcus, non ſuperbus mente pavo: non ἀλλοτριοεπίσκοπος, vt D. Petrus loquitur. 1. *Epiſt. c.* 4. non tàm τὸ χρηστὸν quàm τὸν χριστὸν amans: non vertumnus & ambidexter: qui ſermonem DEI non cauponatur, clavibus non abutitur pro lubitu, & affectu, nec Diti, nec Ventri, nec Veneri potiùs quàm SS. Triadi inſervit: in ſumma, qui talis exiſtit, qualem D. Paulus deſcribit. Ita adverſarijs, à quorum inſidijs & injurijs raró liber & immunis eſt Theologus, aut quivis Theophilus (utpote qui per accuſatiunculas, quas de ſacerdotibus fortè inaudiunt, viam ſibi parare ſatagunt ad propriorum vitiorum neſcio quas excuſatiunculas) omnis calumniandi occaſio præſcinditur, rectè vivendi adſtruitur. Non aliter docendum, quod ad ſcientiam; non aliter credendum, quod ad fidem; non aliter faciendum, quod ad conſcientiam ſpectat; ſed fides, doctrina, ſcientia & conſcientia har-

harmonicè ſibi correſpondeant. Aliàs vt Theologus quidam eximius canit,

Quisquis Chriſtiadæ nomenque fidemq́; minatur,
Turpibus aſt auſis Chriſti ſacra cuncta prophanat,
Næ tuba ſit ſonitu ſublato prorſus inanis.

Vel Luſciniæ illi Laconicæ apud Plutarch. *in Apoph. Lacon.* haud abſimilis, cujus vulſis pennis cùm exiguam & exſuccam carnem re-reperiſſet quidam Laco: vox es tu quædam, inquit, præterea nihil.

Quare θειοπραξεία cunctis æquè cõmendata ſit ac θειολογία vt ſint θεοσεβείας pariter & θεοσοφίας canditati. ἡ γὰρ θεοσέβεια ἀληθινὴ θεοσοφία ὁ εὐπράκτωρ εὐπραγὴς. Quas ſententiolas mihi dictavit pia meditatio, quæ jucunda Peripateticæ ac ne in ociò quidem ocioſæ animæ deambulatio & exſpaciatio quaſi quædam. Sed & ipſe B. Lutherus Theologum vult non modò ſcitè docere, ſed & ſanctè vivere, ex *Act. c.1.v.1.* Sic enim ſcribit προσφωνήσει ad ſtudioſos, quum Pſalterij lectiones inchoaturus eſſet *Tomo II. Latin* Ego hoc video, non eſſe Theologum, qui magna ſciat & multa doceat, ſed qui ſanctè & Theologicè vivat. Nam, vt Ovvenus canit in quodam Epigr.

Nuda ſacerdotis docti benè credere inertem
Verba docent populum: vivere vita docet.

Vt

Vt decuit, docuit, qui re sua verba probavit.
Plus malefacta nocent, quàm benè dicta docet.
Nuncius auroræ priùs ut se suscitet ipsum
Quàm reliquos, alas explicat antè suas.
Gallorum ritu verbi sic præco sacratì
Vt moveas alios, tu moveare priùs.

Et in alio:

Hi mihi doctores semper placuêre, docenda
Qui faciunt, plus quàm qui facienda docent.

Hinc quatuor religiosis maximè necessaria esse quidam sequentibus versibus innuit:

Propositum primum fac serves: profice semper:
Nil temerè taxa: fer patienter onus.

Quæ omnia non minùs etiam Iuris & Naturæ consultis animadvertenda observandaque: ut nimirùm ille justè tam agat quàm loquatur & scribat, atque adeò jus suum cuique tribuendo re ipsâ Reip. medeatur, non, ut ille,

Multa satis dicat, raro satisfaciat.

Hic verò medicè non modò consultet, sed & vivat, ne Evangelicum illud ei obiiciatur proverbium, Medice cura te ipsum. Malesani enim Medici malè-sanum & consilium & auxilium videtur. Imò re ipsa atque opere, quo artifex potissimum commendatur, medicus sit.

CAPVT VIII.

Inter Rosam & Fidem similitudines.

SEd, ut ad propositas parœmias revertamur, instituitur & à Theosophicis similitudo inter Rosam & Fidem.

1. Vt Rosa vernat inter spinas, ita Fides floret in ærumnis Hinc S. Hieronymus. Persecutio est fidei coticula. Hinc rhythmicè Germani.

Wer zum Himmelreich ist erkohrn /
Den stechen stets Distel vnd Dorn.

Item:

Dem Frommn es wie der Rosen geht/
Die mitten vnter den Dornen steht.

Item:

Gleich wie die Roß / ein fromm Gemüth/
Vnder den Dornen herfür blüht.

2. Vt rosa non modò eradiat colorem flagrantissimum, sed & spirat odorem fragrantissimum atque adeò hominem mirificè recreat: ita Fides timorem DEI, quæ sapientiæ, & amorem, quæ æternæ beatitudinis initium, veram obedientiam, invocationem, gratiarum actionem, quam ad plus dandum invitationem vocant beati patres, spirat, & in media morte refocillat, *Rom. c.14. v.8.* Sive vivimus, Domino vivimus, sive morimur, Domino morimur.

3. Suc-

3. Succus rosarum refrigerat & confortat cor & hepar in febribus ardentibus, restringuit sitim, ac resistit venenositati seu malignitati pestilentiali; præsentissimum remedium adversus inflammationes oculorum est. Fides refrigerat cor, contemperat præcalidam eius intemperiem, quoties à febre aliqua spirituali infestatur, extinguit ignita mali jacula, *Eph. c.6.v.16.* Si quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis, *Esa.43.v.2.* Deducit nos ad aquam vitæ, *Ioan.c.4.v.14.* Cùm ambulaveris per ignem, non combureris, neque flamma ardebit in te. Facit decidere squamas ab oculis, *Act.c.9.v.18. Tob.c.11.v.15.*

4. Vt rosa occultas varias in se continet virtutes, externis sensibus haud obvias (neque enim Rosa id solùm est, quod eius externa refert figura seu facies, sed interna forma & essentia variis qualitatibus & facultatibus prædita Rosæ principalissimum est.) Ita Fides etiam, quę non nuda Historiæ asseveratio, qualis fides etiam diabolis tribuitur, sed interna & firma in Christum mediatorem fiducia, haud externam solùm visibilium & sensibilium attestationem continet, sed internum absconditum thesaurum fovet, quo invisibilia videntur & incomprehensibilia comprehenduntur. Vndè scitè Augustinus: Quod vides, non est fides.

5. Vt

5. Vt Roſa tum demum gratiam & gloriam meretur, cum non ſolum elegantiâ oblectat, ſed & virtute ſuâ fructuoſa eſt, nec floris ſolum rationem habet, ſed & fructus uſum præſtat. (In Roſa autem etiam flos ipſe fructus eſt Naturæ beneficio, quæ in illa conjunxit in aliis plantis ſe juncta, ut de fructu illo rubello nil dicam.) Sic Fides, ſacroſancta roſa, non ſolum florifera, ſed & frugifera ſit, divinis virtutibus prędità: ut eà Chriſtianus ſit & fidens & faciens. Hinc enim fides à fieri dicta videtur, ut nimirum fiant fidei conſona. Namque animant dubiam facta ſerena fidem: ut eleganter cecinit Scaliger meus. Aliàs Phariſæi, ut Ovvenus canit,

Dicunt, non faciunt: culpa eſt ea temporis huius:
Fiat quod dictum eſt, dicitur indè fides.

6. Vt Roſa vel è Roſa facta medicina ipſi ægro nec alij alicui illius loco applicari debet, ſiquidem operationem ſuam perficere debeat. Ita Fides haud aliena mutuatitia, ſed propria requiritur unicuique, *Abac. c 2. v. 4. Ioan. c.3. v.36. Rom. c. 1. v.17. Galat. c.3. v.11. Hebr. c. 10. v.38.*

CAPVT IX.

Inter roſam & charitatem ſi-

VT Fides, ita etiam Fidei ſoror, Charitas cum 1. Roſa meritò confertur. Etenim ut Ro-

ut Rosa pura est ac nitida, nec fœda nec fœtida; ita Charitas Christiana, siquidem purissimo ac roseo Christi sanguine purificata, nullâ inficit vel inficitur labe. Malum enim proximo non operatur, *Rom. c. 13. v. 10.* non cogitat malum, *1. Corinth. c. 13. v. 5.* *militudines.*

2. Vt Rosa è tenello calyculo emergens seseque expandens adeò aperta est, ut introspicere, & suavissimi, quem liberalissimè profundit, odoris particeps fieri quivis queat. Ita Charitas aperta est, nec simulata, *2. Corinth. c. 6. v. 6.*

3. Vt rosa flos omnium florum nobilissimus & prima summaque florum gloria est, editioremque propterea aliorum florum respectu occupat locum; ut in sequente à me aliquando ad pios usus, nullum abusum, exercitij gratia fictâ fabulâ declaratur. Rosa, Viola, & Lilium, floridissimæ plantarum DEÆ, exspatiari aliquando & suavissimo sanctiorique colloquio inter se consultare cœperunt, quanam quæque fixâ sede commodius resideret: habitis tandem & unanimi consensu edictis consiliis, Rosæ tanquam Reginæ, & quæ virtutum omnium reginam, Charitatem, etiam in altera vitâ florituram, repræsentaret, editiorem, Violæ humilitatis signiferæ humilem, Lilio verò, quòd casti-

tatem referret, medium locum aſſignavêre. Quam collocationem ab ipſa Naturâ confirmatam etiamnum hodierno die ſtabilem obſervamus. Ita Charitas omnium Chriſtianarum virtutum nobiliſſima & principaliſſima eſt, æternûm floritura, *1. Corinth. cap. 13. v. 5.*

4. Roſa licet omnium plantarum caput ſit & decus, ſeſe tamen non attollit, non in ſummis ſummarum arborum verticibus reſidet, non eminentiora affectat loca, ſed humiliore fructiceto, roſeto, contenta ſeſe quodammodo verſus terram deflectit vultumque ad modeſtiam componit. Vndè crediderim, Roſam non cœlum ſolùm, patrem, ſed & ſolum, matrem, vndè nata ſit atque nutrita, velle aſpicere, ac ſi tam caducæ creaturæ ſibi minimè liceat rigidâ cervice, elatâ fronte, ſuperbo vultu creatorem ſuum intueri. Sic Charitas non inflatur, non eſt procax, *1. Corinth. c. 13. v. 4.*

5. Vt Roſa non modò apiculas ſed & araneas admittit ſuccumque eis concedit: ita Charitas nequicquam cuiquam invidet, 1. *Corinth. cap. 13. v. 4.* non vanis verbis delinit animos egentium, ſed re juvat, ubi re opus eſt, & dat potum inimico ſuo, *Rom c. 12. v. 20.* neceſſitatibus ſanctorum communicat, hoſpitalitatem ſectatur, *Rom. c. 12. v. 13. 6.* Vt

6. Vt odor, quem roſa vi nativi caloris exhalat, prodeſſe ſolet ſæpiùs non ſolùm syncopticis, ſed & apoplecticis & epilepticis ratione fragrantis recreantiſque odoris. Ita odor charitatis, id eſt, preces ardentes Epileptico ſpirituali multùm conducunt, *Iac. c 5 v 14. 15. 16.* M*arc c. 7. v. 22.* adducunt ei ſurdum impeditæque linguę & deprecantur eum, vt imponat illi manum. Quod remedium ſacrum tanquam præſentiſſimum & efficaciſſimum, L. de ſacro morbo curando etiam præſcribit Hippocrates, (cuius ſententias Galenus DEI vocibus comparat, *l. 1. de uſ. part. eaſdemque, l. 4. de tuend. valet. c 5. oracula vocat.*) Defer, inquit, correptum in locum aliquem ſacrum, & cura publicas preces pro eo fieri. Ipſe quoque DEUM ſupplex oret, ut ſi vel ſuâ vel parentum culpâ in tam triſtem morbum inciderit, culpam primùm ignoſcat, deindè à morbo liberet. Et addit graviſſimam ac ferè verè Evangelicam ſententiam: DEUS eſt, qui maxima ac ſceleratiſſima peccata purgat, & qui liberatio noſtra exiſtit, hoc eſt; DEUS remittit peccata & mitigat pœnas. Si addidiſſet, per & propter filium, Dominum IESUM, probè & verè Evangelicè locutus Hippocrates fuiſſet: adeò mira & divina illa verba ſunt, ab Ethnico non omninò Ethnicè imò omni-

nò non Ethnicè, ſed Chriſtianè prolata. Vt is, qui ſcripſerit, potiùs à nobis intelligi, quam ea ipſe intelligere potuiſſe videatur. Neque enim ducem animi ſui habuit, quem nos habemus, Dominum IESUM CHRISTUM. Nihilominùs tamen veritatis atque Evangelij lux etiam in tenebrarum cæcitate ſui ſpeciem præbuit, antequam de cœlo coram fulgeret nobis gratiſſimâ revelatione. Adeò cognatum eſt lumini Divino lumen naturale, hoc illius quaſi radius prælucens. Vt verè dicere queam: ubi deſinit lumen naturæ, ibi incipit lumẽ Divinę gratiæ: item ubi inſufficiẽs lumen Phyſicum, ibi ſufficiens lumen hyperphyſicum, cui illud ſæpè laudabiliter ſubſtitutum, etiam ab Ethnicis, in rebus à divina infinitate & inacceſſibili luce remotioribus, nec uſque adeò ſecretis & ſacratis, utpote in quibus univerſa Natura & omnis ratio humana cæcutit.

CAPVT. X.

COmparatur inſuper & roſæ altera fidei ſoror, Spes, atque animi in cruce ſtabilitas ſeu patientia.

Inter roſam & ſpẽ ſimilitudines.

1. Etenim, ut roſa ſpinis ſuis firmatur & conſervatur: ita ſpes, tanquam ſacra anchora, ſpinis illis ſuis, quas utrique eius parti affingunt

fingunt Poëtæ, reflexis nititur, & vero fundamento, Domino IESU CHRISTO insistens in eo acquiescit.

2. Vt rosa à roseto, cui adhæret, avulsa tandem serenam & nitidam amittit faciem eamque cum livido commutat rosæ cadavere: ita Spes à basi sua, Christo abstracta, plumbeâ & cadaverosâ facie expallescit.

3. Quemadmodum rosa solenni sua verno tempore reefflorescentiâ ad æternitatem sedulò aspirat, dum ab hyberni quidem aëris inclementia aliarumque circumstantiarum violentia & iniuriâ præpedita haud efflorescere potest, sed in succo suo ceu matrice adhuc latitans retropellitur ad imas radiculas, tanquam sacram arcem & anchoram, donec verno tempore iterum vivifico Solis calore resuscitetur: ita Spes sæpiùs quidem à tempestatem & rigidæ frigidæque hyemis inclementia repellitur: nihilominùs tamen vivifico SS. afflatu resuscitata nunquam non efflorescere satagit & ad salutem æternam perpetuò aspirat, eamque tandem consequitur, vt testatur *D. Paulus* 1. *Thessalon c.5. v.8.*

4. Rosa hominem multis modis ac medijs, colore, odore, sapore recreat ac corroborat, nec putrefit nec putrefacit. Ita patiétia victrix tandem exornat & exhilarat, nec

putrefit, nec putrefacit, nec pudefacit. Imò patientiæ beneficio, quæ donum DEI. *Rom. c.* 15. *v.* 5. medijs in ærumnis exultamus. 1. *Pet. c.* 1. *v.* 6. Exemplo nobis ſunt Apoſtoli. *Act. c.* 5. *v.* 41. Martyres &c.

5. Roſæ tum ſuccus, tum liquor deſtillatus blandè refrigerat. Ita patientia curarum, paſſionum, afflictionum ardorem & fervorem ſub crucis jugo extinguit. *Rom. c.* 5. *v.* 3. 4. 5. Gloriantur in oppreſſionibus, ſcientes, quòd oppreſſio patientiam efficiat: patientia verò experientiam: experientia autem ſpem: porrò ſpes non putrefacit. Iacta quidem ſuper Dominum, vt David pſallit *Pſ. c.* 55. *v.* 23. Perſuaſum eſt, inquit D. Paulus *Rom c.* 8. *v.* 38. quòd neque mors, &c. Et ſanè, quemadmodum duplex eſt adverſus venenorum malignitatem alexipharmacorum differentia; calida & frigida: ſic contrà tentationem patientia & ardens ad DEUM precatio duo ſunt præſentiſſima remedia.

6. Quemadmodum S. Tiburtius Martyr ſuper prunas candentes nudis pedibus incedens, mihi, animo heroicâ patientiâ divinitùs firmato, ait, hæ prunæ roſæ videntur: ita quilibet etiam Chriſtianus quavis paſſione, perſecutione & calamitate afflictus ardentiſſimas malorum prunas pro blandiſſimis roſis ha-

ſis habere, crucem pro luce agnoſcere debet.

7. Vt roſæ corollas nobis ſuppeditant jucundiſſimas & gratiſſimas: ita patientia & conſtantia capiti noſtro coronam gloriæ & vitæ imponunt immarceſcibilem. *Eſai. c. 28. v. 5. Apocal. c. 2. v. 10.* Eſto fidelis vſque ad mortem & dabo tibi coronam vitæ. *Matth. c. 5 v. 12* Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra multa eſt in cœlis. *Matth. c. 10. v. 22.* Qui ſuſtinuerit vſque in finem, iſte ſervabitur.

8. Quemadmodum roſa non tam externo colore, quàm internâ virtute ſua confortat: ita etiam vera, firma, viva ſpes mentes Chriſtianas non tam externo fuco & vanitate colorat, non tam confundit, vt diverbium ſonat, quàm confortat, veluti confortati ſunt filij Iudæ, eò quòd ſperaſſent in Domino DEO patrum ſuorum. *2. Paralyp c. 13 v. 18.*

9. Quemadmodum è roſeto non ipſa ſtatim perfecta roſa exſurgit: ſed paulatim è calyculo ſeu alabaſtro rudiore atque crudiore enaſcitur: ita etiam ſpes, quamvis non ſtatim ſit ipſa res, ſenſim tamen ex ipſius reî rudimentis effloreſcit, atque in rem ipſam tandem permutatur, adeò, vt ubi deſinit ſpes ibi incipiat res. Aliâs ſanè infelix homo ſit,

Spes cui semper adest, res cui semper abest.

Spes ea vera non est, sed spei solummodò, non rei spes, imò spei desperatio, vmbræ vmbra, quam Aristoteles Laertio teste, vigilantis somnium appellavit. Cæterùm spe sæpiùs inebriata fortuna tandem sese dedere ipsa solet. Sed videndum, quantum fidendum. Vt rosa, ita & spes & fortuna, blanda quidem allicit sæpiùs vt allidat. Ista præsertim sine pedibus oberrans mortalium ficta potiùs quàm facta domina, quæ, vti Curtius loquitur *l. VII.* manus & pinnas tantum habet; cùm manus porrigit, pinnas quoque comprehendere non sinit, commovere non desinit.

10. Quemadmodum eximijs rosæ virtutibus ab innumeris internis & externis affectibus sanamur & salvamur. Ità nec tam magna, nec tam multa, nec tam mala nobis damna, accidere queunt, quin ab ijs vera vivaque spes liberare ac salvare posit, Spe enim salvi facti sumus, inquit D. Paul. *Rom. c. 8. v. 24.*

Notatu dignum hîc; æquè alias ac tres præmemoratas Christianas virtutes, sororio harmonicè vnitas vinculo, rosis comparari posse: tum & gloriam & honorem & fortunam, & artem, & voluptatem & alia quam plurima. Nobis sufficiat hic gratæ brevitatis

tis

tis memores exempla quædam ſolùm attingere, ad majora melioraque viam alijs præmonſtrare, & haud contemnendam amplificandi occaſionem relinquere.

CAPVT XI.

PRincipem nunc hominum principi florum comparare aggredior; nõ tam quòd id pro rei dignitate præſtare poſſim, vt velim quàm quòd pro ſimilitudinis commoditate velim, vt debeam. Præſertim cùm principis conſideratio (aliâs quidem Politica, & altioris indaginis) non vſque adeò aliena ſit à Medica facultate: quæ profectò ipſa communia ſua prædicamenta quodammodo tranſcendere & latiſſimè ſeſe ad omnium ſcientiarum facultatumque objecta extendere videtur. Quid enim Theologia aliud quàm animæ; quid Philoſophia, cognata illius, quàm animi Medicina? Quid Politica vel Iurisprudentia aliud quàm Iuris, Fortunæ, Reip. Medicina? Quid Princeps Reip. Med. Ita namque à Thucydide, Livio, &c. vocatur. Natura verò vitæ, virium, totius Microcoſmicæ Reip. & ipſorum medicorum princeps. Medicus conſiliarius.

Roſæ comparatur Princeps.

Poteſt equidem ſcitiſſimè inter legem & medendi methodum, regem & medicum,

gregem & ægrum comparatio institui, juxta sequens Anglici Poëtæ Epigramma:

Rex pastor, populique greges sunt, pabula leges:
Æger Grex, Medicus Rex, Medicinaque Lex.

Hinc cùm Remp. non aliter ac humanum corpus certos suos pati morbos causas morbificas, paroxysmos, symptomata; certas sustinere crises atque curas animadverterint Politici, ex medendi methodo vtilia pariter & jucunda plurima mutuatos ad Politiæ tum præservandę tum curandę vsum accõmodatissimè eos transtulisse videmus. Sed ad rem.

1. Rosa inter flores regina est & quasi Dea quædam. Principes inter homines quasi Dij sunt & appellantur, *Psalm. 46. v. 10. & Psal. 81. v.6. Exod. c.7. v.1. & c. 22 v.8.* Hinc Fabius Pictor, *l. de aur. sec.* Principes, quia in aureo seculo justi erant, & religioni dediti, jure habiti & dicti sunt Dij. A poëtis etiam, ut Hesiodo & Statio ἡμίθεοι, semidei, ob divina & heroica munera vocantur. Plutarchus in Themistocle regem εἰκόνα θεοῦ imaginem DEI nuncupat, & Menander principem dixit εἰκόνα ἔμψυχον θεοῦ, imaginem animatam DEI. Et est profectò principum princeps, Imperator, in terris, quod DEUS in cœlis: fungitur enim DEI vice, *ut notat gloss. ad princip. novell.* ad verba, in nomine Domini: est optimus

mus maximus *l. in honorib. ff. de vacat. muner.* Vnde etiam domus illius vocatur divina in *l. ad instructiones*, & ibi *gloss. de sacros. eccl. C.*

2. Generosa rosa est: floruit à Mundi primordio, generis antiquitate & virtutum nobilitate celebratissima. Celebrantur & princeps generis antiquitate virtutumque avitarum perpetuâ nobilitate. Inprimis verò principum principes, Austriæ Archiduces serenissimi, quos singularissimâ DEI gratiâ præ aliis omnibus fretos tot seculis eminentissimè floruisse, tot coronis claruisse, tam laudabiliter, Imperio præfuisse, duodecim ex vna illâ Prosapia augustissima electos esse Cæsares (quæ gloria ipsi soli competit, nulli alij contigit familiæ ab Orbe condito) quis non summis evehat laudibus, quis non animitùs gratuletur sacratissimæ Prosapiæ, divinitùs benedictæ.

3. Sunt in rosa calidę & spirituosæ partes atque qualitates; sunt & aquosæ, frigidæ: sunt humidæ, sunt siccæ, omnes à Natura harmonicè contemperatæ ad diversos usus pro re nata. Est in principe Christiano heroici cujusdam zeli spiritus ac fervor; sed & clementiæ beneficus humor; ut iniquè pressorum & injusta patientium subditorum lachrymas æquè justiciæ calore exsiccare, ac squalorem eo-

eorundem querulorum benignitatis rore rigare: improbos vindictâ & pœnâ urere; probos verò atque dignos præmiis refrigerare ac recreare: atque adeò omnia harmonicè contemperare queat, patriæ & pater & dominus. O verè juſtum & legitimum illum principem, inquit *Lipſ. in Po it.* qui in ſummo faſtigio non magnus magis (aut malus) quàm bonus audire deſiderat, & duas res diverſiſſimas, Potentiam ac modeſtiam, illam à fortuna, hanc à virtute deductá, miſcet. Quem prodeuntem certatim, veluti beneficum & ſalutare quoddam, numen aſpiciunt: inter amorem timoremque medij, & alternis judiciis ambigentes, Dominum ſalutent an patrem.

4. Vt reginæ roſæ præſentiâ reliqui flores tum illuſtrantur aſsiſtentes, tum obſcurantur reſiſtentes; cùm, ſi vel maximè coloris varietate figuræque raritate cum illa certare conentur, virtute tamen, gratiâ & gloriâ longè inferiores majeſtati, quæ roſæ eſt, cedere cogantur. Adeſt enim illi, quicquid aliis abeſt, nec abeſt ipſi, quod iis adeſt. Ita Imperatoriâ Majeſtate præfulgente omnes aliæ poteſtates aſsiſtentes potentiores, reſiſtentes impotentiores videntur.

—— *atque omnis judex omniſque poteſtas.*

At-

Atque magiſtratus ipsâ præſente quieſcit. Et ut roſa aliis conjuncta, & aſſociata floribus iiſdem gratiam decuſque affert. Ita ſacratiſsimus principum princeps aliis principibus auguſtiſsimâ pręſentiâ ſuâ gratiam & gloriam communicat: privilegia & immunitates magnatibus & quibuſvis virtute clarioribus Imperij floſculis impertit.

5. Quemadmodum roſa inter ſpinas; ita princeps inter ardua & ſpinoſa negotia, multa certè magnaque, conſtitutus, ſubditos poteſtatum amaſios, gubernandi cupidos, à dominandi libidine deterret. Meo namque judicio obtemperare quàm imperare tum facilius tum tolerabilius.

6. Roſis verno tempore efflorefcentibus omnia reſurgere, florere, vivere & vigeſcere videntur. Florentibus principibus floret populi ſalus: omnia tunc vivida & vegeta obſervantur; marceſcentibus verò ijsdem, cuncta ſimul ſqualeſcere & marceſcere videntur.

7. Roſa gratioſa eſt: & ex gratia eius ſumma gloria. Gratiâ & gloriâ illuſtriſſimi in ampliſſimo hoc Mundi theatro principes celebrantur.

8. Generoſa roſa nobiliſſimis virtutibus prędita aureâ comâ à natura decorata eſt. Reges

ges potentiâ, factis, & virtutibus inclyti, aureâ coronâ redimiti summa veneratione cõspicuuntur. Receptæ quidem olim etiam erant è floribus paratæ coronæ; quò sortis & conditionis suæ reges, homines non minùs mortales, memores essent, & Plinij monito considerarent, ea, quæ spectatissimè florent, celerrimè marcescere.

9. Rosæ reperiuntur præstantissimæ centifoliæ. Præstantissimi & quidem principes, potestatis ac virtutis ratione verè centifolij. Inter quos principum princeps noster, Imperator Augustissimus, quem ob amplissima, quibus potitur, regna, ob insignes virtutes, ob inclytas & innumeras dotes rosam & piè & verè nominarim, non centifoliam, sed millefoliam, æternùm florituram.

10. Rosa sanitati hominum inservit. Rex vel princeps saluti eorundem præest atque prospicit. Dicitur indè βασιλεὺς à Græco βάσις & λεῶς quòd in eo tanquam basi quadam populi fundata sit salus. Hinc Ovid. *2. de Ponto*

Regia, crede mihi, res est, succurrere lapsis.

11. Rosa non per se & à se ipsa est, sed à DEO. Omnis principatus, omnis potestas non nisi à DEO est. *Rom. c. 13.* Ex DEO suspensa sunt omnia; à quo sunt omnes causæ causarum. *Senec. II. quæst. natur.* Omnes ab

vno

vno illo principe creatore creaturæ principes; ipſa inter metalla Aurum, inter flores Roſa, inter animantes terreſtres Leo & Monoceros, aquatiles Balæna, aëreas Aquila, inter homines (qui cœleſtia ſunt & divina quædam animalia) Principes & Reges. Quibus proindè DEUS ac divina primùm omnium curæ ſint. Primum eſt, inquit *Ariſt. l. 7. Polit c. 8.* cura rerum divinarum. Decet enim, vt Diogenes Stoicus apud Stobæum loquitur, quod optimum eſt, ab optimo coli, & quod imperat, ab imperante.

12. Roſa non ſolùm videtur & habetur ſed & eſt bona, bella. Ita & princeps eſſe quàm videri probus malit. Salluſt. in Càtilin. Vt roſa, ita & princeps non colorem ſolùm externùm, ſed & tincturam internam, ſpiritum ac eſſentiam habeat· Nam ſine actionibus palliata pietas, quam quis vultu, voce, colore præ ſe fert, non vera, ſed vana eſt, imò nulla. Vt poma, inquit Lipſius, in Iudæa non-poma naſcuntur, quæ contacta in fumum abeunt & vaporem : talis verboſa illa pietas ſine vitali operum ſucco. Et ſola proba interna probitas.

13. Roſa ſecundùm externam faciem ac figuram facilè corruptibilis: non ſic interna ejus forma ac eſſentia. Sola enim interna æter-

terna. Et qua parte æterni creatoris imaginem referũt, eâ etiam incorruptibiles omnes creaturæ ſunt, nec redigi in nihilum niſi à ſolo DEO, qui eas ex nihilo produxit, poſſunt. Principes non minùs ac reliqui homines ratione externæ figuræ, ratione ſenſibilium actionum, ratione cutanearum exuviarum & corporeorum animæ indumentorum corruptibiles ſunt, fragiles, caduci: animæ verò ratione, virtute, & gloriâ immortales. Omnes mortales, inquit Mercur. Triſmegiſtus *c. 12. Pœmand.* etiam principes, fato ſubjiciuntur & initiô & mutationi. Id quod rex Salomo, potentiâ & ſapientiâ maximus probè conſideravit, dum piâ confeſsione ita exclamavit, *Sap. c.7.* Sum quidem & ego homo mortalis. ſimilis omnibus & ex genere terreno illius, qui prior factus eſt: & in ventre matris figuratus ſum caro: decem menſium tempore coagulatus ſum in ſanguine ex ſemine hominis & delectatione ſomni conveniente: & ego natus accepi communem aërem & in ſimiliter factam decedi terram & vocem ſimilem omnibus emiſi plorans, in involumentis nutritus ſum & curis magnis. Nemo enim ex regibus aliud habuit nativitatis initium. Vnus ergo introitus eſt omnibus ad vitam, & ſimilis exitus.

14. V

Præclara igitur facies, ut cum Salluſtio loquar, magnæ divitiæ, vis corporis & alia huiuſmodi omnia brevi dilabuntur. At ingenij præclara facinora, ſicuti anima, immortalia ſunt. Cætera humana pereunt, inquit idem Salluſtius: & divitiarum & formæ gloria fluxa atque fragilis eſt: virtus clara æternaque habetur. Hoc unum, ait Seneca *ep.99.* contingit immortale mortali.

14. Vt roſa odor; ita principis favor, ut illius fragrantia, ita huius gratia facilè evaneſcit: Principum æquè ac roſarum gratia caduca.

15. Roſa oculus terræ vocatur, princeps oculus Reip. Principis oculus prudentia. Hęc enim juxta Ariſtotelem & Iamblich. *ὄμμα τῆς ψυχῆς*. Olim Hieroglyphica litera Ægyptiorum ſeu ſimulacrum principis boni & veri erat oculus ſceptro impoſitus: nimirùm, quia quod oculus eſt in corpore, id princeps eſt in Rep. quod Sol, Mundi oculus in cœlo, id Princeps, Reip. oculus, in ſolo.

16. Vt roſarum virtutes, quibus illæ præditæ, clariores gratioſioreſque reddit forma, coloris elegantia, & odoris fragrantia; ita nativas in principe virtutes decorat doctrinæ elegantia. Virtus enim, inquit Quintilianus *l.12.c.2.* etſi quoſdam impetus à natura ſumit,

F tamen

tamen perficienda doctrinâ est. Doctrina, Lipsius ait, virtutem aut ornat aut perficit.

17. Rosa cultu pulchrior & melior redditur. Doctrinæ cultu princeps. Neglectus ager quò est fœcundior naturâ, eò ampliùs sentibus & noxiis herbis vastatur. Ioan. Marian. *l.1.de Rege.* Colatur igitur, eodem ibidem monente, ager, undè universo populo annona suppeditanda est, Principis animus Etsi enim virtutem dare haud possit sola institutio, animum tamen ad accipiendam illam præparat, ut Seneca *Ep.* 89. & purgat, ut Lipsius in Politica loquitur. Aspectus, dicere solitus Aristoteles, Laërtio teste, à circumfuso aëre lumen accipit, mens à doctrina. Quamobrem sapientissimè Solon tum primùm imperium gerendum esse suadebat, si quis priùs ferre imperium didicerit. Quomodo enim aliis imperare poterit is, qui ipse imperium non est passus. Nunquam benè hominibus dominabitur, qui propriis affectibus dominari non didicerit; neque Rex aliis esse potest, nisi quem priùs ratio rexerit. Vt adeò παραδόξως quidem, rectè tamen quis statuerit, in principe non tam rectam, quam regentem seu rectricem rationem, rectum verò affectum seu appetitum esse debere.

18. Rosæ non sola elegantia, sed virtus po-
tissimùm

tiſſimùm commendatur. In principe non tam authoritatis vel etiam doctrinæ flos quàm virtutis fructus commendatur: nec enim in doctè dictis, ſed benè ductis & geſtis, non in verbis nudis, quæ fœmellis, ſed factis, quæ maſculis Ethici comparant, docta virtus virtuoſaque doctrina conſiſtit. Verè ſciendum, & benè agendum, monente Ariſtotele *l. α. Metaphyſ. c. 1. t. 3.* Quibus ſummis capitibus omnis utriuſque Sophiæ nervus continetur.

19. Roſa non ſolùm eximiis virtutibus, qualitatibus, proprietatibus decorata, ſed & ſpinis armata; ut non modò ſeſe defendat, ſed & offendentes reoffendat atque abarceat. Imperatoriam Majeſtatem non ſolùm armis decoratam, ſed etiam legibus oportet eſſe armatam, ut verba ſonant Procœmij Inſtitutionum Iuſtinianearum, ut utrumque tempus, & bellorum & pacis, rectè poſſit gubernari: & Princeps Romanus non ſolùm in hoſtilibus prælijs victor exiſtat, ſed etiam per legitimos tramites calumniantium iniquitates expellat; & fiat tam Iuris religioſiſsimus, quàm victis hoſtibus triumphator magnificus. Hinc ſummam cuiuſque Reip. tuitionem de ſtirpe duarum rerum, armorum & legum, veniſſe, Iuſtinianus *C. conf. in princ. teſtatur.* Et Iulius Pollux principem vult non

modò πολεμιτικὸν, ſed etiam νομοθετικὸν eſſe. Leges enim aut armis imperant, aut arma temperant. Laudabiliter igitur tot Imperatores literis pariter ac armis, Arte & Marte, ſagati atque togati excelluerunt.

20. Roſa non tam propter ſe quàm publici mortalium commodi gratia exiſtit. Princeps bonus non ſolùm proprij, ſed & proximi cuiuſvis civis commodi rationem habet, in promovenda Rep. verè princeps, id eſt, primò inceps, ſeu incipiens, primum caput. Et ſanè moderatori Reip. beata civium vita propoſita eſt, ut inquit Cic. Aſsiduis igitur, ut Seneca loquitur *l.1. de clementia. c.19.* bonitatis argumentis probet, non Remp. ſuam eſſe, ſed ſe Reip. Re ipſa oſtendat, ſe maximè prodeſſe, nō ſolum præeſſe, imo minimè obeſſe. Vatem audiat Claudianum ad Honor.

Tu civem patremque geras, tu conſule cunctis,
Non tibi, nec tua te moveant, ſed publica damna.

Præeſtis, Principes, inquit Lipſ. *in præfat. Polit.* hominibus, ſed hominum cauſa, nec domini modò & arbitri rerum, ſed tutores & adminiſtri eſtis. Mali improbique illi, qui in imperio non niſi imperium cogitant; ſuperbi & noxij: & qui ſe non civibus datos arbitrantur, ſed ſibi cives Nam ſicut ſidera illa ſplendorem habent, ſed ut uſibus mortalium deſer-

deſerviant (addo ego, ſicut roſæ dignitate præſtantiſſimæ multas magnaſque vires habent, ſed ut iis homines ad ſalutem fruantur) ſic vos dignitatem, ſed cum munere officioque devinctam.

21. Roſa florum princeps eſt atque regina conſtituta, non quòd dignitate major, ſed quòd virtutibus cæteris melior. Princeps laudabilis non tam honoris dignitate quàm virtutis divinitate eminet. Cenſebat ideò Cyrus, authore Xenophonte *Pæd. IIX.* haud cuiquam convenire imperium, qui non melior eſſet iis, quibus imperaret. Etenim, ut Ariſtoteles *l. 5. Polit. c. 10.* tradit, rex conſtituitur ex idoneis aptiſque ob eminentiam virtutis, aut actionum, quæ à virtute.

22. In roſa umbratilis quædam quaſi Iuſtitiæ & clementiæ ſpecies deprehenditur: jus ſuum cuique reliquorum florum tribuit, nec lædit, niſi fortè lædentes: nullam Lilio vim infert, nec in humilem violam tyrannidem exercet: in eo non parum benefica, quòd fragrantiam ſuam proximis cunctis communicet: homini verò cumprimis eximiis virtutibus ſuis opituletur.

In principe Chriſtiano duo illa ſidera ſeu luminaria majora potiſſimùm elucent, Iuſticia, & Clementia; è quibus illa veluti Sol, hęc

Luna. Sanè, ut meritò Cicero *III. de offic.* judicat, fundamentum perpetuæ commendationis & famæ Iuſticia eſt, ſine qua nihil poteſt eſſe laudabile. Xenophon de Cyri expedit. *lib. VII.* nullas opes viro, ac præſertim principi, pulchriores honeſtioreſque cenſet, quàm virtutem & Iuſtitiam. Pietate namque & Iuſticiâ Principes Dij fiunt, ut præclarè principum princeps Auguſtus apud Senec. in Ludo. Nihil egregius in principe quàm Iuſticiæ opus, ut tradit Plutarchus in vitâ Demetrij. Et meminerit princeps, non ſolùm quantum ſibi commiſſum, ſed etiam quatenus permiſſum ſit, manitore Cic. *Or. pro Rab.* Princeps igitur tum Iuſticiæ ſpinis probos defendat, improbos offendat, tum roſaceâ benignitatis fragrantiâ beneficas recreet apes, maleficas aberceat cantharides: bonos præmiis, malos pœnis afficiat, Solonis edicto, qui, ut Stobæus teſtatur, *ſerm.* 41. interrogatus, undè Reſp. maximè vigeret; Si boni, reſpondit, præmiis incitentur ad virtutem; mali autem coërceantur pœnis: quod ſignum clariſſimum eſſe imperij benè conſtituti Iamblichus ſtatuit. Ipſa quoque S. S. edocet, magiſtratus officium eſſe, probos defendere, improbos punire, *Rom. c. 13. Prov. c. 20.* Verùm remotâ Iuſticiâ quid ſunt regna, ſecundùm

Augu-

Augustinum, nisi magna latrocinia? quid aliud meâ quidem sententiâ, quàm præcipitia spinosissima, omni flore fructuq; destituta. Propter enim injusticias, inquit Ecclesiast. c. 10. propter injurias, contumelias & diversos dolos transferuntur regna de gente in gentem; regiæ domus & clarissimæ familiæ extinguuntur. Certè ut rosam anima seu propria essentialis forma vivificat, quamdiu in ea est, discedens verò mortuam, marcori & resolutioni obnoxiam relinquit; sic Resp. vivificatur Iusticiâ (ceu vitali spiritu) qua absente concidit, & primùm informis ac deformis reddita cadaver fit vitali motu destitutum, dehinc in sua prima elementa cum fœtore & corruptione resolvitur atque evanescit. Dicam quod res est; injusticiam, omnium malorũ Evam, & potentiæ abusum, instabilem reddere fortunam, magnarum pariter & malarum mutationum causam esse, prosperitatem omnem abigere, quovis tempore locoque mortales observarunt, observant, observabunt. Verùm quanta interim patiuntur & innocentes? Patiuntur, ut potiantur; ut per angusta transeant ad augusta.

23. Rosam etiam principem beneficentiâ atque clementiâ imitari debere omnes vnanimiter Politici politiores statuunt, nisi

forſan male-ſanctum illum ignei ingenij, ampliſſimæ aliâs & profundiſſimæ doctrinæ Machiavellum (qui ſubtiliorem quandam tyrannidem infeliciter machinatus plures ferè melleorum quidē ſed multa admixtione fellis diſtemperatorum conſiliorum imitatores quàm aculeatorum ſcriptorum ſuorum lectores hodiè videret, ſi videre poſſet; certè non niſi pœnitentiam ac pœnam pro frumento ſeminatæ ſuæ in Chriſtianam Politiam zizaniæ meteret, quòd veri Chriſtianiſmi adeò oblitus, ſolius fere temporarij commodi ſemitas inſequens tam longè à regiâ honeſtatis virtutisque via ſecum plurimos germanâ olim integritate præſtantiſſimos abduxerit, & dogma, præter alia acerbiſſima, inconvenientiſsimum illud de ſimulata ſcenica virtute, vel perſonato potiùs palliatoque vitio ad principis non minùs quàm ſubditorum perniciem introduxerit) excipias. Cùm enim clementia homini omnium virtutum convenientiſsima, quia humaniſsima, neminem tamen Senecæ judicio *lib.* 1. *de Clem. c.* 2. ex omnibus magis quàm regem aut principem decet. Quare omni ævo, qui benignitate ac clementiâ imperium temperavêre, his candida & læta omnia fuiſſe, etiam hoſtes æquiores quàm alijs ci-
ves,

ves, Salluſt. ad Cæſ. ſcribit. Equidem nullâ in re magis quàm beneficentià DEVM OPT. MAX. (à cujus ſevera juſtitia ad paternam clementiam & benignitatem appellare ſolent ipſi principes Chriſtiani) imitari poſſunt etiam potentiſsimi.

24. Roſa nulla re æternam nominis ſui memoriam atque celebrationem magis adſequitur quàm beneficâ, quâ hominibus auxiliatur, virtute: ita nec vllâ re, Cicerone teſte, ad æternam gloriam propiùs homines, etiam principes, accedunt, quàm ſalute hominibus danda. Quod probè conſideravit Ioànnes II. Luſitaniæ Rex, qui, vt *Oſorius l.* 1. ſcribit, cum audiviſſet, volucrem eſſe (Pelicanum) quæ roſtro pectus dilaceret, vt pullos ſerpentum morſibus exanimatos, ſanguine ſuo profuſo revocet in vitam; ejusdem volucris imaginem ſuis inſignibus adjungendam curavit, vt oſtenderet, ſe eſſe paratum, pro ſuorum ſalute proprium ſanguinem profundere.

25. Quemadmodum roſa non tam ob ſpinarum rigorem metuitur ac negligitur quàm propter jucunditatis & vtilitatis gratiam colitur ac diligitur: ita principem ſapientes operam dare volunt, vt ametur potiùs quàm metuatur. Malè, inquit *Plin l.* 8.

Ep. terrore veneratio acquiritur: longeque valentior amor ad obtinendum quod velis, quàm timor. Viciſsim enim timeat neceſſe eſt qui terret. At enim verò in nulla potentia quippiam turpius exiſtimandũ eſt, quàm metui velle etiam ab innocentibus. Scalig. in orat. pro Audecto fil.

26. Vt roſa gratis grata, ingratis ingrata omnium ferè amorem ſibi conciliat, cantharidibus & ſcarabæis nihilominùs terrori eſt: ita & princeps, Taciti conſilio *X I. Annal.* amorem apud populares, metum apud hoſtes quærat.

27. Vt roſa etiam dum abſtergit & purgat, ſimul confortat: ita princeps in ipsâ juſtitiæ executione, quæ malorum expurgatio quædam, clementiâ corroboret & reficiat potiùs quàm interficiat ſummo jure, quæ ſumma injuria. Ergo non rigidâ ſemper pœnâ, ſed verâ ſæpiùs pœnitentiâ contentus ſit, præcepto Taciti. Poteſt pæna dilata exigi, non poteſt exacta revocari. *Senec. epiſt. 23.* Melior aliquando, meo judicio, venia vindicta: niſi grandia nimis ſint facinora. Itaque adhibenda eſt moderatio; quæ ſanabilia ingenia diſtinguere à deploratis ſciat. Nec promiſcuam habere ac vulgarem clementiam oportet, nec abſciſſam. Nam tam omnibus ignoſce-

ignoſcere crudelitas eſt, quàm nulli: & vbi diſcrimen inter malos bonosque ſublatum eſt, confuſio ſequitur & vitiorum eruptio. Modum tenere debemus. Sed quia difficile eſt temperamentum, quicquid æquo plus futurum, in partem humaniorem præponderet. *Senec. l.* 1. *de Clem. c.* 2.

28. Vt medici lenitivo ſeu laxante roſarum ſyrupo plus ſæpiùs efficiunt quàm validis ac violentis alijs remediis purgantibus; id quod & in Mannæ, &c. vſu obſervatur: Ita lenitate principes nonnunquam plus efficiunt quàm rigore atque violentia. Equidem, vt *Claud. Paneg. Mallij* canit.

——— peragit tranquilla poteſtas
Quod violenta nequit: mandataque fortius vrget
Imperioſa quies.

Ingenia noſtra, inquit *Senec. l.* 1. *de Clem.* vt nobiles & generoſi equi, meliùs facili freno reguntur, quàm continua calcarium additione. Efficitur ſæpè plus docendo, quàm jubendo, monendo quàm minando, vt loquitur *Auguſtin. ep.* 65. Apud ſequaces quidem, non pertinaces, & contumaces: apud humanos, non barbaros.

29. Roſa licet florum princeps, humiliorem tamen potiùs, quàm editiorem ſedem occupans non tam ſummarum arborum verticici-

ticibus, quàm humiliore fruticeto, roſeto, gaudet; aut, ſi ſatis quidem altè locata, modeſtiam tamen æquè ac majeſtatem pulcherrimo exemplo oſtendere videtur. Princeps laudabilis quò magis attollitur, eo magis ſeſe demittit: quò maior, eò melior. Namque modeſtiæ famam ne quidem ſummis mortalium aſpernandam, & à Dijs æſtimari *Tacitus* judicat *XV. Annal.* Aliâs in alto poſitum non alta ſapere difficile eſt. *Bernh. in Ep.* Magnæ felicitatis eſt, à felicitate non vinci. Auguſtin. Contemptor animus atque ſuperbia commune nobilitatis malum. *Salluſt. Iugurth.* Multi in illa altitudine nil niſi alti ſunt: &, vt Cupreſſi, quoad cætera ſteriles, præter ſpeciem nil habent. *Lipſ. in Polit.* Verùm princeps laudabilis non minùs hominem ſe eſſe quàm hominibus præeſſe cogitet, auriculam vellicante *Plinio Panegyr.* Imponat igitur felicitati ſuæ frenum, faciliùs illam reget, conſilio *Curtij l. VII.* imò impunat freno frenum, nec nimis aſperè exerceat majeſtatis legem. Nam, vt *Senec in Herc. fur.* monet *Sequitur Superbos vltor à tergo* DEVS.

Et minoribus præſertim ac inferioribus magiſtratibus Politici obſervandum eſſe monent, ne plus imperare ſubditis quàm obtéperare ſuperioribus ſtudeant; ne VIS potiùs,

quam

quàm IVS, ijsdem commendata ſit; ne fautrice fortunâ, officio & authoritate abutantur; ne viros in Rep. claros ipſique DEO charos pro mancipijs habeant aut tyrannidem ſeu craſſiorem ſeu ſubtiliorem exerceant in eos, quos immunitate donarunt ſuperiores.

30. Vt roſa quò rarior, eò charior, & quotidianis vſibus minore in honore habetur; quò copioſiùs vireſcit, eò citiùs vileſcit: ita continuus aſpectus minùs verendos magnos homines ipsâ ſatietate facit, aſſerente *Livio lib. 35.* Et viles nonnunquam qui nimium civiles. *Lips. in Polit.* Mai eſtati autem maior ex longinquo reverentia. *Tacit. I. Annal.*

31. Roſa omnium medicorum, omnium ægrorum, omnium gratorum hominum vnanimi confeſſione benefica eſt & liberaliſſimè tum fragrantiam, tum virtutem ſuam impertit, Liberalis etiam laudabilis princeps. Liberalitate enim nihil eſt naturæ hominis accommodatius *Cic. 1. off.* Nihil in hac vita beatius, dicebat Canis Scaliger, Veronæ dominus *teſte Iovio. l. 1. Elog.* quàm invicto animo ſuæ pariter atque alienæ fortunæ obviam ire, & perpetuis beneficentiæ ac liberalitatis operibus inſitæ virtutis flammam extendiſſe. Et, vt roſæ minùs flagitioſum eſt, ſpinas, arma ſua perdere quàm beneficæ virtutis

tutis gloriam: ita principem armis, vt *Sallust.* loquitur *Iugurth.* quàm munificentiâ vinci, minus flagitiosum est. Et rectè Xenophon, vt tradit *Stob. serm. 46.* dicere solebat, multò præclarius ac laudabilius esse, beneficiorum potiùs quàm trophæorum multitudinem post se relinquere.

32. Rosa non solùm spinarum vi, sed interna potissimùm virtute & fragrantissimi spiritus emissione adversus adversarios suos, scarabæos & cantharides, nititur seseque defendit. Principes animis nonnunquam potiùs quàm armis, non tam violentiâ, quam prudentiâ nitantur. IVS potius ipsis commendatum sit quàm VIS. Sed utriusque facilis in alterutrum nescioquo anagrammatis omine ac nomine transmutatio. Scitissimè *Valer. Flac. IV. Argon.*

—— non solis viribus, æquum
Credere: sæpè acri potior prudentia dextrâ.

Et *Tacit. III. Annal.* Plura in summa fortunâ auspiciis & consiliis, quàm telis & manibus geri, rectè monet.

33. Rosa spinis abundantissimè armata iis tamen non ad offensionem sed defensionem nititur & utitur. Princeps etsi armis armentariisque exquisitissimè sit instructus, iis tamen non tam offensivè, ut loquuntur,

quàm

quàm defensivè utatur. Scutum prius quàm gladium sumat. *Lips. in Polit.* Nequaquam igitur audiendæ sanguinariæ hirudines, crudeles Martis pulli, qui cum Vitellio optimè olere occisum hostem, & melius adhuc civem arbitrantur, qui cum Caligula unicè exoptant, adversarios unam tantum habere cervicem, ut uno ictu omnes interficere simul possent, qui non nisi ferrum & ignem in ore, in corde, in manibus habent, ad urendum & secandum paratissimi.

34. Rosa sola sæpius insufficiens in medicina adjunctis eget coadjutoribus ingredientibus, herbis, floribus, &c. pro re nata, variis in causis & curis. Princeps, cum docente *Cic. 1. off.* omnis ratio & institutio vitæ adjumenta hominum desideret, ipse autem *Tacito* monente *III. Annal.* suâ scientiâ non possit cuncta complecti nec unius mens sit tantæ molis capax. 1. *Annal.* adsumat in partem curarum consiliarios, eiusdem *Taciti* consilio 1. *Annal.* considerans, magna negotia magnis adjutoribus egere. *Velle. l.* 2. & multos regis oculos, multas aures esse oportere, *Xenophontis* arbitrio. Plus enim juxta Solon. & Arist. oculi vident quàm oculus. Et nemo omnes, neminem omnes fefellerunt. *Plin. Paneg.*

35. Rosa, ubi energetico remedio, seu alterante

terante ſeu purgante, ſeu corroborante opus, admixtis eget medicamentis & ſibi & Microcoſmicæ Reip. amicis, naturæ familiaribus. Princeps ſive alteratione atque reformatione quadam opus, ſive expurganda quævis mala, ſive corroboranda Reſp. adjunctis adjuvantibus opus habet conſiliariis, amicis. Hinc *Plinius Paneg.* præcipuum principis opus eſſe ait, coadjutores amicos parare. Verum optandi & cooptandi viri virtute doctrinaque clari, & nulli potius quàm mali. Præclarè *Cominæus*. Nullum majus indicium bonę mentis princeps poteſt oſtendere, quàm ut adjungat ſibi, quibus familiariter utatur, viros virtute & fama celebres. Nam omnes ſtatim judicabunt, eum talem eſſe, quales ji, qui apud illum. Et eſt profectò, meâ quidem ſententiâ, principi adjunctus vir doctrina ac virtute clarus Roſæ additus moſchus atque cinamomum.

36. Roſæ virtutes & operationes ob infinitarum ferè circumſtantiarum varietatem variare ſolent ſæpius, ut nec omnes omnimodè omni tempore refrigerent, aſtringant, laxent, corroborent unâ eademque ratione. In principibus virtutes & earum exercitatio propter adjunctorum ſeu circumſtantiarum varias mutationes variare quoque plurimum ſolent:

præſertim verò prudentia. Quid enim aliud ea, inquit *Lipſ. in Polit. l. 4. c. 1.* quàm electio rerum, quæ aliter atque aliter ſeſe habent? Quòd ſi illæ incertæ; etiam ipſa, eò magis, quòd non rebus ſolùm devincta, ſed iis, quæ rebus adſtant. Tempora, loca, homines adſpicit; & pro minima eorum mutatione ipſa ſe mutat: adeoque non ubique vna, ut nec in una re una. Quam ob eandem cauſam ipſæ etiam leges roſis haud ineptè comparari poſſent. Sed hæc alterius atque altioris quidem ſunt tum loci tum profeſſionis.

CAPVT XII.

Roſa comparatur verecundia & virginitas.

SEcundùm *Baſilium* eleganter etiam duplicis coloris, candidi & rubicundi, ratione Roſæ candida Virginum ſimplicitas & rubicunda verecundia aſſimilatur. 1. In tenellis namque roſarum foliolis non ſolùm ſubcandidus candidæ ſimplicitatis ſignifer color perſpicitur, ſed & rubeus, verecundiæ, quæ propria floridæ juventutis virtus, proditor animadvertitur. Hinc *Virgilius Maro*, Poetarum Anteſignanus, verecundiam deſcribere volens, eam roſæ inter lilia conſtitutæ comparat ſequentibus verſibus.

Accepit vocem lachrymis Lavinia matris
Flagrantes perfuſa genas, cui plurimus ignem

Subjecit rubor & calefacta per ora cucurrit:
Indum ſanguineo veluti violaverit aſtro
Si quis ebur, vel mixta rubent ubi lilia multa
Alba roſis, tales virgo dabat ore colores.

Et *Ovidius*:

Quale roſæ fulgent inter ſua lilia miſtæ.

Et hinc etiam pulchriores coloratioresve virgines, vel lacti cum ſanguine mixto ve rosæ rubralbæ comparatæ, roſæ nominari ſolent, ipſis innuentibus ſacris literis, quæ ob inſignem elegantiam & formoſitatem pulcherrimam pariter & pientiſſimam Suſannam roſæ nomine dignatæ ſunt. Hebræis enim Suſan roſam (aliás etiam lilium) ſonat. Vndè haud præter rationem lectiſſima atque elegentiſſima quædam Rubralba Roſabella nominata. In virgine ergo color albicans candoris ſeu innocentiæ, rubens pudoris ſeu verecundiæ ſignum, licet haud infallibile. Verùm enimverò ſcitè omninò roſæ virgo comparatur.

2. Vt enim roſa fragilis omninò, fluxilis & labilis, (vndè etiam à Græco verbo ῥέω id eſt, fluo, denominata) ita non minùs virgines quandoque fragiles, fluxiles & labiles ratione variarum infirmitatum mentis, corporis, fortunæ. Variabiles, alterabiles & corruptibiles vt roſæ ita & virgines: juxta tritum illud proverbium Germanorũ rhythmicum

Jungfrawen lieb vnd Rosenbletter/
Herrengunst vnd Aprillenwetter.
Würffel/ Karten vnd Seitenspiel/
Verkehren sich gar baldt vnd viel.

3. Rosa odore & virgo pudore privata parem merentur gratiam. Hinc Poëta quidam aculeatè potiùs quàm accuratè, verè interim canit;

Cum flos odorem perdit virgoque pudorem,
Tunc flos fit dürre *virgoq́ evadit* ein Hure.

Etenim, vt alius quidam Poeta putatiam ejusmodi (putanam Italis hinc fortè dictam) virginem reprehendit,

Sese prostituens in primo flore juventæ
Cum flore & fructum perdidit ipsa suum.

Pudor certè virginei floris grata est fragrantia, quâ disperditâ perit & ipse flos & vnâ pereunte flore fructus ipse.

4. Rosæ non solùm forma & figura, sed & qualitates variabiles. Variabilis & mutabilis Lunæ & fortunæ instar virgo; cujus constantissima sola perhibetur inconstantia, certissima incertitudo.

5. Rosa amabilis & delectabilis. Amabilis & delectabilis etiam virgo: quam ideò proci, canes illi Veneris venatici, tantâ cupidine prosequuntur, ambiunt, depereũt, sed minùs cauti & casti nonnunquam pereunt.

Caveas igitur, quisquis virginum consortio delectaris, ne pereas per eas.

6. Rosa aureâ, è citrinis filamentis concinnatâ, coronâ decorata est. Virgo illibatæ inviolatæ, invictæ pudicitiæ signum, floridam corollam capiti impositam gestat.

7. Rosa variis & plurimis spinis circundata. Virgo inter multas & malas tentationum periculorumque spinas constituta.

8. Rosa spinis sese defendit à vermium & insectorum insidiis atque injuriis. Veræ virgo continentiæ, prudentiæ, aliarumque virtutum spinis, ceu telis, ab insolentium procorum, porcorum impudentium, insidiosis tentationibus, quas pecuniâ (quâ unicè vincuntur atque vinciuntur aurivoræ Plutonicolarum filiæ) & blandâ petulantia, arrogantia, falsis promissionibus, copulatricum vetularum factiosis promotionibus potissimùm moliuntur, sese defendit; ut tum cauta sit tum casta maneat.

9. Rosa spinis suis improvidos, dum eam incautè decerpere satagunt, pungit atque ita punit. Viros viragines, dum eas vel minus cautè vel minus castè tangunt, angunt, dum ludunt, lædunt; atque ipsæ omnium gravissimè læduntur. Quòd si enim illicitus foveatur amor, statim subsequi solet amaror, sæpe etiam

etiam tumor, posteà timor, error, terror, horror, & pœnarum rigor.

10. Rosa leni & purâ manu tractata suavissimo tractantem recreat odore, fœdis autem conspurcata durioribusque pressa digitis marcescendo subtilissimam illam fragrantiam denegat. Ita virgo verbis, moribus, & amoribus excepta puris, rectis, & immaculatis, tantum abest, ut vel sibi vel aliis damno sit, ut potius suavissimâ conversatione, lectissimorum morum exercitatione, elegantiâ & eloquentiâ conversantem miro modo & motu recreet (hinc virgo nescio quo ominoso anagrammate idem est ac vigor) atque etiam informet infirmum, confirmet conformem, reformet informem; impudicis verò tentata colloquiis, gestibus indecoris fœda reddatur & fœtida sibi, perniciosa conversantibus.

11. Rosa folia, ceu labra, obtinet rubicunda. Rubicunda etiam oris labia virgini sunt sanæ-sanctæ. Et hinc rosea à Poëtis ora nominantur;

Virgineus roseo cernitur ore pudor.

Et apud alium Poetam ora virginum rosarum atria vocantur:

—— cuius reserantur in ore rosarum
Atria.

Item labra rosea:

——— *roseis se mergere labris.*

12. Tenella rosæ folia nimio contactu attrita flaccescunt & corrumpuntur: nimio contactu, osculorum præsertim, ora virginea alterari atque depravari. *Catsius* Poëta cecinit *Embl. nuptial. 26.* præmissâ priùs objectione, mox eâdem repulsâ.

Est operæ pretium furari basia nymphis
Atque animam roseis insinuare labris:
Cur neget amplexus & abhorreat oscula virgo?
Non pudor his, rosei non perit oris honos.
Basia virgineis quis credat obesse labellis,
Ingenuus tenero quæ tulit ore puer?
Libat apis violas & basia figit Acantho,
Oraque plena favis in sua tecta refert.
Non tamen hinc violæ, nō hinc marcescit Acanthus;
Vtque fuit roseus perstat utique color.
Virgo notas, juvenis quas presserit ore protervo,
Abluit, & facies, quæ fuit antè, redit.
Si licet opposito de lumine sumere lumen,
Invida cur juveni basia virgo neget.

Responsio:

Basia nil teneris data posse nocere puellis,
Nil tactus cupidi blanditiasque proci,
Haud mihi quis vano persuadeat ore poëta:
Tactus & ipsa latens basia virus habent.
Purpureos digitos vitis ne tange, racemos:
Tractari manibus non amat iste color.

Ist

Iste color, color iste recens, decor integer uvæ,
Intactæ genium virginitatis habet.
Sint procul amplexus, procul oscula, dulce venenum.
Ah! faciunt longas pressa labella notas.
Vtque domum rediens faciem lavet undique virgo,
Altior in tacito pectore menda latet.

13. Et sanè ut tenella rosa, quò quis diutiùs eam exosculatur & pertractat, eò magis magisque sese illa aperit & occultiora foliola expandit: ita etiam virgo, *Guicciardini* judicio, quò magis eam quis amplectitur & exosculatur, eò magis sese ipsa dedit, profert, offert.

14. Vt rosa non sui ipsius, sed hominis gratia à creatore & natura producta. Sic virgo non tam propter se ipsam quàm propter virum generata: undè etiam virgo quasi viri ergò dicta videtur, quamvis aliâs etiam dicatur virago, quasi, virum ago. Est nonnunquam quasi virga viro.

15. Rosa inflammationes attemperat, restinguit, compescit. Roseam decenter ductam virginem Adamicas inflammationes blando refrigerio contemperare referunt.

16. Rosam rubore Martem referre signaturâ quadam *Ioannes Baptista Porta* scribit. Sunt fortassis & nonnullæ, quæ Martialibus potiùs quàm Mercurialibus ingeniis prædi-

tæ non tam Minervæ quàm Bellonæ vexillum ſequuntur, cùm tamen roſas imitari deberent, quæ non tam ſpinis obeſſe quàm flore prodeſſe ſolent.

17. In roſa non tam ſpinæ, quæ plurimæ, quàm florida foliola, quæ quantitate quidem exigua, virtute verò præcellentia, quæruntur. Apud virgines nubiles nobiles potiùs virtutes quàm ignobiles nummorum copiæ ac divitiæ ſolæ (quæ quid aliud ſæpiùs quàm ſpinæ?) vel acuti aſtutique ſermones (qui verè cardui ſunt) reſpiciendæ.

18. Roſa multis eſt magniſque virtutibus prædita: ita & vera virgo: in eo tamen roſæ diſſimilis, quòd roſa retentricem locorum ſeu partium facultatem roboret, virgò expultricem ſeu ejectricem loculorum vim ſtimulet, retentricem debilitet.

19. Vt à ſpinoſis roſis pueri plerunque læduntur, dum eas improvidè & incautè adoriri ac decerpere ſatagunt: ita pueri & puériles cuncti, qui (quod proverbio dicitur) vix generati generare pruriunt & teſtam vix egreſſi reingredi deſiderant, nondum vel exſiccatis probè auriculis vel conſolidato cranio vel firmato cerebello, virgâ quàm virgine digniores juvenci, amaſij, ut plurimùm à virginibus, quas intempeſtivè ambiũt, etiam in

in ipso innocentiæ ac disciplinæ statu, punguntur absque commiseratione, puniuntur à correctoribus non absque risu.

Animadvertendum hîc, juvenibus & aliis etiam, quæ de virginibus dicta sunt, accommodari posse. Cumprimis autem studiosi multis rationibus rosis comparandi essent, nisi alium in locum id laboris reservarem & hîc brevitatis memor redderer.

CAPVT XIII.

Rosis deliciæ ac divitiæ comparatæ.

ROsis deliciæ ac divitiæ quoque comparari jure possunt. 1. Vt enim rosæ spinis; ita deliciæ ac divitiæ spinosis vitiis & incommodis plurimis circundatæ.

2. Rosæ pulchræ quidem, jucundæ & fructuosæ, sed caducæ: pulchræ itidem divitiæ, jucundæ, fructuosæ, sed caducæ, damnis sæpè potiùs quàm donis gravidæ. Rosæ non tam visu, dum roseto adhærent, quàm usu, dum egenti applicantur, commodant. Divitię nil prosunt vel inspectæ vel numeratæ, vel arcis, tanquam sacello idolum, conclusæ, sed ad bonum, pium, legitimum usum translatæ, cum sint χρήματα, ac si dixeris, usualia seu utensilia. Opus namque est opibus; sine quibus nihil fiet, quod opus. Quare sapienter, Socrates, ut refert *Stobæus serm. de Temper.* divitias

vitias ex uſu metiri jubebat. Non enim immenſas poſſeſſiones divitias vocabat, ſed tantum quantum requiritur ad uſum decentem.

2. Roſæ liberaliſſimè odoris fragrantiam emittunt, & facultates communicant. Ita divites liberaliter opes ſuas diſpenſare & communicare debent. Etenim

Qui benè divitias inopi donabit amico,
Hic omni felix tempore dives erit.

Ergò:

Dives opum fer opem: ſic operantur opes.

Aliâs, qui parcus eſt vivens, porcus eſt moriens. Et profectò nobilius eſt, meâ quidem ſententiâ, ditare quàm diteſcere. Dives igitur, divitias meo conſilio, vt roſetum tractet; cujus quum particulæ nonnullæ præſecantur, reliquæ eò plures producunt flores: & ſi integrum roſetum, dum vere veluti parturiens jam jam roſas emiſſurum videtur, etiam effodiatur atque in alium locum transferatur, loco & tempore potiùs quàm ipſo flore privabitur. Autumno namque ſi non ipſo vere, majori miraculo floridas roſas producet.

3. Vt nobiliſſimæ roſæ virtutes medicis quidem maximè cognitæ, ægris verò quibus illi propriæ etiam ſanitatis jacturâ inſerviunt, potiſſimùm commodæ (Medici namque illarum

rum vſum quidem ſciunt, ægri verò fructum percipiunt) ita aureæ non minùs roſæ nobilis (cuius nomine ſynecdochicè nunc facultates innuo) vis & vſus quidem illis ad neceſſaria conquirenda fortè cognitus, verùm haud conceſſus, vti quidem olim Ariſtoteli, Galeno, & alijs excellentiſsimis viris, cùm plerunque ægris medici ſanitatis roſas, medicis ęgri ſpinas pro flore pariter & fructu relinquant. Pauciſsimi enim reperiuntur grati beneficæ medicinæ huiusdemque filiæ, ſanitatis, cultores & amaſij; & tritum olim experientię reclamat hodiernę diverbium: *Dat Galenus opes.* Hoc certè doctioribus infeſto & funeſto tempore nec dat Galenus opes, cùm non poſſit egenus nec dant Galeno opes cum non velint avari, ingrati, invidi. Imò ne dant quidem quod debent. Fortean Geber Germanus æquè ac Arabs demortuus: & neſcio ego, an fortè Habdanckorum (comitum aliâs) vix vnus aut alter ſuperſit,

4. Quemadmodum roſæ quidem ab omnibus expetuntur, ſpinę verò à nemine appetuntur:

Nam riget amiſsâ ſpina relicta roſâ·

ita jucundos divitiarum floſculos nemo non expetit, ipſarum verò ſpinas ſeu carduos, id eſt, arduos, quibus acquiruntur, licitè quidem, labores quilibet extimeſcit. Et hęc

gravis eſt multarum in Politia calamitatum, contentionum, ęmulationum cauſa. Gravior autem, quòd nobiliſsimis animę dotibus & functionibus viliſsimi corporis labores & ocioſa vſurarum negotia pręferantur; nec vllum ferè inter homines, etiam Chriſtianos, amplius virtutis, ſapientię, doctrinę vel precium vel pręmium, minus certe ac olim apud Ethnicos. Hinc eſt, quòd omnes ferè ab arduo nec vnquam ſatis agnito ſapientię ſtudio & officijs literarijs, flore pariter ac fructu neſcio quo fato deſtitutis, abſtineant, abhorreant. Atque ita priſtina brevi barbaries ne perſentiatur valdè verendum. Sublatis namque ſtudiorum pretiis ſtudia perire ipſa *Tacitus* aſſeverat XI. *Annal.*

5. Vt roſæ, dum floreſcunt, odoratiſſimæ, jucundiſſimæ, gratiſſimæ ſunt, dum verò marceſcunt, inodoræ, injucundæ, ingratæ: ſic divitiæ, dum in flore conſtitutæ ſunt, recreationis amore jucundiſſimæ, dum defloreſcere incipiunt, ægritudinis amarore ingratiſſimæ videntur.

6. Roſa viridis & ſucculenta ſuavis, nec ita, ut arida, amara eſt. Divitis gloria, quamdiu floret atque viget, dulcis: poſtquam verò marceſcit, amara etiam eius recordatio.

7. Sol roſam æſtu arefacit, Fortuna incendio,

dio, æmulatorum æſtu & injuriis aliis ferè infinitis ſubitò aufert divitis opes & gloriam.

8. Roſa reſecta aliorſum transplantatur inibique excreſcit, & alio tempore in hac alio in illa roſeti parte effloreſcit. Ita divitiæ veluti tranſplantatæ & locum mutantes ab uno ad alium tranſeunt locum, ut quæ modò hîc, jam alibi excreſcant.

9. Roſa colorem mutat, nec unius ſemper eſt odoris ac ſaporis. Deliciæ & divitiæ ſpeciem ſaporemque mutant & pro guſtu divitis aliter aliterque ſapiunt famelico melleæ, ſaturo felleæ videntur.

10. Florum tres præcipui ſunt colores: coccineus in Roſa; janthinus in Viola: purpureus in Iride. Hos tres colores ars imitatur in veſtibus, quas divites tingunt, geſtantque nunc coccineas, nunc Ianthinas, nunc purpureas. Qui tres colores repræſentant pariter tres opum interemptores: nimirùm coccineus ignem & incẽdium: violaceus aquam & naufragium, purpureus cædes & rapinas. Opes enim vel pereunt incendio vel naufragio vel rapina.

11. Quemadmodum roſa haud diu perdurat, ſed quæ modo floreſcit, mox flacceſcit. Ita & dives modò vireſcit, modo vileſcit: &, ut habetur *Iacob. c. 1. v. 10.* ſicut flos fœni tranſibit:

ibit: exortus est enim Sol cum ardore & arefecit fœnum & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: ita & dives in itineribus suis marcescet. Adeò caduci illi fortunæ flosculi, imò leviculi pappi & juli cuivis vento obnoxij facilè difflantur.

12. Rosam, ut & alios flores, *Plinius* dicit esse lusum lascivum & picturam naturæ: divitias ego dixerim lusum lascivum & umbratilem picturam fortunæ, quæ invida ac infida mortalium vexatrix petulansq; procorum titillatrix plerunq; amasiis suis aut illudit aut lædit eosdem. Sed & hæc ipsa obesse non potest nisi quibus prodesse solet.

13. Quemadmodum rosarum odorem nonnulli homines ferre nequeunt, eoque magis læduntur quàm juvantur. (Novimus enim mulierculas, quæ perceptâ rosarum fragrantiâ in leipothymiam inciderint; cuius rei quidem haud planè abditæ sunt causæ.) Ita delicias ac divitias mortalium multi ferre nequeunt, juxta versum illum:

Difficile est æquâ commoda mente pati.

14. Quemadmodum alia plurima, ita & rosacea multa medicamenta tam obsunt intempestivè quàm prosunt tempestivè usurpata. Haud alia ratione divitiæ: quas Zeno dicere solebat non magis prodesse quàm nocere

ad sa-

ad ſanitatem, addam ego, & ad ſanctitatem. Certè quamprimùm Germanos, aliâs invictos, auri ſacra fames & argentangina vicit, omnia in Germaniam mala introducta ſunt; & illi plurimùm à priſtinis moribus & humoribus receſſiſſe atque planè degeneraſſe videntur. Deliciarum ac divitiarum magnalia illa olim ſpreverunt potiùs quàm ſperaverunt; quod vel unico exemplo clarum reddi poteſt. Victo enim, ut refert *Cominæus l. 7.* Carolo Duce Burgundiæ ad Granſonium ab Helvetiis magno prælio & fugiente, milites victores ingentes quidē opes aſſecuti; quantæ tamen illæ eſſent, ignorabant, nec priuſquam amitterent agnoſcebant. Adamantem namque Ducis toto orbe celeberrimum, cui erant appenſi aliquot uniones, quidam ubi inter alia reperiſſet, in pyxidem repoſuit; mox ſub currum abjecit; paulò poſt reverſus ſuſtulit & ſacrifico cuidam vendidit aureo nummo. Is deindè à ſui oppidi magiſtratu, cui miſerat, accepit aureos duos. Quæ gemma precioſiſsima, cùm deindè à gemmariis eius pręſtantia cognoſceretur & propter immenſum precium diu nullum emptorem inveniret, tandem ad Turcos allata & eorum Imperatori vendita eſſe dicitur, qui eam, uti conſtans fama eſt in orna-

ornatum diadematis sui tanquam peculiare monile transtulit, in eoque magnis festivitatibus ostentatur. Maximum, me IESV, artificium est, solis notum piè-sapientibus, (quales multi etiam quovis tempore interGermanos fuêre) animo contrà argentanginam præservato divitias absque damno possidere, & iisdem non tam frui quàm uti, imò quandocunque ubicunque melius ita DEO visum fuerit, libenter valedicere & illis & universis, quibus breviusculè in hac vita ludimus, mundi crepundiis, nugis, bullis, umbris, vanitatibus.

CAPVT XIV.

Varia Hominis cum Rosa comparatio.

HOmo, qui veterum Philosophorum sententiâ inversa quasi quædam planta est non tam terrestris quàm cœlestis, gravissimo Galeni judicio *Lib. de consult. c. 4.* cuius radix sursum, rami deorsim spectent, (Nam sicuti plantæ os à terra; sic nobis oris situs à cœlo: Vt quemadmodum illæ indè, sic nos illinc nostrarum actionum principia hauriamus. *Scal. ex 140. f. 2.* sacrarum Literarum testimonio flos, fænum herba. *Ps. 90. v. 6. & Ps. 129. v. 6. Eccles. c. 14. v. 18. Ierem. c. 5. v. 7. Os. c. 4. v. 14. 1. Corinth. c. 6. v. 13. & 15. Coloss. c. 3. v. 5. Hebr. c. 13. v. 4. 1. Petr. c. 1. v. 24.* tam va-

riè

riè & verè Rosæ comparari poteſt, quemadmodum & omnia humana, vt vel ſexcentæ Parœmiæ hinc concinnandæ eſſent, niſi me tum ipſius rei amplitudo, tum ingenioli mei tenuitas, tum & criticorum, qui affectatam in parergis prolixitatem lectoribus, moroſis præſertim, ingratam, mihi fortè exprobrarent, rigidior cenſura promiſſæ brevitatis memorem redderet. Pauculas igitur hîc ſaltem delibabimus.

1. Roſa omnium florum, homo animalium princeps eſt.

2. Roſa pulcherrima. Pulcherrimus & Microcoſmus, Homo, utpote ad ipſius DEI (qui vt bonitatis ita & pulchritudinis fons & origo) imaginem conditus: in quo uno omnium reliquarum creaturarum gratiæ concurrentes tanquam in compendio clarè conſpiciuntur. Hinc homo homine potiſſimùm & plus quàm cunctis cæteris, etiam pulcherrimis creaturis delectatur. Hinc, quoties virginem vel alium hominem formâ præſtantem ſingulari encomio commendare cupimus, florentem roſam nuncupamus: atque ipſa Suſanna ob inſignem pulchritudinem ſuam in ſacris roſa appellata eſt. Hinc & illud natum proverbium: roſis aſſidet.

3. Roſa partium, qualitatum, virtutum ſuarum ratione omninò Harmonica eſt & perfectiſſima. Harmonicè perfectus & perfectiſſimè Harmonicus Homo eſt, tam corporis quàm animæ (utinam & poſt lapſum virtutum actionumque) reſpectu. Sed hæc amplioribus, hûc quidem impertinentibus, egent dilucidationibus.

4. Roſæ culta meliùs excreſcit quàm inculta. Ita & homo cultu opus habet à tenerrima ætatula. Sylveſcit aliâs & vileſcit prorſus abſque educationis cultu. Ex privatione enim vel depravatione educationis omnis omni tempore inter mortales ruditas, barbaries, tyrannis, inhumanitas, inſcitia, inſolentia, imprudentia atque impudentia nata. Educatio namque vitia extirpat & virtutes parit. *Galen. l. quòd animi mores, &c. c. 10.* Vnuſquiſque igitur, eodem ibidem monente, pro viribus annitatur, & educatione, & ſtudiis & diſciplinis vitium quidem fugere, contrà autem virtutem capeſſere. Ne, quod fieri ſolet, florem juventutis diabolo, floces ſenectutis Deo quiſquam conſecret, ut Auguſtinus loquitur; atque adeò ipsâ non ſolùm ſapientiâ ſed etiam reſipiſcentiâ privetur. Nam plerunque

Qui non aſſueſcit virtuti dum juveneſcit,

A vitii

A vitiis nescit desistere quando senescit.

Et, ut alius quidam canit;

Fertilis assiduo si non renovetur aratro,
Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Cultu, veri Christianismi cultores, cultu, inquam, opus habet tum Ecclesiastica tum Politica tum Oeconomica Hierarchia; quæ inculta, sordida, squalida indies magis magisque tum sylvescere tum vilescere infestissimo hoc bonis seculo videtur. Neque priùs res mundanæ meliùs habebunt, quàm universalis, seria, vera ac severa instituta fuerit omnium statuum tum repurgatio tum reformatio ab ordinariis subditorum moderatoribus, rectoribus, gubernatoribus, vicedeis; & hi non modò pro aliis, sed & præ illis justitiam excoluerint, virtutem exercuerint. Malè habentibus enim agricolis malè plerunq; habent agelli. Quales hi, tales illi. Quod felix faustumque sit, correctionis initium facite, vos ô Choragi, Foragi, Toragi: & veram, non affectatam pietatem ac justiciam colite. Pallida & palliata hodiè incedit virtus. Coloratus, ne dicam fucatus & larvatus, plurimorum Christianismus. In mundo mundanam, in cœlo cœlestem ducendam vitam oblatrant voluptatum candidati, parùm sancti, nihil minùs quàm veri Politici. Haud veren-

dum, nimis quenquam fore pium. At hoc eſt, quod illi metuunt, ſi quid metuunt. Cultu, repeto, immundus mundus opus habet, & quidem tempeſtivo, accurato, ſtrenuo, haud ſuperficiario. Aut invitandi aut adigendi homines ad ſeriam, quàm unicè expectat DEUS, exoptant pij, differunt impij, pœnitentiam. Solidis utendum flagris, ubi ſolitis flabellis nihil efficitur. Averruncanda vetus vitiorum zizania; aſſerenda nova pietatis, virtutis, doctrinæ ſemina: fertilis reddendus Reip. ager, nimiùm hactenùs ſterilis: mundandum Mundi roſetum atque liberandum ab avaritię ſordibus, voluptatum cantharidibus, luxus & luxuriæ vermibus, infinitis ſcelerum erucis: nec juſto vindici DEO, acerrimam ferulam vibranti, pertinaciſſimâ conniventiâ ac perditiſſima temporiſatione, omnis veræ pœnitentiæ obſtaculo, ampliùs illudendum.

5. Roſa inter ſpinas effloreſcit. Homo varias inter adverſitatum ſpinas conſtitutus nihilominùs tamen præter ſpem & expectationem ſola DEI gratiâ ſæpiùs effloreſcit. Et, ut roſa ſpinis non tam abutitur ad offenſionem, quam vtitur ad defenſionem: ita homo tribulationum ſpinis non tam abutitur in damnum, vel proprium vel alienum ex impatientia, vindictæ cupiditate, deſperatione, quàm

quàm utitur ad proprium commodum, ſi non corporis temporariū, animæ tamen æviternū.

6. Verùm, ut roſis ſpinæ à Natura ad abarcendas adverſariorum inſidias atque injurias conceſſæ, ita non minùs hominibus armorum ſpinæ, & juſta defenſio Naturæ jure permiſſa. Hoc enim, ut *Cicero* loquitur *in Orat. pro Milone*, & ratio doctis, & neceſſitas Barbaris & mos gentibus & feris Natura ipſa præſcripſit, ut omnem ſemper vim, quacunque ope poſſent, à corpore, à capite, à vita ſua propulſarent. *Et l. 12. Ep. 1.* Quid eſt, quod contrà vim ſine vi fieri poſſit? Nimirùm vim vi repellere, par pari referre licet Et

Fallere fallentem publica jura ſinunt.

Videatur *l. ut vim ff. de juſt. & jur.* Item *l. 21. C. de pact.* Item *l. 6. C. commun. utriuſque jud.* Iuſtum bellum, inquit *Livius l. 9.* quibus neceſſarium, & pia arma, quibus nulla niſi in armis relinquitur ſpes. Idcirco

Iudice me fraus eſt conceſſa, repellere fraudem;
Armaque in armatos ſumere jura ſinunt.

7. Roſa innocentiſſima corroſa tamen à vermibus & cantharidibus ad interitum uſque afficitur. Afficiuntur & innocentiſſimi ſæpiùs homines à nocentiſſimis & callidis potiùs quàm candidis illis vermibus, qui ad perniciem bonorum nati plus obeſſe quàm

 prodeſ-

prodesse solent, invidi, inscij, malevoli, maledici, malefici. Nulla virtus ab invidia libera, nulla doctrina tuta.

O dirum exitium mortalibus! ô nihil vnquam
Crescere nec magnas patiens exsurgere laudes
Invidia!

Vt rosa ita & Virtus amabilissima suis tamen haud caret osoribus: vt cuius lucem gloriam, eius vmbram invidiam videamus. Virtutis comes invidia, inquit *Cic. IIII. ad Herenn.* plerunque bonos insectatur. Et, vt idem de clar. orat. testatur, mos est hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere. Invidetur, eodem monitore. *II. de Orat.* præstanti florentique fortunæ. Verum invidia virtute parta, gloria, non invidia putanda est, eodem *Cic.* authore *I. in vect. in Catil.* Adeò, vt Ovvenus canit,

Virtutem genij duo semper in orbe sequuntur:
Hic bonus, ille malus: gloria, & invidia.
Livor edax hominum vivorum encomia carpit:
Vt defunctorum corpora vermis edit.

Mirandum sanè optimis parentibus, Honore, & Virtute, prognatam pessimam sobolem, invidiam: vt sequente, à me exercitij gratia aliquando subcisivâ horulâ effícto epigrammate declaratur:

Maritus Virtutis Honor bonus est: bona coniunx,
Quæ imprægnata tamen parturit invidiam.

Est sanus pater, est mater sanctißima, virtus;
At monstrum insanum, filia, degenerat.
Invita invidiæ genetrix, virtus, pariendo
Sic pateris tu: erras, quæ pia mater eras.
Invidiam quia nempè paris, (monstrum vel abortum)
Invidiam pateris: sic pariendo peris.
Sed pereundo paris rursus. Quæ filia? fama:
Invidiæ victrix: gloria morte carens.
Vmbra sit invidia: hanc comitē patiare, necesse est.
Sed mala multa tibi si pariat, pereat.

Invidia, invidia bestia illa est ac pestis sibi ipsi non minùs ac alijs exitiosa. Verùm invidiámne vitabimus, ut vitemus virtutem? Nequaquam. Longè aliud, & quidem commodius mihi consilium. Nam, cùm virtutis comes & felicitatis pedissequa sit invidia, consultiùs haud agere me posse reor, quàm si nemini invidiam invideam. Hac namque ratione dum patior, invido; dum potior, mihi, gratificor: & eo ipso gratiam illi extorqueo, mihi concilio, vel volente-nolente illo. Et ferre quædam potiùs quàm auferre possumus, solemus, debemus.

8. Rosa odoratissima inter allia olida plantata tantum abest ut degeneret, vel quicquam virtutum suarum amittat, ut vegetior potiùs evadat, validior & odoratior, uti infrà declarabitur. Sic homo doctrinâ vel virtute

clarus quosvis inter adversarios inhumanos, rudes, sordidos, invidos, quasvis inter adversitates constitutus generositate ac virtute suâ accrescere potiùs quàm decrescere, efflorescere quàm deflorescere solet; juxta versus illos *Camerarij* in Emblem.

Livor iners stimulos generosis mentibus addit:
Sic per fœda rosis allia crescit honor.
Et rosa & è mediis consurgunt lilia spinis,
Sic virtus ipsis crescit ovatque malis.

9. Rosa inter Lilia constituta est hominis doctrina virtutibus stipata. Quod enim rosa inter Lilia, quod gemma auro inclusa, quod aurea argenteis vasis imposita poma, id virtus eruditioni coniuncta.

10. Vt rosa à spinarum, ita homo virtute doctrinaque præditus ab invidorum telis nunquam immunis.

Vt rosa suaveolens spinis miscetur acutis,
Sic virtutis honos pungitur invidiâ.
Nunquam bella pijs, nunquam certamina desunt,
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

11. Rosa apibus amica, scarabæis inimica. Homo vel virtute vel doctrinâ clarus gratis gratus est, ingratis ingratus.

Vt rosa mors, scarabeæ, tibi est, at api vna voluptas
Virtus grata bonis est, inimica malis.

12 Rosa quia spinosa & rigidiuscula, sæpiùs

piùs fortè à delicatulis negligitur: contrà flos Africanus ſeu Indicus, roſa Indica magna Geſnero dictus, blandior quidem, ſed virulentus, negligitur. Negliguntur aliquando etiam homines præſtantes, quia fortean accurati virtutis, veritatis, Iuſticiæ cultores & vindices: diliguntur contrà blandi, ſed ad perniciem nati adulatores. Quibus ij potiſſimùm delectantur faſtuoſi, qui doctis infeſti non alios quàm ſibi mancipiorum inſtar ſubiectos & ad quævis iniquiſſima ſervitia paratos dominio aſſueti ferre queunt. Vndè ſæpiùs obſervatur, in Medicina, exempli gratia, pijs doctisque poſthabitis, imò factioſè ſuppreſſis, viris, ſceleratiſſimos quosvis medicaſtros, modò linguaces & grandiſtrepos, circumforaneos, ipſos imò Iudæos ad placitum mentiẽtes, bellâque occaſione impunè decipientes, rudes, indoctos, impios Chriſtianorum dracunculos, ſanguiſugas, cancros foveri, defendi, eligi, & ipſo Chriſto ſanctiſſimo Medico, cui ſacramentum dixêre Chriſticolæ, magis diligi. Latent me IESV, nefandæ huius rei cauſæ. Neque enim deſunt hodiè doctrinâ fideque præſtantes medici: non niſi ab inſcijs, invidis, iniquis ſciolis contempti. Non crediderim, quod quidam ſuſpicantur; id fieri à fæce plebis, ob

punè perpetranda tacita infanticidia, enervanda connubia, expiſcanda vaticinia, & alias exercendas factiones, à quibus omnibus medicus Chriſtianus abhorret; cujus nec conſilium nec auxilium in talibus illis expectandum. Sed horum abuſuum atque etiam ſuſpicionum præcautio tum cœleſti judicij tum huius in terra Vicarijs, prudentiſsimis arbitris, committenda; ne omninò tandem ad extremam nauſeam proſtituatur ſaluberrima medicina: cuius fructu verendum eſt, ne malè feriati detractores tantum fruſtrentur, quantùm flore tum Medicinam tum ipſos etiam medicos Dogmaticos fruſtrare ſatagunt. Conſiderare deberent, verum veræ ſcientiæ florem pariter & fructum ſolâ ſacroſanctæ Triados divinâ gratiâ nobis communicari atque Diam Medicinam, quàm & Ipſe IESVS in terris exercuit, veluti puram margaritam, haud impuris eſſe porcis committendam, nec ſanctum canibus concedendum, (vt Evangelicis verbis vtar) qui non vt Ethnici merâ humanâ ſapientiâ contenti nuda Chriſti & Chriſtianiſmi ignorantiâ laborant, ſed ſcientiâ & conſcientiâ deſtituti nefanda pertinaciâ malitiosè inſaniunt, verò Medicinæ auctori, quem publicato etiam dudum ſanctiſsimo Teſtamento Novo & obla-

oblato Evangelio agnoſcere non tam neſciunt quàm nolunt, infenſiſsimi atque infeſtiſsimi, at nihilominùs in ipſius Chriſti deſpectum à Chriſtianis nonnullis incubis foti & ad ipſa facultatum ſacraria promoti, maximo & ſcandalo & detrimento cœtus Chriſtiani. Tu, Domine IESV, judica.

13. Roſæ propter formæ elegantiam & virtutis excellentiam ſtatusque ſui eminentiorem paulò conditionem ſuperbiæ nota à ſuperbis affricatur, vt ſequens à me exercitij gratia efficta fabula declarat. Iurgijs aliquando ſeſe invicem excepêre atque altercationibus haud levibus exercuêre fungus & roſa. Fungus roſæ editiorem, quem ſuperba occuparet, locum, atque etiam horridas, quibus hiſpida veſtita eſſet, ſpinas exprobrans, ſeſe nudum natum & inermem, hominis exemplo, humilioribus inſuper locis ac fimetis contentum eſſe gloriabatur. Cui aſſentiens ſcarabæus, tam adverſam ſibi eſſe roſam, vt eius odorem absque præſentaneo periculo ferre minimè poſsit, palàm declarabat. Quibus etiam cantharides acclamabant, roſarumque lethiferum eſſe odorem propriâ & quidem infeliciſsimâ experientiâ comprobare ſatagebant. Verùm ijs omnibus riſu potiùs quàm commiſeratione dignis illudens roſa

roſa paucis & ſuccisis ſed ſuccoſis verbis reſpondebat: ab alma matre ſua, Naturâ, ſe paulò editiore loco productam, vt à vilibus, abiectis, ſordidis, quæ humi ſeſe invicē contaminarent, remotior illibatam ſervaret puritatem nativam, ſpinoſo verò habitu ſeſe defendens frequentes adverſariorum injurias abarceret: cæterùm antagoniſtam ſuum, cantharidem, virulentam eſſe beſtiā & propriâ culpa etiam à benefica fragrantiâ interfici: alterum verò antagoniſtam, ſcarabæum fœdum atque fœtidum eſſe ſtercorum amaſium, qui ſordidus ſordidis cumprimis delectetur habitaculis & cœnaculis, quò ſimiles habeant labra lactucas, (Vt mirari ſubeat, quid Roterodamum illum rhetorem in Chiliadibus ſuis ad eam inſaniam atque inſolentiam permoverit, vt ſordidiſſimum ſcarabæum Imperatrici Aquilæ non modò conferre ſed & præferre non erubuerit) fungum verò aiebat calvitie potiùs notum quam canitie nobilem miſeram egeſtatem pro laudabili virtute, vilitatem pro vtilitate, immunditiam pro humilitate venditare Ita etiam hominibus innocentiſſimis, quos DEVS virtutibus donis, dignitatibus donavit, quos Imperator privilegijs, immunitatibus, honoribus dignatus eſt, ambitionis nota inuri ſolet ab

ijs

lis, qui ſordidi & viles potiùs quàm civiles quos imitari aut nolunt aut neſciunt, calumniari malunt, quod in ſe ipſis non deprehendunt, in aliis reprehendunt; interim tamen ipſi plus ſatis ſuperbiunt: humilitatem, à qua ipſi alieniſſimi, ab omnibus erga ſe requirunt: quibus re ipſa haud præditi ſunt virtutibus aut jure digni honoribus, vi, fucis, & factionibus ſibi arrogant, aliis invident ac derogant, eò aſpirantes, ut ſi nō ſint, videantur ſaltem boni, docti, digni, felices: contrà verò quales ipſi ſunt, tales alios prædicant & pronunciant, atque adeò, dum proprio in ſpeculo ſe alios etiam conſpicere poſſe ſperant, cunctos ſibi aſſimilare, nec niſi in malis præferre ſatagunt. Sed ut Roſa roſa eſt & erit, quæ ſemper fuit, crepantibus etiam virulentis cantharidibus & ſcarabæis; ita tu, quiſquis es, ô homo, laudabilibus (etſi parùm laudatis ab illaudabilibus) virtutibus dedite ac prædite, ſpretâ invidorum malevolentiâ, vilicet nonnullâ ſtipatâ, contempto ipſo contemptu,

Eſto quod es; quod ſunt alij, ſine quemlibet eſſe;
Quod non es, nolis; quod potes eſſe, velis.

At urges innocentiam? & ex innocentia, quam & ipſam vel detrahere vel obſcurare conantur malevoli, conceptam impatientiam?

tiam? Consideres, & innocentem esse rosam
Benefica est & gratiosa. Interim tamen falsò
accusatur, carpitur, roditur, contunditur &
confunditur. Equidem, ut verum fateamur,
quemadmodum ab incautis rosarum decer-
ptoribus, si fortè pungantur, non sibi ipsis, sed
innocentissimis rosis culpa sæpiùs adscribi:
ita optimis viris damnum, quod ex invido-
rum temerariis insidiis subsecutum, imputa-
ri solet. Smyndirides Sybarita quodam tem-
pore in rosarum foliis recumbens, somnum-
que in iis capiens, expergefactus dixit, se tu-
bera ex minia lecti duricie inflicta habere:
Ælian. de variâ histor. l. 9. Ita vix tacti à rosei
doctrinis delicatiores de tuberibus conque-
runtur. Adeò facilè intumescunt: innocen-
tes noxæ arguunt. Sed quis innocens esse po-
terit, si accusasse, sufficiet? *Ammian Marcell.*
XVIII. si noxij aut esse aut haberi cogamur.
Quamvis enim, ut inquit Seneca, id agas, ut
ne quis meritò te oderit, erunt tamen semper
qui oderint, ac, ut Lipsius loquitur, perdide-
rint, clàm vel palàm. Nunquam, me IESV,
cessant mali bonorum abuti patientiâ &
ἀναισθησίᾳ: ipsam etiam veniam spernunt,
vindictam sperant & accersunt; quod anim-
advertere sæpiùs quàm avertere licet. Inte-
rim regium est, Alexandri sententiâ, cum be-
nefeceris

nefeceris, malè audire, *Plutarch. in vit. Alex.* Vacare culpâ magnum ſolatium. *Cic. ep. l. 7. ep. 3.* Satis eſt, ſi hoc habemus, ne quis nobis malè facere poſsit. *Sueton. Auguſt. c. 51.* Et malèfecerit. Si non auferre, ferre potius quàm inferre injurias annitamur. Suum cuique decus poſteritas rependet, *Plin. Paneg.* Sæpè honorata virtus eſt, etiam, ubi eam fefellit exitus. Scelera quoque, quamvis citrà exitum ſubſederunt, puniuntur. Nec infelix virtus amittit gloriæ titulum: nec gloriam virtutis intercipit fortuita felicitas, *M. Senec. Rhetor. l. IV. contr. VII.* Et ſatis idoneus patientiæ ſequeſter Deus eſt; ſi injurias depoſueris penes eum, ultor eſt, *Tertull. l. de patient.* Tandem verò omnia in melius vertet æternus veritatis ac virtutis princeps, unus omnium vindex & judex. Et

Qui benè fecerunt, illi ſua facta ſequentur:
Qui malè fecerunt, facta ſequentur eos.

14. Vt roſa rigidè tractata, trita & conſpurcata ſuaviſsimam fragrantiam, quam florida communicare ſolet, flaccida & marcida denegat. Ita homo fragrantiſsimi & flagrantiſsimi licet animi, vel ſuperiorum rigore preſſus, vel ſuperborum livore conſpurcatus, vel malevolorum factionibus præpeditus, eam, quam floreſcens fortean communicaret,

nicaret, donorum ſuorum atque doctrinarum fragrantiam amittit præſtantiſsimaſque virtutum ſuarum operationes, requiſitis mediis & adjumentis deſtitutus, exercere nequit.

15. Vt roſa non tam ob externam formam ac elegantiam quàm internam virtutem atque efficaciam tantoperè commendata: ita homo non tam ob externæ formæ dignitatem quàm internæ mentis ac virtutis divinitatem celebratus.

16. Vt roſam, ita & hominem virtus potiſſimùm nobilitat. Hæc enim vera & propria nobilitas, quæ à propriis virtutibus proficiſcitur, *Cic. Plutarch. Senec.* & cæteris ſanioribus ſanctioribuſque authoribus:

—— nam quæ non fecimus ipſi,
Non ea noſtra puto.

Hinc Euripides:

Bonus mihi vir nobilis videtur.
Qui verò non juſtus eſt, licet à patre meliore
Quam Iupiter ſit, genus deducat, ignobilis mihi cen-
(ſetur

Vt ridiculi videantur, qui nobilitatem ſolis majorum imaginibus ac divitiis metiuntur ut Laertius loquitur, cùm tamen virtutibus non ex divitiis vel dignitate, ſed ex virtute dignitati honor accedat, *Boet. 2. de conſ. Philoſ*
Proſá

Prosâ 6. Errant igitur, qui, quam ſoli Marti arrogant, ſoli Arti derogant nobilitatem. Quantum enim Martis pulli igne, tantum Apollinis alumni ingenio; quantum Bellonæ ſacrificantes gladio, tantum Minervæ ac Muſarum ſacerdotes calamo; quantum illi ſanguine atrabilario, tantum hi atramẽto, quantum illi campo, tantum hi charta; quantum illi precio, tantum hi precibus; quantum illi Marte, tantum hi Arte efficiunt & evincunt. Graſſandum ad gloriam, inquit, *Salluſt. in Iugurth.* non vi, ſed via virtutis. Nobilis animus, virtute clarus, utriuſque fortunæ dominus, reverâ nobilitat: ut nobilia promerita nobilia ſequantur præmia. Hinc Germanis Edelleut / quaſi ἀέθλιοι, id eſt, benèmeriti dicuntur. Iniqui certè illi, qui, ut cum Mario Salluſtiano loquar, quod ex aliena virtute ſibi arrogant, id aliis ex propria non concedunt. Non debet, inquit *Plin. Panegyr.* deterior eſſe conditio eorum, qui poſteros habere nobiles meruerunt, quàm qui parentes habuerunt. Imò omnes, ut cum P*rudentio* concludam,

DEI parentis eſſe ab ore cæpimus:
Cui quiſquis ſervit, ille verè eſt nobilis.

Neque tamen quicquam antiquæ & ſpecialiter dictæ nobilitatis generi, ſeu generis nobilitati (ſiquidem virtutis nobilitate fundata

ſit atque firmata) detrahendum. Rimandum potiùs & mirandum, tot tantaſque nobiliſſimas familias tot ſeculis conſtanter claruiſſe, laudabiliter floruiſſe. Et ſanè propagatione per parentes in liberos nobilitatem aliqua ratione, cæteris paribus, tranſplantari, atque adeò naturalem quandam nobilitatem generis dari, contrà nonnullos Politicos haud abſurdè ſtatuerim, cùm & illi concedant, vitia & ignobilitatem à parentibus in filios propagari. Quidni ergo & virtutes & nobilitatem. Quòd ſi porrò corporis, quidni etiam animi qualitates? Ex bonis bonos naſci, proverbium eſt: nec unquàm imbellem generant aquilæ columbam. Vt è roſa potiùs quam è ſquilla roſa naſcitur: ita vix ignobilis omninò, ſed omninò nobilis, nobilem progenerat: ſi non ſemper, neque etiam nunquam.

17 Roſa nil aliud eſt quam lutum ſpecioſè floreſcens rubralbum, ad miraculum à natura elaboratum ad uſum & luſum hominis. Ipſe homo quid aliud quàm ſpecioſum lutum, ſanguinis rubore & ſeminis lactiſque candore eleganter tinctum ſummoque miraculo & magiſterio à Natura efformatum ad uſum Divinum quidem, ſi verum finem ſpectes; abuſum verò propriâ (proh dolor) mortalium culpâ ſæpius mirabilem, & luſum fortunæ

tunæ miſerabilem, uſum verò quandoque vel nullum, vel malum. Quantoperè enim fœculentis hiſce temporum reliquiis homines, ad gloriam DEI Prototypi creati, à vero uſu & fine recedant; quos abuſus introducant; quos luſus, non dicam comicos, ſed plus quàm tragicos inter ſe exerceant; quàm nefandis artificiis & machinationibus rubicundam illam tincturam, ſuaviſſimam animæ faviſſam, ſibi ipſis vi extrahant, crudeliſſimi præſertim Martis pulli, publici homicidiorum atque rapinarum Profeſſores Practici, deplorare magis quàm declarare, licet.

18. Quod in roſis odor, id in hominibus honor. At verò roſarum odorem nonnulli ferre nequeunt naturâ. Sunt & qui alterius hominis, etiam digniſſimi, honorem ferre nequeunt, ſed merâ nequitiâ. Atque adeò, ut illi læduntur, etiamſi eos roſæ non lædant, ita hi moleſtantur, etiamſi alij ipſos haud moleſtent. Forſan fœtore cadaveroſorum, quàm odore floridorum magis delectantur, & umbrâ potius quàm luce aliorum gaudent.

19. Roſa à roſeto avulſa citò flacceſcit & marceſcit. Homo ab Eccleſiæ, vel ipſius Eccleſiæ rectoris, DEI, roſario abſtractus mox marceſcit.

20. Roſa coronata eſt. Coronatus etiam

homo à cœlesti rege variis beneficiis, dotatus ac ditatus innumeris bonis ac donis mentis, corporis, fortunæ temporalibus ac æternis, æternâ gratiarum actione dignissimis.

21. Rosa societatis amans haud solitariè, sed aliis associata in rosero excrescit. Est & homo societatis amans, utpote naturâ suâ animal πολιτικὸν, *Arist. l.1. Eth. c.7. Lib.1. Polit.c.2. l.9. Eth.c.9. Galen. l. 11. de vs. part. c. 18.* sociale animal communi bono genitum, *Sen. l. 1. de clem. c. 2.* Et sanè absque civili cohabitatione, consuetudine & conversatione nulla inter ipsos homines humanitas, nulla amicitia ex- exceretur. Amare enim est παρὰ τὸ ἅμα, teste *Scalig.* in quadam Epist. Et homo quasi ὁμῶς vivens maximè civilitatis atque etiam conjugij capax. Quicquid enim agimus, inquit *Scalig. Comm. in Theophr. de caus. plant. l.3. c.2.* eò spectare debet, ut unâ vivamus, unâ simus, imò unum simus in charitate. Neque bonum est, hominem esse solum S.S. edicto. Homo sine homine nullo modo vivere potest, inquit *Lactant. l.6. Instit. divin. c. 10.* Sic nos nati videmur, ut inter omnes esset societas quædam. *Cic. in Læl.* Homines hominum causa sunt generati, ut ipsi aliis inter se prodesse possent. Idem Romanæ eloquentiæ parens, 1. *offic.* Hoc Natura præscribit, ut homo ho-

mini,

mini, quicunque ſit, conſultum velit, imò debeat, *Idem 3. offic.* Verùm ut roſæ in roſeto nunquam ſine ſpinis, ſed de ſpinis æquè ac floribus participant: ita homines non ſolùm in conjugio, ſed quovis ſtatu Politico nunquam ſine crucis ſpinis, tribulis & arduis carduis: maledictioni æquè ac benedictioni obnoxij. Etenim, ut *Camerarius* canit, *ex Ovid.*

Semper in hac vita miſcentur dulcia amaris,
Iungitur & pulchris horrida ſpina roſis.

22. Roſa fragrantiſſima nimiùm rigata & pluviis madefacta multum fragrantiæ, multum virium ſuarum amittit. (Qua de re & ji conqueruntur, qui roſas collecturi humectatas eas deprehendunt.) Ita homo, etſi doctrina virtutibuſque fragrantiſſimus, copioſiore tamen Bacchi rore rigatus atque in ſalubribus ſalutipotationum imbribus, quos & multæ & magnæ morborum tempeſtates ſubſequi ſolent, inebriatus tum mentis tum corporis vires amittit. Vt meritò ingentia illa in ſanitatem (ad inſaniam verò ſæpiùs) propinari ſolita pocula abrogentur atque cum ſalubrioribus potandi modis commutentur. Ah quot, non dicam corpora, ſed animæ vino ſuffocantur! Iurarim, ne vaſtum quidem ipſum mare unâ cum Nilo, Rheno, Danubio & omnibus univerſi orbis fluviis tot ho-

mines abſorbere, atque abripere. Conſiderent inſatiabiles ſalutibibitores & compotatores (de immoderatiore ſolùm, violenta, vel factione vel coactione inſtituta ſaluti-bibitione ſermo) monitorium illud *Martialis Anglici* epigramma:

Quò tibi potarum plus eſt in ventre ſalutum,
Hoc minus epotis hiſce ſalutis habes.
Contingant utinam tales tibi mille ſalutes,
Non equidem invideo, mî ſatis una ſalus.
Vna ſalus ſanis, nullam potare ſalutem,
Non eſt in potâ vera ſalute ſalus.
Opto tibi multam, nullam tibi poto ſalutem:
Eſt potior potâ ſicca ſalute ſalus.

23. Vt roſa è tenello primùm calyculo paulatim effloreſcit: ita homo è tenello corpuſculo vel corporis rudimento primordium capiens lento incremento excreſcit atque effloreſcit. Adeò principia rerum mole quidem exigua, virtute verò & progreſſione maxima ſunt, *Ariſtot. l. Sophiſt. c. 11. l. Problem. ſ. 10. probl. 15. l. Δ. Metaph. c. 3. t. 4. Scalig. Comment. in Theophr. de cauſ. plant. l. 2, c. 6.* Omnium rerum, inquit *Cicero l. 5. de finib.* principia parva ſunt, ſed ſuis progreſſionibus augentur.

24. Roſæ floridæ amantur, flaccidæ amandantur. Homo, dum in flore eſt, hominibuſque ad placitum inſervire poteſt, gra-

tus,

tus est: ubi verò vel fortunis vel viribus deficit, ingratus, juxta versus illos *Ovidianos*:

Donec eris felix, multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.

Et illos *Ovvenianos*:

Invenies multos, si res tibi floret, amicos;
Si fueris pauper nullus amicus erit.
Dum Sol obscurum radiis illuminat orbem,
Est individuus corporis vmbra comes.
Quamprimùm liquidus nebulis offunditur aër,
Ecce repente tuum deserit umbra latus.
Te, bona dum splendet fortuna, sequuntur amici;
Vt te, dum lucet Sol, solet umbra sequi.

Nimirùm ut rosis insidere atque inhiare tum demùm cessant apes, fuci, aranei, vermiculi, quum illæ arescentes requisitum cuique denegare succum gratum incipiunt. Ita homines se invicem haud prius deserunt & mutuâ familiaritate, consuetudine atque amicitiâ frui desinunt, quàm, ubi alterius defectionem, virium vel fortunæ diminutionem, laboriosorum auxiliorum denegatam fruitionem alter animadverterit. Qua in re Deum Opt. Max cuius imagines esse & veræ debent & fictæ volunt, minimè imitantur. Hic enim, ubi quàm maximè infirmi homines opus habent ope, præsidio & subsidio succurrit suo; atque adeò, vbi omne desinit auxi-

lium humanum ac mundanum, ibi incipit Divinum.

25. Vt rosa modò florida, modò flaccida & cadaverosa, brevis vitæ est, & vel omninò decerpitur, vel ad minimum roditur à vermibus & aliis insectis. Ita homo modò mirabiliter effloreſcit, modò miſerabiliter marceſcit, brevis vitæ, uti vel *Hippocrates* Divinus ille ſenex noſter, atteſtatur *l. 1. Aph. aph.* 1. &, ſi non per ipſam mortem ſtatim abripitur aut decerpitur, indeſinenter tamen variis ab adverſariis, atque etiam morbis, connatis illis vermibus, roditur ad extremam uſque univerſi continui ſolutionem & corruptionem. Et ſanè ut roſa ſummam perfectionem aſſequuta paulatim defloreſcit: ita hominis vita (ut & ſanitas, quæ florida vitæ roſa eſt, fortuna, amicitia, mundanaque gloria, omnia roſæ comparanda) cùm ad ſummum quoddam ſolſtitium pervenerit, nec ulteriùs aſcendere poſſit, paulatim deſcendit ac decedit. Nimirùm omnia caduca, fluida, fugacia, fragilia ſunt:

Minuta, magna, ſumma & ima reſpice,
PERENNE SVB POLO NIHIL.

Cui naſci contigit, mori reſtat, inquit *Seneca Ep.* 99. Et, ut *Ovvenus* canit,

Humanum in terris nihil eſt, quod non ſit human-
Avolat hinc animus, cætera ſorbet humus. (*dũ:*

Pendentes agimus vitas in littore mortis,
Tam propè mors vitæ est, quàm propè margo (mari.
Vna ferè res est homini mors vitaque: sicut
Efficiunt unum terraque & unda globum.

Incipimus tunc mori (inquit *Ioannes Picus Mirandula,* Phœnix potiùs quàm Picus Philosophiæ, cum primum incipimus vivere, & mors cum vita protenditur. Rosa etiam pulcherrima, etiam recentissima & vix nata denascitur ac deflorescit. Ita tenellus homuncio quandoque, dum oritur, moritur; quandoque etiam, quod miserandum, antequam nascatur, in ipso materno utero denascitur, & angustum sepulchrum prius quàm augustum huius mundi theatrum, ingreditur. O spes omnium hominum vanas! ô vanitates insperatas! Quis non & longævam & felicem vitam pariter ac fortunam, dum spirat, sperat, immemor inevitabilis mortalitatis; cum tamen nil aliud homo sit quàm ros matutinus, & rosa vespertina, flos unâ dieculâ, imò eâdem horula, & florens & marcescens. Quod Poëta quidam professus est elegantissimo hoc disticho:

Nos quoque floruimus, sed flos fuit ille caducus:
Flammaque de stipula nostra brevisque fuit.

Et *Virgilius* gratiis pleno de Rosa epigrammate,

Hæc modò quæ toto rutilaverat igne comarum,
Pallida collapsis deseritur foliis.
Mirabar celerem fugitiva ætate juventam,
Et dum nascuntur consenuisse rosas.
Ecce & defluxit rutili coma punica floris,
Dum loquor: & tellus tecta rubore micat.
Tot species tantosque ortus variosque novatus
Vna dies aperit, conficit una dies.
Conquerimur, Natura, brevis quòd gratia florum est.
Ostentata oculis illicò dona rapis.
Quàm longa vna dies, ætas tam longa rosarum:
Quas pubescenteis juncta senecta premit.
Quam modo nascentem rutilus conspexit Eous,
Hanc rediens sero vespere vidit anum.
Sed benè: quòd paucis licet interitura diebus
Succedens ævum prorogat ipsa suum.
Collige, virgo, rosas, dum flos novus & nova pubes,
Et memor esto, ævum sic properare tuum.

Flores, inquit *Plinius l. 21. c. 1.* Natura in diem gignit, magna hominum admonitione, quæ spectatissimè florent, celerrimè marcescere. Spernamus ergo nugas nugarum & vanitates vanitatum cum *S. Augustino 8. confess. c. 11.* consideremus, nihil esse diuturnum, in quo aliquid est extremum, & omnia spacia seculorum definita, si æternitati interminæ comparentur, non exigua æstimanda esse, sed nulla. Ah quid homines sumus? aut quamdiu sumus

ſumus? Quid niſi fumus & vapor, ad modicum apparens, mox diſparens, ſacroſancto teſte nuncio *Iacobo Epiſt. c. 4. v. 14.* Quid niſi, flos, ros, roſa, bulla, modò enaſcens, modò evaneſcens? Heu quàm vita noſtra vel mala vel nulla eſt! Fingamus nos longævam Mathuſalæ ætatem attingere; quid tum poſteà? interim infeliciter pleriſque vivendum; &, ſi quibus feliciuſculè, tandem tamen moriendum, nec niſi per ipſam mortem immortalitatem aſſequi licet. Cuius utriuſque dum animitùs recordor, dum mortalitatem pariter ac immortalitatem haud ſuperficiariis, ſed profundioribus cogitationibus meditor, nō poſſum quin ſimul promiſſæ brevitatis oblitus acerbiſſimum mihi beatiſſimi parentis obitum, vel, ut magis Chriſtianè loquar, ex hac temporaria in æternam illam, omnis felicitatis plenam, vitam abitum in memoriam revocem, & vulnus per ſe inſanabile, nunquam ad perfectam deducendum cicatricem, piâ, debitâ & ſerâ quidem, impediente dolore, ſed ſeriâ, urgente jam amore filiali, parentatione non ſolùm refricem, ſed & eo ipſo doloris quaſi quodam anodyno aliqua ex parte leniam Liceat namque intimâ cordis portione atque ipſa vitæ radice orbato mihi bonâ veniâ & æquanimitate veſtra, lectores, eius

Parentatio Vrbano Roſenberg, à filio Io. Carolo dicata.

pia

pia recordatione frui, cuius jucunda conversatione frustrari DEO ita disponente contigit, magnâ pristinæ alacritatis, spei, consilij, auxilij jacturâ. Liceat mihi extrema gratiarum actione eum dignari, qui me nō solùm mortali hoc corpusculo, sed & immortali animo, & vitâ, & omnibus, quibus fruor bonis, DEI gratiâ dignatus est. Liceat desideratissimis extinctis consiliis (vt, quos vi prorumpentes cohibere ampliùs nequeo, confertim gemitus emittam) miserabilem videri, quem miserum esse charissimi capitis amissione fata voluêre. Heu quantum putatis cordolium, ô condolentia pectora, eius mortem indesinenter vivo mihi observantem ferre, cuius etiam mortalitas, inevitabilis licet omnibus, nunquam non anteà horribilis mihi dictu fuerat; imò vel sola cogitatione terribilis. Aut enim verendum mihi erat, ne qui in illo viverem vivente, in ipso moriente statim etiam sim interiturus: aut, quod longè durius, ne ipso moriente mors jus suum non tam persequens quàm prorogans bis me, alieno scilicet parentis atque proprio meo iterum aliquando fato posset interficere. Equidem, ô charissimi, frater & affines, qui in illo olim vixisse non solùm, sed & floruisse, jam ceu orbata capite familiæ membra & languescere &

re &

re & marceſcere videmur. Ita plurimarum familiarum corpora Oeconomica, ipſo capite vel deficiente, vel prorſus decedente, cunctorum membrorum intemperiem, alterationem, diminutionem, unitatis ſeu continui ſolutionem & ſibi invicem ſuccedentium incommodiſſimorum ſymptomatum incurſum, adverſariorum exceſſu, auxiliatorum defectu patiuntur, niſi tutelaribus cœleſtis patris manibus, quibus unicè fidimus, ſingulariter foveantur. Merita memoriâ hominum facilè excidere experimur. Quæ ingratitudo, ſi ab hominum, pietate, virtute, doctrinâ, humanitate præditorum, imò & barbarorum, imò & ferarum nonnullarum naturâ alieniſſima; ſi in ingratitudine nihil non mali ineſt, *Ciceronis* judicio: ſi cui gratia referri non poteſt, quanta debetur, habenda tamen eſt, quantam maximam animi noſtri capere poſſunt, eiuſdem eloquentiæ principis arbitrio: ſi quæ poſſumus & quæ non poſſumus, charis parentibus omnia debemus, neque veniam mihi gratiſſimo erga chariſſimum parentem filio ab æquis præſertim rerum æſtimatoribus humanitatis conſciis, emendicandam, ob digreſſionem, à propoſita materia, nec vindictam à paterni nominis & honoris oſoribus, invidis adverſariis, expectan-

expectandam vel extimescendam, ob panegyricam parentis recordationem, arbitror; sed veluti jure meo nixus, operam non solùm licitam, verùm & decentem & debitam aggredior. Cùm autem, ut verum fatear, nulla in re filialis mihi supprimendus amor præterquam in asserenda hîc paternæ laudis liberaliore memoria, hoc saltem & modestè & breviter & verè assero, parentem meum, beatæ memoriæ, VRBANVM ROSENBERG, patre, Saxone Misnico, viro probo & honesto natum, optimæ indolis, probè educatum, Ecclesiæ, scholæ, studiis humanioribus commendatum eos profectus, eam spem tum piis parentibus, tum aliis præclaris hominibus fecisse, ut nisi sumptuum defectu ad altiora aspirare ipsi denegatum fuisset, multa magnaq; ipsum in re literaria præstare potuisse certissimum sit. Pietatis, scientiarum, artium liberalium, præsertim Musices (divini illius meliorum contemplationum atq; actionum præludij) amantissimus erat; haud trivialis ingenij, nec vulgaris facundiæ, rotundi oris (quale quidem bilinguibus odiosissimũ hominibus) Germanę synceritatis studiosissimus, probè & rigidiusculè potiùs quàm frigidiusculè educatus haud aliter suos etiam liberos educabat, singulari tamen paterni amoris

contem-

contemperamento: optimus ſi quiſquam alius Oeconomus, Politicus prudentiſsimus. Erat enim & Cæſareus Notarius & primarij apud Argentinenſes Senatus aſſeſſor laudatiſsimus, vigilantiſsimus veritatis & juſtitiæ ſacerdos. Invidiam, quæ individua felicitatis pediſſequa quoſvis pios neſcio quo fato non tam leviter titillare quàm graviter ſtimulare ſolet, virtute ſuperandam eſſe ſuo ſæpiùs exemplo admonebat, Reip. adeò addictus erat, ut maxima proprij commodi jacturâ vires & facultates ſuas unicè ad publicum direxerit commodum, ne ipſo quidem in ocio ocioſus, à laudatis laudatus; nec niſi ingratis ingratus. Teſtis mihi Argentina Patria, teſtis Senatus, teſtis vir reverendus & clariſsimus M. Samuel Schalleſius, Paſtor Argentin. vigilantiſsimus in habita typiſque mandata funebri concione, teſtes cives pietate, virtute, doctrinâ præſtantes, teſtis ſummo in mœrore relicta illius vidua, mater pientiſsima, Maria Magdalena Eiringia. Eam laudem ipſi præter inſcios, invidos, iniquos nemo derogabit Hominem aliàs atque adeò nihil humani à ſe alienum fuiſſe, quotidiana confeſſione ipſe ſtatuebat. Quare etiam humanarũ miſeriarũ & mortalitatis aſſiduò recordatus ad æternitatẽ ſtrenuè aſpirabat, maximum

ximum esse reputans, sese mortalem cogitasse, immortalem invenisse, æternæ gloriæ participem reddidisse. Cæterùm cùm chronico paulatim consumptus atque enervatus morbo ex hac misera vita sibi migrandum, in cœlestem verò patriam proficiscendum esse jam jam persentisceret, scio illum ego humanis fatigatum calamitatibus id iter summo desiderio suscepisse & in hac ipsa mortalitate indicibilem quendam æternitatis prægustum habuisse; atque inter alias præclaras ad iter jam sese accingentis animæ meditationes hanc pronunciasse & veram & profundam: difficilem hominis in hunc mundum esse introitum, difficilem & exitum; feliciorem tamen, si non faciliorem, abitum quàm aditum. Vitam sicut hospitem habuit, præsentem non ejecit, abeuntem non tenuit nec penulam laceravit. Amore DEI ardentissimè flagravit, & quem sese amare confidenter credidit, unicè redamare nunquam dubitavit: amoris pariter & timoris Domini (quem omnis sapientiæ initium esse sapientissimus rex Salomon pronunciavit) studiosissimus. Morbo naturam vincente tandem, ac DEO spiritum, quem dederat, repetente, placidissimè obdormivit, medias inter preces, quibus ceu gradibus quibusdam scalæ illius Angelica

licæ, *Gen. c. 28.* & *Ioan. c. 1.* in cœleſtem aſcendit Paradyſum, ipsâ cœlitùs deſcendente & obviante VIA, IESV CHRISTO. Heu me deſertum, & in hac miſeriarum valle ſuperſtitem! heu ſpes inanes noſtras! heu interemptas cogitationes! heu conſtantiſſimam humanarum rerum inconſtantiam! certiſſimam incertitudinem! Quanta quamdiu lugendi mihi relicta materia? Vetitæ ſi omninò Stoicorum rigore virilibus animis ſint lachrymæ; & ſi neque illas, quæ per eliſionem cadunt vel nolentibus imò excidunt etiam retinentibus nobis, lachrymas pectora quædam nō tam fortia quàm ferrea ferre queunt, illas ſaltem nobis abditas concedant, quibus ad fontem ſuum, cor, regurgitantibus nec humanitas nec dignitas deeſt, ſiccis quidem relictis oculis, ſed invitis, intima ac penetrantiſſima animi vulnera illa, nec dum ad perfectam cicatricem (perpetuo veſtigio prodendam) perducta diſſimulantibus. Quandoquidem enim parentis genio filij animus indicibili traducis participatione ita commiſceatur, ut penè unus fiat, patiente illo quicquam aut prorſus diſcedente hic non inſigniter compatiatur? non commoveatur? concutiatur? non ſentiat firmiſſimi nexus duriſſimi cunei (acutiſſimi acerbiſsimæ mortis

K aculei,

aculei, morbi) violentiâ ac impetu factam dissolutionem? Quòd si porrò alij tenerrimæ ætatis infantulos, parùm adhuc lucis huius mundanæ usurâ fretos, & qui ferè prius moriuntur quâm oriuntur, vix nati denascuntur, è calido matricis tumulo egressi mox frigidum magnæ matris tumulum ingrediuntur, tam enormiter nec sine consolationis repudiatione deplorant; quantò majori excusatione eorum deploratur obitus, qui ad eam pervenêre ætatem, cuius authoritate, tum & mentis constantiâ, firmatâ prudentiâ & experientiâ prodesse omnibus, obesse nemini solent, & virtutis religionisque signa secuti non flores tantùm, uti juvenilibus annis, sed jam ipsos fructus producunt; vel quibus in ipsa puerili ætatula extraordinario modo ac divino planè dono senilis efflorescit sapientia atque prudentia; quorum præcocium stirpium præmaturi fructus senectutem in ipsa juventute non sine miraculo ostentant. Quo nomine inter alios verè commendatus adolescens, admirandis animi dotibus clarus, MARCUS AB HEYDEN Argentinensis piæ memoriæ, eiusdem nominis parentis, honestissimi viri, Bibliopolæ & lectissimæ Martiniæ, matris, filius, affinis (heu) præmaturo abitu in cœlestem jam translatus patriam,

patriam, qui tanquam rosella quædam elegantissima & parentes & patriam aliquando suavissimâ præstantissimi ingenij sui fragrantiâ recreare potuisset. Aliâs arbustulas certè plurimas floriferas potiùs quàm unicam adultam arborem frugiferam unusquisque perdiderit. Verùm hoc, quo meum firmem labefactatum animum, humanissimi quidam consolatores præbuêre solatium: parentem meum (quem ego prætendam anteà mihi adfuisse, nunc nunquam non deesse) non solùm in Deo superesse, sed & in me ipso supervivere, interrupto illo, quod mihi quidem videbatur utriusque vitæ nostræ intervallo, perpetuâ memoriæ cõtinuatione iterum conjuncto; & in vitæ meæ præsentis sinu præteritæ vitæ illius memoriam perannaturam conquiescere. At verò chronici doloris, acerbissimi sumptomatis, leniendi gratia non solùm parentis atque universæ mortalitatis, sed & mei me ipsius convenienter oblivisci debere; alio vix commodiore acutissimi cordolij anodyno residuo. Atque ita pio silentio involvere patienterque perferre cogor, quæ mutare nulla ratione queo. Ita rosam quæ præteriit, ut proverbium sonat, & quærere & invenire pristino loco mihi denegatum. Sed cùm divinis fatis, omnia mortalium propo-

poſita potenter, ſapienter, optimè, juſtiſsimè diſponentibus nec repugnare valeamus, nec reclamare debeamus, eò unicè pia vota, quibus ipſa ſæpiùs flectuntur fata, dirigamus, ut DEUS OPT. MAX. miſericordiâ ſuâ miſeriam noſtram attemperare & condulcorare, ſuperſtites verò nos fœculentis hiſce calamitatum reliquiis hærentes mortales beatis in cœlo parentibus aſſociare velit, ut unâ cum ipſis & electis omnibus Angelis, Archangelis, Iſangelis ſempiternâ DEI conſuetudine in lætitiâ ſine triſtitia, amore ſine amarore, vita ſine mortalitate, felicitate ſine infortunio frui nobis liceat. Tu interim ſanctiſsima & beatiſſima chariſſimi parẽtis animula, cœlitũ civis, cui præambulare nobis, etiam invitis, nunc verò uti te ſequamur invitatis, libuit; cuius amplexum extrà corpuſculum hîc fruſtrà deſiderârim, in altera verò patriâ feliciſsimè repetierim; qui, cuius in ſinu acquieſcens optatiſsima frueris cœleſtis patris curatelâ, eum ipſum pro te mihi procul dubio exoptatiſsimum patronum ac tutorem conſtituiſti, ardentiſsimas haſce lachrymas, tantùm non roſeo ſanguinis rore ac tincturâ coloratas, ceu extremum libamen atque honorarium, licet indigniſsimum & inſufficientiſsimum, ſuſcipe; ſalve & roſeâ æternum floriturae beatitudinis coronâ redimite, vive, vige, vale.

At tu, quæ in hoc vasto mundi deserto superstiti misero mortali mihi superes seu mortua vita seu viva mors, cum vera, viva, æterna vita DEO volente commutanda, quantillum recreationis mihi porrò concedes? quantum forsitan illudes? Neque enim tibi ampliùs fido, ô humana ô mundana ô vana vita, quæ (ut ex *Scaligeri* pectore gemitus simul emittam meos.)

Incerta, caduca, perusta ignibus furorum,
In falsa patria hospes, & exul à te ipsa,
Sentina malorum, miserabilis cloaca,
Infida, rebellis tibi, serva pravitatis,
Tardis laqueus, subitis flamma, fossa cæcis:
Tu delitium carceris & carceris illex,
Desultoria fabula, somnium ebriosum:
Non vita. Quid ausim, fera, te dicere vitam?
Quid me hîc fallis inepta? quid & te ipsa ludis?
Tu mors potiùs, mors potiùs vocanda. Nempè
Nos mors liberat: at facis esse morte dignos.
Vita altera vita aurea; vita vera vitæ.
Adversarius vbi nullus, dolor, laborve.

Tandem igitur, quamprimùm DEO meo placuerit, (ut versibus illis cygnæis, quos *Iulius Cæsar Scaliger* animæ suæ profecturæ ceù ultimum vale cecinit, te, animula mea, piè sanctèque alloquar)

Egredere, ô miseris multum defuncta ruinis,

Egredere; & servis servilia regna relinque.
Aude, hospes, tenebris horrendi imponere finem
Exilij & patriæ speratas quærere sedes.
Munde immunde vale æternûm: nos libera cœli
Pignora promisso tandem potiemur olympo.
Tu modò, nate DEO, *sanctissima victima,* IESV,
Aspice nos, qui cuncta animas, spes unica: mortem
Exue morte tua, atque novâ vitâ indue vitam.
Vt tecum moriens, tecum, ô mea vita, resurgam.
Et vivam vivo te omne exsaturatus in ævum.

RHODO-

RHODOLOGIÆ PARS II.

Ontinens historicam generosæ Rosæ descriptionem secundùm quatuor causarum genera Philosophicè, cumprimis verò Medicè pertractatam: qualitatum, virium & multiplicis illius in Medicina vsus explicationem; medicamentorum tum Galenicorum tum Hermeticorum è Rosa paratorum atque etiam arcanorum quorundam dilucidationem.

CAPVT I.

BOtanicam Rosæ historiam ac descriptionem traditurus haud vulgatis solùm è Rhizotomorum farraginibus, receptas opiniones vel plebeias traditiunculas desumere, sed ex ipso Philosophiæ fonte principia & causas, quibus omnis vera firmaque nititur scientia, altiùs haurire animus est. Tunc namque putamus unumquodque cognoscere, cùm causas primas cognoverimus & principia prima, *Arist. l.1. Phys. c.1. t.1.* & causæ nos scire maximè faciunt *lib.1. Post. Anal. c.2. t.5. &* *l.2.* Rhodologia secundùm

4. causarum genera conscripta. *l.2.c.11.t.11. l.α.M.Metaphys.c.3.* & alibi. Causæ, inquit *Scaliger* meus *in Ep. ad Sebast. Gryph.* sicuti uni homini ad cognoscendum datæ, ita qui eas animo concipit, is demum homo dicendus. O igitur divinam causarum scientiam, quàm irrefragabilem methodum geris! exclamat *Gribaldus Iurisconsultus l. de meth. & rat. stud.*

Verùm cùm quatuor causarum genera Archiducem sequuti Philosophiæ capitanei constituant; & quasdam causas externas (quę maneant extrà rem constitutam;) ut finalem & efficientem; quasdam internas (quæ ipsum ens constituendum ingrediantur in eoque constituendum ingrediantur in eoque constituto tamdiu perseverent, quamdiu à Natura naturata nulla fiat aut dissolutio naturalis aut immediata annihilatio à Natura naturante) ut formam & materiam, nuucupent ex *Arist. l.λ. Metaph. c.4.t.23. & l.δ. c.1.t.1.* singulas Rosæ causas ordine edoceamus,

A summo sumpto, principe principio.

Equidem primum principium pariter & ultimus finis uti omnium reliquarum creaturarum, ita & Rosæ DEUS est. *Rosæ causa finalis universalis.* Vltimus inquam seu universalis finis OPT. MAX. creator DEUS est: ad cuius gloriam floridissima fructuosissimaque Rosa in pulcherrimum hoc Mundi thea-

theatrum illius juſſu introducta, ut decentem unâ cum collegis ſuis & concivibus, reliquis floſculis, ſcenam præſtituto & loco & tempore perageret. Omne enim quod eſt, propter aliud eſt quàm propter ſe, excepto uno ſolo DEO, teſte *Scalig ex 250. ſ.1.* Igitur omnia propter illud unum ſunt, quod non eſt propter aliud. Ergo omnia propter DEUM: quia DEUS non eſt propter aliquid aliud præter ſe. Propriùs verò, particularis atque proximus finis homo eſt, qui roſâ principaliter ut medicamento, minùs principaliter ut ſuaviſsimo alimentorum quodam veluti condimento, aliis quin etiam pluribus rationibus, tanquam delectamento utitur pro re nata. Hominis autem gratia non roſam ſolùm, ſed & omnes omnium rerum ſpecies eſſe conditas, etiam cœlum ipſum, patet ex *Geneſ. c.1. v.28. & ſeq.* Item *ex c.9. v.1. 2. & 3.* Quare facto homine quievit DEUS *Geneſ. c 2. v.2.* Imò huius gratia ſpiritus angelicos eſſe conſtitutos, *ſacræ Epiſtolæ ad Hebr. exaratæ author* teſtatur *c. 1 v. ult.* Quod & aquila Philoſophiæ *Ariſtoteles* conſideravit *l. 2. Phyſ. c. 7. v. 14.* dum inquit: Καὶ χρώμεθα ὡς ἡμῶν ἕνεκα πάντων ὑπαρχόντων. ἔσμεν γὰρ πῶς καὶ ἡμεῖς τέλος: id eſt, & utimur tanquam propter nos omnibus exiſtentibus, Sumus enim quodammodo & nos

finis. Et 2. *Polit. c.5.* asserit, etiam istas bestias meliores esse, quæ sub hominis imperio sunt. Adeò microcosmi gratia Macrocosmus ipse tam affabrè conditus videtur. Hinc & *Arist. l.8. Phys. c.2. v.17.* hominem appellat μικρόκοσμον eumque tanquam regulam proponit & mensuram ad cæterorum omnium animantium cognitionem *l.1. de Hist. animal c.15.* Videas ergo, ô Homo, ne turpiter abutaris potiùs quam decenter utaris subjectis tibi ad Domini tui gloriam creaturis, nec his ipsis superstitiosè fruaris. Solo namque Creatore frui, creaturis uti nobis licet; cùm, ut *B. Augustinus l.1. de doctr. Christ. c.4.* docet, uti nil aliud sit, quàm quod in usum venerit, ad id quod amas obtinendum referre: frui verò sit amore alicui rei inhærere propter se ipsam. Quòd si igitur benè uteris mūdo, verè frueris DEO. Quacunque creatura abuteris, eius usum, virtutem, efficaciam eo ipso dispellis. Etiam rosam fragrantissimam abusu fœtidissimam, suavissimam aliàs, acerbissimam, cordialem pestilentialem reddis. Vides, ut sæpissimè per se optima vel medicamenta vel alimenta fine frustrentur suo; tu tuo? Sive igitur ob oculos positam rosam contemplatus summam in ea Creatoris potentiam, sapientiam & bonitatem animadverteris, sive eâ ad emolumen-

tum

tum tuum tuorúmve usus fueris, DEI gloria tibi unicè respicienda, agnoscenda, celebranda.

Cæterùm licet ad finalem causam omnis rosæ virtus atque efficacia referri & possit & debeat, id ego negotij non absque ratione hîc sicco prætereo pede, & paulisper, donec reliqua causarum genera expedita fuerint, suspendo.

CAPVT II.

Rosæ causa efficiens universalis

ALtera rosæ externa causa, nimirùm efficiens, varia est & multiplex. Vel enim prima, universalis & remotissima; vel secunda, particularis, & proxima; vel intermedia, respectu primæ atque universalis quidem posterior, inferior, particularis, respectu proximæ verò remotior, universalior, prior. Item primaria, secundaria: principalis, instrumentalis, adjuvans, coadjuvans, præparans, perficiens; pertinens ad rosæ vel generationem vel generatæ conservationem, cultum, & à corruptione præservationem. Quarum causarum, particularium quidem plenior paulò inferiùs mentio fiet, postquam scilicet Rosæ formalem causam, quidditatem, differentias & partes explicuerimus. Sufficiat hîc causam rosæ externam efficientem primam potissimùm

mùm declarare, cùm ab ea omnia, & ſine ea nihil eſſe conſtet: adeò ut ne ipſæ quidem cauſæ careant cauſis, excepta ſola prima omnium cauſarum cauſa. Omnium enim rerum naturæ, inquit *Scaliger l. 3. Poet. c. 8.* ad unum DEUM referuntur. Et quicquid eſt extrà DEUM, inquit idem ſecundus Salomon, per cauſas eſt, ex cauſis & in cauſis *ex 307. ſ. 27.* DEUS principium omnium principiorum & prima cauſarum cauſa. *Id. ex 6. ſ. 3.* Solùs DEUS cauſa eſt abſque cauſa: ens abſque ente. *Id. ex 359. ſ. 2.* Quis enim ipſi fuit à conſiliis? aut quis prior dedit ei, ut reddat danti? quoniam in ipſo, ex ipſo, & per ipſum omnia, ut exclamat electum illud DEI organum *D. Paul. Rom. c. 11.* Quis ignorat, quòd omnia quæ ſunt, manus Domini fecerit, *Iob. c. 2. v. 9.* qui & uſque modò operatur, ipſa veritate, IESV, teſte, *Ioan. c. 5. v. 17.* Nihil ἀφ᾽ ἑαυτȣ̃, ἐν ἑαυτῷ, καθ᾽ ἑαυτὸν, αὐταρκὲς, ſed omne ἀπ᾽ ἄλλȣ ἀρκοῦντος. Pendet unumquodque ab omnium rerum principio primo, propter quod, à quo, in quo vnum ſunt omnia: & cuius unius egent, ut ſint unum. In aliquo tandem igitur acquieſcamus, quod ab alio non prodeat, *Scal. l. 1. de Plant.* DEUS itaque, ut nectareis D. Pauli verbis, *Act. c. 17.* concludam, qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, cœli & terræ

terræ Dominus eſt, qui dat omnibus vitam, ſpiritum & omnia. Quare ipſa etiam roſa eſſentiam, ſpiritum, vitam, vires atque omnia ab uno, qui eſt omnia in omnibus, DEO habet.

CAPVT III.

DEclaratis externis roſæ cauſis ad internas progrediamur. Quarum cùm princeps forma ſit, (hæc namque rebus & eſſentiam & actum & actionem tribuit) formalis roſæ cauſa primò declaranda, cumque per hanc ipſam rerum quidditas indigitetur, quid & quotuplex ipſa roſa ſit, inveſtigandum. Clarioris autem doctrinæ gratia eiuſdem tum homonymia tum paronymia, ſeu etymologia præmittenda. Synonymia namque roſæ nulla: quod haud vulgari admiratione dignum: ſiquidem aliâs pleraſq; plantas ſynonymorum, (ſæpiùs vano novatorum ſtudio & maximo Botanices diſpendio potiùs quàm ullo commodo multiplicatorum) varietate tantùm non obrutas, certè non parùm obſcuratas jure conquerantur ſtudioſi. Roſa dicitur omnibus in univerſum Latinis, Italis, Hiſpanis; ῥόδον Græcis, Roſe Gallis, Roſs Germanis, Suſan Hebræis, quanquam & Lilium hoc nomine denotetur. Recipit tamen etiam

etiam quædam veluti ſynonyma variorum adjunctorum variis ab authoribus ipſi attributorum ratione, ſicuti inferiùs patebit.

Diverſam diverſi tradunt denominationem, ſuo quiſque ductus genio & ingenio. Singulas, quæ mihi quidem paucæ lectionis homini compertæ, illius etymologias hîc proferre operæ precium eſt: cùm hæc quamplurimùm ad ipſius formæ per ſe in profundo atque in obſcuro ſcientiæ puteo latitantis indagationem facere videantur. Etenim, ut *Scaliger ex* 1.*ſ.1.* loquitur, oportet priùs ipſius vocis uſum cognoſcere, à quo ſæpenumero provehimur in rei perceptionem. Antequam literam definimus, inquit idem *lib. de cauſ. LL. c.* 4. nomen ipſum eſt explicandum, quippe ex cuius interpretatione faciliùs rei ratio fit nota. Togam enim definiturus, ſi norim à tegendo dictam, ſanè veſtigando eius genus ſic inveniemus, eſſe lanam textam ad tegendum.

Roſa undè dicta. Dicta autem Roſa mihi videtur, quaſi roſcida, quòd matutino præſertim tempore multo rore conſperſa deprehendatur; vel quaſi roſa ſeu corroſa, quòd à vermibus aliiſque inſectis non raró corroſa roſa videatur: adeò ſi non carpitur ad minimum roditur. Neque tamen iis contradixerim, qui Latinos

à Græ-

à Græcis eius mutuò sumpsisse denominationem arbitrantur. His namque ῥόδον dicitur à ῥέω, id est, fluo, & ὄζω, id est oleo, quòd affluenter oleat, vel, ut loquitur *Plutarchus 3. Sympos.* ὅτε ῥεῦμα πολὺ τῆς ὀδμῆς ἀφίησι, quòd largum odoris effluvium emittat: vel quòd caduca illius foliola citò quasi defluant, decidant ac decedant. Vndè etiam elegantissimum *Camerarij* distichon formosis famosisque præsertim considerandum,

Ah quàm forma rosas citò deficit inclyta pulchras!
Non ita cœlestis quas Paradysus habet.

Et aliud hominis pariter ac rosæ caducitatem declarans:

Ecce rosis similes homines, quas tempore verno
Vna dies nasci vidit & una mori.
Aurorâ rosa florescens heu vespere sero
Non rosa quærenti sed rubus asper erit.
Vt rosa manè viget, tamen & mox vespere languet,
Sic modò qui fuimus, cras levis umbra sumus.

Et illud Ovveni fictas pictasque fœminarum formas perstringens:

Quæ pictas geritis facies, vos jure potestis
Dicere cum Flacco: pulvis & umbra sumus.

Et rhythmus German.
Heut blühen wir wie Rosen roht/
Morgen seind wir blödt/bleich/ vnd todt.

Cæte-

Cæterùm rosæ diminutivum ῥόδαξ Græcis est, Latinis rosula vel rosella, Germ. Röß-lein. Deducitur & denominatur à rosa rosetum, à filia parens, à flore fruticetum. Item rosarium, luxurians rosis locus, hortus, paradysus, ῥοδωνιά. Et rosarius, ῥοδοπώλης, & rosalia, coronæ è rosis factæ. Græcis ῥοδίζω idem est ac rosis similis sum. Iisdem etiam ῥοδισμὸς rosaceum vel ornamentum vel medicamentum vel oblectamentum significat. Inter roseum, ῥόδεον, & rosaceum, ῥόδινον aliquid discriminis est. Roseæ enim res per se dicuntur: rosacea, quæ mixta sunt. Quorum illud epithethon quamplurimis elegantissimâ metaphorâ tum à Poëtis tum ab oratoribus accommodari solet Ita roseus dicitur homo vel elegantissima forma vel lectissimis virtutibus, vel aliis floridis naturæ donis præditus, rosea virgo, roseum os, rosea labra, rosei sermones, rosea aurora, roseus sanguis. ῥοδαρὸν τοῦ σώματος apud Ioseph. de antiq. Iud. dicitur coloris bonitas in corpore habitiore, aliquid roseum præ se ferens. ῥοδωπὸς, qui est roseo aspectu. ῥοδόπνοος, rosas spirans, rosarum odorem habens. ῥοδόχροος, roseus, rosei coloris.

Homonymia, quæ in rosæ vocabulo insignis, notatu valdè digna est.

Non

Non una enim unius huius nominis, sed multiplex observatur significatio. Cuius rei ratio præter analogiam, qua res aliæ cum rosa conveniunt non alia, quàm ipsarum rerum multitudo, nominum verò (quæ notionum, quæ specierum, quæ ipsarum rerum notæ esse debent) defectus. Etenim *Aristot. l* 1. *Sophist. Elench. c.* 1. teste, nomina quidem finita sunt, & orationum multitudo: res verò numero infinitæ. Sunt, ut *Scaliger* loquitur *l. de caus LL. c.* 79. plures res quàm vocabula. Hinc frequens illa mutuatio ne dicam mendicatio, quâ res etiam diversissimæ à sese invicem mutuò accipiunt nomina: ut plures sæpiùs unico sint contentæ, quo veluti signo intellectui humano sese sistant, & profiteantur. Attamen, (ut perspicuitatis gratia homonymiam explicemus) rosæ nomen principaliter & primariò notissimæ ac nobilissimæ, qua de agimus, plantæ competit, aliis rebus secundariò, analogicè, & metaphoricè, nimirùm vel ob formam, elegantiam, colorem vel aliam qualitatem à rosa translatam & aliis affictam subjectis. *Rosæ homonymia explicatur.*

Dicitur ergo rosa, 1. flos ipse, cuius à me suscepta tractatio. 2. floretum, scilicet rosetum, seu genitor floris frutex. 3. in specie rosa pharmaceuticis officinis usitatior. 4. aliquid

rosæ simile, ut rosa picta, vel quacunque ratione efficta. 6. Diadema seu inauris in forma rosæ: Item alia ornamenta rosarum figuram exprimentia. 7. rosa nobilis, aurea moneta. 8. rosa nubilis, virgo, formâ & virtute excellens, uti suprà declaratum. 9. menses virginales. 10. Hymen, invictæ virginitatis vexillum. 11. Rosa mineralis, Cuperosa Chymicis dicta. 12. Chymici aliam insuper tradunt rosam mineralem è Mercurio & Stibio artificiosè confectam, ἄνω καὶ κάτω catharcticam. 13. Erysipelas. 14. Gutta rosacea. 15. Oleum rosaceum etiam à *Celso* rosa simplicite appellatur, *l. 8. c. 4.* 16. Denotantur etiam pe rosas sermones elegantissimi, ut apud *Ovid. l. 5. Fast.*

Dum loquitur, vernas afflat ab ore rosas.

17. Voluptas rosis significatur, ut & securi tas μεταφορικῶς Ita *Cicero 2. de finib.* in rosis pc tare. Item 5. *Tuscul.* an tu me in violis puta aut in rosis dicere? Cæterum ipsius floris, Rc sæ, variam acceptionem atque acceptam va rietatem paulò inferiùs, ubi de differenti agendum, enarrabimus. Nunc propiùs ad formalem causam accedendum.

CAPV

CAPVT IV.

FOrma rosæ quidditatem ipsam atque essentiam propriè tum constituens tum significans pleniorem nobis planioremque cognitionem suppeditat. Etenim tum scire rem potissimùm, dicimur, cùm, quid ipsa sit, cognitum perspectumque habemus, ut *Arist. l.2.post.Anal. c.1.t.1. & c.14. t.18.tradit: cùm verò τὸ τί ἐστι ex definitione elucescat. l.7.* Metaph. *c. 5.t.19. & c.6. t.20. & l.2. post. Anal. c.3. t.2. &c.* (est enim definitio notio speciei. *Scal. l.de caus. LL.c.66.* est nota rei. *Id.ex 307. s. 21.*) definienda nobis rosa venit. Nihil cordato viro dignius quàm definire, inquit *Scalig. l.1.de plant.* Verùm cùm uti duplex humana cognitio, perfecta & imperfecta, non rerum sed hominum (quorum obtusa Protoplastorum lapsu mentis acies) ratione; ita duplex etiam sit rerum definitio; alia vera, firma, realis, causalis, essentialis; alia substituta, mutuata, imperfecta, nominalis, descriptio aliâs dicta, fatemur equidem, hanc potius quàm illam à nobis expectandam esse. Latent namque nos specificæ differentiæ pleræque, internæ formæ proditrices, quæ ipsæ quàm maximè fugiunt intellectum nostrum, quoniam hic à sensibus, formalium specierum minimè capaci-

Formalis rosæ causa.

bus, ſuppetias habet. Vndè etiam cum Scaligero meo vereor, ne in magno periculo verſemur, ne nullam veram perfectam teneamus definitionem, ne noſtra ſcientia repat humi per tenebras circa ſola accidentia. Quid ergo? *Ariſtotelis* hìc aſſumendum nobis conſilium *l.1.de fin. t.* 11. & quia verâ differentiâ caremus, contenti ſimus illi ſubſtitutâ accidentium coacervatione, utpote quæ proprietatem aliquam ſeu differentiam conſtituentia maximum momentum afferant ad cognoſcendas ipſas ſubſtantias. Sic *Strigelius:* cùm magna ſit paucitas verarum differentiarum, neceſſe eſt, nos undecunque ſumere rerum diſcrimina, vel à propriis vel à cauſis vel ab effectibus, vel à ſubjectis vel ab objectis. Ita non medicis ſolùm, ſed & Philoſophis & aliis quibuſcunque ad ἀντιβαλλόμενα ſeu ſuccedanea quandoque confugiendum.

Demus itaque ſequentem nobiliſſimi floſculi deſcriptionem pro anguſta captus noſtri circumſcriptione, bona ampliorum atque altiorum ingeniorum veniâ.

Roſæ definitio.

Roſa eſt flos roſeti, hortenſis ſuffruticis ſpinoſiſſimi, colore elegantiſſimus, odore fragrantiſſimus, ſapore ſuaviſſimus, cor, cerebrum, hepar & alias partes atque ipſos ſpiritus refrigerandi, contemperandi, confortandi,

tandi, reficiendi vi præstantissima, quadam etiam purgandi facultate, præditus.

Flos generis rationem habet: reliqua accidentium, inferiùs explicandorum, coacervatio differentiæ locum supplet.

Florem esse rosam, & quidem principem, in confesso est.

Dicitur autem flos à Græco φλὸξ, quia emicat scintillatque ut flamma: quod maximè in rosa animadvertitur. Secundùm alios à βλύω, emano, emitto, vel, quòd scaturiat velut à planta sua; quod itidem in efflorescente rosella nostra conspicuum, (Hinc Germani etiam à βλύω Blühen / Blum / Bluet. Hinc & sanguis Germanis dicitur Blut / quasi è venis scaturiens flos: proindè roseus à Poëtis nominatus) vel quòd halitum emittat fragrantem: quo nomine nulli rosa nostra cedit. Aliorum placito à βόλος: quibus flos est id, quod plantæ pleræque βάλλουσιν, id est, emittunt, ejaculantur, tanquam vexillum & spem fructus. Est enim flos fructus inchoatus, teste *Scalig. l. 2 de plant.* Aliorum sententia flos dicitur quasi fluos, ob fluxilem caducamque vitam; uti maximè defluere solent florida rosarum foliola. Etenim, ut *Virgilius* canit,

Flos undè dicatur.

Quàm longa una dies, ætas tam longa rosarum,
Quas pubescenteis juncta senecta premit.

Scaligero deductus flos à φλάω, id est, ferveo, ac si non absque effervescentia quadam fragrantem spiret odorem, quum spiritus omnes calore humorem subtiliante, ut ita dicam, atque diffundente proveniant.

Diximus autem: rosam florem esse roseti, suffruticis spinosissimi seu rubi, uti Plinius loquitur, ut ipsam stirpem rosiferam indicaremus. Hortensis, addidimus, ad differentiam tum sylvestris rosæ tum aliorum sylvestrium cremiorum. Suffruticis verò spinosissimi, appositum, tum ut ne primarium quoddam necessariæ cognitioni inserviens adjunctum subticeremus, tum ut Plinij spinosam nimis sententiam corrigeremus. Hic namque *l. 21. c. 4.* rosam inter ipsas spinas potiùs quam frutices vel suffrutices collocat, dum inquit. Rosa nascitur spinâ potius quàm frutice. Quasi verò ceu contradistincta & opposita adeò sibi adversarentur frutex & spinosa planta, ut de se invicem prædicari nulla ratione possent, se invicem tollere necessariò deberent. Si spinam ipsam intelligit, hallucinatur Plinius, quòd rigidum & frigidum hoc nomen nobilissimo roseto attribuere ausit, ac si mera hoc esset spina, suffruticis indigna no-

Plinius corrigitur.

gna nomine. Maluimus propterea leniore ac ſignificantiore uti hortenſis ſuffruticis ſpinoſiſſimi vocabulo, ut à meris ſpinis roſetum vindicaremus: præſertim cum quædam roſeta ſpinis careant, inferius edocebitur Suffruticem autem ſeu cremium eſſe roſæ ſtirpem cum *Theophraſto l.1. Hiſt. 15.* præſtantiſſimi Phyſici ac Botanici ſtatuunt. Iulius Cæſar Scaliger & Hieronymus Cardanus, aliâs irreconciliabiles antagoniſtæ, in eo conſentiunt, quòd uterque fruticem eſſe roſam ſtatuat, diverſo tamen ſenſu, ob diverſas fruticis ſuffruticiſque definitiones. Aſſerit enim Cardanus, fruticem eſſe, cuius truncus maneat, ſed non in juſtam creſcat (arboris intelligit) magnitudinem: ſuffruticem, qui & ipſe maneat trunco, ſed tamen herbarum magnitudinem non excedat. Cuius ſententia ſolidis à *Scaligero* refellitur inſtantiis *ex 139.* Ipſe vero Scaliger pro ſententiæ ſuæ patrocinio hoc præſupponit poſtulatum; ſuffruticem ſeu cremium unico & parvo quidem ſcapo prodire, quod minimè in roſarum ſtirpe obſervatur, quæ non unicaulis eſt. Iuxta Scaligerum namque herba, ſuffrutex, frutex & arbor ita à ſe invicem diſcernuntur, ut herba ipſi ſit, cuius ſatu exeunt ab radice illicò bina folia poſt ea foliola, quæ à ſeminis in ipſa tranſ-

Roſa frutex ſit an ſuffrutex.

mutati ſubſtantia fiunt primùm. Nam in arbore, cremio, frutice non hæc folia, ſed ſcapus erumpit ſtatim, vel unus, vel plures. Si unus; aut magnus & eſt arbor, aut parvus & eſt cremium ſeu ſuffrutex. Si plures, eſt frutex. Verùm parùm referre arbitror, ſive ad frutices cum Scaligero, ſive ad fruticellos ſeu ſubfrutices cùm Theophraſto ſtirps roſarum referatur. Scio aliâs & fateor, maximas cieri poſſe controverſiarum atque dubitationum tempeſtates in examinatione illarum definitionum ob inſignem difficultatem, incertitudinem atque hinc obortum variorum authorum diſſenſum: &, quòd aliæ adhuc reperiantur plantæ, quæ cùm neque ad arborum, neque fruticum; neque cremiorum nec herbarum claſſem referri queant, quintum genus conſtituere videantur, veluti ſunt plantę bulboſæ, Narcyſſus, Hiacynthus, Tulipa, Corona imperialis, &c. Item tubera, fungi. Quibus certè vulgata herbæ definitio nequaquam competit. Sed nolim ego hæc curioſiùs veſtigare. Cæterùm cùm planta ſit omninò roſea ſtirps; eo ipſo nobis ex ſcala prædicamentali & generum; ſummi, intermedij, atque imi gradibus innoteſcit, eam ſubſtantiam corpoream perfectè mixtam animatam viventem eſſe; principiis ſeu cauſis ſuis effe-

ctam;

ctam, & passionibus seu qualitatibus propriis affectam, specierum differentiâ ac diversitate variatam, nec tamen multiplicitate infinitam, sed certis constantem terminis, à nobis paulò post in differentiarum expositione constituendis. Qualitates seu affectiones partim inferiùs, ubi de rosæ virtutibus & qualitatibus agendum, partim hîc in genere ac veluti per transennam attingendæ. Competit equidem sua rosæ ut essentia, ita & existentia, uti primum ita & secundum momentum, duratio qualis qualis (propagatione certè quodammodò æternitatis æmula) temporalitas, ubietas, localitas, unitas, veritas (nempè Metaphys.) bonitas, naturalis compositio, finitas, perfectio, &c. Certa item magnitudo, multitudo, figura, potentiæ naturales. Colore vario visibilis est; sono, odore, sapore perceptibilis; primis, secundis, tertiis qualitatibus Physicis certâ relatione sensibilis, certas habens actiones & passiones, suo loco, tempore, situ, habitu.

CAPUT V.

PRincipia, quibus constituta rosa est, partim jam attigimus; atque insuper nonnullam formæ mentionem fecimus, ulteriùs hîc nobis, anteà necessariâ digressione præ- *De forma, anima, & facultatibus animæ rosæ.*

 peditis

peditis, dilucidandæ. Sed cùm duplex ea ſit, Philoſophorum placito: alia propriè dicta, ſubſtantialis, interna; alia impropria, accidentalis, externa; hæc corpus tale vel tale, ſimilare vel diſſimilare faciens, illa non tam faciens quàm perficiens; illius primùm ratio & natura declaranda, quantum quidem permittet tum ſubjecti abſtruſiſſimi excellentia, tum ingenioli mei ſimpliciſſimi tenuitas, quam ingenuè, præſertim difficilioribus in rebus profiteor, dum me ipſum ſæpiùs imò quotidiè moneo, videam, animadvertam, meminerim, quàm ſit imbecilla mentis acies in rebus manifeſtis, quàm nulla in occultis; quàm obtuſa in omnibus & ſingulis. Eſt autem adeò difficilis eſſentialium formarum indagatio, & cognitio, ut plerique Philoſophorum de ipſa vel deſperare debuerint, vel ſaltem parum gloriari potuerint, jejunè tradita certè plurima poſteritati reliquerint. Ipſe ſubtilitatis Doctor I.C. Scaliger eſſentiam formarum & multarum quidem ac ferè omnium nos latere ingenuè fatetur *ex 101. ſ. 14.* *Et ex 307. ſ. 12.* Nomina tu, inquit, lapidis, qui quotidiè tuis oculis obverſatur, formam, & Phyllida ſolus habeto. Nego tibi ullam eſſe formã nobis notam plenè & planè noſtramque ſcientiam eſſe umbram in ſole: formarum

rum enim cognitio eſt rudis, confuſa, nec niſi per περιστάσεις. Equidem ſicuti vulpes eluſa à ciconia lambimus vitreum vas, pultem haud attingimus, ut idem ibidem loquitur Scaliger. Verùm in re tam perplexa cùm difficultas afferat ſecum excuſationem, excuſatio perſuaſit nobis, ut his in tenebris auderemus connivere. Connivente igitur & Scaligero, & aliis viris acutiſſimis, oculatiſſimis, ſpecificam roſæ formam barbari quidem ſed ſignatiſſimi nominis pallio involutam ſiſtamus & roſeitatem nuncupemus eodem jure & privilegio, quo Cicero, Livius, Scaliger, Lentulitatem, Patavinitatem, leonitatem introduxêre. Aliter haud poſſumus. Si nudæ formæ eſſemus, nudas formas cognoſceremus. Conſiſtit autem roſeitas illa in anima roſæ vivente ſeu vegetante. Conſtat namque roſa duplici ſubſtantiâ; corporeâ, & incorporeâ ſeu ſpirituali. De corporea in cauſa materiali poſteà uberiùs agemus. Incorporea ſpiritus eſt ſeu anima roſæ (Philoſophicè, non Philochymicè ſumpto ſpiritus vocabulo.) Omnis enim anima ſpiritus eſt ſeu ſubſtantia incorporea. Non enim corporea: aliâs à corpore corpus, à materia materia informaretur. Abſonum! Phyſica contrà φύσιν daretur corporum penetratio, abſurdum!

Atqui

Atqui inter corpoream & incorpoream, sensilem & insensilem substantiam media non nisi ab ingeniis plus quàm Poeticis fingi queat. Neque intellectus, uti quidam arbitrantur, spiritus essentiam absolutè, unicè ac plenariè constituit. Sed instituta subdivisione spiritus alius intelligens, alius intellectu destitutus, qui vel sentientis, vel viventis seu vegetantis animantis. Sed hæc metaphysicarum sunt exercitationum.

Prædita est anima rosea tribus principalibus facultatibus: τρεπτικῆ, nutritiva seu altrice, qua ipsa suo alimento nutrita rosa conservatur: αὐξητικῆ, qua omnium & singularum partium ratione in omnes dimensiones extenditur, secundùm longitudinem, latitudinem & profunditatem, donec justè finitam quæque particula attigerit magnitudinem pro competentibus operationibus: γεννητικῆ, generante, qua sibi similem producit rosam ad speciei suæ propagationem atque perpetuationem. Quæ principales facultates quatuor adjunctas habent ministras: attractricem, cuius beneficio singulæ partes congruum sibi nutrimentum per innatum calorem attrahunt: retentricem, qua, quod attractum, donec debita concoctione perfectè elaboratum sit, retinetur: alteratricem,

qua

qua nutrimentum actu quidem ſimplex poteſtate verò multiplex mutatur, concoquitur & in minimas corporis particulas diſtributum iiſdem aſsimilatur: adeò ut non ſine admiratione unum idemque nutrimentum tam diverſis tamen quantitate, qualitate, figura, colore, &c. partibus, radici, caulibus, foliis, floribus, ſeminibus, ſpinis ſufficere videamus) expultrix ſeu ſecretrix, qua ſuperflua & ad nutritionem inepta excrementa ſequeſtrantur: donec tandem labefactato (ut ingenioſiſsimus Lippius meus beatiſsimæ memoriæ, ſacrum illud Reip. literariæ miraculum, edocet) organico roſeæ ſtirpis corpore ſive per vim, ſive naturà & tempore, humido radicali abſumpto, & calore elapſo, cæteriſque partibus maximè principalibus vel ablatis vel corruptis anima diſcedat ab eo tanquam non ampliùs idoneo organo, ſed cadaveroſo trunco, & violato formato deſinat eſſe forma, hoc eſt, corpus iſtud organicum informare, regere, vivificare, continere. Sed hæc atque alia ſimilia Philoſophica præter & ſuprà inſtitutum noſtrum eſſe videntur, ut quæ exactiſſimam cauſarum profeſſionem requirant.

CAPVT

CAPVT VI.

EXternam ſupereſt ut formam attingamus; quod priuſquam faciamus, quàm variæ & multiplices roſæ ſint, & de quibus noſtra potiſſimùm inſtituta ſit tractatio, omninò commemorandum. Cùm igitur varia roſarum genera magnam pariant intellectui noſtro tum obſcuritatem tum confuſionem, niſi explicata commodum in ordinem redigantur, roſæ differentias nunc declarare animus eſt. Quædam autem propriè, quædam impropriè roſæ nominantur. Impropriè, ut

Roſæ nomē variis plantis attributum.

1. Roſa Hierichuntica ſeu Hiericontea præter rationem à monacho quodam, ut refert Bellonius, ita dicta, cùm circa Hiericho nunquam reperiatur, ſed in Arabia deſerta, ad littora maris in ſabulo: aliâs roſa Mariæ dicta perperàm, cùm nihil minus quàm roſam referat.

2. Roſa Indica magna Geſneri in hort. quæ nil aliud quàm flos Africanus ſeu Caryophyllus Indicus.

3. Lilium album, roſa Iunonis Apuleio dictum.

4. Roſa Mariana Tragi, Lychnis coronaria

naria communiter vocata, Germ. Marienrößlein.

5. Rosa Græca Plinij, quæ quorundam sententiâ flos Constantinopolitanus seu Hierosolymitanus.

6. Rhododendrum, rhododaphne, arbor rosea & rosea laurus, Nerium & Oleander, Gallis rosagine dictum.

7. Malva rosea, rosa ultramarina, rosa autumnalis, hyemalis. Germ. Herbstrose/ Ehrenrose.

8. Anemone. Germ. Anemonerößlein/de qua proverbium; rosam cum Anemona confers, in eos dictum, qui maximè imparia inter se componunt. Anemona enim vel papaveris vel Pulsatillæ genus est, cuius flos specie quidem, non autem odore vel virtute rosam imitatur.

9. Rosa Alpina Gesn. in hort. Chamæcysti species. Rosarum enim species & Cystus Dodonæo videtur: quòd flores in summo virgularum, veluti parvæ sylvestres rosæ, fugaces tamen & citò pereuntes, appareant, colore mari quidem in cœruleo penè subrubentes aut purpurei: fœminæ verò candidi: capitula indè rotundiuscula, in quibus semen parvum. Dicitur & rosa sylvatica;

à qui-

à quibuſdam etiam roſa canina, ut Scribonius Largus refert, à Luſitanis roſella.

10. Clematitis trifolia flore roſeo clavato Bauhini, Botanicorum Coryphæi, Granadilla aliâs dicta, & à Ieſuitis flos paſsionalis ſeu paſsionis Chriſti, quòd in flore aliquæ veluti paſsionis Chriſti figuræ delineatæ conſpiciantur, ut corona ſpinea & clavi. De qua videas, ſi placet, *Amer. part. 9. lib. 4. cap. 27.*

11. Pœonia, quæ ob formam roſæ non abſimilem Germ. Peonienroſs/Benignenroſs/Pfingſtroſs/ Bergroſs/ Hiſpanis roſa del monte dicitur.

Communis propriè dictæ roſæ deſcriptio. Propriè dicta roſa medico dicata uſui multas ipſa quoque differentias habet, uti Theophraſtus, Plinius, & alij annotarunt. Quæ differentiæ in externa potius quâm interna forma & ſpecifica eſſentia conſiſtunt. Omnibus aliâs, inquit Dodonæus, rami aut potius virgæ duræ, lignoſæ, mordacibus aculeis horrentes & ſylveſtribus quidem ſpinoſiores, folia aſpera, per ambitum ſerrata ex quinque aut ſeptem ex uno nervo cohærentibus: flores è cauliculorum faſtigiis exeunt, primum herbaceo incluſi calyci, qui tumeſcens in virides alabaſtros faſtigiatur, quibus

paula-

paulatim dehiſcentibus flos panditur orbiculatus foliis ſuis, exterioribus quidem majoribus & planioribus, ſubrotundis ac fermè cordiformibus, interioribus minoribus & quodammodo corrugatis in calycis ſui medio ſtamina quædam capillacæa luteoſque complexus apices: ſemen in oblongis capitulis, quæ calycibus & floribus ſubſunt per maturitatem rubentibus, gignitur durum, lanugine involutum; radices duræ, lignoſæ, in diverſa tendunt. Differunt tamen roſæ inter ſe tum ſtirpis magnitudine, tum floridorum foliolorum multitudine, paucitate, aſperitate, lævitate, colore, odore, ſapore. Quædam ſativæ & hortenſes ſunt, aliæ ſylveſtres. Plurimis quina folia, quibuſdam duodena, vicena, & plura: ſunt enim quas centifolias vocant. Color quibuſdam candidus ſeu albus, quibuſdam pallidus, quibuſdam carneus, ſeu incarnatus, quibuſdam rubeus, quibuſdam ſubviridis. Et cùm in India Occidentali roſis omnia plena paſſim obſerventur, ſpecies ibidem plurimas aliis locis incognitas haberi teſtatur author *Hiſt. Ind. occid. part. 9. l. 4. c. 27.* non ſolùm rubeas, ſed & croceas & cœruleas, quas criſtarum forma capitibus ſuis geſtent Indi.

Poetæ quidem, quibus novas res licito quodam, *Roſarum color undè,*

Poetarum sententiâ. quodam, nec incommodo, mendacio fingere potiùs quàm facere consuetum, rosas omnes primitùs albas extitisse prodiderunt, quas posteà ex vino à Cupidine, alis in cœna Deorum lasciviente, sparso, hoc colore tinctas finxerunt. Alij verò Martem Zelotypum Adonidem interfecisse, ex cuius cruore sanguineus eis color conciliatus fuerit, speciosè mentiuntur. Nonnulli Adonidi, cùm ab apro occideretur, Venerem opem laturam, cùm per dumeta accurreret, pedem vulnerasse eoque sanguine tactas rosas rubescere cepisse fabulantur. Quam fabulam hoc disticho expressit Laurentius Lippius:

Per sylvas Cytheræa suum dum plorat Adonim,
Purpureas fecit sanguine mœsta rosas.

Et Georgius Ostratius:

Antè quidem niveo rosa succrescebat amictu;
Sed modò Cidalio sanguine sparsa rubet.

Odoris quædam sunt eximij, quædam exigui, quædam ferè nullius, quædam mediocris. Sapore quædam suaviores, quædam insuaviores, astringentiores, austeriores, amariores. Fruticis quoque nonnulla differentia pro magnitudine & parvitate, proceritate & brevitate, asperitate & lævitate, spinarum excessu & defectu.

Cæterùm Rosæ ipsæ communissima distin-

ſtinctione, quam frequentia peperit & uſus quotidianus, vel albicantes ſunt & habentur; vel rubræ; vel ex albo rubeſcentes, vulgò incarnatæ nuncupatæ. Præſtantiſſimę rubræ: proxima laus iis, quæ in rubeum candicant: viliſſimas judicant plerique albicantes. In quarum tamen genere odoratiſſimas excipiunt, quæ muſcatæ & Damaſcenæ quibuſdam vocantur; non uſque adeò frequentes.

Meo quidem judicio ſuaviores ſunt incarnatæ: aſtringentiores ac terreſtriores rubræ: refrigerantiores, & magis ophthalmicæ candidæ; tam præſtantes quàm raræ moſchatæ.

Celeberrimus Bauhinus plures tum ſativæ tum ſylveſtris roſæ differentias in Pinace ſuo abſolutiſſimo proponit.

Et I. quidem ſativa ipſi eſt Roſa rubra: ita quoque Cordo in Dioſcor. Lugd. & Tabernæm. nuncupata, roſa Mileſia Plinij, roſa ſativa rubra multiplex Brunfelſ. domeſtica punicea Matthiol hortenſis rubra multiplex Tragi, hortenſis Fuchſ. roſa ſimpliciter & κατ' ἐξοχὴν, Turn Lac. Lonic. roſa rubra urbana Geſn. in hort. roſa ſativa rubra Anguillaræ & Caſt. Dur roſa ſativa tertia Dod. roſa Damaſcena Lob. roſa rubens multifolia Cæſalp. roſa intensè rubens Camer. Et hæc vel ſimplex eſt, vel multiplex, id eſt, plena, *Roſæ ſativæ differentiæ.*

colore magis minuſque rubro. Ad quam refert Bauhinus 1. roſam Mileſiam flore rubro pleno. 2. Roſam Mileſiam flore ſimplici rubro 3. roſam ex rubro nigricante flore pleno. 4. roſam rubicundam ſaccharinam dictam, quæ Græcula Plinij, judicio Camerarij.

Hæc roſa floridis, ſaturatis, quodammodo puniceo rubore nitentibus, odoratiſſimis foliolis Gallis Provincialis dicta. German. gefüllte rohte Roſe / Dodonæi ſententiâ omnium præſtantiſſima eſt ad medicamenta omnis ferè generis utiliſſima.

II. Sativa Bauhino eſt roſa rubra pallidior, roſa ſativa 4. Dod. holoſericea Lob. rubicunda Camer. tertia Cæſalp. Damaſcena rubra Lugdun. Quam alij Trachiniam, alij Præneſtinam, alij Græculam Plinij eſſe arbitrantur. Priore minùs rubet & flore ſimplici plerunque eſt, foliis latiſsimis, cuius frutex ſpinis communiter caret. Virgas habet, ut Dodonæus eam deſcribit, bicubitales aut altiores, flores eleganter quidem etiam, sed non, ut prior, rubentes, ſimplices plerunque, quinq; tantùm foliorum, alias plurium, aliquando etiam multiplices habet ſeu plenas roſas odoris gratiſsimi & perquam jucundi. Gallis roſe franche. Germanis bleichrohte/ſammetrohte Roſs.

III. Sa-

III. Saturatiùs rubens Bauhini, roſa prima Præneſtinæ ſimilis Cluſ. purpurea ſive in rubro nigricans Camerar. Foliis eſt quadragenis, amplioribus, ſaturatiùs rubentibus, ad nigredinem vergentibus, & alabaſtro craſſiore. Germ. dickrohte/ſattrohte/ſchwartzrohte Roſs.

IV. Roſa purpurea Bauh. Roſa Trachinia Plin. hortenſis ex purpura albicans Trag. Geſn. domeſtica carnis colorem referens Matth. incarnata Anguill. Camer. Dod. rubra ſive carnei coloris Bellonij, pallida Pen. in adv. roſeo colore Cæſalp. ſativâ purpurea Caſt minùs rubens Lugdun. Provincialis major Tabernæm. Provincialis flore incarnato pleno Hort. Eyſtet. Hanc quidam Alabandicam, alij Præneſtinam alij Campanam Plinij eſſe ſuſpicantur. Ioannius in tractatu de pilulis Aloes commemorat, roſam purpuream ſive rubeam, colore carni ſimilem, Pharmacopæis Zebedenam dici. Eſt odore ſuavis, ſed dilutè & pallidè rubens. Incarnata communiter ab Italis appellatur: à Germanis leibfärbige Roſs.

V. Roſa verſicolor Bauh. roſa Præneſtina verſicolor Cluſ Quam ipſam variam eſſe Bauhinus annotavit. Flos enim aut media ex parte candicantibus, alterâ purpuraſcentibus

M 3 foliis

foliis vel venis similis coloris aspersis constat: aut folia quædam integra alba, quædam integra rubra inter se commixta sunt. German. gemengte Roß.

VI. Rosa maxima multiplex Bauhini, rosa centifolia Batavica rubra Clus. & hort. Eystett. Centifolia veterum non est, quæ inodora, illa verò odorata. Communiter ex albo rubet: quamvis habeatur & alba, quæ rosa major alba Provincialis & rosa centifolia Batavica alba Clusio dicitur. Germ. grösseste Roß / dickgefüllte Roß / hundertblättige Roß.

VII. Rosa multiplex media Bauh. rosa centifolia Batavica secunda Clus.

VIII. Rosa major Prænestina Clus. rosa Prænestina variegata Eystett.

IX. Rosa alba vulgaris major Bauh. rosa Campana Plinij, sativa alba Brunfels. sativa prima Dod. hortensis candida Trag. domestica alba Matthiol. alba simpliciter vocata Anguill. Cam. Lugd. Tabernæm. candida Lob. quarta candida Cæsalp. Quibusdam spineola, aliis Alabandica Plinij censetur. Aliquando simplex, ut plurimum plena reperitur. Dicitur Germ. gemeine weisse Roß/grosse weisse Roß/Gall. blanche rose. In sativarum censu proceritate caulium sive ramorum reli-

quas

quas ſuperat: craſſis enim & lignoſis ſuis virgis ad 10. vel 12. pedes, aut etiam altiùs conſcendit: flores candidi, odorati, & multorum foliorum, quorum interiora minora, exteriora verò majora & ampliora.

X Roſa alba minor Bauh. Germ. kleine weiſſe Roſs / roſa lacteola, quæ Centifolia Plinij videtur, Camer. & Eyſtett.

XI. Roſa moſchata ſimplici flore Bauhin. moſchata & Damaſcena Matth. Nefrim vel Neſrim Serap. Anguill. ſativa quinta Dod. muſcata ſimplex Geſn. in hort. flore ſimplici Lob. muſcatula alba Cæſalp. alba Damaſcena flore ſimplici Caſt. Damaſcena (quaſi de Sceni apud Arabes) ſimplici flore Camer. Eyſtet. Coroneola Damaſcena Lugd muſcata alba Tabern. Quam deſcribens Dod. ramis & virgis ſylveſtrem caninam roſam quodammodo referre memorat. Roſa eſt parvula, quam roſellam meritò dixeris, rarò ſola, aliis plerunque ſimul cohærentibus, aſſociata, ut plurimum ſimplex, aliquando, ſed rarò multiplex, odore admodum fragrante ſuauiſſima & moſchum proximè referens: unde etiam roſa moſchetta ab Italis vocatur: à Francis roſe muſquee ou muſcadelle. à German. Biſemröſslein. Et hæc minor eſt, ſed communior, Eſt & major, ſed rarior nonnun-

quam ex albo ad puniceum quodammodo vergens. Meminit & Bellonius *lib. de cultur.* rosæ moschatæ cùm sylvestris tum domesticæ, rubræ, albæ, & viridis.

XII. Rosa moschata flore pleno Bauh. rosa Coroneola Plin. item muscata multiplex, moscata, Damascena, Alexandrina Gesner. sativa quinta multiplex Dod. moscata Pen. Lobelij, alba multiplex Tabern. muscatula multifolia Cæsalp. alb. Damascena flore pleno Cast. Eystett. Coroneola altera Lugdun. Damascena sive moscata pleno flore Cam. Prænestina Plin. quorundam opinione Ger. gefüllte weisse Bisemrosß.

XIII. Rosa moschata semper virens Bauh. rosa sempervirens flore albo Clusij.

XIV. Rosa spinis carens flore majore Bauh. rosa sine spinis Clus. Camer. Tabern. Colore est inter Prænestinas & rubras medio; sunt qui & albo eam observarint.

XV. Rosa sine spinis flore minore Bauh. rosa sine spinis altera Clus. Colore, ut eam Bauhinus describit, fecem vini ferè refert.

XVI. Rosa subviridis Bauhin. Refert Camerarius, subvirides produci flores, si rosæ in teneras Agrifolij arbustulas inserantur. Licet interdum frigidiore & humidiore anni constitutione herbacei coloris rosæ sine calyce

lyce proveniant: cuius rationem Costæus de nat. stirp. explicat. In Italiæ nonnullis hortis etiam cœruleæ visuntur.

XVII. Rosa folio subrotundo crispo Bauh. quæ in horto Mombelgardico sine flore visa.

XVIII. Rosa rubra prolifera, quam & in Italia & in Germania vidi, nec sine admiratione. Simile quid observasse videtur Iulius Cæsar Scaliger. Ita enim scribit *lib.* 1. *de plant. p. m.* 281. Ex vetulæ rosæ capitulo rosellam enatam postea vidimus.

Rosa sylvestris, Cynorhodus, canirubus & canina rosa, sentis canina vulgò dicta, German. wilde Roſs/Heckroſs/Hanbüttel/Hagbot/ Gall. Englentier & rose sauuage, aliquatenus à sativa & culta illa degenerat; aculeatis tamen virgis & asperis foliis illi non usque adeò dissimilis, singulis licet minoribus, flos simplex, quinque folia non excedens, albicans aut ex albido colore purpurascens. Adnascitur huius virgis aliquando pilula quædam muscosa, hirsuta, echino castaneæ quasi similis, at mollis, quam spongiolam Rosæ nuncupant ex Plinio Germ. Schlaffkolben / Schlaffkunzen. *Rosa sylvestris canirubus.*

Rosæ istius sylvestris veteres etiam aliquam, obscuriorem tamen atque insufficientem mentionem fecêre. Dioscorides quidem

lib.1. c.123. Cynosbatus, inquit, quem aliqui oxyacantham appellant, frutex eſt rubo longè major, arboreſcens: folia fert multò latiora quàm Myrtus, aculeos verò circa virgas robuſtos: florem candidum, fructum oblongum, olivæ nucleo ſimilem, qui, dum matureſcit, fulvus, intùs verò lanuginoſus conſpicitur. *Theophraſtus lib.3. Hiſt.18.* Cynoſbatos, inquit, cani-rubus Gaza vertit, fructum ſubrubentem habet, malo punico ſimilem; eſt inter fruticem & arborem Punicæ non abſimilis, folio ſplendente. *Plinius* duobus potiſſimùm locis eam attingit: nimirùm *lib. 8. c. 41.* his verbis. Radix ſylveſtris roſæ, quæ Cynorhodos appellatur *& lib.25.c.2.* Cynorhodo una medicina erat, ſpongiolæ, quæ in mediis ſpinis eius naſcitur. *Galenus* de fructibus Canirubi hæc pauca habet *l. 2. de aliment. facult. c. 14.* Fructus Canirubi multò magis quàm ruborum aſtringit; ob eamque cauſam ventrem magis cohibet. Veſcuntur autem ipſo frequenter ruſtici exiguum alimentum corpori ſuggerente vocantque *κυνόσβατον*, id eſt, Canirubum. Et *lib.7. de ſimpl. medicamentorum facultatibus.* Cynosbati, inquit, fruticis fructus non ſegniter aſtrictorius eſt, folia verò mediocriter. Itaque particularis eius uſus haud ignotus eſt. Cavendum

dum ab eo, quod in fructu eius lanæ speciem habet, ceu arteriam vitians. Et *lib. 5. meth. med. cap. 5.* Cynosbati tum germinum tum fructuum decoctum ad sanguinis profluvia commendat. Inter principes Medicinæ post Galenum, regem, cuius illi vasalli & feudatarij, *Oriba-sius medicinal. collect. l. 15.* Cynosbati fructum è Galeni territorio quem deprompsit, posteritati descriptum paucissimis verbis reliquit. Cynosbati, inquit, hoc est, Canirubi fructus non ignaviter adstringit, folia verò moderatè. Cavendum ab eo, quod in eius fructu lanæ speciem gerit, quippe quod arteriam vitiet. Sed hæc mutuò sumpta sunt ex anteà allegato loco Galenico.

Cum veterum authorum descriptionibus non malè Englenterium, sive canina rosa convenire videtur. Nam frutex est rubo major secundùm Dioscoridem, caudices sive virgas habens crassas, lignosas, uti malus Punica, vel alia lignosa & arborescens stirps, secundùm Theophrastum, aculeis & spinis duris munitas: folium ejus non quidem integrum, sed unum aliquod singulare, totius folii pars, Myrti foliis latius est, secundùm Dioscoridem superioreque parte læve & splendens juxta Theophrastum: fructus nucleo olivæ similis, qui maturus colore est rubente,

bente, lanoſos floccos & ſemẽ intus habens.

Sylveſtris roſæ multæ itidem ſunt differentiæ, quas excellentiſſimus Bauhinus, Botanicorum princeps attingit in Pinace.

I. Roſa ſylveſtris vulgaris flore odorato incarnato Bauh. Cynosbatos Dioſc. Lonic. Pen. Cynorrhodos Plin. & Barb. Sentis canis & Cynosbatos Brunfelſ. roſæ ſylveſt. primum genus Trag. roſa ſylveſt. primum genus Trag. roſa ſylveſtris Matthiol. Anguillar. Geſn. in hort. Dod. Tabern. Cynosbatos procerior & Cynorhodos Cordi in Dioſc. Cynorhodos ſeu roſa canina Thalij, roſa ſylveſtris vulgaris Lugd. roſa canina odorata & ſylveſtris Lob. roſa ſylveſtris altior Cæſalp. roſa canina Camer. Cynosbatos & rubi tertium genus Lugd, roſa ſylveſtris odorata incarnato flore Eyſtett. gemeine wilde wolriechende Roſs. Flores ex purpura dilutè albicant. Hui cut & tertiæ ſpongiola adnaſcitur, Bedeguar officinis perperàm vocata. Bedeguar enim Arabibus cardui ſpecies eſt, ἄκανθα λευκὴ Græcis, ſpina alba Latinis nuncupata.

II. Roſa ſylveſtris flore majore & rubente Bauhini, roſa ſylveſtris flore rubro Eyſt. Colore, inquit Bauh. & majoribus foliis à priore differt.

III. Ro-

III. Rosa ſylveſtris flore pleno Bauh. roſa ſylveſtris odorata flore multiplici Lob. roſa canina duplicato flore Camer. Germ. geſüllte Heckroſs.

IV. Roſa ſylveſtris folijs odoratis Bauh. Englanteria Ruellij, roſa ſylv. altera Trag. Geſn. in hort. rubus canis, Englanterium Tur. Cynosbatos & Cynorhodus 2. Cord. in Dioſc. Cynosbatos Lacun. roſa 10. & Cynorhodi vel caninæ roſæ odoratæ ſpecies Diod. roſæ ſylveſtris ſpecies altera Lugdun. roſa Englenteria Pen. Tabern. Eyſtett. Flos ex purpura ſatura candicat. Proceritate, inquit Dod. ſylveſtres omnes ſæpè ſuperat, virgas habet duras, craſſas & lignoſas, folia ſplendentia & pulchrè virentia, odore gratiſſima; roſas verò parvulas, quinquefolias, frequentiſſimè albicantes, raró purpuraſcentes, exigui aut nullius odoris, fructum oblongum, colore ſubrubentem, nucleo parvæ olivæ & roſarum aliarum capitulis ſimilem, ſed minorem quàm hortenſium, in quibus lanoſi flocci atque inter eos ſemen conditum, parvum & durum. Reperiuntur verò & circa huius tenues virgas rotundæ, molles & hirſutæ ſpongiolæ.

V. Roſa ſylveſtris odoratiſſimo rubro flore Bauh roſæ ſylveſtris tertium genus Tragi, an Cy-

an Cynosbatos 4. Cord. in Diosc. rosa sylvestris Gesn. in hort. Germ. holdselige Heyden- oder Haberroß.

VI. Rosa sylvestris odorata albo flore Bauh. rosa sylvestris humilior Cæs. rosa 4. an Græcula Plin. Clus.

VII. Rosa odore Cinamomi simplex Bauhin. rosa Cinamomina & 7. vel sylvestris 2. Dod. rose de Canelle Lob. rosa Cinamomea Penæ, Lugd. an Cynorhodos seu rosa sylvestris Thalij. Pro Lychnide Plinij Gesnerus habet, & in Albio monte majorem & minorem nasci tradit; illam fœminam, hanc marem faciens. Germ. einfache Zimmetroß.

VIII. Rosa odore Cinamomi flore pleno Bauh. Rosa Cinamomea pleno flore Clusij & Eystett. rosa Cinamomea altera Camerar. Spermonia Plinij (sic enim, non Spineola aut Spinosa, legendum Barbarus vult) quamvis alij Sycibicum legendum putent. Camer. Flos dilutè purpurascit. Germ. gefüllte Zimmetroß.

IX. Rosa rubra præcox flore simplici; exiguo odore & foliis latioribus à prædicta discernenda. Eystett.

X. Rosa minor rubello flore, quæ vulgò à Mense Majo Majalis dicitur, rosa Cinamomea altera Camerarij. Rosa Provincialis minor. Tabern.

XI. Rosa

XI. Roſa lutea ſimplex Bauhin. roſa lutea Anguill. Pen. Lobel. Cæſalp. Caſt. Lugd. Camer. Tabern. roſa lutea flore ſimplici. Eyſtett. roſa citrina Geſn. in horto, roſa ſylveſtris tertia vel roſa octava Dod. Germ. einfache wilde gelbe Roſs. Meminit Geſnerus roſarum, quæ Moſchum fragrent & luteæ ſint. Bauhinus fruticis quidem folia odorata ſeſe obſervaſſe teſtatur.

XII. Roſa lutea multiplex Bauhin. roſa flava plena Cluſ. roſa lutea maxima flore pleno. Eyſtett. German. gefüllte wilde gelbe Roſs. Hæc duplex Bauhino; altera florem totum expandit; altera verò ſemiclauſo flore permanet.

XIII. Roſa campeſtris ſpinoſiſſima flore albo odore Bauh. roſa compeſtris odora & quinta Cluſ. Cynorhodon Polyacanthos Lugd. roſa campeſtris odorata Cluſij, Camer. roſa Dunenſis vel ſpecies 9. Dod. roſa præcox ſpinoſa flore albo Eyſtett. Eſt humilima, virgis ſpinoſiſſimis, foliis minimis, roſis perquam exiguis, candidis & ſuaviter odoratis, fructu maturo nigro, qui in aliis roſis rubet. Dunenſis vocatur ab ipſis in marino littore arenoſis tumulis, quos vulgo Duynen nominant. Vocatur etiam roſa Pampinula, Pimpernelroſs / à ſimilitudine nempè huius fruticis

ticis foliorum cum foliis minoris Pampinullæ, quæ alio nomine ſanguiſorba Pimpinella nominatur.

XIV. Roſa ſylveſtris pumila rubens Cluſ. & Bauhin. Fructus maximus & pyri in modum turbinatus.

XV. Roſa ſylveſtris pomifera major Bauhin. Hæc ſequente altior, ramoſior, pauciſſimis aculeis, foliis majoribus, pallidè rubentibus & apud nos locis humidis in Alnetis provenit.

XVI. Roſa ſylveſtris pomifera minor Bauhin. roſa ſylveſtris pomifera Pen. Lob. Lugdun. Cynorhodi ſpecies Thalij, roſa arvina Tab. Hanc Lobel. ſpinis carentem, at Tabern. ſpinoſam depingit.

XVII. Roſa arvenſis candida Bauh. roſa ſylveſtris quarta ſpecies Trag.

XVIII. Roſa campeſtris repens alba Bauh Cynosbatos ſive Cynorhodos 3. Cordi in Dioſc.

XIX. Roſa campeſtris ſpinis carens biflora Bauhin. roſa Græca & Cynorhodon læv. Lugd. flore eſt languidè rubro, vere & autumno prodiens, quæ duplex; alia odoris expers, alia foliis exiguis, ſuaviſſimi odoris.

Roſarum quæ vilior, quæ utilior

Medicis roſa tum rubra, prima præſertim ſativæ ſpecies, tum incarnata, tum candid
tur

tum ſylveſtris, & nonnuſquam moſchata in uſu eſt. Fragrantiſſima & maximè cordialis, ſed rara, eſt moſchata. Rubra aſtringendi atque roborandi virtute præcellit. Incarnata ſuavis & frequentiſſimo apud nos in uſu, utpote ex qua & aqua cordialis & ſyrupus laxativus & Iulepus gratiſſimus confici ſoleat. Viliſſima cenſetur candida, atque ut *Scaliger* loquitur *ex. 303. ſ. 7.* incivilis & minus odorata, quod certo reſpectu concedi poteſt. Aliâs refrigerandi virtute reliquas ſuperare videtur: undè etiam optimus ex ea ophthalmicus liquor elicitur. Sylveſtris roſa (quæ non tam naturâ aut ſubſtantiâ quàm accidentibus quibuſdam à domeſticâ & urbanâ, ob culturam atque cicurationem in urbanis hortis dictâ, differt) etſi quibuſdam viliſſima, aliis tamen utiliſſima videtur: adeò ut Tragus eam, tertiam præſertim ſpeciem, ſativis præferre non vereatur. *Theophraſto* tamen authore *l. 6. cauſ. 29.* & experientiâ teſte urbana roſa odoratior eſt & ſuavior ſylveſtri; tanti profectò quibusdam locis pretij, ut ipſis præferatur gemmis.

Et ſanè Venetiis minoris venerunt binæ margaritæ veræ milij Solis magnitudine, quàm unica roſella, teſte etiam *Scaligero ex. 173. ſ. 2.* Cæterùm ſua quæque viribus haud

contemnendis pollet: atque ſibi invicem ſubſtitui commodiſſimè & poſſunt & ſolent roſæ.

CAPVT VII.

Roſæ principium materiale.

ALterum roſæ principium internum *materia eſt*, primum pariter & ultimum rerum naturalium ſubjectum. Omnia namque ex materia generata in materiam intereunt. Neque ex ſola forma, quemadmodum nec ex ſola materia quicquam compoſitum: & ut forma non eſt ex materia, ita materia non ex forma: principia enim ex ſe invicem haud producuntur, ſed junctis operis compoſitum producunt. Materia igitur eſt per ſe principium unâ cum forma, non formæ principiatum. Nec forma eſſe facit ſimpliciter materiam, ſed ut ſit hoc ſub ſe, id eſt, ſub ipſa forma, quæ illi eſt adventitia, ut *Scaliger* loquitur *l. 2. de Plant.* Nam materiæ ipſi eſt ſuum *τὸ τὶ ἦν εἶ),* quo non eſt forma, ſed hoc quiddam, cuius notio propter obſcuritatem tam caret deſignatione quàm percipitur intellectione. Tametſi materia quoque ipſa nonnihil efficere videtur, puta, exiſtentiam dare formæ. Ita igitur, docente *Scaligero ex. 307. ſ. 27.* ex materia & forma unum fit propterea quòd ſunt cauſæ internæ, mutua coordinatione

inter

inter ſe ultrò citroque dantes atque accipientes ſuo utraque modo aliquam perfectionem. Etenim forma id agit,ut materia ſit hoc aliquid. Materia videtur agere, ut forma, quæ ſeorſim non accedit, ſed antè generationem divinæ benedictionis medio in efficientis poteſtate eſt,exiſtat. Non enim eſſet unum,ex principiis, niſi aliquid faceret. Sed de hac materia, quam primam, remotam, univerſalem atque communem nominant Philoſophi, ulteriùs hìc diſquerendi locus non eſt; quemadmodum nec curiosè nobis elementorum concurſus & eorundem in roſæ compoſitione vel inquirenda proportio, vel inveſtigandus refractionis modus. Id nobis ſcire ſufficiat, 4 elementa,ignem,aërem, aquam, terram, ut omnium aliorum compoſitorum, ita & roſæ conſtitutricem eſſe materiam, Peripateticorum principis ſententiâ *l.3.de cœl. c.8.t.67. & l.2 de gen. & inter.c.1.t.6.* Vndè etiam dici mihi videntur elementa quaſi hylementa. Sufficiat hìc noſſe nos ex *Scalig.ex.16.ſ.3.* elementorum naturam non propter ſe ſolùm eſſe, ſed propter compoſita quoque ac proindè propter ipſam etiam roſam: propter ſe igitur habere formam, quam abjiciant propter adeptionem formæ nobilioris,qualis roſæ. Neque igitur remanent in

rosa formæ elementorum, neque qualitates suis privatæ formis, sed alio modo ad rosæ substantiam accommodatæ. Ad novam enim generationem necesse est elementorum formas inter se suis domitas qualitatibus pristinum naturæ rigorem sub unius potioris imperio deposuisse, inquit ibidem Scaliger.

Vt autem Chymicis etiam, (qui quæ in mineralibus ac metallicis corporibus curiosâ vestigatione observarunt ad animalia posteà & vegetabilia quoque majori subtilitate quàm utilitate & novitate potiùs quàm necessitate, nec tamen ineptè, accommodarunt, institutâ inter naturæ & huius imitatricis, artis, operâ comparatione & analogia) aliquâ ex parte satisfaciamus, Rosam etiam ex tribus illis, quæ illi introduxere, principiis, non quidem tanquam primis & remotis, qualia ipsa quatuor elementa, sed ptopinquioribus ipsis elementis posterioribus potiùs quàm prioribus, certi sui generis principiis constare, atque in eadem resolvi concedimus. De Sale & Sulphure minùs quam de Mercurio dubitatur. Sal enim Spagyricis est crassior totius mixti portio, quæ in opere Chymico salis modo subsidet, & consistentiam rebus atque soliditatem largitur. Atqui talem substantiam, ut in rosa condere naturæ necessarium,

Tria Chymica principia, Sal, Sulphur & Mercurias in rosa.

rium,

tium, ita è rosa elicere, Chymica quidem arte, facilimum est. Sulphur oleosa quædam substantia est, quæ Chymico artificio extracta facilè ignem concipit & igne absumitur perindè ut sulphur, atque congelationem salis benignè temperat. Quam quidem substantiam etiam rosæ inesse tum ipsum ex ea elicitum oleum tum odor, proprij principij sulphurei proditor, significat. Neque verò quod notandum, sulphur minerale communiter dictũ & quod ipsum ex principiis compositum, hîc pro principio sumitur: sed quia differentiæ trium illorum substantialium principiorum, ex quibus universa corpora constant, & proprietates & conditiones in nullis totius naturæ speciebus magis explicatæ animadvertuntur, uti Severinus scribit, quàm in notissimis salis, sulphuris & Mercurij corporibus, ex iisdem appellationes mutuati sunt Hermetici. De Mercurio judicium non ita clarum est, sed valdè intricatum, dum alij aliter eundem definiunt, atque plurimum inter se dissentiunt. Quidam enim eum liquorem permeabilem reliqua duo principia unientem & contemperantem statuunt, alij spiritum, alij corpus, alij partim spiritum, partim corpus esse volunt: quidam aqueum, quidam aereum, quidam æthereum vocant. Cla-

riſsimus *Sennertus* in elegantiſsimo ſuo *de Chym. cum Ariſt. & Galen. conſ. & diſſenſ. tract. c.* 11. Mercurium (principium) nil aliud eſſe arbitratur quàm ſpiritum illum ſeu ἐσίαν ἀναλογον τῷ τῶν ἄςρων ςοιχείῳ, ſecundum *Ariſtot. l.3. de Gen. an. c.3.* Cui magno & Philoſopho & Medico non refragor, ſiquidem & ipſum *Quercetanum* & *Beguinum* & alios ea Mercurio attribuere videam, quæ *Ariſtoteles* ſpiritui ſeu eſſentiæ aſtrali. Dicunt enim eſſe ſubſtantiam permeabilem, penetrabilem, æthereum, puriſsimam, ſubtiliſsimam, vivificam & formæ proximum inſtrumentum. Cæterùm videntur mihi cuncta corpora tum vegetabilia tum mineralia non minùs ac ſecundùm *Hipp. & Gal.* animalia ex tribus veluti conſtitutivis principiis proximis conſtare atque in eadem reſolvi poſſe, quæ ſunt τὰ ἴσχοντα, τὰ ἰσχόμενα καὶ τὰ ὁρμῶντα, ut *Hippocrates* loquitur *6. Epid. ſ. 8. aph.* 19. ſeu ἐνορμῶντα, ut *Galenus* habet *l. 1. de diff. feb. c. 1. & l. de trem. cap.* 5. continentia, contenta & impetum facientia, ſeu motum cientia: quæ aliis etiam nominibus τὰ ςερεὰ, τὰ ὑγρὰ καὶ τὰ πνεύματα, ſolida, liquida ſeu humida & ſpirituoſa ſcilicet corpora ſive ſpiritus vocantur tum à *Galeno*, tum ab *Alexandro*. Ita ut ſolidum ſeu ſoliditatis ac firmitatis principium conti-

continens ſit ſal: liquidum ſeu humidum; oleaginoſum quidem, ſulphur; aquoſum verò & ſeroſum ignobilior Mercurij portio, vel Mercurij habitaculum, indumentum, velamentum: ſpirituoſum verò nobilior Mercurij portio. Vt duplex videatur ſtatuendus Mercurius; alius purus & ſpirituoſus, alius impurior, aquoſus & phlegmaticus. Quæ principia facilè quis in roſa demonſtraverit. Continens ſeu ſolidum, quod ſal, contentum ſeu humidum, (intellige eſſentiale, beneficum, balſamicum) quod ſulphur, ut paulò anteà declaravimus, motum ſciens ſeu ſpirituoſum, quod ipſe Mercurius, non tam in ſtillatitio roſæ liquore, quàm eiuſdem ſpiritu communiter Chymicis dicto reſidet: quanquam roſę ſpiritus à phlegmate liberatus non ſit ipſe ſolus Mercurius, ſed aſſociatum ſulphuris quid habeat. Per ſe namque inflammabilis eſt & vini ſpiritus inſtar accenditur. Atque adeò, ut in hac materia concludam, quodcunque in roſa eſt, vel ſolidum eſt, terreum, ſalinum; vel liquidum: liquidum autem (generaliſſimè ſumpto vocabulo, quatenus non ſolidum) vel aquoſum, phlegmaticum, ex parte Mercuriale; vel aereum, oleaginoſum, ſulphureũ; vel æthereum, igneum, ſpirituoſum & maximè Mercuriale. Atque

ita obiter apparet, qua ratione Chymica principia & recidant & reſolvantur in univerſaliora; nempè elementa. Cæterùm materia ex qua non ſolùm conſtituta, ſed & veluti ex matre prognata roſa ſibi congruum aſſugit nutrimentum, & in qua radicata effloreſcit, terra eſt: quæ veterum ſententia plantarum mater, ut Sol pater eſt.

CAPUT VIII.

Anatomia & ſuccincta Roſæ partium enumeratio.

PRincipiis ac elementis, tanquam partibus Roſæ conſtituentibus declaratis, integrantes nunc Philoſophis dictas, utpote quæ totius ſeu integri compoſitionem abſolvant atque materiæ rationem habeant, recenſeamus; ut partibus cognitis eo ipſo totum nobis innoteſcat. Sunt autem partes roſeæ ſtirpis (ut ſuccinctam Rhodanatomen tradam) tum ſimilares, ſimplices, conſimiles *Scaligero* dictæ, ut fibræ, nervi, venæ, caro ſui generis, cutis ſeu cortex, & contentæ partes, humores ſeu ſucci; tum diſſimilares, ut radix caules, ramuli, folia, flores, fructus ſeminibus lanugine obductis gravidus.

Fibræ.

Fibræ ſui generis, pro ratione diverſarum partium diverſæ ſunt, in radice ramiſq; duriores, in foliis molliores.

Caro roſ.

Caro impropriè quidem ſic dicta, ut aliis plantis ita & roſeæ ſtirpi attribuitur,

tur, variâ itidem variarum particularum ratione. Medullam cordis nomine dignatur *Scaliger. l.1. de plant.* Nervi, qui in minuſculos nervos, ut rami in ſurculos, ſcinduntur, non ad movendum dati ut animalibus, ſed potiùs ad quietem, conſiſtentiam & robur; coſtulæ aliâs dicuntur. Venæ, quæ quidem occultiores nec ut in Tithymalo vel Chelidonia notabiles, canaliculi quaſi quidam ſunt nutrimenti diſtribuendi gratia à natura conditi & Roſæ conceſſi. Cutis ſeu cortex, neceſſarium partium tegumentum eſt. Humor ſeu ſuccus, qui in plantis id eſt quod ſanguis in animalibus, docente etiam *Gal. l. 4. de ſimpl. med. fac. c. 23.* è commodo ſolo trahitur. Nam & roſa talem humiditatem ex terra elicit, qualis & ipſa facultate eſt, teſte *Hipp. l. 4. de morb.* Radix dura eſt, lignoſa, flexuoſa, roſeti baſis, qua, ceu, pede, ſubſiſtit ac firmatur, & quà primò conveniens alimentum attrahitur è terra. Vocatur à *Scaligero l. 1. de plant.* materiam excipiens prima pars. Ibidem etiam os plantæ ab eodem nuncupatur. *Lib. 2.* verò plantæ ventriculus. Confer *Scalig. exerc.* 141. *ſ.* 1. *&* 3. Cordis quin etiam rationem habet eiuſdem *Scalig.* judicio. Radix enim, inquit *Comment. in Theophr. de cauſ. plant. l. 2. cap.* 15. quia prima naſcitur ac poſtrema interit, in hoc habet

Medulla. *Nervi.* *Venæ.* *Cortex.* *Succus.* *Radix.*

cordis proportionem: quia cibum prima su mit, oris officium facit: quia est in eà prim concoctio, ventriculi vices gerit. Et san quod radicibus suis, tanquam aptis natis os culis Rosa alimentum è nutritio terræ sinu ceu maternis uberibus insita attractrice fa cultate sugit & haurit, id posteà in caulibus seu virgis concoquit & per singulos distri buit ramulos, donec ad summum & extimum usque surculum ad foliolum deductum sit Naturali enim vi nutrimentum partim pe medullam, quæ in roseto copiosa, partim pe occultas venulas & cœcos meatus ceu canales ad ultimum usq; germen, flosculum, fructuum, ramulum & foliolum undiquaque distribuitur. Quò cùm pervenerit, ibi consisti & absumitur: undè tam multa in ramorum capitibus germina. Quòd si veluti redundans ad crura radicibus vicina reflectatur & remigret alimentum, ibidem stolones edere scitè docent Geoponici: humore nimirùm nutritio illuc converso & à partibus superioribus remisso. Caules sunt, ut ex modò dictis patet, veluti canales quidam, per quos attractum à radice alimentum ad ramos, à ramis ad surculos amandatur atque distribuitur.

Rami, caules.

Folia.

Folia roseto id sunt, quod animalibus pili; concessa equidem tutelæ vel ornamenti gratia,

tia, vel adminimum tanquam naturæ parerga, imò aliquando tanquam promptuaria, è quibus in defectu ſucci nutrimentũ captent ac depromant tum flores tum fructus. Qu otannis, ut quadrupedibus pili, avibus pennæ, decidunt. Quanquam autem plantæ vita non pendet à foliis, vitæ uſus pendet tamen. At verò deiiſdem minùs honorificè ſentit cum Scaligero Fortunius Licetus, nemini aliâs ſecundus noſtro ſeculo Philoſophus. Sic enim hic *in fine cap. 73. lib. 4. de his qui diu ſine alimento vivunt.* Verè folia, flores, fructus, & ſemina partes plantarum non ſunt, ſed excremẽta utilia ſive proventus & opera, Græcis apoteleſmata nuncupata *Scaliger* verò in *Comment. in Theoph. de cauſ. plant. l. 2. c. 22.* Folia, inquit, fortaſsè non ſunt partes (addam ego, bona veniâ, propriiſſimè dictæ) ſed quaſi fœtus. Quòd ſi ſunt partes, at non magni momenti: quandoque in maxima parte etiam abiiciuntur: in quibuſdam plantis ne ſunt quidem. Flores, qui quidem in pleriſque plantis fructiferis tenelli fructus, tanquam fœtus, defendendi gratia à natura producti, quibuſdam tamen, ut & roſeæ ſtirpi, fructu quidem ſuo haud deſtitutæ, flos ipſe pro fructu eſt.

Cæterùm *Scaligeri* ſententiâ *l. 1. de plant.* flores

flores ac fructus haud aliter plantæ partes sunt quàm fœtus mulieris. Roseo flori, seu floridæ rosæ, quæ vel plena, vel semiplena, vel simplex, suæ quoque sunt particulæ: quæ vel externæ, vel internæ: externæ duæ; petiolus, quo ramulis adhæret; & calyx, è petiolo emergens, abditum florem excipiens, umbilico è regione petioli constituto notatus. Qui calyx subdividitur in calycem propriè dictum, alabastrum & capitulum. Calyx propriè dictus est qui stamina & floris foliola complectitur, ac continet. Alabastri sunt calycis partes laciniosæ, conum floris, priusquam panditur, complectentes: quæ quidem quinque sunt utplurimùm; duæ nimirùm barbatulæ; duæ imberbes; & quinta partim barbata, partim imberbis: cortices rosarum aliâs appellantur, alabastri virides, alabastri corticosi. Capitula κεφαλαὶ καὶ κεφάλια dicta sunt ipsi papillati corymbi, qui floribus & calycibus subsunt, seminaque fovent ac producunt. Internæ rosæ partes, quæ ipsum florem propriè dictum constituunt duæ sunt præcipuæ; foliola & staminula. Foliola tenuia sunt, plana, exteriora latiora, interiora angustiora, minora, corrugata, complicata; quorum utrorumque candidæ particulæ, parumper acuminatæ, quibus veluti radiculis calyci

Rosæ petiolus.

Calyx.

Alabastri.

Capitulum

Rosæ foliola.

calycibus inseruntur, ὄνυχες Græcis, Latinis ungues dicuntur, quòd unguium instar albicantes videantur. Staminula, Palladio aurei coloris flosculi, Plinio lutei apices dicta, in rosarum medio seu umbilico flavescunt, tenuissimis capillamentis alligata; quorum partem constituunt puncta seu granula quædam oblongiuscula instar seminum minutissimorum, Milij vel Nasturtij, non ingrati odoris; partem vero filamenta. Vno nomine ἄνθος τῶν ῥόδων, flos rosæ nominantur: Officinis anthera, medium, medietas rosæ; Galeno coma rosæ, *lib. 5. de comp. med. sec. loc.* Errant omninò, cum Virgilio, qui aurea illa citronorum rosæ flosculorum granula miliacea pro seminibus habent. Sic autem Virgilius in epigrammate de rosa, *Vngues.* *Staminula* *Capillamenta.* *Granula.* *Anthera.*

—— ridentis calathi patefecit honorem:
Prodens inclusi semina densa croci.

Vera semina lanugine obducta baccis illis in brevissimi pyri similitudinem tornatis continentur, quæ papillati corymbi ab Hieronymo vocati, corallij modo per autumnum horrentia spinis rosaria decorant, hyeme mollescentes ac veluti fracidæ maturitatem indicant. Hæ baccæ fructum constituunt. Deficiente enim flore ceu menstruo, semine impraegnatus uterus ille rubicundus turgidus, *Vera rosæ semina.* *Fructus.*

conspi-

conſpicitur. Non poſſum hîc non mirari cum Scaligero Cardani, ſubtilitatis profeſſoris, errorem, quo roſæ vel omnem denegat, vel nullius uſus aſsignat fructum, cùm tamen roſæ & capita & ſemina facietenus vulgo nota, uſu vel mediocriter eruditis clara ſint.

De ſpinis roſ. De ſpinis ſpinoſas movent roſea quædam ingenia controverſias. An roſis ſpinæ ſint, nemo quærit. Eſſe enim omnes norunt; ji præſertim, qui dum roſas ambiunt, ſpinas attingunt, dum florem carpunt, aculeum capiunt: quamvis & urbanæ & ſylveſtris roſæ ſpecies ſpinis carentes in differentiis à nobis ſint ſuperiùs enarratæ: & Scaliger moſchatæ cuiuſdam mentionem faciat, tum ſuaviſsimi tum conſtantiſsimi odoris, nullis tamen ſpinis horridæ. Reſpiciendum hîc arbitror ad id, quod ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ potiùs quàm quod exempli raritate qualem qualem nobis ſuppeditat communis pronunciati exceptiunculam. Quid in roſis ſpinę ſint, ambigunt & acutiſſimi viri. Partes eſſe Scaliger annuere videtur *ex 103. ſ. 3.* his verbis Si è planta prodeant ſpinæ tanquam excrementa, plantę ſpina pars non erit. Quod tam eſt abſurdum; ut quibuſdam plantis pro folio ſpina ſit. Eſt autem meo quidem judicio ſpina pars minùs neceſſaria, minùs principalis, utilis, jucunda, deco-

decora; quam vel pilis, ſetis, cornibus, dentibus, quadrupedum, vel pennis volatilium; ſpinis, acubus & ſquamis aquatilium, animalium compararim: &, ſi non partem, πάρεργον in roſa nuncuparim. Qualis autem illa ſit roſæ ſpina, nemini non eſt notiſſimum. Nobilis hęc de ea videtur quęſtio, quam ob cauſam ſcilicet figurę ſit pyramidalis? A craſſa namque prodeuntes ſpinę, dum aculeaſcunt virgę roſeæ, attenuantur in mucronem. Theophraſtus id fieri aſſerit propterea, quòd aër paulatim plantæ circumfuſus eius augeat partes cum intenſione materiali. Id quod plantis item ipſis evenit. Tenuiore namque cacumine ſunt. Cæterùm minùs plene huius explicaſſe rei cauſam viſus eſt. Neque verum eſſe arbitratur Scaliger; augeri plantas aëre circumfuſò ſed animę vim auctricem id efficere ſole adjutam. Figurę verò cauſa videtur in ſpina eſſe: quòd baſis alimento propior eſt, atq; idcirco latior; anguſtior verò in fine, quia à pabulo remotior. Sic & racemorum facies & Strobilorum. Deniq; omnis ſtipes talis eſt. Quanquam pyris & cucurbitis contraria ratio. Excreſcunt enim in extremum magis propter humoris tenuitatem atque lubricitatem: nequit enim ſe continere, ſed quò magis poteſt, defluit. Alia etiam lex

ovi,

ovi. Posterior enim pars minùs ampla, quia premitur inter eundum. Cur verò & quem in finem concreata rosis spina sit, vix solida vel sufficiens ratio proferri potest. Nihilominùs tamen, cùm à sapientissima natura nihil frustrà fiat, finem suum spina habeat necesse est. Neque enim aliâs generata fuisset. Omne quod fit, certo fine fit: undè etiam à fieri finis deductus videtur: &, quum finis ipsius operæ perfectio sit, quæ res perfectionem suam assequuta est, finissima recentioribus Latinis scitissimè vocari solet, ut aurum finissimum. Finis sanè primarius motor est tum naturæ, tum huius imitatricis, artis. Sed quis omnes omnium rerum fines novit? Is solus nempè qui omnia novit. Quòd si ardua in re atque veri finis ignorantiâ quicquam mihi bonâ doctiorum veniâ judicandum, dicam equidem quod sentio: spinas illas rosæ munimenti gratia tanquam arma à natura concessa esse, veluti aliis plantis aculei, castaneis echini. At verò, instas, conducibilius fuisset munimentum plantæ universæ, si accessione illius materiæ, quæ in spinas abit, auctâ corticis firmitudine loricata esset rosa. Examinanda ergo tibi ipsa sapientissima natura, cur spinâ potiùs quàm loricâ armare rosam voluerit. Responsuram credo; quod ita, nec aliter placue

placuerit. Imò negaturam tibi ipſam mihi perſuaſerim, commodius id vel ſibi vel roſæ conducibilius eſſe. Diverſis armis diverſæ fiunt defenſiones. Loricâ admiſſum hoſtem impedies; haſtâ advenientem non admittes. Ita ſpinis abarcentur adverſaria animalia, priuſquàm pertinaci conatu vim inferant medulloſis valdè ac proindè tenellis roſeti cauliculis, qui, quòd nobiliſſimum florem proferant, armis illis peculiari naturæ privilegio prædití ſunt. Præterea ex materiali cauſa tibi ſatisfactum paulò anteà, ubi quæſitum à nobis ac deciſum, quam ob cauſam ſpinæ pyramidalem aculei formam, non planam vel aliam, figuram habeant. Verùm infinitas, curioſe, quæſtiunculas de finibus rerum naturalium dubitando effingere potiùs quàm ſolvendo ſatisfacere poteris. Exempli gratia, de multitudine, magnitudine, figura, colore, aſperitate, levitate, partium, ſtriarum, orarum, in plantis crenatis, fimbriatis, ſerratis, dentatis, ſinuatis. Striarum cauſas in conchis quæſo quis eruet? inquit ipſe ſubtilitatis doctor *Scaliger. ex.* 220. Et velim dicat mihi aliquis, quid agit in palmula rima illa ſeu ſinus, è quo nihil exit (hoc enim ſæpiùs exploratum eſt & Scaligeri ſolertiâ confirmatum) ſed ex puſillo atque obſcuro umbicello, qui in ventre

eſt, utrumque provenit, tum radix, tum ſtipes. Nullus profecto mortalium novit hæc, inquit *Scalig. ex.157. ſ. 4.* Luſit enim natura, quatenus ei libuit; ſui unius unicum exemplar, author, ſequeſtra, hera, adminiſtra eadem, nullius indigna, non precariò, non coacta, non impedita. Et exercentur, inquit idem, *ex.79.ſ.1.* à natura ingenia noſtra curioſa. Cardanum quidem Scaliger ait haud parvam rem quærere: cur roſis ſpinæ ſint? Deducere verò intellectum auditoris in abſtruſa naturæ penetralia, per ea ſenticeta, in quibus nulla ſpiret roſa: quum has afferat infirmas ratiunculas: quia debuit eſſe odorata: quia odoris firmioris: tum minimè excalfacientis, ut jucundior eſſet: quòd odores frigidi magis animam recreent; cùm cerebrum calore aſſiduum ob motum infeſtetur. Cùm igitur, pergit Cardanus, flos eſſet tenuis ſubſtantiæ, fumoſus erat. Terreo igitur adjungi oportebat. Itaq; flos roſæ terream habet ſubſtantiam & calidam ac tenuem: aliter non eſſet odorata. At ſi talis fumoſus erat, oportebat totã plantam talem eſſe, ac craſſiorũ partium; ut tenui parte ſeparata flos conficeretur. Cùm verò tota planta terrea eſſet ac ſicca; neceſſe erat, ut vel terreum retineretur: brevique exaruiſſet.

ſet. Sin autem: expelli conduxit. Vel foliis poterat admiſceri: reddidiſſetque folia contumacia ac quæ ob nimiam ſiccitatem brevi excidiſſent. Relinquitur igitur: ut quod poſtremum eſt factuque melius; ſcilicet materiam hanc ſiccam, quæ eſt velut floris fex, adustamq; expelli ſeorſum. Cumque non fuiſſet è cortice duriore proditura, niſi aculeata: ideò ſpina prodiit. Quibus Cardani ſpinoſis, ſed minùs odoratis ſententiis dicam, an ſenticetis? ſolidiſſimas Inſtantias opponit *Scaliger. ex. 303. ſ. 7.* Ego unicam hanc Scaligerianis addiderim invictam inſtantiam, quæ opinionem Cardani ſub triumpho ſenſus captivam ducat; roſas nimirum dari odoratas, ſpinis tamen prorſus carentes; de quibus in differentiis ſuperiùs facta mentio. Roſam verò propriâ naturâ ſuâ & facultate ſub ipſius formæ dictatura aculeaſcere dixerim. Formæ namque primaria aſſcribenda opera, quemadmodum inferiùs in efficientium cauſarum explicatione declarantur. *Baſilius* Theoſophicè finalem roſæ cauſam declarare maluit quàm Philoſophicè. Sic autem ille *Homilia 5. lib. Hexam.* Roſa quidem à principio cùm à DEO creata eſſet, ſpinis carebat: poſteà verò pulchritudini floris adjunctæ ſunt ſpinæ, quò voluptatis oblectamento nos inde capiendæ

piendæ propinquo afficiamur dolore, recordatione delicti, causa cuius factum est, ut tribulos tellus & spinas nobis adferret *Idem Basil. serm. de Paradyso.* Rosa, inquit, hic spinis est conjuncta, externâ gratiâ molestiam obtegens, nos aperta voce contestans; & dicens. Quæ jucunda sunt vobis, ô homines, tristibus permixta sunt. Nam verè ita in humanis bonis comparatum est, ut nullum eorum syncerum sit, sed confestim lætitiæ & hilaritati conglutinetur mœstitia: conjugio viduitas: puerorum educationi cura & sollicitudo: fœcunditati abortus; virtuti invidia: splendori ignominia; prosperis successibus dispendia: delitiis fastidium: sanitati infirmitas. Florida quidem est rosa, sed mihi tristitiam infligit. Nam quotiescunque florem hunc video, peccati mei admoneor; propter quod ut spinas & tribulos proferat, condemnata est Et D. Ambrosius Antè peccatum, inquit, floribus immixta terrenis sine spinis rosa surgebat, & pulcherrimus flos sine ulla fraude vernabat. Posteà verò spina sepsit gratiam floris: tanquam humanæ vitæ spectaculum præferens. Quæ suavitatem perfunctionis suæ finitimis curarum sæpè compungat stimulis. Vallata est enim elegantia vitæ nostræ atque quibusdam sollicitudinibus

bus obſepta, ut eadem diſtincta ſit triſtitia & gratia. Verùm arbitror ego, etiam antè lapſum protoplaſtorum haud caruiſſe ſpinis roſam, ex iis tamen nullam hominibus inferri potuiſſe injuriam, veluti poſt maledictionem, lapſum ſubſecutam.

CAPUT IX.

CVm ſuperiùs efficientem roſæ cauſam, ſed univerſalem ſolùm attigerim, ſuſpenſis pauliſper neceſſaria digreſſione ſpecialioribus efficientibus, operæ pretium eſt, ut haſce modò pertractem. Efficientem autem univerſalem primam, uti omnium creaturarum, ita & roſæ cauſam Creatorem ipſum DEUM OPT. MAX. eſſe jam indicavi Quanquam autem omnipotens DEUS omnium rerum primus ſit effector & effictor, nullius vel conſilij vel auxilij indigus, placuit tamen ipſi, non immediatè cuncta, veluti in creatione, ſed per certa media ſubſtitutis & quaſi ſubdelegatis inferioribus cauſis admirando ordine concurrentibus perficere. A DEO igitur roſæ cauſam primam Naturam ſtatuo, ſub divinum illud numen, quod vim ordinariam DEI vocat *Scaliger l.2.de plant.* & juſſum DEI, quo rerum ſeries, affectiones, conjunctiones, ſeparationes mutationes ritè atque

Cauſæ efficientes.

DEUS.

Natura.

ordine perficiuntur, ut idem loquitur naturæ ſecretarius *Comment. in lib. Hipp. de Inſomn. apoteleſm. 32. & ex. 307. ſ. 25.* Eſt namque natura, ut idem ex principe præceptore loquitur *l. 2. de plant.* omnibus rebus naturalibus principium per ſe, ut hoc ipſum ſint quod ſunt: cuius legibus & gubernaculis totus orbis & cōſtat & variatur; & multa eſt in uno, & unū ad multa. Subdelegati huius atque ſubdivini numinis tum regia quędam tum vehiculum cœlum eſt potiſſimùm, transelementare illud corpus, immenſo ambitu ſuo omnia complectens, perpetuo motu cuncta agitans, theatrum ſtelliferum, omnium influentiarum fons & ſcaturigo. A cœleſtium namque corporum poteſtatibus effectiones hæ noſtrates manant, inquit *Scaliger ex. 6. ſ. 2.* Pendent ſanè, inquit, idem *ſ. 5.* noſtratia hæc à ſuperioribus. Sunt enim ſuperiora quaſi formæ conſervatrices inferiorum: quia ipſa cauſa cauſarum tuetur ea quæ fecit per ea quæ fecit. Continuata hæc inferiora cum ſuperioribus corpora propter horum efficientiam, illorum autem receptionem, eiuſdem Scaligeri ſententiâ *ex. 9.* Quamobrem (quod idem aſſerit *ex. 18.*) omnia quæcunque ſunt hîc, meliore potioreq; modo exiſtere in ſuperioribus, tanquam in principiis ſecundis credere par eſt. Simul hæc ab illis

Cœlum.

illis pendere non ipſis in operibus ſolùm, ſed etiam in ipſa perpetuatione. Quæ ſententia cùm fuit omnium penè veterum Philoſophorum, tum eſt recepta dictataque à principe veritatis *in Phyſiol. t. 49.* ubi continens dicit eſſe formæ ſimile: aërem idcirco exiſtere quaſi aquæ entelechiam: propterea quòd ſit in loco ſuperiore. In cœlo reſidet illuſtriſſimus naturæ Prorex, luminis gubernator, clementiſſimus, ut omnium plantarum ita & roſæ Dominus, Sol, unâ cum adjutrice Luna & infinitis ferè paraſtatis atque adminiſtris, ſtellis tam errantibus quàm fixis ſtipatus: quem Anaxagoras plantarum patrem appellavit. Vndè fortean ſtirpium eſt erecta ad cœlum natura, noſtræ perfectionis æmula, cœli appetens longè quàm nos feliciùs, qui fruſtrà ſpectamus ipſum, terram interim maximè ſapimus. Cæterùm Solis efficaciâ roſam produci tam clarum eſt quàm quod clariſſimum. Hinc enim hyeme ſterilia conſpicimus roſeta, vere iterum fertilia. Quæ namque frigidæ hyemis inclementiâ repreſſa atque in ſucco ſuo, veluti in matrice, concepta rudimentum capiens, ad imas radices repulſa atque ſopita jacet roſa, verno tempore vivifico Solis calore reſuſcitata atque ad perfectionem perducta admirabili ſpectaculo effloreſcit. Lunæ *Sol.* *Luna.*

vis & efficacia in roſæ productione vel indè cognoſcitur, quod ipsâ ceu noctis imperatrice lucente, adapertis in complicato calyce foliolis potiſſimùm ſeſe expandant roſæ. Noctu namque utplurimùm dehiſcunt, & è calycibus manè exſurgunt apertæ. Interdiu enim attracto vi ſolis humore aluntur; (vix augentur, cùm Sol validiore calore delicatis roſis tantùm adimere quantum addere, tantum extrahere quantum attrahere videatur) noctu Lunæ, Solis vicariæ, humiditatis dominæ irradiatione atque tepida humectatione augentur, complentur, & ſuperveniente matutino exorientis Solis lumine & calore magis magiſque dehiſcentes planè aperiuntur. Quo tempore, ceu Virgilius canit in elegantiſſimo de Roſa epigrammate,

Ambigeres raperet ne roſis aurora ruborem,
An daret & flores tingeret orta dies:
Hæc viret anguſto foliorum tecta galero:
Hanc tenui folio purpura rubra notat:
Hæc peperit primi faſtigia celſa obeliſci
Mucronem abſolvens purpurei capitis.
Vertice collectos illa exſinuavit amictus,
Iam meditans, foliis ſe numerare ſuis.
Nec mora: ridentis calathi patefecit honorem,
Prodens incluſi ſemina denſa croci.

Quatuor elementa. Concurrunt etiam ad roſæ tum generationem,

nem, atque productionem tum productæ conſervationem quatuor elementa: è quibus terra ut omnium aliarum plantarum, ita & Roſæ mater eſt, veterum Philoſophorum placito. Habere verò elementa non ſolùm materialis, verùm etiam efficientis cauſæ rationem propter qualitates, cum Ariſtotele Scaliger teſtatur *Comment. in Theophraſt. de cauſ. plant. l.2. c.6.* Eæ verò qualitates, inquit, ſunt in terra, ut in matrice, ac nutrice: in aqua, ut in lacte cibóve maxima ex parte: in aere, ut in magiſtro ſiue rectore: in igne, ut eſt inſtrumentum actionis. Sic enim ait Philoſophus, igne naturam uti tanquam materiâ & tanquam inſtrumento. Nec parùm inſuper ad roſæ tum productionem tum conſervationem faciunt locus & tempus: quæ quidem concauſæ ſunt & ad efficientem reducuntur atque inſtrumentorum rationem habent, docente *Scaligero lib. 2. de plant.* Inſtrumentum, inquit, eſt concauſa reduciturq; ad efficientem ſicut & locus. Sunt enim extrà rem. Nam Galenus, cùm Platonem ſecutus inſtrumentum pro quinto genere cauſæ ſtatuit, inæquali abutitur diviſione. Quod inprimis eſt eſt vitandum ſapienti. Etenim cæteræ quatuor cauſæ primæ æquè ſunt, neque quicquam prius habent. Inſtrumentum autem

Locus & Tempus.

habet: non enim movet, niſi motum. Aliâs certum eſt, nullam vel loco vel tempori per ſe agendi efficaciam eſſe: ac proindè Theophraſtum ſatis Poëticè tempori attribuiſſe, quod plantæ eſt, dum autumnum prægnantem eſſe (quòd eo tempore plena ſint omnia interno ſucco) vere parere dixit. Hinc *Scaliger ex. 352. ſ.* 1. Tempus nihil generat, nihil corrumpit? cùm enim ſit quantitas, nihil agit. Et *lib.* 1 *de pl.* Imbecillitas à tempore nulla provenit, ſed à contrariis, gelu, æſtu, ſqualore aêris, aut terræ. Attamen ut dictum, aptus locus commodumque tempus ad inſtrumentalem reduci cauſam poſſunt, quatenus cauſæ adjuvantis ſeu cõcauſæ & ſine qua non, rationem habent. Quibuſdam certè locis maximè, quibuſdam minimè proveniunt roſæ (idem de aliis plantis judicium) Cyrenis, inquit *Pli. lib.* 21. *c* 4. odoratiſſima eſt ideoq; ibi unguentum pulcherrimum. Carthagine Hiſpaniæ hyeme tota præcox Locis omnis ſiccis quàm humidis odoratior. Seri nec pinguibus vult nec argilloſis locis, nec riguis, contenta raris: proprieq; ruderatum agrum amat. *Palladius lib.* 12. ſtatuit, locis calidis, apricis atq; maritimis inſtituenda eſſe roſeta. Adeò multum ſitum eſt in aëre ambiente & terra complectente. Vt in loco, ita & in tempore magna diffe-

Roſetum gaudet locis ſiccis.

differentia. Vt enim non omnis fert omnia tellus; ita nec omne fert omnia tempus. Rosiferum ordinariè ver est: quamvis & recentes in roseto viderim autumno sæpiùs, hyeme aliquando: artis tamen, nisi fallor, beneficio. Consistit autem artificium in translatione. Qua de re & Scaliger *Comment. in Theophrast. de caus. plant.* ita scribit. Rosam brumâ si velis habere, aut sanè haud multò antè, plantam ipsam, dum in eo est, ut erumpăt flores, amove loco atq; in alium transfer, modò non incommodum. Sanè post Arcturum sæpè habuimus. Et certis Hispaniæ locis tota hyeme rosam præcocem reperiri Plinius refert. Cujus etiam experientiâ confirmato testimonio rosæ odoratiores, cùm serenis diebus leguntur: & calidiusculis potiùs quàm frigidis. Memorat Didymus Græcus, rosetum omnibus rosas proferre mensibus, si solers cultor omnibus mensibus id plantarit, stercorarit, & rigarit: quod fortassis in calidis aut temperatis, minimè verò septentrionalibus ac borealibus frigidis regionibus locum habet. Rosas biferas observavit Scal *l.1. de plant.* & Theophrastus testatur, si autumnus prolixior fuerit, rosas etiam denuò erumpere posse. Aliâs florent rosæ aliæ citiùs, aliæ seriùs, omnes Majo aut initio Iunij mensis. Moschettæ tardiùs

Rosæ ut hyeme producantur.

prove-

proveniunt. Cœli temperiem haud parùm conferre, rectè monet Plinius. Quibusdam enim annis minùs odoratam provenire rosam, experientia testatur. Ratione culturæ quoque tempus maximi momenti est. Sunt autem, Palladii judicio, mense Februario rosaria conserenda. Si qua etiam sint antiqua rosaria, hoc tempore circumfodiuntur & ariditas universa seu arida superfluitas, reciditur.

CAPVT X.

Rosa cultu opus habet.

CÆterùm cùm naturæ non solum imitatrix, sed & adjutrix ars sit, quæ illius opera sæpè præparat, nonnunquam etiam perficit, artificialis cultus hîc quoque efficientis rationem habere & tum ad generationem, tum conservationem, tum præservationem à corruptione plurimum facere videtur. Hoc verò admiratione dignum; alias plerasque plantas incultas priùs atque potiùs quàm cultas germinare; (cuius quidem rei *Scaliger* has reddit rationes *lib.* 1. *de plant*, quòd putatione, ablaqueatione, pastinatione retardentur quodque succus retrahatur aut repercutiatur detectaque radice plantæ refrigeratæ ægrescant) rosam tamen cultam meliùs quàm incultam efflorescere atque olere. Cultu equidem meliùs terra ad reddendum aptiores ro-

sa

ſæ partes pro attractione ac receptione congrui & laudabilis ſucci disponitur. Roſa nãque ſucco opus habet temperatiore, ejusdem *Scaligeri*, ſubtiliſſimi naturæ conſulti judicio *lib. 1, de pl. Plinius* quoque *lib. 21. c. 4.* roſam translatione ipſaq; plantatione proficere teſtatur. Et *eiusdem capitis fine*: omnis, inquit roſa reciſione atq; uſtione proficit; translatione quoque, ut vitis, ocyſſimè provenit, ſurculis quaternûm digitorum longitudine aut ampliore, poſt Vergiliarum occaſum ſata: dein per Favonium translata, pedalibus intervallis, crebroque circumciſa. Qui præcocem faciunt, pedali circa radicem ſcrobe aquam calidam infundunt, germinare incipiente calyce. Id quod *Palladius* etiam tradit, & alii facili & felici quoque labore præcocem roſam reddes, ſi luxuriantes cauliculos diligenter putaveris: ſic namque ſucciplemiores reliqui caules fœtus ſuos celeriùs edẽt. Aliâs magna ſucci portio vel in brachia vel in frondes diſtrahetur. Volunt inſuper ac ſolent roſeta virgulto pangi, ſcrobibus breviſſimis, aut ſulco, ut docet *Palladius*. Semina tardiſſimè proveniunt, ut & *Plinius* refert *lib. & cap. anteà cit.* Tardiſſimè inquit, proveniunt ſemine, quod in ipſo cortice eſt, ſub ipſo flore opertum lanugine: ob id potiùs caule con-

Roſa ut præcox reddatur.

concifo inferuntur. Fodi debent altiùs rofeta quàm fruges, & levius quàm vites: idque annis omnibus, non omifsâ interputatione: quæ Martio menfe aggredienda, pro cœli & foli conditione. Hoc enim modo excultum rofetum longo perennabit tempore, juxtà veterum Geoponicorum doctrinam. Quidam integra rofeta cum fuis radicibus transferunt *Theophraftus* & *Plinius* quoque fæpius ea transferre, utile effe docent: fic enim pulchriorem rofam effundi. Alij palmares taleolas cum iifdem radicibus cubitali intervallo deponunt, & crebris irrigationibus ac ftercore juvant: nec non ad majorem odoris fragrantiam intertextas rofis coronas iis fimul adobruunt. Si odoratiffimam rofam facere voles, ex *Græci Didymi* confilic hinc indè allia conferes: non quòd rofa alliorum fuccum imbibat, fed quia eorum acrimoniâ & caliditate infitæ rofis vires excitantur atque eliciuntur. Nam quæ ex frigiditate languefcunt, calore exacui folent. Nondum patefactas rofas fervabis, vt fcribit *Palladius*, fi in fiffam viridem cannam calyces immiferis eamque leviter papyro au cortice circumligaveris & eo tempore excideris, quo virides rofas habere volueris. Alij rudi olla conditas & benè munitas fu di

Rofæ alliis odoratiores redduntur.

Rofæ ut incorruptæ fervandæ.

dio obruunt, & ſic cuſtodiunt: calyces nempè ollæ, cuius fundus ſale prius ſit conſperſus, imponunt & viciſſitudinariâ calycum roſaceorum atque ſalis commutatione ſtratum ſuper ſtratum faciunt; obtectam probe ollam in cella reponunt ad uſum. Vſus tempore roſas quas velint in aqua tepida per ſemihorium macerant, ut ſalſugo auferatur, digitorum & inſpirationis adminiculo diductis foliolis. Vita & vigor iiſdem permanebit, ſi amurca ita immergantur, ut humor extet. Quidam *Didymi* conſilio hordeum, dum adhuc in herba eſt, cum ſuis radicibus evulſum in fictile non picatum demittunt, ibique roſas, priuſquam dehiſcant, diligenter operiunt, virideſque quamdiu volunt, ac ſi eſſent in roſario parente, cuſtodiunt. Nõnulli virentem hordei ſegetem pavimento ſternunt & roſas in ea condunt. *Florentinus* Græcorum Geoponicorum excellentiſſimus memoriæ prodidit, roſam in mali corticem etiam inoculuri, & ita malorũ tempore ſeſe proferre. Quæ res an in aliis arboribus ſuum quoque locum habeat & optato ucceſſu inſtitui queat, ego nõ tam certi quid pronuncio quàm ſubdubito. Difficile fortaſſis id, ſi non impoſſibile fuerit: quemadmodũ & id, quod *Albertus* ſcribit, roſam nempè viri-

Inſitiones variæ.

viridem evadere, ſed inodoram, ſi in veteranum braſſicæ caulem aut ilicem inſeratur. Nimirùm præcox ſæpè eſt experientiam mētita opinio. Profectò omnem ſuperare fidem videtur id quod *Io. Baptiſta* Porta de mirabili quadam arbore ſcribit *lib. 2. Magiæ naturalis*.

Admiranda arbor.

Novimus, inquit arborem, delitias horti nuncupatam, craſſitudinis & proceritatis nō ingratæ: quæ præpingui, riguo & ſuperfœtante ſolo conſita erat: ut tum vigore, tum humi ubertate inſitis alimentum ſuppeditaret. Erat trifurca: in uno ramo uvam unam & item alteram vinaceis vacuam diſcolorem & medicatam gerens: quarum altera ſoporē, altera alvi dejectionem moliebatur.

Secundus ramus Perſicum adferebat ex perſico & nuci-perſico intervallis pluribus æquè diſtinctum absq; ullo oſſe. Quod ſi cui inerat, nucleum dulcem, uti amygdala, dabat: & nunc hominum, nunc animalium faciem mentiebatur pomum, diverſaque lineamenta demonſtrabat. Tertius ceraſia exoſſa acida ac dulcia emittebat: ad hæc mala aurea. Cortex floribus roſisque conſitus erat: fructusque ipſi debitam magnitudinem ſuperabant, & alijs dulciores ac odoratiores erant. Verno tempore effloreſcebat arbor & ultrà debitum tempus ſuos fœtus producebat, qui

dii

diu in arbore morabantur, & continuæ fœcunditatis orbem toto anno miniſtrabant. Nam per quoſdam gradus poma ſibi ſuccedebant & fœtura interpolabatur. Brachia ponderibus inclinata procumbebant: denique ſic cœlum favebat, ut pulchriorem arborem non conſpexerim. Similem ferè arborem (fortean Vtopicam) juxta Tiburtes Tullias natam *Plinius* narrat. Sed redeamus ad penſum noſtrum. Si rubellam roſam candidulam efficere velis, ſulphuris ſuffumigio, arte naturam cogente, voto ſatisfacies. Cæterum patitur roſetum non cantharidum modò & ſcarabæorum odium, ſed & erucarum aliorumque inſectorum morſus & infectiones, maximum frigus aliaſque adverſitates: unde etiam ſæpius corrumpitur, ſæpius ſterileſcit; non quòd eo anno, quo ſterileſcit, non fiat ſuccus idoneus ad fructus confectionem propterea quòd ulteriore opera quàm pro foliis illum percoquere nequeat: ſed vis ipſa fructificans prioris anni, ſedulitate fatigata forſan, ſequenti effœta conquieſcit. Eſt enim, *Scaligero teſte l. 2. de plant.* hoc omnibus materialibus commune rebus, ut agendo fatiſcant. Sic, ut idem ſcribit *eodem lib.* videmus uberiore proventu lætas eſſe vineas anno poſtero, ſi priore gelaſcunt: idque non

P ſine

ſine miraculo ſapientum. Quaſi verò priori anni ſuccus ſervetur inelaboratus ad conjunctionem ſocietatemque cognati ſucceſſori ſucci. Vt contrà rebus eveniat materialibu atque iis, quæ materiâ carent Illæ namqu otio fiunt opulentiores atque valentiores a operam futuram: immateriales opere no delaſſantur: quin anima noſtra torpeſcit otic frequentioribus officiis, functionum nobilitate atque crebritate multò vegetior evadit. Concipit enim ex divinitate ſua in ſe ipſa parit præclaras illas ſoboles, quæ ſunt affin cœleſtium operationum: itaque decedit nihil; niſi per accidens. Sublato nanque corporis exercitio, mentis requie iis horis quas literarum ſtudiis impendimus, intentis anim inſtrumentis in eam corporis partem, quæ rationis, judicij, inventionis moderatrix ef avertitur neceſſariò naturæ opus ab alend membris. Fruſtrà enim vis illa, quam *Galen* attrahentem vocat, laborare viſa eſt. Fruſtr eſt ea, quæ retinet: nihil habet immutatri quod immutet: expultrix, quod exigendu eſt, ne cæteræ quaſi in vacuo deſtituantu non expellit. Quamobrem neque corpus nutrietur & corrupti humores ex arteriis ne quaquam evaporabunt. Ex illo igitur imbecillitas inſedebit, ex hoc morbi ſubrepent, e

utroqu

utroque interitus ſubſequetur. Hinc illi pallores, facies exanguis, oculi cavi, frons contracta, infirmus ingreſſus ac vacillans. Sed regrediamur ab hac digreſſione ad rem propoſitam. Roſetum pati diximus tum inſectorum injuriam, tum frigoris inclementiam: illam facilè tolles, ſi beſtiolarum illarum nidos tempeſtivè amoveris; hanc artis, quod natura negavit, beneficio avertes, ſi roſetum ipſum debito munimine defenderis. Muniendum autem vel ſtramineo atque alio etiam tegmento, vel filiceis ramis benè foliatis. Quibus ac ſimilibus præſidiis à pruina, gelu, nivibus immunes erunt atque ab iniquiſſimi Septentrionis feritate vindicabuntur.

CAPVT XI.

Forma primaria roſæ cauſa efficiens.

Reſtat principalis ac primaria Roſæ efficiens cauſa, ipſa nempè forma ſeu anima. Hæc namque proprii ſubjecti ſui domina atque domicilii architecta eſt. Hæc omnium tum facultatum tum qualitatum radix atque baſis: omnium actionum atque operationum rectrix. Ab hac certè ſolidæ, quæcunque nobis perceptibiles, petendæ rationes. Naturæ omnia adſcribimus omnes. Nec immeritò. Eſt enim natura promuscondus atque diſpenſator diligentiſſimus; eſt

optimus Oeconomus: notum habet, quid cuique, quantum, quomodo, quando conveniat. *Scal. Comment. in Theophr. de cauſ pl. l. 3. c. 1.*
Eſt vis formarum omnium inferiorum à ſuperioribus pendentium in effectione atque conſervatione, *ex. 20.* Atqui, ut ex eodem *Scaligero, ex. 307. ſ. 29.* loquar, natura roſæ anima eſt. Ipſa ſibi fabricat ad vitam neceſſaria atque ad unionem cum corpore conſervandam ſtudiosè vegetat & vivificat: per radices alimentum attrahit: in virgis coquit: recoquit in cauliculis: perficit ſingulis in particulis, foliis, floribus, fructibus, &c. digerit in membra: mutat in corpus: ſufficit, unit, inſtaurat, redintegrat. Forma, ſeu anima, inquit idem *Scaliger lib. 2. de plant.* juſſu primi ſummi unius opificis normalem dirigit lineam: cujus ad directionem metatur omnia. Ei calor & humor pro inſtrumentis; frigus & ſiccitas ad inſtrumentorum temperationem comparata ſunt ab artifice omniſcio, cunctipotente. Iis illa utitur: jura dat: non ab ipſis accipit. Certas habet à conditore leges ſuæ ſpeciei deſtinatas. Quòd ſi loca, ſi cœli ſegmenta vel inclinationes obtundant, obſtrepent, adverſentur: pro modo materiæ ſuas vires periclitatur atque efficit, quantum ſatis pro copia proque inopia.

Atqui

Atque ita efficientes rosæ causas tum remotas, tum proximas, primarias, secundarias, instrumentales, adjuvantes, præparantes, conservantes, perficientes dilucidavi. Antequam verò ad finalem causam specialem progrediar, compendiosam ex *Scalig lib. 2. de plant.* rosæ principiorum ἀνακεφαλαίωσιν seu recapitulationem quasi quandam proponere placet. Sic fortassè dixisset ex Aristotele *Scaliger*: quatuor ex elementis confieri rosam, pro materia: certâ formâ, quæ in semine vel proprio vel analogo sit, constitui: egere cœlo ut educatur: loco, ut conservetur: alimento, quia est corpus vivens, ergo crescens, ergo solubile, ergo reparabile. Neque verò sufficiens aër est, sed præcentorem habet solem, lunam, cætera sydera. Erit itaque aqua Rosæ principium, pro materia: aër pro loco: item terra. Semen autem sive proprium sive analogum tam sit principium quam planta ipsa tota in potentia. In semine forma sibi ipsi, quod commodum sit, exædificans domicilium Locus & tempus concausæ sunt, reducunturque ad efficientem, sicut & instrumentum.

CAPUT XII.

Finalis specialis rosæ causa.

SVpereſt, ut quæ ad roſæ finem ſpeciali quadam ratione pertinere videntur, proponamus. Dictum verò *ſupra c.* 1. Hominis gratia Roſam à Natura creatrice primũ productam, à conſervatrice hactenus perenni continuatione propagatam eſſe, ut vel tanquam medicamentum, vel alimentorum condimentum vel delectamentum, vel ornamentum illi inſerviret. In his enim potiſſimùm generoſæ roſæ, roſæ tot tantisque Virtutibus & facultatibus præditæ finis & uſus conſiſtit. Atque, ut ab ultimo initium faciam, non ſolùm in ornandis abacis, menſis, tabulatis &c. ſed coronandis capitibus olim quidem principum, teſte. *Plin. l.* 21. *Hiſt. mund. c.* 3. illibatarum verò virginum potiſſimùm hodierno die, uſus eſt roſarum frequentiſſimus: veluti præter roſas Caryophyllos etiam, Amaranthum, violas, & alios quam plurimos floſculos corollis ſuis & ſertis inſerunt. Delectamentum conſiſtit in colore flagrantiſſimo, odore fragrantiſſimo, ſapore ſuaviſſimo, qualitatibus formalibus potiùs quàm materialibus, jam jam dilucidandis. Colorem quod attinet, cùm is perquam ſit elegans elegantiſſima inſuper in

forma

forma residens, omninò hominem aspectu delectare solet, adeò, ut omnium oculos, in amore duces, in se convertat. Pulchris namque utpote maximè amabilibus, cumprimis homines moventur, delectantur. At verò, ut bonum atque amabile seu appetibile inter se convertuntur, Metaphysicorum placito, ita etiam convertuntur pulchrum & bonum. Hinc καλὸν utrumque Græcis, tam bonum quàm pulchrum dicitur; quos & *Plautus* atq; alij sunt imitati. Nullum enim malum pulchrum. Et est malum ad proportioné falsi: falsum ad proportionem non entis; pulchrũ ad proportioné entis sicut & verum & bonum. Quemadmodũ autem rosa bonitaté, cunctas qualitates ac virtutes suas ab ipsa summa bonitate (DEO, ceu Sole omniũ illorum radiorũ, qui in creaturis elucescunt) ita & ab eadem, quæ ipsa summa pariter pulchritudo est, pulchritudinem suam habet; cuius comites sunt gratia, admiratio, amor, desiderium, delectamentum, gratiosa indè rosa, admirabilis, amabilis, desiderabilis, delectabilis meritò vocatur. Hinc & rosas vel in somnio videre, sanitatem, gaudium, honores, & dignitates indicat, veluti tradunt Oneirocritici. Est autem color rosæ non roseus solùm seu rubeus communiter dictus, sed varij adhuc generis, veluti *Color rosæ.*

veluti ſuperiùs in differentiis *c. 6.* declaravimus. Roſeus tamen communiſſimus, Poëtis inſuper ſanguineus dictus, aliquando purpureus. Sic *Claudianus*:

Sanguineo ſplendore roſas, &c.

Et *Nemeſianus Bucol. Eclog. 2.*

Te ſine me miſero mihi lilia nigra videntur
Pallenteſque roſæ, nec dulce rubens Hiacynthus:
At ſi tu venias, & candida lilia fient,
Purpureæque roſæ, tum & dulce-rubens Hiacynthus:

Vt autem ſanguinea roſa ita & ſanguis roſeus dicitur, tum & vividus florentis hominis color, ex rubro & albo mixtus; rubore ſanguine, ut doctiſſimus *Collado* loquitur, penitùs diffuſo cum venuſtate. Talis equidem eſt puellorum ac puellarum formoſiorum, nec non eorum, qui in flore ſunt ætatis, formoſi ac benè valentes, quibuſque ideò os, cervicem, papillas ac digitos roſeos tribuunt Poëtæ: qualis roſarum incarnatarum propterea dictarum, quòd carni & cuti humanæ floridæ ſint ſimiles. Floridæ dico: plurimorum enim hominum luteus (undè joco dici poteſt: florent iſti inſtar roſæ, ſed reſpectu flavorum filamentorum, non rubeorum foliolorum) non paucorum luridus ac lividus color pro ratione humorum. Qualis enim humor continetur in corpore, talis color efflore-
ſcit

ſcit in cute. Quamvis nec ſolis humoribus coloris rationem atque cauſam aſſcripſerim: ſed ipſi potiùs fabricatrici formæ, quæ quod effingit, procul dubio etiam pingit. Chymici diſſentientes ſunt circa colorum principium. Quidam enim Mercurio colores tribuunt: quidam, ut *Paracelſus* ipſe, ſalem omnibus rebus colorem & formam dare ſtatuunt. Sed neque à ſale, neque à Mercurio colores provenire probabile judicat magnus *Sennertus*. Cùm enim ſal benè purificatus ſit candidus & perſpicuus, multò magis talis erit liquor Mercurialis, aëreus, æthereus, puriſſimus, & proindè rectius Sulphuri colorem attribui Cl. *Sennertus* arbitratur: ut Sulphur ſit primum colorabile. Latet equidem in Sulphureis, pinguibus & oleaginoſis ſubſtantiis cauda quædam pavonacea Chymicis dicta, plurimis ac præſtantiſſimis coloribus variegata, opalina. Præſtat tamen meo quidem tenello judicio, formæ primariò, ſecundariò perceptibili atque ineffabili elementorum ſecundùm Peripateticos, principiorum Chymicorum ſecundùm Hermeticos contemperamento aſſcribere colorum rationem, quàm incertis ac infirmis ſententiis illudere animo perpetuis inſtantiis vexando, certæ veritatis aliâs ſtudioſo. Miſera autem ingenia cum

Chymicorũ de colore ſententiæ examinantur.

Scalig. exerc. 176. ſ. 1. judicarim, quæ à ſolis elementis colorem, non à formarum facultatibus, elicerent. Sunt, ut idem *Scalig. ex. 325. ſ. 1.* loquitur, coloris cauſæ atq; eſſentiæ tam controverſæ atq; obſcuræ intellectui, quam ſunt ipſi viſui manifeſtæ. Latet nimirùm natura hæc, ut *idem* habet *ſ. 4.* ſicut & aliæ rerum ſpecies in profundiſſima caligine inſcitię humanæ. Placet hic obiter inveſtigare, cur quę diutiùs diei æſtum paſſæ fuerint roſæ, ruborem amittant. Ratio hæc eſt ſecundùm *Scalig. ex. 157. ſ. 2.* Nativus calor à cœleſti adiutus evehit colorem naturalem ad certum gradum, ad quem ſine illius adjumẽto pervenire nequit. Illo opere perfecto peregrinus calor abſumpto humido, tenues partes, in quibus color ſuas ſedes habet, populatur. Sic & à cera videmus inſolatione colorem auferri, ablato melle iiſque partibus exſpirantibus, quarum tenuitate conflatur color.

Quæſtio.

Solutio.

CAPVT XIII.

Odor ſeu fragrantia Roſæ.

CÆterùm, ut roſeus color oculis receptus, ita odor naribus perceptus hominem mirificè oblectat: & hic quidẽ magis quàm ille. Vlteriùs namque & interiùs penetrat ipſosque ſpiritus inſigni ſuavitate ſua afficit ac reficit; & veluti ardentes in calidiore cerebro

rebro grata refrigeratione contemperat. Qua in re non possum, quin à *Scaligeri* mei, (cuius subtilitas quidem suspicienda; veritas autem magis suscipienda) sententiâ paulò rigidiusculâ, quam *ex. 303. s.* 7. profitetur, recedã, habita ad rationis & experientiæ tribunal appellatione. Et primùm quidem tam non est absurdum, cerebro, præsertim calidiusculo frigidiùsculos convenientiores esse odores quàm est absurdum potiùs, calidiusculos omninò *Scaligeri* judicio utiliores statuere. Anne nos continuâ inspiratione calidiusculum potiùs quàm frigidiusculum aërem, cerebri excalfaciendi potiùs, quàm requisito moderamine refrigerandi gratia appetimus? haurimus? Vel in æstivo aëre versantes, vel in calidis hypocaustis constitutos, vel calidiusculo cerebri temperamento à natura præditos, vel febrientes atque alios consulamus: ut controversiæ huius arbitri ex ipso sensu ferant judicium. Certè adversam, vereor, *Scaligero* sententiam pronunciabunt; neque huic nisi ad Peripatum appellationem relinquent. A calidiusculis affinitate naturæ spiritus instaurari *Scaliger* autumat. Verum cum non tam calidiusculi quàm calidissimi spiritus sint, præsertim è calidioris temperamenti corde oriundi, affinitate naturæ, *Sca-*

ligeri

ligeri fundamento, à calidiſſimis potius quam calidiuſculis odoribus, Moſcho, Cinamomo &c. ijdem inſtaurari deberent. Affinitas naturæ, illuſtriſſime Præceptor, annon tibi ipſi videtur in generatione vel nutritione potius quàm alteratione & contemperatione neceſſaria? Alteratio autem quædam eſt, ſpirituum in cerebro inſpiratione frigidiuſculi aeris odorisve facta refrigeratio. Licet igitur calidiuſculi odores quibusdam frigidioris cerebri hominibus accepti ſint, minimè tamen cæteris ſufficient naturis, quibus commodisſima roſa fuerit propterea, quòd hæc non modò refrigerandi facultate, ſed & ſpirituoſa quadam calidiuſcula, (ut hoc dem *Scaligero* meo) ſubſtantia prædita, quâ, ceu vehiculo, celerius ac promptius refrigerantem roſæ odorem ad cerebrum deducat & promoveat. Inſtaurationem quod attinet, non tam externo, quem continuè inſpiramus, aere vel odore, quod *Sc.* innuit, quàm ſuccedentibus à corde per arterias ſpiritibus vitalibus in cerebro animales inſtaurantur. Sed motu naturali, regerit *Scal.* cerebrum haud calefit ita ut egeat peregrina refrigeratione. Plura hîc, maxime heros, dum conſideranda mihi proponis gravitate ingentia ac ponderoſisſima, prætereunda eadem perſuades

ſuades anguſtum & alienum hunc locum excedentia. Verum ſi quicquam mihi bonâ tua veniâ proferre licet, paucis, quod ſentio, edicam. Si ſimpliciter atque abſolutè illa ſtatuatur propoſitio, improbabilem eam judicarim. Etſi enim cerebrum ſecundùm ſimilarem ſubſtantiam conſideratum nunquam per ſe naturali motu dicto modo calefiat, cùm ſit frigidum temperaměto potiùs quàm calidum, calidis proindè ſæpius delectetur confortantibus non ſolùm odoribus, ſed & topicis,&c. contrà intempeſtiuum *Quercetani* de Dogmaticis judicium *Tetrad. c.* 18. quatenus tamen venas & arterias tum multitudine tum magnitudine inſignes continet ſpiritusque calidiſſimos fovet, atque inſuper perpetuo motu agitatur, imò ceu caminus aſcendentes ab inferioribus partibus exhalationes calidas ſuſcipit, ſimul etiam in tantum calefit, ut aere & odore frigidiuſculo potiùs quàm calidiuſculo opus habent pro grata contemperatione. Neque enim, quod Ariſtotelis quidem aſſeclæ, fingunt, actu & ad tactum frigidum eſt cerebrum. Hoc namque *Galeno* teſte *l. 8. de uſ. part. c.* 2. quovis tempore multò multò calidius eſt aere: id quod experientia quoque teſtatur, impoſitis calido adhuc cerebro ab oſſibus nudato digitis: quin etiam

etiam videmus facilè inflammari cerebrum. Quemadmodum igitur *Scaliger* inquit: motu naturali cerebrum haud calefit ita, ut egeat peregrinâ refrigeratione: ſic ego: motu vel conſtitutione naturali, inquam, cerebrum non refrigeſcit ita, ut egeat peregrinâ calfactione: calefieret autem à calidiuſculis odoribus, quos Scaliger requirit, rejectis frigidiuſculis, quos natura appetit. Cætera à *Scaligero* objecta firmioribus egent fundamentis. Quod enim ait: cerebrum non alio motu agitari, quàm arteriarum palpitatione, id ego vix conceſſerim. Sed cùm ab hoc loco aliena ſit hæc controverſia, lectorem tum ad alios Anatomicos & Medicos authores, *Archangelum* Piccolhom. *Andr. Laurent. Bauhin.*&c. tum præſertim ad nobiliſſimi & clariſſimi Præceptoris mei æternum colendi, D. *Melch. Sebizij*, *Exerc.Medic.*21.*Problem.*3 & 4. remitto. Satis ei, ſcilicet cerebro, pergit *Scaliger*, quantum ab aere accipit. Satius, inquam, quod & ab odore frigidiuſculo, inſufficiens atque impertinens quod à calidiuſculo. Et, ut illuſtriſſimi Dictatoris verba non tam reiiciam, quam ſyncera ad meam ſententiam accommodatione retineam, frigidis natura ſuâ cerebris adhibentur odores calidiuſculi tempore frigido, ætati, ſexui, conſuetudini, regioni:

gioni: quemadmodum & cibi. Nemo verò nisi Momus propterea in æstate & sub cane dicet nasci rosas debuisse. Cæterum si omnia omninò actu frigida à refrigerando cerebro abarceret *Scaliger*, potentiâ tamen, facultate & virtute refrigerantia, qualia rosacea, etiam actu calidiuscula, scio, admitteret. Equidem iis, quibus calidiusculum capitis temperamentum, haud conducibilior effingi queat odor: licet abditâ quadam antipathiâ nonnullos afficiat potiùs quàm reficiat. Non paucos, ut quod per tenuitatem atque exiguitatem meam observavi, candidè profitear, utriusque sexus homines novi, quibus adversissimæ rosæ leipothymiam etiam cierunt Sic *Franciscum Venerium Venetorum Ducem* Festo die sacra auditurum sacellani operâ recentes rosas illatas properè auferri jussisse, ne, quod sibi privato sæpè acciderat, in animi defectum incideret, recenset *in Theatro suo Zuingerus*. Et *Nicolai II. Comitis Salmensis filia ex Elisabetha Baronissa de Roggendorf*, virgo, rosarum odore extincta est in Vngaria, ut notat *Henning. in Geneal. Com. Salmens.* Sed manifestior huiuscemodi effectûs ratio in muliebri sexu videtur. Vterus enim qui fœtidis plerunque potiùs ac olidis quàm benè olentibus delectatur sæpius in causa est.

Rosarum odorem quidam ferre nequeunt: & quam ob causam?

est. Præterea *Cardinalem* quendam à rosarum odore abhorruisse testatur *Scaliger exerc. 153, s.10.* Erat is, ni fallor, *Oliverius Carafa.* Confer quæ *Marcellus Donatus* habet *de Hist. Med. mirab. lib. 6. c. 3.* Certum est, non omnes bonos odores omnibus commendabiles esse. Nonnullis damno fuit, malum olfacere, inquit, *Scaliger ex. 142. s. 2.* Talis mihi cognitus erat Episcopus cognominatus, Senator Argentinensis ut pientissimus, ita & prudentissimus. Vtinam verò à malis primi abhorruissent vel saltem abstinuissent parentes! Vtinam etiamnum à malis abstinerent posteri mortales. Iucundissimi odoris cydonia quibusdam ciere vertigines, idem *ibidem Scaliger* testatur: & affinis nostra, addit, virgo quædam pulcherrima atque nobilissima solo conspectu Lili penè vecors fit; peritura si naribus hauserit. Excusandi sanè omnes illi, quibus occulta quadam naturæ proprietate atque idiosyncrasiâ rosæ sunt adversæ, ut meritò accusandi, quibus istæ quidem nequaquam adversantur, sed qui easdem potiùs ex proposito aversantur. At verò *Fortunius Licetus*, Medicus & Philosophus excellentissimus Patavinus *in tract. de his qui diu sine alimento vivunt l. 2 c. 197.* neglecto & rejecto communi individualium proprietatum asylo, certis elemen-

torum

torum in conditionibus variisque corporum habitudinibus ac temperamentorum qualitatibus solidas prædicti affectus admirabilis causas & rationes quærit Quibus, inquit, olfactorij meatus ampliores & cerebrum ab excrementis perpurgatum sicciusque contigit, iis facilimè caput rosarum odore impletur maleque afficitur; perindè ac sanis medicamenta noxia esse admonet *Hipp 2.aphor.36.* Odores enim vim habere medicamenti, docuit *Arist. l de sens. & sensil. c.5.* Quibus autem meatus odorandi angustiores, cerebrum pituita refertum atque humidius est, ij contrà rosarum odore, ut qui calidiusculâ exhalatione nitatur secundùm *Aristot.* non parum recreantur: calore siquidem deobstrunntur pori spongoidis seu cribrosi ossis, qui muco ut plurimùm replentur, & excrementa cerebro infarcta concoquantur: undè partes hæ ab excrementis quoquo pacto purgantur & ad naturalem sui constitutionem redeunt, in quo voluptatis ratio constituta est: quum autem paucissimi sint, qui spongoidis poros perpetuò liberos cerebrique substantiam omni excrementitiâ seu adventitia humiditate carentem & naturali temperie sicciorem obtineant; multi vicissim, qui cerebrum pituitoso succo repletum, natura & ex acciden-

ti humidum uſque adeò quum ſortiantur, ut deſtillante à cerebro jugi muco ad nares, olfactiores poros impediri quoquo pacto neceſſe ſit: quo nomine ſcitè ſcribit *Hipp. l. de glandul.* cerebrum eſſe metropolim frigidi & glutinoſi ſucci; ſanè proindè fit, ut à roſarum cæterarumque rerum fragrantium odore ferè omnes delectemur, pauci admodum capite doleant. Conſimiliter quicunque recluſos & hiantes habent odoratus, & univerſi corporis meatus, ſi cita fuerint alvo præditi ac tenuioribus excrementis abundaverint, iis facilimè alvus ſollicitabitur, vel à roſarum odore, quibus ineſſe vim ſolutivam *Meſues* omneſque medici longo uſu compertum habent: ſed quia vis hæc ſolutiva in odore admodum imcecilla eſt, propterea iis tantummodò alvum ciet, qui exquiſitè ſortiti fuerint propoſitas conditiones: cæteros non movet. Verùm, ut verum fatear, patiuntur quædam ex prædictis nobiliſſimi Præceptoris placitis graviſſimas dubitationes & faciles nec contemnendas inſtantias hîc brevitatis gratia ſubticendas: quarum vim facilè quis effugerit, modò ad tutum ἰδιοσυγκρασίας aſylum confugerit in quo inquieta & perpetuò mobilia nõnulla ingenia acquieſcere nunquam poſſunt. At verò humanæ ſapientiæ pars eſt quæ-

quædam æquo animo neſcire velle, inquit *Scal. ex. 307. ſ. 29.* Et, ut *idem* habet *lib. 2. de plant.* quædam plus negotij faciunt ad intelligendum quàm afferant fructus etiamſi intelligantur. Imò, quod ego aſſiduè cogito, abſtruſarum cauſarum venatio in ſylveſtribus Philoſophiæ deſertis ſæpiùs infelix; productaque apparentium cauſarum ſpectra eâ qua viſa ſunt facilitate evaneſcunt; adeò ut incertis ratiunculis res certiſſimæ nonnunquam implicentur magis quàm explicentur.

CAPUT XIV.

Scarabæi & cantharides Roſas ferre nequeunt.

HOc admiratione dignum: tantam vivendi ſcarabæis ineſſe facultatem, ut etiam diviſi vivant, roſarum tamen odore eoſdem exanimari atque emori, ut tradit poſt Ariſtotelem, Plinium ac Theophraſtum *Iulius Cæſar Scaliger*, illuſtris ille regni literarij Heros, utriuſque fortunæ ſignifer, adverſæ etiam fortiſſimus domitor *Commentar. in Theophr. de cauſ. pl. l. 6. c. 7.* Scarabæis, inquit, roſæ officiunt. Rationem ibidem habet. Scarabæus enim intrà ſtercus nidum ſuum facit. Quin roſaceo oleo ſi inungantur, moriuntur, ut tradit *Clemens Alexandrinus* exemplo perſimili in vulture, avium omnium ferè rapaciſſimâ, quæ eodem unguento moritur, cadave-

ribus oblectatur. Quam inter rosas & scarabæos horumque affines cantharides antipathiam *Vlysses Aldrovandus* etiam *lib 4. de insect.* edocet. Cantharides, inquit scarabæi & huius generis insecta plurima ita fœtoribus & sordibus, ex quibus originem duxerunt, delectantur & illis sustentantur, ut contrà odorum suavitate planè exaninentur & pereant: ideoque rosis insidentes scarabæi vel cantharides torpescere & tandem emori dicuntur. Propterea etiam cantharides, quæ in rosis reperiuntur, Plinio teste, minùs efficaces sunt. Rosarum enim beneficio perditur illarum maleficium, & caustica cantharidum rosio à rosis infringitur. Imò, quod admiratione dignius idem *Aldrovandus* refert, si erucæ quæ nascuntur in rosis, numero centum coquantur ex oleo, istoque falces, quibus putaturus es vites, illeveris, teneros pampinos & à cantharidibus & à pruinis servabis incolumes. Equidem, si jocorum acie admirationis nodum scindere mihi licet, dicam equidem de misorhodis scarabæis atque cantharidibus, quod sentio. Similes videntur rustico illi, qui, cùm ei in leipothymiam incidenti accurrens Pharmacopæus aquam rosaceam exhibuisset & fragrantissimum balsamum adhibuisset, longe peius habuit, ut magis

magis magiſque enervari videretur: cùm autem adveniens ruſticus, cui ruſticorum mores & humores omnium optimè noti eſſent, remotis illis delicatioribus confortantibus, præ pedibus in via jacentem recentem equi balſamum occidentalem naribus admoviſſet, ſubitò refectus vires integras recuperavit. Profectò cùm ſcarabæus in ſtercore vivat & ſtercore delectetur, haud mirum eſt, roſas, quæ aliis habentur in deliciis, illi eſſe in mortem: ut ſtercora & alia mille fœtida aliis ſunt in necem. Ita decent ſimiles labra lactucæ. Cæterùm odoris æquè ac coloris primaria cauſa & principium roſæ forma eſt, variis quidem ſtipata & adjuta facultatibus, qualitatibus, accidentibus. Chymicis odorum principium ſulphur eſt: ac ſi ſit primum odorabile.

CAPUT XV.

NObilis hîc inter alias de odore meditationes quæſtio occurrit: quam ob cauſam nimirùm odoratiſſimorum florum plantæ ſint inodoræ? ut roſæ, violæ, lilij, jeſemini. An tota vis in unum apparatur? (Quibuſdam enim plantis, ut rectè notat *Scaliger ex.* 141. ſ. 1. flores tantùm odorati, non etiam fructus: ut roſæ. Aliis è contrario, ut Malis Apiis & *Cur odoratiſſimorum florũ plantæ inodoræ?*

Cydoniis. Nonnullis radix, cætera non: ut Caryophyllatæ. Quanquam & aliquibus radix & flores: ut Iridi. Sunt tamen etiam, sed perpauca, quibus redolent omnia; ut Fæniculo radix, ſtipes, flos, fructus. Quibuſdam cortex ſolùm, ut Cinamomo.) An ea vis in humido igneo, quod ſuapte naturâ petit extrema? Earum plantarum humidum in flores à calore tractum, ſubvectum, attenuatum? Omninò ita ſtatuo, *Scaligerum* ſecutus *Comment. in Theophr. de cauſ. plant. l. 6. c. 21.*

Frigida qua ratione odorata?

Alia quæſtio eſt tum ſubtilis tum utilis & jucunda: quî res frigidæ, & roſæ, ſint odoratæ, cùm odorata omnia calere ab omnibus ſit affirmatum? Quam decidens *Scaliger ex.* 151. Hæc ſumma eſto, inquit: nihil eſſe odoratum frigiditate, tametſi quædam frigida odorata. Ergo & roſa & Sandala, & violæ & Camphora, ſi & frigida ſunt & odorata; videatur, aut æqualiter in eis utrumque valere: aut calorem magis: quandoquidem plus odorata ſunt quàm inodora. At ſi vincit frigiditas: odorem quoque vinci par eſt. Non enim à caliditate, quæ victa eſt, poſſit odor procedere: ſed à frigiditate, quæ vicit τὴν ἀοσμίαν: quia calorem vicit. Coactus Græcè loquor, qui id Latinè vel neſciam vel non audeam. Quæſtio pulcherrima eſt & medico ad judicia-

tum

tum facienda tum pronuncianda maximè necessaria. Argumentum quoque ipsum non solùm non ineptum, sed etiam, cumprimis validum. Hunc ad modum brevissimè respondeamus. Ad calefaciendum multo calore opus esse: ad odorem, parum, satis. Efficax enim ad imbecillam effectionem parva quantitas. Sed de hac re plura inferiùs.

Cur rosa trita non ut aliâs gratum spiret odorem.

Investiganda porrò nobis hoc loco ratio: cur rosa trita nullum gratum odorem spiret? cùm tamen Cinamomum, Santalum, lignum Aloes, Rhodium, & alia quamplurima odorata tantò magis redoleant, quantò magis teruntur. Antequam autem ad hanc quæstionem respondeam, hoc addo, in aliis id quoq; odoratis tum floribus observari æquè ac in ipsa rosa, ut violis, Caryophillis, Basilico: cujus memoria notatu dignissimæ historiæ recordationem nobis commendat, quam paucis ex *Guicciardino* huc transferre ut licitum ita libitum, *Ludovicus Sforzia*, misso ac Genuenses legato, qui magnam pecuniæ vim ab eis exigeret, eoque prandio ab aliquo urbis optimate opiparè excepto, fors tulit, ut ab accubatione epulari in hortis ambularet, & animadversâ herbâ illâ, quæ Basilicum dicitur, ad legatum inquit: Domine, herbam hanc leviter tracta & olfac: cui morem ge-

rens legatus ſuaveolentem herbam deprehendit. Cui rurſum convivator; herbam manu jam preme & odorare: cui etiam tunc acquieſcens, odorem admodum injucundum & inſavem eo afflari profeſſus eſt. Hîc rurſum nobilis legato: Domine, inquit, ſi Dux Ludovicus molli ſuæ potentiæ manu urbem hanc tractet, lætam & obſequentem inveniet; ſin illam fortiter premat, ingratum rebellionis & impatientiæ odorem haud dubiè percipiet. Quod ſcitiſsimum apophthegma fortean haud diſplicet ſapientiſsimis magiſtratibus tum Politicis, tum Eccleſiaſticis, tum literariis, tum Oeconomicis. Iam ad propoſitum reſpondeo: partes eſſe in floridis roſæ foliolis diverſas; ſecundùm Spagyricós quidem Salinas, Sulphureas, & Mercuriales; ſecundùm verò Dogmaticos calidas ac frigidas, plures verò frigidas: atque hac ratione roſam frigidam cenſeri; calidas verò partes, quæ ſunt in ſuperficie foliolorum & proindè proximæ aëri, in ſubtiliſsimo conſiſtentes ſulphuris genere, propter tenuitatem exhalare. Quòd ſi ergo conteratur roſa, permiſcentur plurimæ partes craſſæ, terreſtres ac frigidæ cum calidis ac tenuibus in ipſa contritione: quæ partes calidiuſculæ ac tenues cùm & paucæ ſint & volatiles, veluti ſuavis, exilis ac ſubti-

ſubtilis odor prodit, facile diſpereunt, prædominantibus interim craſſioribus ac terreſtrioribus inodoris, ut nobiliſſimus Præceptor meus, *Adrianus Spigelius Profeſſor Patavinus, D. Marci eques* loquitur. Quanquam aliâs pleraque odorata in ſtirpium genere partes calidas & ſiccas aut intùs tantùm obtineant, ut ea quæ non niſi trita odoratum feriunt: (Nam exteriùs terrenâ craſſâ ac frigidâ veſtiuntur eſſentiâ, quæ exhalationem odoris partium externarum prohibet) aut per totam plantam, aut aliquam eius partem, hoc eſt, tam intùs quàm foris, ut omnia quæ trita & non trita odorem reddunt. Cæterùm cùm omnium fragrantiſſima ſit roſa, *Scaligeri* judicio *ex* 141. *ſ*.4. odore ſuaviſſima. *Gal. l.4 de ſimpl. med. facult. c.* 22. veteres eâ plurimùm delectati ſunt. Hinc ſcribit *Galenus*, ex roſis factas coronas in conviviis uſitatas fuiſſe *l. de cauſ procat. c.*1. Eas namque coronas refrigerare teſtatur *lib.* 3. *de ſimpl. med. fac. c.*9 & capitis dolorem, ex ebrietate & æſtu, Solis præſertim, ortum, ſiſtere, tum ibidem, tum *l. de remed. parat. facil. cap.* 1. Refert idem *Galen.* 1. *de arte cur. ad Glaucon. cap.* 14. *& lib.* 10. *Meth. med. cap.* 8. veteres roſis pavimenta refrigerationis ac recreationis gratia conſternere ſolitos fuiſſe. Et, ut *Spartianus* notat,

Veteres roſâ plurimũ delectabantur.

Coronæ roſ.

Lectus è rosarum foliis, Heliogabali. Commodus ab Adriano adoptatus lectos sibi fecit ex reticulis, quæ rosarum foliis refersit, ut stragula ex Liliorum foliis. *Lampridius* scribit, Heliogabalum primùm triclinia, lectos ac porticus omni florum genere stravisse. Et, ut *Cicero* testatur, Bithyniæ reges pulvinis incumbebant, rosis infarctis. Haud præter rationem igitur Alexis apud *Athenæum* dixit ὑγιείας μέρος μέγιστον ὀσμὰς ἐγκεφάλῳ χρηστὰς ποιεῖν, id est, maxima sanitatis pars *Odor res divina.* est, odores cerebro bonos facere. Nec tam supinè existimandum, odorem nudam exhalationem merumque excrementum esse: qui res adeò divina sit, *Scaligeri* sententiâ, ut in suffitionibus apparere creditus sit iter Diis priscis ad humanos congressus, quoties evocarentur. Quare divinam esse partem eius maximè corporis in quo sit, idem pronunciat. *Scal. Comm. in Theophr. de caus. pl. l. 6. c. 35.*

CAPUT XVI.

Sapor rosæ suavissimus variis inserviens condimentis. VT flagrantissimus Rosæ color oculis receptus, flagrantissimus odor naribus susceptus, ita suavissimus sapor linguâ perceptus non modò delectare, sed & recreare ac reficere plurimum solet hominem. Licet enim rosa tum adstringentem, tum austeriusculum, tum amariusculum obtineat per se sapo-

ſaporem, ſuavitatis tamen ac dulcedinis tantum abeſt ut expers ſit, ut etiam ſuaviſſimus ex eadem liquor eliciatur: quo in Magirica arte ad conciliandum ſuavem atque gratum variis eduliis & condimentis, pulmentis, paſtis regiis, panibus Marciis, pineolatis, emulſionibus lacteis amygdalinis, panatellis roſatis & cæteris alimentis medicamentoſis dictis, ſaporem, haud uſitatior reperitur. Vt de medicamentis nunc nihil dicam, quibus omnis ſæpè gratia roſaceâ aquâ unicè conciliatur. Teſtes mihi ſint vel ſolæ aquæ perlatæ ſeu emulſiones margaritarum dictæ. Imò & ipſum acetum roſaceum, licet minimè dulce ſit, non contemnenda tamen ſuavitate præditum iis videtur, qui acetoſa haud omninò abhorrent. Sed ultrà propoſitos limites exſpatiari calamus videtur Neque enim vel minutiſsima, ſpecialia & trivialia quæque, vel impertinentia univerſalia & planè aliena proferre animus eſt. Qu anquam operæ pretium me facturum exiſtimem, ſi, quæ ab elegantia, fragrantia & ſuavitate petita potiſſimùm roſæ attribuerint epitheta Poëtæ, veluti coronidis loco jucundâ nec ingrata fortean lectori digreſſione recenſeam. Dicitur autem roſa, roſida, aureola, Paradyſiaca, pulcra, amœna, formoſa, jucunda, amabilis, Elyſia, luteo-

Epitheta roſæ à Poëtis attributa.

luteola, florens, florida, fulgens, fulgida, lepida, picta, odorata, verna, tenuis, ſubtilis, mollis, fragilis, humens, punicea, micans, rorans, virens, candida, candidula, rubella, purpurea, incarnata, auricoma, mollicula, tenella, ſuaveolens, munda, hyblæa, ſpargens purpureum colorem, ſpirans ſuavem odorem, ſpinoſa, quæ primos moritur ad Auſtros, ſæpè manè viget, marcida nocte cadit, oblectans, delectans, alliciens, placens mille modis, florum gloria prima, lutea purpurei reparans crementa quotannis ubertim floris, tantum qui protinus omnes Herbarum viciſſe comas virtute & odore dicitur, ut meritò florum flos eſſe feratur, quam vernus aer parturit, explicans decus ſuum manè rigata auroræ rore, quæ fulget amicta nativis comis, quæ ſplendidos floret ad radios ſolis & moriens flectit caput ſole candente, quæ manè viget alta lenibus pruinis & vix primo veſpere arida cadit, cui color eſt nullâ imitabilis arte, quæ ſpeciem perdidit in medio æſtu, quę aduſta medio ſolis calore pendula deciduo flore ponit comas, quam tempore verno vna dies naſci vidit & una mori. Cùm igitur, qua ratione roſa tum oblectamenti tum condimenti gratia à benigniſſimo creatore homini ſit conceſſa, demonſtraverim; ſupereſt, ut qui-

quibus facultatibus & viribus tanquam medicamentum eidem inserviat, exponam.

CAPVT XVII.

CErto certius est; rosam plurimis præstantissimis virtutibus à Natura dotatam omnium esse simplicium & utilissimum & usitatissimum. Vt enim inter mineralia & metallica aurum: inter animalia unicornu excellit: ita inter vegetabilia excellit florentissima rosa; quamvis & vinifera vitis (Bacchicæ cohortis vita) suâ ratione maximè celebranda Equidem rosaceis medicamentis si non pro cuiusque voto sat citò semper, sat benè tamen, tutò & jucundè, quæ in unaquaque felici curatione commendantur requisita, laborantibus succurrimus. Neque ullum nominari potest simplex, quod tam multa præstantissima ingrediatur prophylactica pariter & therapeutica, interna & externa, pharmaca, ac ipsa generosa rosa, veluti inferiùs declarabitur. Cùm autem rosa simplex sit, varia constituens & ingrediens composita medicamenta: omne autem simplex certis viribus & facultatibus præditum certâ actione atque alteratione operetur, suamque efficaciam in humano corpore prodat, quænam illius, quibus prædita commendatur, qualita-

Rosa utilissimum & usitatissimum simplex medicamẽtum.

Qualitates & virtutes Rosæ.

qualitates, virtutes, proprietates, operationes ſint, porrò recenſendum. Roſæ qualitates vel manifeſtæ ſunt, vel occultæ. Manifeſtæ ſunt & dicuntur; tum ratione affectionis, quia ſenſus noſtros afficiunt, ſeu quia qualitates ſenſibiles in patiente, ſentiente, excitant; tum ratione cognitionis, quoniam manifeſtæ & evidentes illarum cauſæ ſolidæque rationes reddi poſſunt: ſuntque tum primæ, tum ſecundæ, tum tertiæ. Primas, quæ ex primorum elementorum permiſtione & contemperamento immediatè oriundæ reliquarum manifeſtarum facultatum veluti fundamenta ſunt, in roſa omnes deprehendimus: tum activas dictas, caliditatem & frigiditatem; tum paſſivas, humiditatem atque ſiccitatem Notandum verò, qualitates & virtutes roſæ (ut & aliorum) non ſimpliciter ac per ſe ſed relativè πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ad hominem quatenus refertur & accommodatur, conſiderandas eſſe. Caliditas in roſis frigiditate obſcurior eſt. Calidiuſculæ quidem roſæ ſunt ex parte & ſecundùm quid, ratione admixtæ cuiuſdam aëreæ & igneæ ſeu, ut Hermeticè loquar, ſpirituoſæ & ſulphureæ ſubſtantiæ. Quidam calidam in roſis qualitatem leviculis, ut cum *Galeno* verum fatear, ratiunculis demonſtrare ſatagunt. Primò rubra aiunt calida, roſas autem rubras, ac proindè

Roſa calidiuſcula quadantenus.

calidas eſſe. Sed infirmum fundamentum communiſsimarum inſtantiarum vi facilè corruit. Fraga namque, ceraſa, corallia & alia non ſolùm non calida ſed & frigida, imò & frigidiſsima quædam rubra ſunt: ut æquè minùs omnia rubra calida ac omnia alba frigida videantur. Notandum itaque, colores in ſimplicibus medicamentis nihil certi de naturis, facultatibus & qualitatibus ſignificare, docente *Gal. l. 1. de ſimpl. med. fac. c. 2. & lib. 2. c. 3. & lib. 4. c. 23.*

Secundò: omnia odorata calida; roſas autem odoratas eſſe prætendunt. Ex quibus præmiſsis principiis firmior quidem quàm ex prioribus elicitur concluſio: cùm & ipſe *Galenus l. 4. de ſimpl. med. fac. c. 22.* Omnia odorata calida pronunciet, quòd vaporoſa eorum ſit ſubſtantia; vaporum autem copia à calore proveniat. Confer *Scal ex. 151.* Verùm conceſſa minore præmiſſarum; maior tamen adeò firma non eſt, quin pluribus obnoxia ſit inſtantiis. Etenim non ſolùm roſæ, ſed & violæ, ſandalum, &c. fragrantis ſunt odoris, refrigerantis interim virtutis: contrà calx, ſulphur, Arſenicum nullius fragrantiæ, calidiſſimæ tamen qualitatis. Sunt præterea valdè odorata hyoſcyamus, Cicuta, Stramonea & pomorum amoris herba: neque tamen calefaciunt.

faciunt. Ex ſolis itaque odoribus medicaminum qualitates certò explorari nec debent nec poſſunt, veluti *Galen. l.2. de ſimpl. med. fac. c.3.* teſtatur: & *l. 4. de ſimpl. med. fac. c.23.* aſſerit, incertum & fallax eſſe ex odoribus petitum de tota medicaminum facultate judicium. Quæ namque odorata ſunt, tenuia quadantenus eſſe atque calida; verùm eius tenuitatis atque caliditatis quantitatem haud conſtare, veluti in roſis, principalem verò atque veram cauſam, ob quam ex odore nihil certi de temperatura ſtatui queat, dicit inæqualitatem eſſe ſubſtantiæ. Plæraq; enim ſimplicia non ſimpliciter talia, ſed quadantenus compoſita ſunt & partium diſsimiliarium, quarum quædam terrenæ, quædam aëreæ, quædam aqueæ. Ex quibus illæ ſolùm evaporant & olfactum noſtrum feriunt, quę tenues ſunt, calidę & probè elaboratę, quarum etiam conſumptione roſę celerrimè reſiccantur. Cum itaque non omnes roſę partes exhalent, rationi conſonum eſt, ex ſolo odore de univerſa eius facultate judicium fieri minime poſſe. Atque ita ſimul à me reſponſum ſit ad alteram propoſitionem. Roſam enim odoratam eſſe id ipſum eſt, quod aſſevero, ſed ex parte tantum & ſecundum quid, ratione quarundam tenuium, calidarum, vaporo-

Partes in Roſa diſsimilares ac heterogeneæ.

porosarum, seu, ut Cardanus loquitur, fumosarum partium: quo respectu consequenter etiam calidas esse concedo. Verùm quia frigida ac terrena in rosa substantia calidis ac tenuibus prædominatur partibus, experientiâ teste, frigidam potissimùm rosam statuo, præsertim candidam, minùs rubram, minùs incarnatam.

Tertiò obiiciunt: amaras sapore rosas esse: cuncta verò amara calida, *Aristotele, Galeno*, & aliis (excepto *Averrhoe*) authoribus testibus. Breviter respondeo: cùm rosa simplex sit non-simplex: partes quasdam in ea amaras, ac proindè calidas, esse, quæ cùm à frigidis superentur, ab hisce etiam frigidas potiùs, quàm calidas rosas dici; non aliter quàm Cichorium, Opium, &c. A potiori namque fit denominatio. Scio quæ gravissima hoc loco ob peculiarem amari saporis naturam & vim agitari posset controversia: nec non de Opio. Sed alienis supersedendum. Hoc saltem addiderim, saporem nonnunquam etiam fallere: tunc nimirùm, cùm sapor unus obfuscat alium, ut non sentiatur, tametsi plurimus adsit, ut in rosa, Cichorio, opio, amaritudo saporem tegit partium refrigerántium. Ita parum vini rubri vini albi copiosioris colorem obtundit, caloremque consequenter obscu- *Sapor nonnunquam etiam fallit.*

rat, ut non niſi aliis indiciis animadvertatur.

Quartò proferunt tenuem roſæ ſubſtantiam, & quod ex ea ſpiritus eliciatur atque oleum: conficiantur inſuper purgantia; quæ aliâs calida remedia: habeatque quaſi mordicationem quandam; ſed & dulcedinem, *Galeni* teſtimonio *l.3. de ſimpl.med.fac.c.15.* Ad quæ & ſimilia cùm ex ſuperioribus facilimè reſponderi poſſit, & verò brevitati ſtudendum mihi ſit, ad alteram activarum qualitatum me confero. Frigiditas eſt ea. Quam roſæ unanimi conſenſu authores attribuunt, ipsâ ducti & edocti experientiâ: quæ applaudentes etiam habet non contemnendas rationes. Aquoſas namque roſa partes obtinet, *Galeno* teſte *l.8. ſimpl.med.* Atqui aquoſa frigida: principium enim ſuum ſapiunt. 2. terreſtreitate ſua adſtringit & repellit, teſte *Dioſc. Gal. Meſ.*&c. Adſtringentia verò vegetabilia, frigida. Quod quidem endoxum argumentum nonnullis paradoxum videtur. 3. Licet aliquæ in roſa calidæ partes animadvertantur, plures tamen frigidæ, illarum victrices deprehenduntur, quòd vel facilimè ex operationibus Chymicis reddi poteſt. Nam ſi roſas vel integras vel contuſas vitreæ indideris cucurbitæ, admoto igne aquam elicies

Roſa frigida.

per

per alembicum, virtute frigidam in fundo invenies materiam terrestrem ac proindè etiam frigidam potiùs quàm calidam. In hac quidem præter salem fixi cuiusdam sulphuris, quod calidum, vestigia quasi quædam, in illa olei calidiusculi & spiritus admixtam portiunculam observabis. At verò, si ipsa rosarum folia marmoreo in mortario tutuderis succumque expressum ac filtratum in B. M. destillaveris ad medietatem usque, præstantissimam primùm acquires aquam: deindè, si alteram restantem medietatem filtraveris, & vitro inditam, obturato probè orificio, soli exposueris ad aliquot septimanas, acetum acquires rosaceum mirificum. Per se namque, meliùs tamen addito fermento, acescet liquor ille.

4. Calidam capitis intemperiem sistit, dolores avertit, sive coronæ rosaceæ capiti imponantur, sive contusæ rosæ applicentur, sive liquor, succus oleumve rosarum illinatur, teste etiam *Gal. l. 3. de simpl. m. f. c. 9.* aliisque plurimis locis: cui ipsa patrocinatur experientia. Hinc æstate quoque rosaceo contemperanda esse medicamento topica *lib. 6. Meth. med. c. 3.* monet. Idem *Gal.* cuidam nocturnis Veneris imaginationibus vexato substratas in lecto renibus rosas refrigerationis ergò

commendavit *lib.6.de san. tu. c.14. Lib. 10.* verò *meth.med. c.8. & lib.1. de art.cur.ad Glauc. c.14.* febricitantibus consuluit, sternerent plurimas in cubiculo rosas refrigerationis gratia, quod etiamnum divites factitare solent.

5. Affectibus calidis resistit, vigilias moderatur, inflammationes non solùm capitis, sed & oculorum, cordis cerebri, ventriculi, hepatis, renum, extinguit. Ergo frigida sit necessum est, cùm contraria contrariis curentur. Notandum autem ex *Galen.l.3.de simpl.m.f.c.9.* refrigerare hic idem esse ac refrigerandæ humanæ naturæ facultate pollere. Sed inferiùs plura tum communia tum particularia recensebuntur medicamenta rosacea, quorum operationes sufficientissimum frigiditatis in rosa testimonium perhibebunt.

Passivæ in rosa qualitates. Passivas nunc attingamus, quæ in rosa observantur qualitates: humiditatem & siccitatem. Humiditas in recentibus perquirenda rosis succiplenis. Aridæ namque exsiccant & stringunt: quamprimum nimirum humidiores exhalarunt partes, quam ob caussam etiam corrugatas eas atque imminutas videmus. Id quod & Galenus edocet *lib.de instrum. odoratus.* Rosæ, inquit, cum exsiccantur, minores fiunt, quia exhalat ex earum substantia pars humidior. Siccitas rosis, præsertim

ſertim rubris, tum à Botanicorum Patriarchâ, *Dioſcoride lib. 1. c. 112.* tum à *Galeno lib. 8. de ſimpl. med. fac.* tum ab *Avicenna, Meſ.* & aliis attribuitur. Manifeſtior ea in aridis quàm recentibus. Et manifeſtior in roſarum flore ſeu comâ, teſte etiam *Galen. Paul. Ægin Oribaſ. Aet. Avicenn.* &c. quam ipſis roſis. Proditur quin etiam adſtringendi & corroborandi facultate, aliiſque viribus, inferiùs commemorandis.

CAPVT XVIII.

SEcundas quod attinet qualitates, ſeu facultates, prædita eſt roſa, ut ex modò dictis conſtat, adſtringendi, contrahendi ſeu obſtruendi, repellendi, abſtergendi ſeu mundificandi virtute, ſicca præſertim, monentibus *Dioſcor. Gal. Avic. Orib. Meſ.* &c. recens etiam aperiendi vi pollet. *Secundæ roſarum qualitates.*

Tertiæ in roſa qualitates ſunt, vomitum, præſertim ſanguinolentum, menſes, hæmorrhoides, & alia ſauguinis profluvia ſiſtendi, glutinandi, ſudorem compeſcendi, corroborandi caput, cor, ſtomachum, hepar, articulos: undè etiam pro cephalica, cardiaca, gaſtrica, hepatica, & arthritica frigida habetur. Princeps eſt inter cordiales dictos flores. Ingreditur frequentiſſimè pharmaca bilem digerentia ſeu concoquentia & purgantia. *Tertiæ in Roſa qualitates.*

CAPUT XIX.

Occultæ Rosarum qualitates.

AD occultas rosæ qualitates quodammodo referri posset vis eius Cholagoga; tum & appropriata corroborandi virtus. Cardiaca enim potissimum rosa est. Occulta quin etiam proprietas ophthalmica ea est, sed vereor ne ficta, cuius mentionem facit *Zoroaster in suis de Agricultura observationibus Græcis.* Scribit enim, & ex eo *Mizaldus* transscribit, oculos eius dolorem non sentire anno toto, qui rosarum calyces, antequam in flores explicentur, leni tactu lustret earumque alabastrulis visum detergat, illis in rosario, parente, relictis. Quod alij verum esse conteudunt in eo, qui primus calices in frutice occultatos viderit. Aliâs quidem ros ille, qui rosis inhæret, pinnulâ mundâ lectus & palpebris illitus oculorum lippitudini medetur. Est & specifica atque occulta illa virtus, quâ rosacea medicamina iis conferunt, quibus cantharides, rosarum hostes, propinatæ; præsertim verò oleum rosaceum commune potum, nec non Iulep. & aq. Occulta quoque illa sylvestris rosæ radicis qualitas est, quâ morsibus rabidorum canum adversatur læsisque medetur. In Lacetania namque, proximâ Hispaniæ parte, ut refert *Plinius l. 25. c. 2.* miles quidam

Rosa morsibus rabidorum canum medetur.

dam à cane rabido demorſus matris abſentis ſomnio remedium invenit Hæc enim in quiete vidit, ut radicem ſylveſtris roſæ, quam Cynorhodon vocant, blanditam ſibi aſpectu pridie in fruteto mitteret filio bibendam in lacte. Quo remedio miſſo ſervatus eſt ex inſperato filius, & poſteà quiſquis auxilium ſimile tentavit. Verè occulta qualitas & admirabilis illa eſt Roſæ efficacia, quâ dæmones produntur atque fugantur. Ferunt enim quidam ſacerdotes fide digni, ut refert *Cæſalpinus cap. 23. Dæmonol.* ſuæ, dæmoniacos nequaquam perferre poſſe roſarum odorem, ut neque cogi poſſint, juxtà roſarium exſpatiari. Quamvis, ut hoc addam, alij etiam fuerint, pietate potiùs divini quàm dæmoniaci, qui ob occultam antipathiam roſarum odorem ferre nequiverunt, maximè recentium, quæ nonnullis coryzam excitant, minus tamen exſiccatarum, quæ eandem abarcent, teſte præter veteres *Fernelio lib. 5. meth. med c.17.*

Roſæ dæmoniacis adverſæ.

CAPUT XX.

Galenus diverſas roſæ qualitates ac heterogeneas partes dilucidat.

CÆterùm licet graduum primarum in roſa qualitatum nulla certa apud *Dioſc. & Gal.* reperiatur determinatio, diſſimilares tamen atque heterogeneas hic partes accuratè proponit *l.4. de ſimpl. med. fac. c.23.* his verbis.

Rosa non ea modò ratione dissimilaris est, qua pars quidem eius continet, pars verò continetur (continens quidem durum & terreum, quod continetur, succus est humidus) imò & succi ipsius tria sunt excrementa: unum terreum, quale est vini fex; alterum aereum, quod ipsum quoque vini flori proportione respondet; tertium aqueum, quod in omnibus bullitionem efficere corruptionemque diximus, ubi nimirùm neque devictum neque planè alteratum ebullitionis tempore fuerit. Porrò in rosæ natura aliud gustantibus acerbum est, quod terreum ut sit & crassum frigidumque, necesse est: aliud verò amarum, quod tenue est & calidum: & tertium in iis aqueum, necessariò quidem frigidum, sed in tenuitatis crassitudinisque oppositione quadantenus summorum seu extremorum medium: cuius mistura neque ipsum illud acerbum neque ipsum amarum summè est tale, quale dicitur: qualitates enim omnes exsolvit aquei admistio. Ipsum itaque hoc aqueum elaboratum extenuatumque atque excalfactum quodammodo videtur, ac proindè facilè in vaporem solvi, & hac ratione rosa tum odorata esse, tum celerrimè resiccari. Ex hac Galeni doctrina principes cæteri authores tum Græci tum Latini sua, quæ po-

ſteritati reliquêre, mutuò ſumpſiſſe videntur. *Aetius Tetrabibl.* I. *ſerm.* I. circa initium roſam in primo gradu refrigerantium collocat, ut & oleum roſaceum: ſuccum verò roſarum in gradu ſecundo. *Avicennæ* edicto roſa frigida eſt in grimo gradu, ſicca in principio ſecundi: virtutis aliâs compoſitæ ex ſubſtantia aquea & terrea. Sunt in ea, inquit, acuitas, ſtipticitas & amaritudo cum pauca dulcedine, ſubtilitas quoque faciens ipſius ſtipticitatem penetrare. Quare facit coryzam accidere. Et virtus quædam amara permanet in ipſâ dum recens eſt. Cùm autem ſiccatur, eius amaritudo minoratur. Sicca quoque frigidior eſt & magis ſtyptica. Eſt autem aperitiva & abſterſiva valdè & ſedat motum choleræ. Semen eius fortius ſtipticum eſt (ſi granula illa miliacea filamentis antheræ ſeu floris roſarum pro ſeminibus agnoſcit, errat Avicenna) & pili ſimiliter qui ſunt, in eius medio. In toto autem ipſius eſt confortatio membrorum interiorum. Secundùm *Meſuen*, roſa frigida eſt primo gradu, ſicca ſecundo, ex diverſis ſubſtantiis & ſeparabilibus compoſita: aqueâ mediocri; terreâ adſtringente, aërea dulci & aromatica, denique ignea tenui, in qua eſt amaror, rubor, perfectio & forma. Recentes ſunt amaræ magis quàm ad-

Aetij de roſæ qualit. ſententia.

Avicennæ judicium.

ſtringentes, & ob eam amaritudinem ſucco præſertim purgant. Reſolvunt, aperiunt, tergent, intemperies emendant atque aſtringendo roborant. *Aemilij Macri* ſententiâ

Eius ſicca gradu vis eſt & frigida primo.

Fernelii ſententia. *Fernelio*, Francico illo Celſo *lib. 5. meth. m. c.3.* roſa frigida eſt primo ordine, ſicca ſecundo, leniter adſtringens, præſertim alba, rubra verò, paulò minùs frigida, ſed ſicca adſtringenſque magis. Quocirca bilis æſtum retundit, inquit idem ibidem confertque ad febres ardentes, & quaſcunque putreſcens bilioſus humor procreaverit. Ventriculum jecurque corroborat & effluvia reprimit, quibus per febres caput tentatur eiuſque dolores demulcet & ſomnum conciliat. Quòd ſapore non admodum jucundo ſit, ſtillaticius liquor huius in eadem non minori facultate accommodatur. Roſa pallida caloris eſt particeps atque ſiccitatis in tenui ſubſtantia multoque magis quæ moſchata appellatur. Vtraque amara abſtergenſque venarum, arteriarum ac præcipuè jocinoris obſtructiones expedit, nec ſecus ac Aloe crebro uſu ora venarum aperiens ſanguinem prolicit, bilem flavam ſeroſoſque humores ſubducit, ac proinde morbo regio incipientique hydropi non parùm confert. Idem *Fernel lib. 5. c. 22.* roſam amaram

amaram & adstringentem, rubram præsertim arefactam stomachum & jecur corroborare eiusque dissolutioni mederi, vomitiones & lienterias sistere statuit. Hactenus *Fernelius*, neotericorum medicorum princeps: qui *Bassiani Laudi* & *Ioannis Cratonis*, *trium Cæsarum Archiatri*, judicio ingenij & doctrinæ luce atque ordine *Avicennam* tum obscuravit, tum multos eius errores detexit. *Remberti Dodonæi*, Medici Cæsarei, judicio prædominantem omnes rosæ frigidam habent temperiem, proximæ tamen temperiei mediæ, ex primo videlicet ordine refrigerantium: superant humidæ, aëreæ & spirituosæ partes in candidis, dilutè rubentibus, nec non in Damascenis sive moschatis: in saturatè rubentibus plus est terreæ substantiæ & resiccantis astringentisque facultatis, non tamen absque humido quodam permixto, quod quidem ipsis adhuc virentibus inest, in resiccatis verò deperditum est. Earum succus hac de causa ad alvum subducendam quoque facit, minùs tamen quàm aliarum prædictarum. Hactenus Dodonæus.

Dodonæi arbitrium de Rosæ qualitatibus.

CAPUT XXI.

De rosaceis compositionibus usualibus.

DEclaratis rosæ qualitatibus tum primis, tum secundis, tertiis & occultis, consequens

quens eſt, vt quænam ex ea parari poſſint ac ſoleant officinis Pharmaceuticis uſitatę compoſitiones, ſeu remediorum formulæ, diſpiciamus (ultimò tandem virtutes ſingulares atque extraordinaria remedia roſacea adiiciamus.) Non enim ut ſimplex ſolùm, ſed & ut compoſita varia medicamina ingrediens conſiderari roſa debet. Sunt autem, ut ordinaria, Pharmaceuticis officinis quotidiano uſu commendata, pharmaca roſacea primùm recenſeam, hæc ipſa vel interna vel externa. Interna, quæ intrà corpus potiſſimùm communem illam atque uſitatam cibi & potus viam aſſumuntur: ſuntque iterum varia. Vel enim fluida, vel non fluida Fluida, ut aqua deſtillata, ſpiritus, ſuccus, decoctum, infuſum, vinum Rhodites, tinctura, oleum deſtillatum, Iulepus, Syrupus. Non fluida itidem duplicia. Vel enim mollia & liquida; vel planè ſicca. Mollia & liquida, ſed non fluida, ut extractum roſarum, conſerva roſarum, electuarium roſatum. Sicca actu ſunt vel continua, quorum partes cohærent, vel minimè continua, at verò contigua. Continua ſunt pilulæ, quas roſæ ingrediuntur, ut Pilulæ de Aloe roſata, pilulæ Angelicæ & reliquæ catharticæ uſuales plæræque, trochiſci de roſis, ſaccharum roſatum tabulatum morſelli è

ſucco

ſucco roſarum cum ſpiritu vitrioli. Non continua, ſed contigua ſunt pulvis roſarum, ſpecies, trageæ variæ, ſal roſarum & eſſentialis & communis fixus. Externa, per quæ ea hoc loco intelligenda, quæcunque non per communem illam & uſitatam cibi & potus viam aſſumuntur, ſive corpori imponantur, ſive eidem illinantur, ſive alio modo applicentur, ſive per alias præter os vias, ut anum, uterum, aures, nares illi immittantur. Iniiciuntur autem alvo clyſteres & peſſi: qui etſi non parati ſemper in officinis proſtent, eos tamen à Doctoribus præſcriptos frequentiſſimè roſæ ingrediuntur, præſertim in dyſenteria & ſimilibus affectibus. Immittuntur utero enemata item & ſuppoſitoria, ex parte roſas vel roſacea medicamina recipientia variis in morbis hyſtericis. Ori adhibentur gargariſmata ex aceto roſaceo, vel aquâ vel decocto, vel ſyrupo è roſis ſiccis. Sed magiſtralia ſeu extraordinaria gargariſmata alibi proponenda. Apophlegmatiſmi quidem in officinis reperiuntur nulli roſacei, uti nec dentifricia: quamvis ad firmandos dentes ad mundificandam atque incorruptam ſervandam gingivam roſarum pulvis ſit proficuus. Naribus odoramenta roſacea adhibentur, ut acetum roſaceum, aqua roſarum, ſpiritus, oleum, balſamum.

ſamum. Suffumigiis etiam præter alia inſervit roſa ſæpiùs, ſive deſtillationes ſint ſiſtendæ; ſive menſes ſint ſiſtendi atque uterus exſiccandus, ſive peſtilentialis aëris malignitati reſiſtendum. Nam & inter peſtifuga recenſetur ab authoribus roſa. Oculis collyria ſunt addicta ex aqua roſarum. Corporis ſuperficiei ſaltem applicantur oleum roſaceum, Balſamum roſ. unguentem roſatum Meſ. (quæ in officinis proſtant:) item linimenta, cerata, emplaſtra, cataplaſmata, epithemata frontalia, ſacculi, lotiones manuum, pedum & ſimilia; quæ quidem haud parata proſtant in Pharmacopoliis, ſed ad placitum egentium & præſcriptum medicorum de novo conficiuntur. Sed hæc omnia ſi pertractare vellemus, in immenſum excreſceret opus.

CAPVT XXII.

De aqua Roſarum deſtillata.

AQua roſarum deſtillata omnium aquarum ſtillatitiarum præſtantiſſima, odore fragrantiſſima, ſapore ſuaviſſima, virtute nobiliſſima, utiliſſima, uſitatiſſima, non ſolùm Spagyricæ, ſed & Magiricæ artis cultoribus commendata, non unius, ſed varij generis eſt & habetur in Pharmacopoliis. Vel enim ſimplex & compoſita. Simplex vel roſarum rubrarum & incarnatarum, vel candidarum, vel

vel Damaſcenarum Moſchatarum. Compoſita, ut aqua roſarum Moſchata, aquæ roſarum compoſitæ variorum authorum; quas ſuo loco requirere licet. Mihi namque actum agere & vulgata quæque tranſſcribere non eſt animus. Interim tamen varios, quibus propria è roſis aqua elicitur, deſtillationis modos edocere operæ pretium eſt.

Varii aquæ roſaceæ deſtillandi modi.

Et primò quidem ſequenti ratione nonnullis in laboratoriis pharmaceuticis paratur. Accipiuntur roſæ, contunduntur & additâ non tam vel neceſſitatis vel vtilitatis quàm acquirendæ majoris copiæ gratia aquâ fontana, pluviâ aut rore Majali per Mariæ dictum balneum liquor roſaceus elicitur.

2. Alij, inquit *Beguinus*, lucro magis quàm valetudini hominum intenti eas integras, ut decerptæ ſunt, cum magna aquæ copia per veſicam æneam deſtillant, atque ex triginta roſarum libris centum aquæ odoratæ venalis extrahunt, & merum phlegma pro vera aqua recipiunt.

3. Sunt qui capiti mortuo in deſtillatione aquæ roſ. ex ſucco roſarum expreſſo reſiduo puram aquam fontanam ſuperfundunt & ita per aliquot dies maceratum deſtillant, acceptantque viribus & efficaciâ priori ſimilem aquam.

4. Qui-

4. Quidam aliquandiu roſas digerunt, & aquæ calidæ vapore ſenſim deſtillationem inſtituunt.

5. Quidam præcedentem omittunt digeſtionem.

6. Aliis deſtillatio per cineres placet: qua tamen, niſi maxima accedat circumſpectio, inemendabile ferè liquori ſtillatitio empyreuma conciliatur.

7. Alij flores tendunt, cucurbitæ imponunt, deſtillant, capiti mortuo vel probè conciſo ſolùm atque exſiccato, vel in pulverem calcinato deſtillatum liquorem reaffundunt, & hoc tertia vice faciunt.

8. Alij conquaſſatis floribus proprium menſtruum roſaceum affundunt, aquam deſtillatam recentibus roſis iterum addunt, deſtillant, & hoc plurios faciunt, repetitâ ſemper infuſione & omiduana circiter digeſtione.

9. Optimus deſtillandi proceſſus eſt, ſi roſæ incarnatæ in mortario marmoreo conquaſſentur, & vitreo vaſi impoſitæ in cella reponantur; poſt aliquot dies ſuccus exprimatur, qui per balneum Mariæ deſtilletur. Ita enim fragrantiſſima elicitur aqua, quæ multos tn annos odorem ſervat; præſertim ſi roſas eiuſdem ſpeciei, incarnatas ſcilicet vel provin-

provinciales exſiccatas alembico, interpoſitâ craticulâ, vel alembici ſaltem roſtro impoſueris. Sic namque tranſeuntibus vaporibus non major ſolummodò virtus, ſed & tinctura nonnunquam conciliatur Ex fecibus nonnulli ſal eliciunt, quem & ipſum loco, quòd alij guttas quaſdam admiſcent ad depurandam ampliùs & incorruptam ſervandam aquam inſervire credunt. Roſarum vero candidarum aqua quia refrigerationis gratia potiſſimũm requiritur, alius in iſtius deſtillatione proceſſus inſtituendus. Antequam enim deſtillentur albæ roſæ, irrorandæ priùs aquâ vel propriâ vel pluviâ vel glaciali, atque in mortario marmoreo contundendæ: indè torculari ſuccus exprimendus, ac deſtillandus. Qua ratione etiam tractandæ ſylveſtres roſæ. Præter dictos jam modos novum tradit, quo non nuda roſarum aqua, ſed colore, odore & ſapore prædita exſtillari poſſit. Factum quandoque periculum: verba votis reſpondere minimè viſum. Vtinam quàm faciles Chymicorum authorum promiſſiones, tam felices medicamentorum operationes & ſucceſſus obſervaremus! Cæterùm ſi quis conciſis roſis rubeis, vel pauciſſimis guttulis ſpiritus ſulphuris aut vitrioli vel ſucco citri ſive ſolo ſive vitriolato, vel proprio menſtruo ro-

Aquæ roſ. nova deſtillandi ratio, qua color, odor & ſapor propriꝰ ſervetur.

roſaceo vitriolato conſperſis alembici roſtrum probè obſtruxerit ac repleverit, ut aſcendentibus in ipſa deſtillatione in humorem condenſatis vaporibus transfluentes guttæ tincturâ aliquâ imbuantur, aquam colliget roſaceam eſſentialem propriâ tincturâ imprægnatam elegantiſſimam, ſed acidulam, inſigniter confortantem, in febribus, ardentibus præſertim, utiliſſimam, præcalido hepati gratiſſimam, ſitis & caloris præternaturalis extinctricē, & corruptionis magis cæteris expertem. Eſt autem omnis roſarum aqua ſtillatitia, alia quidem magis, alia minùs cordialis confortativa. Excellit, veluti ſuperiùs dictum, quæ ex roſis Damaſcenis moſchatis atque incarnatis, ceu fragrantioribus & nobilioribus deſtillata, quæ cor & ſpiritus vitales reficit, innatum calorem roborat, præternaturalem ac febrilem extinguit, præcalido hepati medetur, aliarumque partium intemperiem calidam contemperat. Ignobilior videtur aqua roſarum albarum, ut & ſylveſtrium. Vtraque tamen refrigerandi, exſiccandi, adſtringendi, ac repellendi virtute inſignior; iis maximoperè utilis, qui lienteriâ, dyſenteriâ & enormi menſium fluxu laborant: febricitantibus quibuſvis haud parùm proficua: his namque ardorem

rem pariter ac ſitim extinguit, ſymptomaticos ſudores, cor extremè fatigantes, compeſcit, vires reſtaurat, ſyncopi & lipothymiæ medetur, Phthiſicis, conſumptis & hecticis confert, juxta verſus illos Poetæ cuiuſdam:

Non magis utilior tabem levat herba calentem
Illita quam toſtæ ſi datur unda roſæ.

Præterea ſomnum promovet. Non ſolùm autem cardiaca eſt aqua roſarum, ſed & cephalica, & ophthalmica, & hepatica, extrinſecus etiam uſurpata, ut inferius edocebitur. In ſumma ad omnia ea utilis, quæ blandam & benignam requirunt refrigerationem. Vſus eius inſuper maximus in confectione non ſolùm variorum medicamentorum, ut potionum, infuſionum, juxtà *Fernel. lib. 4. Meth. med. c. 7.* emulſionum, tabellarum, orbiculorum, trochiſcorum, pilularum, epithematùm, lotionum, collyriorum, ſed & alimentorum & condimentorum, jurium, placentarum, panum Marſicorum, paſtarum regalium, lactis amygdalini, panatellæ roſatæ, quæ tum confortationis tum recreationis atque delectationis gratia confici ſolent, quibus ea admixta gratiam conciliat maximam. Exempli gratia ſimplices quaſdam formulas in gratiam ſtudioſorum proponamus.

Potio alterans & reficiens & refrigerans

in febribus. Rec. aqu. rof. incarnat. & candidarum, utriusque ℥j. ſ. Iulep. roſ. ℥j. ſpir. roſ ℈j. vel ʒſ. Miſc. Majoris refrigerationis & compeſcendæ ſitis ergo addi poſſet ſuccus Citr. atque etiam guttula una vel altera ſpir. vitriol. vel ſpir. Sulph. per campanam facti, vel ſpir. ſal.

Potiuncula purgans. Rec. extracti vel magiſterij ſeu cremoris Diagridij, vel florum Rhabarbari, Chymicâ arte paratorum ℈ſ. ſyrup. roſ. ſolut. aqu. roſ. an. ℥ſ. ſpir. roſ. ℈j. Miſc.

Infuſio. Rec. Rhab. ℈ iv. ſantal. rub. gran. vi. ſquinanth. gran. iiij. Infundantur in aquę roſ. ℥iij. ſ. circiter. Stent per noctem loco calidiuſculo. Manè exprimantur & colentur. Colaturæ addi poteſt ſyr. roſ. ſolut. ℥j. Miſc. Vel: Rec. fol. ſen. mundat ʒj. ſ. Cinamom. Aniſ. ana. ℈j. ſalis Tartar. vel liquoris huius Mercurialis, id eſt, ſalis per deliquium reſoluti gran. xv. Poſt bihorium vel trihorium exprimantur & colentur, addaturque ſyr. roſ. ſolut. ℥j. Miſc.

Emulſio ſimplex. Rec amygd. dulc. excortic. ℥j. Tundantur ſenſimque affundantur aqu. roſ. ℥iiij. Expreſſioni colatæ adde man. Chriſt. perlat. ʒij. Miſc.

Emulſio ſeu aqua perlata. Rec. aqu. roſ. ℥iiij. aqu.

℥iiij. aqu. Cinam. ʒj. ſ. ſpir. roſ. ℈j. ſ. man. Chriſt. perl. ʒij. marg. præp. ℈j. magiſt. corall. gran. vi. Miſc.

Mucilaginis extractio. Rec. ſemin. Cydon. q. p. Superfunde aqu. roſ. Relinque, donec extracta appareat mucilago plurimi uſus, ad ſcabritiem linguæ in febribus ardentibus, ad refrigerationem combuſtarum & eryſipelatoſarum partium ſimiliumque affectuum calidorum. Poteſt etiam refrigerantibus julepis admiſceri aliiſque modis vel per ſe vel aliis adjuncta exhiberi.

Ad diſſolvendum ſaccharum in confectione morſellorum, tabularum, rotularum atque trochiſcorum aquâ roſaceâ nulla uſitatior. Et eâ potiſſimùm tabulæ man. Chriſt. conficiuntur, ut:

Recip. ſacch. clarific. lib. ſ. aqu. roſ. ℥iij. Parentur lege artis rotulæ. In fine ſi addideris margaritarum præparatarum ʒij & olei Cinam. gutt. ij. perlatas dictas habebis rotulas præſtantes: præſtantiores, ſi magiſterium margaritarum addideris, & ſimplicis aquæ roſaceæ loco moſchatam ſumpſeris.

Rotulæ roſaceæ cephalico-cardiacæ.

Rec. mixturæ confortativæ Rudolphi II. Imperatoris, & Eliſabethæ Angliæ reginæ, ex ſpir. roſ. Moſch. & Ambr. parat. ℈j. ſacch.

roſ. in aqu. roſ. q. ſ. diſſoluti ℥ij. fiant rotulæ. Poſſent ad placitum olei Cinamomi vel roſarum deſtillati veri guttulæ ij. addi. Mixturæ illius deſcriptionem inferiùs videas.

Pilulæ frequentiſſimè cum aquâ roſ. formandæ à Doctoribus Medicis præſcribuntur, ut:

Rec. maſs. pil. Angel. ℈j ſpec. diambr. gr. iij. Cum aqua roſar. formentur pil. IX.

Vel: Rec. extr. Cnicoph. ℈. ſ. pulv. gummi Indici ſolutivi gran. IX. ol. mac. vel Cinam. gutt. j. fiant pilulæ numero ſeptem.

Gummi Indici Carthartici doſis.

Quo loco notatum velim, me quidem aliam hîc quàm in roſa mea medicâ exerc. XV. gummi illius ſeu ſucci Indici cathartici præſcribere doſin, nec tamen vel illîc erraſſe, vel hîc errare. Vtrobique enim alium atque alium, hîc Petrum, illîc Paulum, conſiderare; atque adeò diverſo reſpectu vel minimam vel maximam doſin abſque errore proponere, judicium prudenti medico pro ratione circumſtantiarum inſtituendam relinquere. Præterea inſignem in illo ipſo gummi varietatem me obſervaſſe tradidi: adeò, ut cùm non uniuſmodi, earundem virium & facultatum in Pharmacopoliis proſtet, magna neceſſariò diverſitas non ſolùm in qualitate, ſed & qualitatis, ut ita dicam, quantitate, id eſt, doſi

dosi statuenda nobis sit. Quòd si ergo invalidum & lenius illud experiamur, augenda omninò dosis, ut qualitatis defectum suppleat quantitatis augmentum. Id quod faciendum nobis etiam, ubi alia vel purgantia vel alterantia quæcunque ratione infirmata deprehendimus. Sed, ut verum fatear, cùm facto periculo novem grana hydropico aliquando propinassem, parumque ea dosi effecissem, ratione, experientiâ & necessitate motus dosin a xxi & xvi. grana aliquoties felicissimo successu præscripsi. Hydropicos enim mitiùs & segniùs commovet, nec ita facilè ut alios purgat: quod aliquoties observavi. An, quod in hydropicis suppressus humoris copiâ nativus calor, qui in actum deducere medicamenta debet? An quòd à materia morbifica refracta cathartici vis imminuatur? obtundatur? An quòd viarum à cruda sæpiùs, & crassa materia obstructarum denegato transitu retardetur, impediatur, infringatur? An quòd minimè in primis atque proximis, sed remotioribus & exterioribus partibus hærens alienisque spatiis sese insinuans materia, veluti extravasata, majori difficultate purgantis pharmaci motum sequitur? Observandum præterea, in pilularum forma exhibitum illud gummi non tam strenuè, ut aliâ in for-

in formâ, operationem ſuam exercere. Sed ad rem revertamur.

Epithema frontale refrigerans.

Rec. aqu. roſ. unc. iij. acet. roſ. ℥j. ſ. ol. roſ. ʒvj. Miſc. Sunt qui ſolam aquam roſ. cum albumine ovi diſtemperant.

Aliud in dolore capitis. Rec. nucl perſic. ℥ij. Excortic. contund. & fiat. emulſ. cum aqu. roſ. ℥vj Addi poſſet ſpir. roſ. ʒj. Alabaſtri præpar. ʒj. ſ. Miſc.

Aliud hypnoticum. Rec. ſem. Pap. alb. ℥iij. fiat emulſ. aqu. roſ. ℥vj. Addi poſſet Opij℈ſ. Croc. gr. v. Cryſtal. præp. ʒſ. Miſc.

Epithema hepaticum. Rec. aqu. roſ. ℥v. ſucci Cichor. ℥j. ſ. acet. roſ. ℥j. ſpec. diatrion ſantal. pulv. roſ. rub. ā. ʒj. Cryſtal. præp. ℈ iv. Camphoræ gran. ij. vel iij. Miſc.

Epithema cordiale refrigerans. Rec. aqu. roſ. ℥vj. ſpir. roſ. ʒj. acet. roſ. rub. Id. ana. ℥ſ. ſpec. diamarg. frig. ʒj. ſ. corall. rub. præpar. ʒ. ſ. Miſc.

Lotio, manuum præſertim, ex aqua roſacea frequentiſſima eſt in aulis principum & magnatum; tum fragrantiæ tum refrigerationis gratia convivijs præmiſſa. Facies quin etiam eâ lota non modò mundatur ſordida, ſed & refrigeratur præcalida, atque adeò deco-

coratur diſcolorata. Hinc utiliſſima ea lotio iis, quibus prærubra, cuprea, ac puſtuloſa facies vel gutta roſacea moleſta: additis pro neceſſitate commodis ingredientibus, ut ſucco limonum in pauca quantitate, farin. oryz. fab. ſicc. Alum. Camph. Cryſtallis Tart. Nitr. præp. ſacch. Saturn. &c. Dignum hîc admiratione, tantam aquæ roſaceæ copiam Heliogabalo fuiſſe, ut in ea non ſolùm integrum lavare corpus, ſed & natare potuerit, neſcio an ſolitus fuerit, omnigenæ alias voluptatis ſtudioſus. Refert enim *ex Lampridio Zvvingerus in Theatro ſuo*, roſaceâ illum aqua piſcinam impleviſſe, atque in lucernis balſamum exhibuiſſe.

Heliogabalus aquâ roſ. piſcinam implevit.

Collyrium in ophthalmia, oculorum rubore ac dolore proficuum. Rec. aqu. roſ. ℥ j. ſ. tut. præp. lap. calamin præp. an ℈ ſ Camph. gran. j.

Aliud: Rec. aqu. roſ. ℥ ij. ſacch. cand. ʒ ſ. vitrioli alb. vel communis venalis vel ternâ ſolutione, filtratione & coagulatione cum aqu. roſ præparati & purificati gr. vij. Miſc.

Aliud anodynum: Rec. aqu. roſ. ℥ j. ſ. lact. muliebr. ℥ ſ. Amyl. ℈ ſ. Croci gran. iij. Vrgente neceſſitate aliquid Opij optimè depurati addendum.

Aliud: Rec. aqu. roſ. ℥ij. Extinguatur in ea olibanum accenſum, trigies circiter.

De aquæ roſarum ſimplicis uſu ſatis.

Aquæ roſarū compoſitæ moſchatæ.

Compoſitæ magna eſt varietas pro varietate intentionis variorum authorum; ad quos benevolum remittimus lectorem. Sufficiat hic unam vel alteram aquæ roſarum moſchatæ fragrantiſſimæ deſcriptionem exhibere.

j. Rec. aqu. roſ. lib. j. ſ. Caryophil ʒj. Cinam. opt. ʒij. rad. Ir. Flor. ʒj. ſ. ſantal. Citrin. ʒſ. Benz. Styr. calam. ã ℈j. Miſc. pulveriſ. Digerantur per aliquot dies lento balnei Mariani calore. Liquor refrigeratus filtretur ac purificetur & vitro benè obturato ad Solem aliquot iterum diebus rectificetur; addendo tandem Moſch. gran. xij.

Alia: Rec. Moſch. ℈j. Zibett. gran. vj. Camph. gra. ij. Miſc. Superfund. ſpir. roſ. ʒj. ſ. Stent in digeſtione per quatriduum Poſteà adde aqu. roſ. incarnat. lib. j. Iterum digerãtur aliquot diebus, obturato probè continentis vitri orificio. Tum ſoli pro rectificatione ad placitum exponantur atque ad uſum reſerventur. Sunt qui aquam roſ. unâ cum Moſcho deſtillant: ut, Rec. aqu. roſ. lib. j. ſ. Moſch. opt. ʒj. vel ʒij. Miſc. & deſtill. in B. M. blandiſſimo lentoque calore.

Phar-

Pharmacopæi nonnulli Moſchum & Ambram pro placito in aqua roſarum fragrantiſſima diſſolvunt, quam infuſionem aquæ roſarum moſchatæ nomine venalem habent.

Odoratiſſimæ ſunt prædictæ aquæ, ſed, quod probè notandum, fœminis, præſertim hyſtericis, utpote quibus hac in parte vel balſamus occidentalis equinus utilior ſit, neque exhibendæ, neque adhibendæ. Notum namque medicis non ſolùm, ſed & ipſis mulierculis, quæ utero rebus odoratis ſæpè tempeſtates ac ſeditiones cieantur, quæ commotiones, qui dolores, quæ ſymptomata excitentur. Adeò ut ipſa quandoq; cordialia intempeſtivè uſurpata noxia ſunt. Oculatus ergo ſit Naturæ-conſultus, Medicus, circumſtantias conſideret varias, multarum actionum medicarum immutatrices: dextro oculo hominis naturam, ſiniſtro morbum intueatur. *Cautela in uſu aqu. roſ.*

CAPUT XXIII.

De Spiritu Roſarum.

SPiritus è roſis præter phlegmaticum liquorem communiter deſtillatum elicitur flagrantiſſimus pariter & fragrantiſſimus, nectari balſamoque radicali Microcoſmico naturâ & amicitiâ familiariſſimus. Flagrantiſſimus, inquam. De cœleſti namque & ætherea

ætherea natura participans non aliter ac ipſe calidiſſimus vini ſpiritus flammam concipit ac per ſe ardet. Fragrantiſſimus: vel enim unica eiuſdem guttula ſatis magnam aquæ copiam odore ſuo imbuit. Atque adeò non ſolùm frigidam, ſed & ardentem aquam in ſe continent roſæ: quæ digeſtionis atque fermentationis beneficiò (non aliter ac aliis è floribus, fructibus, ſeminibus, ipſo præſertim ſeminum ſemine, tritico) elicitur. Modum clariſſimus *Quercetanus in Pharmacop.* dogmatica reſtit ſatis perſpicuè proponit: quem cum licentia hûc referre placet. Roſæ (quidam campeſtres ſumunt) tempeſtate haud pluvioſa roridaque, cùm ſcilicet plantæ madente humeſcunt rore, ſed ſereno cœlo, cùm ſol radiorum ſuorum vi omnem illam roridam humiditatem diſſipaverit, copiosâ ſatis quantitate colligi debent. Roſas itaque collectas & quàm fieri poteſt diligentiſſimè tritas in vaſe terreo vitreato, aut parvo dolio querno includes, & quàm optimè manibus premes, quò vas prædictum penè impleatur. Quod quidam vas clauſum obturatumque, ut faciliùs fiat digeſtio, repones in cellam vinariam per menſem unum, aut diutiùs, ſi opus fuerit, donec materiam prædictam vinum acidulum ſubolere odoratu percipias: quo

quo argumento absolutam fermentationem esse cognosces, & eò quidem protelanda est, donec prædictum signum appareat. His peractis assume tibi quartam quintamve rosarum fermentatarum partem pro vasis tui magnitudine, quod sanè necessariò tale esse debet, qualia ea sunt, quibus destillatores Chymici olea sua & aquas vitæ eliciunt: quæ quidem ampla, æneaque potiùs quàm plumbea sint, refrigeratoriisque suis instructa, quibus aquâ plenis spiritus frigore condensati faciliùs commodiusque eliciuntur: assumptam illam rosarum fermentatarum portionem more solito destilla: quo facto fæces residuas in fundo Alembici subsidentes separa & tantundem prædictarum rosarum fermentatarum eidem vasi impone, hisq; priùs extractam aquam affunde, omnia rursus (vase Hermeticè clauso, uti dictum) ad siccitatem usque destillando. Collige iterum resiccatas fæces, (quas etiam, si velis, cum prædictis reservabis) & Alembico eandemmet prædictarum rosarum quantitatem, quam priùs, injice, quibus denuò totam aquam destillatam reaffundes & toties iterabis, donec omnes prædictas rosas fermentatas destillaveris. His ritè, ut decet, absolutis, universam, quam elicueris, aquam assumes, & lento igni in

in vaſe colli oblongi ſive matratio, ſive quo aquæ vitæ extrahi ſolent, duodecimam eius tantùm partem (quæ omnium penè ſpiritualium quantitas eſt) deſtillabis. Ita ut ſi verbi gratia duodecim aquæ libras hubueris, unicam tantùm aquæ, odoriferæ tamen & jucundiſſimæ ſpiritualiſque atque flammam æquè ac ea, quæ ex vino eſt, concipientis elicies. Quam etiam, ut magis virtualis reddatur, adhuc rectificare poteris. Reliqua verò aqua, quæ in fundo alembici ſubſidebit, odorifera longeque ſuavior & melior exiſtet, quàm ea quæ communi aut vulgari modo deſtillatur. Hactenus Quercetanus. Eſt autem ſpiritus ille ſeu aqua vitæ roſacea excellentiſſimarum virtutum. Hominis enim ſpiritus reficit, nobiliores partes confortat, cor recreat, calorem nativum debilem reſtaurat, præternaturali & febrili reſiſtit, collapſas vires reſtituit: maximi uſus in affectibus calidis illis, qui, præſtantiſſima licet, alia cordialia, ſed calida, ut aquam Cinamomi, aquam roſarum Moſchatam, aquas vitæ communes & aureas, aquas apoplecticas, calidiorum plantarum eſſentias atque olea aromatica reſpuunt. Quæ cuncta ubi locum ipſa non habent, eum aquæ vitæ noſtræ roſaceæ concedunt, præſertim ſi hæc aliis, ut aquis perlatis, ſyrupis,

Vſus ſpiritus roſarum.

ſyrupis & julepis vel refrigerantibus vel temperatis admiſceatur. Vertigini, ei potiſſimùm, quæ tum ab humoribus bilioſis in ventriculo generatis, tum vaporibus calidis, in cerebro collectis provenit, medetur, viſum firmat & memoriam, in febribus commodiſſimè admiſceri poteſt Iulepis refrigerantibus, non modò contemperationis, ſed & confortationis gratia. Iis feliciter ſuccurrrit, qui lipothymia, ſyncope, palpitatione & tremore cordis afficiuntur. Quibus in caſibus etiam vinum generoſum aliquâ eius portiuncula dilutum atque temperatum non incommodum eſt. Phthiſici, hectici, & atrophiâ laborantes, quibus alia etiam excellentiſſima corroborantia, ſed calida, inutilia ſunt, analepticis & anatrepticis ſuis ſeu alimentis medicamentoſis, ſeu medicamentis alimentoſis addere roſarum ſpiritum deberent. Cum conſerva roſ. exhibitus convenientiſsimus eſt cholericis, & iis qui bilioſiſ vexantur vomitionibus haud parùm conducit. Quo in caſu cum ſyrupo Cydoniorum vel granatorum acidorum exhiberi poteſt; ut, Rec. ſpir. roſ. ℥ſ. ſyr. Cydon. ℥j. ſyr. de Cinam. ʒij. Miſc.

Narcotica cum ſpiritu roſarum tutiſsimò, ubi iis opus eſt, exhiberi poſſunt, calidis præſertim in affectibus, urgente dolore, calore, vigi-

vigiliis, inflammatione, inquietudine, ut: Rec. aqu. roſ. ℥j. ſpir. roſ. ʒij. Laud. opiat. optim. gran. iij Miſc. Poſſent olei roſ. deſt. veri guttulæ ij. addi. Verùm in vulgaribus Laudanis non pauca corrigenda, plura omittenda planè videntur: qua de re alibi.

Cordiale ſequens præſtantiſsimum eſt nulli ferè cedens Rec. ſpir. roſ. ℥ſ. ſyr. de rub. Id. ℥j. conf. alkerm. ℈ij. vel ʒj. ſpir. ſal. gutt. v. Miſc. Si calor abſit addatur aquæ Cinam. ʒj. Si volueris, loco ſpiritus ſalis magiſterij perlarum aut corallarum aliquot grana commiſcere poteris.

Epithemata frontalia, temporalia, cordialia, & manualia arterialia, ſeu brachialia ex ſpiritu roſarum, aliis adjuncto, confici poſſunt ſaluberrima.

Confortativum Imperiale ex Ambra eſſentificata, ſeu; Balſamum eſſentiale roſatum compoſitum cephalico-cardiacum.

Ex eodem ſpiritu roſarum, Ambrâ & Moſcho, regium illud medicamentum confortativum RVDOLPHI II. Imperatoris ſacratiſsimæ memoriæ, quod à ſereniſsima ſapientiſsimaque Angliæ regina, Eliſabetha liberali communicatione acceperat, utrique olim uſitatiſsimum, compoſitum erat, hoc modo. Rec. Ambræ optimæ ac puriſsimæ partes octo, Moſchi electiſsimi odoratiſsimi partem unam, ſacchari candi vel Canarienſis

ſis candidiſſimi pauxillum. Subtiliſſimè pulveriſentur: poſteà ſuper marmor poſita cum ſpiritu roſarum rectificato terantur invicem, & quidem diutiùs, ſæpiùs aliquantulum de ſpiritu roſarum affundendo, donec totum reddatur inſtar ſubtiliſſimi pulmenti. Quod in phiola vel parva cucurbita vitrea Hermetis ſigillo diligentiſſimè munitâ recondatur atque æſtivo tempore in terram defodiendo per menſem vel ſeſquimenſem ſervetur, donec totum fiat homogeneum. Quo elapſo tempore denuò cum ſpiritu roſarum recenti terendo diſtemperetur atque iterum priori modo reponatur. Poſteâ ad uſum reſervetur. Poſſent pro re nata vel olei roſarum deſtillati veri vel olei Cinamomi guttulæ aliquot vel etiam eſſentiæ ſeu tincturæ auri, vel huius quacunque ratione in ſubtiliſſimum, leviſſimum atque impalpabilem pollinem redacti partiuncula digerendæ maſſæ admiſceri. Quam ego mixturam Balſamum eſſentiale roſatum compoſitum, cephalico-cardiacum appellare ſoleo. Caput enim, cor & alias humani corporis partes omniaque viſcera interna mirè confortat: vim procreandi inſigniter promovet, & verè Imperiale medicamentum eſt. Doſis gran. iij. iiij. v. vel piſi magnitudo. Exhibetur autem vel in vino ge-

T neroſo,

nerofo, vel alio liquore vinofo, vel in aqua Cinamomi, vel fyrupo granatorum, Borag. rub. Id. &c. *Quæstio.* Quæris hîc: qua ratione cōfortet fimul rofa cerebrum, & cor, diverforum contrariorumque inter fe temperamentorum partes? *Resp.* Refpondeo: eas unius Oeconomiæ & collegij Microcofmici unanimas collegas effe, non hoftiles eiufdem regni amafios, vel vicinarum regionum helluones: quamvis nonnunquam rivalitate quadam fortè in diffenfum incidant. Equidem cerebrum frigidius à corde fibi concreditos vitales fpiritus rigidè non raro atque frigidè nimis excipit, vel econtrà calidum idem eofdem haud requifitâ ratione contemperat. Cor fpiritus fuos tanquam legatos, fæpè fervidos, acres atque infolentes ad cerebrum amandat, aliquando eofdem infirmos & tardigrados ablegat. Hinc æmulationes haud contemnendæ, feditiones deplorandæ: quas blandiffima fedat rofa, tam cerebro quàm cordi amica. Dum enim frigidius cerebrum attingit, fpirituofa ac proindè calidiufculâ fubftantiâ & fragrantiâ fuâ fufcitat, recreat, corroborandi virtute reficit, & eatenus cordi reconciliat, & in gratiam reftituit, quatenus dictos huius legatos excandefcentes refrigerandi virtute fua mitigat gratiffimaque adftrictione com-

ne compeſcit: ipſique cordi occulto auxilio conſulit, atque adeò utrique harmonica & admiranda planè contemperatione aſsiſtit. Verùm, ut verum fatear, cùm talia ſint cuncta confortantia noſtra, ut ipſa confortatione indigeant, ab his ad efficaciora, ſacroſancta nempè Divini confortatoris, reſtauratoris OPT. MAX. auxilia verè cardiaca nobis tandem extremâ fiduciâ confugiendum. Vbi namque Medicus Mundanus deſinit, ibi Medicus Divinus incipit, Omnipotens ſanator & Salvator Dominus IESUS: cuius admiranda omninò Divino omine Divini nominis firmata anagrammata diligenter nobis conſideranda, IESVS; VIS ES; IVS ES. Quæ qui penitùs introſpicit, ſummarum facultatum ac ſcientiarum, cunctarumque bonarum actionum fontem & baſim, & vim percipit. IESVS CHRISTVS igitur ille eſt, qui verè corroborat: cuius omnipotentis, omniſcij & omni-boni ſacroſancto numine ac nomine ut opera noſtra aggredimur, ita eam eiuſdem benedictione perficimus, quæ efficimus bona in ipſo quidem per ipſum, quæ per nos firmiſſimâ infirmitate præpediti ne attingere quidem poſſumus. Ergo *Vera confortantia.*

Quid mihi ſit ſine vel dulce vel utile IESV?
Spes eſt in ſolo nomine noſtra tuo.

CAPVT XXIV.

De succo Rosarum.

SVccus rosæ matris suæ æmulus naturæ virtutumque ratione non tam simplex est quàm quidem videtur. In tres namque diversas cùm resolvatur substantias, docente etiam *Galeno lib 4. de simpl.med.fac.c.24.* ex his iisdem compositus sit necesse est. Deprehenditur autem in eius resolutione terrestris quædam fæculenta substantia; qualis est in vinis fex: deindè aërea, quæ vini flori analogia quapiam respondet: tum & aquea, quam in omnibus ebullitionem efficere corruptionemque *Galenus* dicto loco tradit: ubi nimirùm neque devicta neque planè alterata ebullitionis tempore fuerit. Idem *Galenus* frigidum statuit rosarum succum in secundo gradu *lib.3.de simpl.med.fac. c.13.* Exquisitè tenuem essentiam idem eidem attribuit *dicti lib. c.10.* hocque indicium adjungit, quòd celerrimè arescat, nec quicquam obtineat viscositatis atque etiam odore suo penetrans alios præveniat in compositionibusque odores. *Fernelius lib.5. meth.med. c 9.* de succo rosarum ita scribit. Rosarum rubrarum, ac præcipuè pallidarum succus calidus siccusque ordine primo, amarus, detergens, & obstructiones expediens. Bilem ab alvo atq; aquas citri-

citrinas manifestè ducit. Permiſcetur autem convenienter vel ſero lactis vel ſaccharo, ſyrupi ſpecie (de quo inferius.) Accommodatur autem propriè obſtructo jecori, ictero, cachexiæ, incipienti hydropi febribuſque lentis: prægnanti parùm tutus, quòd venas plerunque reſeret. Et *lib. 6. meth. med; cap.* 12. Roſarum, inquit, præſertim rubrarum, ſuccus cum adſtrictione leni deterſionis tamen ut & amaroris particeps eſt. Hinc melli roſato & ex aridis roſis confecto ſyrupp detergendi facultas inſignis. *Meſuæus* de eodem ſucco hæc habet. Succus eius & aqua infuſionis recentium & completarum ſolutione educit choleram & mundificat ſanguinem ab ea, & venas & arterias: & confert icteritiæ & aperit oppilationes hepatis & ſtomachi, & mundificat & confortat ea. Et confortat cor & confert tremori eius & educit materiam cauſantem eum, & confert cholericis & febribus, &c. Roſarum rubrarum ſuccus ventris profluvia, menſes utroſque, hæmoptoen, vomitiones & hæmorrhoides compeſcit. Per ſe inſpiſſatus ad mellis conſiſtentiam uſque & aquis accommodatis commixtus magni uſus eſt in oris, & faucium affectibus, gargariſmatis in modum uſurpatus. Ingreditur ſuccus roſarum varias compoſitiones, ut

ſyrup. roſ. elect. è ſucc. roſ. pilulas de Aloe roſat. pil. Angel. &c. De quibus in diſpenſatoriis.

CAPVT XXV.

Decoct. roſ. DEcocta atque apozemata non rarò commodiſsimè ingreditur etiam roſa. Simplex decoctum ex ſola aqua vel ſimpl. vel deſtillat. roſ. & foliis roſarum ſiccis ipſi ſucco in defectu ſubſtitui poteſt. Ob adſtrictoriam & abſterſoriam virtutem ſuam à *Galeno*, *Avicenna* & aliis quam plurimis haud parum commendatur gargariſmi in forma uſurpatum in affectibus faucium, linguæ, & gingivarum, item inflammatione palpebrarum. Cocta roſa cum vino, capitis, aurium & gingivarum dolorem tollit.

Infuſ. roſ. Infunditur & roſa vel per ſe ſola ad conficiendum ſyrupum roſatum ſolutivum, vel unâ cum aliis purgantibus & horum corrigentibus. Infundi præterea & in vino ſolet unâ cum aliis purgantibus & corrigentibus, ſacculis hodiè frequentiſsimis indita.

Exempla in diſpenſatoriis & practicorum monumentis plurima reperiuntur.

Vinum rhodites. Vinum Rhodites ſeu roſeum utiliſsimum eſt, licet minus uſitatum. Paratur ex mente *Dioſcoridis* hac ratione. Roſarum ſiccarum minam,

minam, id eſt, libram unam linteolo deligatam in muſti ſextarios octo, id eſt, libras XXI. & unc. VIII. circiter demergito, & poſt tres menſes defæcatum vinum transfundens recondito. Vtile eſt his qui febre carent & ad ventriculi coctiones eiuſque dolores, à cibo potum. Valet etiam contrà humidas alvos & dyſenterias, cor recreat putredinem abarcet, partes naturales, præſertim meſenterium, febrilis putrilaginis primariam ſedem, mundificat & roborat, ingratum emendat oris halitum. Idem vinum roſaceum aliorum authorum placito multò citiùs, ſed imbecillius parabitur, ſi in vini amphoram tantum roſaceæ aquæ immittatur, quantum cuiuſque guſtus & odoratus ferre poterit Internos æſtus refrigerat, cor & viſcera roborat, facultates corporis vaneſcentes ſuſtinet, membrorum laxitatem firmat, diſſoluta reſarcit, diſſipata recolligit, diffluentes ſudores continet, putredini reſiſtit, & peſtilenti auræ ac febri præſtantiſſimum eſt remedium. Bilioſis & calidis naturis admodum eſt ſalubre efficaciterque prodeſt contrà lienteriam, dyſenteriam, retentricem imbecillam, vomitum, nauſeam, & ſyncopem, maximè ſi aquâ pluviali & chalybeatâ temperetur. Si eo frequenter os colluatur, præterquàm quòd dentes imbecilles

firmabit, & fluidas gingivas roborabit, etiam halitus ſummam gratiam præſtabit. Si facies eo lavetur cum ſucco limoniorum, inſignem venuſtatem compatabit. Si guttula una oculis inſtilletur, claritatem iiſdem conciliabit. Nam ratione vini detergebit ac mundabit & roſarum cauſa oculorum ſubſtantiam roborabit, recolliget, ac firmabit. *Quercetanus in Pharmacop. reſt. c. 9.* vinum roſarum purgans tradit ex pallidis, albis tam hortenſibus quàm ſylveſtribus roſis: quòd ſeroſos purgat humores, hydropicis convenientiſſimum.

CAPVT XXVI.

Tinctura roſarum.

TInctura roſarum, veteribus incognita medicis multarum magnarumque virium eſt: hepaticis aliis refrigerantibus longè præſtantior. Elicitur autem etiam ex cadaveroſis, marcidis ac mortuis, ut ita dicam, roſis, ſpiritus vitrioli vel Sulphuris per campanam facti (quem idem cum illo principiũ habere notum eſt Chymicis) beneficio. Maxima namque inter roſam & vitrioli ſpiritum affinitas. Hinc diligentiſſimus *Poppius in tractatu ſuo Chymico Germanico* modum tradit, quo ſpiritus vitrioli multiplici cohobatione præparatus tandem jucundiſſimum fragrantiſſimarum roſarum odorem per ſe nanci-

ſcitur & imitatur: ut adeò conformis & analoga roſarum naturæ eſſentia in vitriolo abditè latitare vidatur. Sequentem autem in modum communi proceſſu paratur. Rec. aqu. fontan. pur. lib. ij. ſpir. vitrioli ʒſ. vel ℈ij. Miſc. ita ut aqua reddatur acidula. Deinde Rec. foliorum roſ. rub. ſicc. ℥ſ. Ponantur in aquam illam vitriolatam in vaſe vitreo: agitentur frequenter & per noctem ſtare permittantur (NB. quò plus vitrioli ſpiritus addideris, nec tamen plus ſatis, eò citiùs tincturam elicies) poſtea liquor calore, odore, & ſapore roſarum præditus coletur eique admiſceantur ſacch. alb. ℥ij.ſ. Miſc. Meliùs hac ratione fiet. Rec. aqu. pom. odorif. deſt. vel aqu Endiv. lib. j. aqu. roſ. lib. ſ. ſpir. vitriol. ℈j. Ponantur in vaſe vitreo. Deindè rec. roſ. ſiccar. rub. pug. ij. vel ʒij. Agitata probè ſtent per aliquot horas, donec tinctura perfectè extracta appareat: ſeparetur per inclinationem ipſa aqua tincta vel filtretur: poſteà addantur Iulep. roſ. ℥ij. Miſc. vel diſſolvantur in illa conſerv. roſ ℥ij. & unâ filtrentur. Atque ita nobiliſſimam habebis roſarum tincturam, hepati amiciſſimam. Hæc enim & alia viſcera corroborat, ardorem & ſitim reſtringuit, bilis ferociam ſedat, putredini reſiſtit, ac proindè febres abarcet, cor & ſpiri-

tus ab omni malignitate præſervat, iis etiam convenit, qui poſt epotum vinum generoſum crapulâ obruti undiquaque concaluerunt: vel qui nimiâ irâ periculosè excandeſcunt. Clariſſimus *Angelus Sala* tincturam proponit *in Ternario ſuo Bezoart.* quam Claretum roſaceum appellat. Paratur autem hoc modo: Rec. aqu. fontan. lib.xij. flor.roſ.rub. exſiccat. M. j. Cinam. opt. ℥j. Suprà ignem in olla vitreata ad ebullitionem uſque cum aqua coctis & colatis ſtatim, (aliâs amarus adſtringenſque ſapor nauſeam excitaret) poſtquam tamen refrixerint, adde olei ſulphuris per campanam, vel olei vitrioli tantum quantum ſufficit ad acorem, ℥ſ. circiter; ſacchari item pro ſingula libra tincturæ ℥j. Excellentiſſimum eſſe in peſte. Nam ratione olei vitrioli (quod omninò corruptionem reſpuit pariterque acidum ſuavemque præ ſe fert ſaporem) contrariatur corruptioni, ſitim extinguit, cor confortat, omneſque alias corporis partes robore magis demulcet quàm quivis alius liquor fructuſque acidus, aliâs medicis familiaris. Hactenus Sala. Placet magis prior à me propoſitus modus: quo non ita amareſcit tinctura, uti coctione neceſſariò ferè fieri ſolet. Similes tincturæ fieri poſſent ex floribus violarum, Boraginis, Bugloſs:

Cyani

Cyani (quæ tamen itidem cœruleæ redduntur) Amaranthi, Balaust. in dysent. Pæon. in epilepſ. ex cauſa cal. Papav. errat. in pleurit. Caryoph. &c. Ex his ipſis tincturis parati ſyrupi elegantiſſimi ſunt, eſſentiâ namque & proprietatibus, colore, odore, ſapore præditi. Sed quia iſti plus ſacchari recipiunt, plus anteà etiam ſpiritus vitrioli addendum, ne tincturæ aciditate ab ipſa ſacchari dulcedine evictâ & ſuppreſsâ à ſcopo aberremus, & compoſitionem ſitim potiùs excitanté quàm extinguentem acquiramus Et hoc ipſum eſt, de quo tantoperè conqueruntur ſæpiùs exæſtuantes ægri: quòd nempè plus juſtò dulces omnes ſint acidi aliâs dicti ſyrupi noſtri. Verùm de tinctura roſarum & ſyrupo ex ea parato conſulas etiam, ſi placet *Quercet. in Peſt. Alex. l.2.c.3.* Cæterùm antequam ab hac materia recedam, quærere libet; quî fiat, quòd ſpiritus vitrioli rubicundum, oleum verò Tartari per deliquium ſubviridem è roſis tincturam eliciat? Hanc quæſtionem Clariſſimus & experientiſſimus *Samuel Cloſſæus, Medic. D. Mediomatricus*, fautor & amicus meus optimus atque optatiſſimus literis nuper ad me exaratis doctrina pleniſsimis & movit & ſolvit his verbis. In tinctura roſarum hoc mirari ſubit, quòd ſpiritus acidi ſive vitrioli ſive ſul- *Quæſtio.*

phuris

phuris guttulæ aliquot roſis pallidis affuſæ colorem rubicundiſsimum rubini inſtar exhibeant: ol. verò Tart per deliqu. virore eas inficiat? An quòd aciditates iſtæ ſuperficialiter tantùm agant & exteriorem tincturam tantùm emulgeant: ſal verò Tartari tanquam longè potentior è profundo trahat & tincturam interiorem alliciat? Hactenus Cloſs. Equidem videntur, ut hoc addam, menſtrua Tartarea, ſi non omnia, ſalina tamen, ut ſal ille per deliquium reſolutus plerunque naturâ ſuâ non tam rubicundam, veluti ſpiritus mellis, ſulphuris & vitrioli, quàm vel viridem vel cœruleam tincturam elicere. Ita ſpiritus urinæ quoque corallis præparatis ſuperfuſus tincturam non rubellam, ſed cœruleam extrahit; licet craſsiuſculè tantùm pulveriſatis affuſus flaveſcat. Ex eadem Lunæ vel Veneris calce cum cum ſpiritu urinæ extrahitur tinctura cœrulea, cum ſpiritu ſalis viridis. Ex cœruleo Lazuli lapide cum ſpiritu mellis tincturam non tam cœruleam quam rubellam elicies. Spiritus vitrioli ex violis cœruleis vel ipſis etiam Cyanis purpuream tincturam exhibet. Sed nimis fortean prolixi videamur; breviùs reliqua pertractaturi.

Solutio.

CAPVT

CAPVT XXVII.

OLeum roſarum deſtillatum verum ipſo auro Iaſpideque præſtantius ac prætioſius exiſtimo. A ſexcentis rerum Chymicarum etiam peritiſſimis & omni apparatu inſtructiſsimis Pharmacopæis id requiras; ab uno vel altero vix acquires: ut omninò pro ſummo theſauro haberi atque reſervari poſſit. Quod Argentinenſes faciunt, felices illius poſſeſſores. Certo quidem certius eſt, proprium roſis balſamum ſeu oleum non minùs ac aliis vegetabilibus eſſe; verùm cùm Mercuriali potiùs, aquoſa & terreſtri ſicca, quàm ſulphurea oleoſa conſtent ſubſtantiâ, atque inſuper ſubtilis admodum, tenuis, ac volatilis ſulphureæ, quæ in ipſis, ſubſtantiæ portio ſit, deſtillatio roſacei olei faciliùs quidem promittitur quàm præſtatur. Nam ex centum etiam libris vix unica quidem aut altera drachma per ſe ſine alienæ rei additamento elicitur. Eius ergo loco officinæ oleum ligni Rhodij odoratiſsimi ſubſtituunt, quo in illius defectu uti cogimur. Eſt autem hoc illo longe ignobilius, injucundius, invalidius, nec non reſinoſi cuiuſdam ſaporis particeps, quemadmodum & ipſum lignum, quod nil aliud, quàm ſantali quoddam genus odoratum

De oleo Roſarum deſtillato.

Oleum ligni Rhodij.

tum esse videtur. Germani Rosenholtz & Rhodißholtz vocant. Attamen, ut verum fatear, suavissimum comparatur oleum rosaceum, si in requisitæ rosarum copiæ defectu pulveris ligni Rhodij vel æqualis vel tertia pars conquassatis commisceatur rosis & decenti peractâ digestione ac fermentatione unâ destillentur. Quòd si non nimiam Camphoræ portionem (eam nempè, quæ vix ac ne vix quidem odore suo in ipsa rosarum & ligni Rhodij mixtura animadvertatur, nec prædictæ massæ adjeceris, successu minùs frustraberis. Hæc dum scribo, in mentem atque ad manum veniunt ea, quæ doctrinâ pariter & humanitate refertis literis honoris ergo suprà nominatus *D.Clossæus Mediomatricus* mihi communicavit. Vidi ego, inquit, cum Lutetiæ degerem, essentiam rosatam tam excellentis jucundique odoris, ut guttæ duæ manibus meis affricatæ odorem per triduum servarent integrum & indelebilem. Eius quidem parandi modum dedit *Libavius in Alchymia Pharmac. p. 223.* Sed quantumvis eâ methodo oleum procedat, nunquam tamen ad tantam odoris suavitatem deveniet atque prius, cuius drachma una constabat duobus aureis. Hoc subodoratus sum, parari eam essentiam ex rosis contusis in mortario lapideo,

non

non œneo, recipiendo earum libras duodecim, ſalis communis libras tres. Fiat ſtratificatio in doliolo ligneo circulis ſuis probè munito, ita ut primùm & ultimum ſtratum ſit è ſale: affunde aliquid ſucci roſarum ſeorſim expreſſi, doliolum obfirma ſuo operculo, repone in cella per menſes duos, quibus exactis aperi vas & quartam partem harum roſarum dicto modo fermentatarum deſtilla per veſicam: deſtillatum liquorem reaffunde reſiduis roſis eodemque modo perge, donec totum exſtillaverit. Habebis aquam fragrantiſſimam, ſpiritum ardentem & oleum; quæ ab invicem ſeparanda. Qui hunc eſſentiæ roſarum proceſſum delineabat mihi, idem innuebat, parum eſſentiæ Garyophyllorum antè deſtillationem roſis addendum eſſe, & parum olei Amygdalarum dulcium, ſicque copioſius haberi oleum, cùm ſulphura ſulphuribus facilè jungantur & inhæreant. Hactenus doctiſſimus Cloſſæus. Sunt qui oleo Garyophyllorum roſis addendo priùs admiſceant Zibetti & Camphoræ quid. At verò non tam odoris vigor quàm virtutis valor reſpiciendus.

Olei roſarũ ſtillatitij virtutes.

Præſtantiſſimum vel ideò eſt verum ac genuinum oleum roſarum, quòd cæteris omnibus oleis confortantibus tutiùs commodiuſque

diuſque in affectibus calidis eo uti poſſimus. Cerebrum & cor mirè roborat, efferveſcentibus ſpiritus blande contemperat, vires inſtaurat, humorum putredini, aduſtioni, inflammationi, malignitati reſiſtit. Referunt quidam, veri olei roſ. deſtill. guttas aliquot in juſculo ſeu brodio gallin. vel columb. aſſumptas purgare eoque magis, ſi prius illud cum auri finiſſimi foliis commixtum in digeſtione aliquandiu ſteterit: atque ita ſimul purificare ſanguinem incipientemque lepram, ſi aliquoties eâ doſi exhibeatur, abigere. Poteſt variis medicamentorum formulis cordialibus admiſceri. Extrinſecus etiam uſurpatur vel per ſe vel balſami in forma, vel unguentis cardiacis & cephalicis pretioſis commixtum. Temporibus illitum capitis dolorem vel à ferveſcente tum venoſo tum arterioſo ſpirituoſo ſanguine, vel aſcendentibus præcalidis vaporibus excitatum egregie mulcet, ſpiritus animales ac vitales recreat. In febribus ardentibus & malignis cordi illinendum eſſet, ſi eius copia haberetur. Eſt illuſtrium & nummoſorum hominum medicamen: auro potabili, tincturæ corallorum & præſtantiſſimis quibuſvis cordialibus æquiparandum.

Roſarum Ex illo ipſo Oleo Roſ. Balſamum conficitur

tur fragrantissimum, cuius odore cerebrum & spiritus reficiuntur & refrigerantur somnusque promovetur: utile in febribus & aliis calidis affectibus, cerebrum in consensum trahentibus. *Balsamum*

Ex eodem oleo & sacch. albiss. vel cand. pulveris. balsamum essentiale confici potest, cuius portiuncula vino generoso indita statim dissolvitur, vinumque roseo imbuit odore & sapore, viribusque præstantissimis. Concorporari autem illa possunt mucilagine Tragac. cum aqua Ros. extractâ. *Balsamum essentiale rosarum.*

CAPVT XXVIII.

Iuleb rosarum.

IVlepus seu Iulebus rosaceus fieri solet ex aquæ ros. part. iij. & sacch. albiss. part. ij. debita coctione ad justam consistentiam. Potest etiam hoc modo parari. Rec. conserv. ros. vel simplicis vel vitriolatæ ℥v. vel vj. Dissolvantur in aquæ fontanæ puræ libris tribus & colentur ad usum, additis, si placet, aquæ ros. ℥ij. vel etiam, ubi calore & sitis extinctione opus, succi citri, limon. aut aranthiorum ℥j. vel spiritus Sulphuris, vitrioli, Salis, paucis guttis. Loco aquæ fontanæ non rarò aquæ vel coctæ hordei vel destillatæ refrigerantes sumuntur, ut aqu. Acetos. Endiv. frag. Viol. Nymph. Cichor. Portulac. Vbi verò nimiæ

refrigerationis metus, aquæ Cinamomi nonnihil additur, quæ ſuaviorem etiam reddit potum. Eſt Iuleb roſarum cordiale & hepaticum medicamentum, totius corporis æſtum moderatur, incaleſcentes humores contemperat, conſumptos fervore ſpiritus recreat, incendia febrilia reſtinguit, nimias vigilias ſedat.

Syrupus roſarum. Syrupus roſarum triplex haberur in Pharmacopoliis: ſolutivus ſimplex, ſolutivus compoſitus, & ſyrupus è roſis ſiccis.

Syrupus roſatus ſolutivus ſimplex vel unica alteráve roſarum Damaſcenarum, ſi haberi poſſint, ſi non, incarnatarum per noctem infuſione facta paratur; vel multiplici fit infuſione, diciturque communiter Mucharum roſarum ſive ſyrupus roſarum ſolutivus ex multiplici infuſione roſarum. Compoſitionis modus in diſpenſatoriis paſſim habetur. Ille leniſſimus eſt & alterans potius quàm purgans. Refrigerat & univerſi corporis calorem & ſitim extinguit, bilis fervorem contemperat, internas partes confortat. Hic uſitatiſſimus eſt, ex benigniorum catharticorum cholagogorum claſſe. Bilem & ſerum potiſſimùm evacuat, rarò ultrà primam corporis regionem vires ſuas extendens, obſtructas vias aperit, excretricem vim roborat & ſtimu-

ſtimulat, lentos humores abſtergit. Vtiliſſimus in febribus bilioſis, tertianis, putridis, ardentibus, malignis, petechialibus, peſtilentialibus. Putredini enim, venenis, & aëris vitio ſubamarâ & aromaticâ ſua qualitate reſiſtit, ventriculi incendium & igneum calorem febrilem & hunc conſequentem ſitim inexpletam extinguit, inſomniam levat. Vtilis præterea in bilioſa diarrhæa, dyſenteria, ictero, &c, viſcera nimio calore diſſoluta refrigerando roborat & ad naturalem temperiem reducit, (*Dodonæi* tamen judicio ventriculo incommodus, quòd eum laxioré debilioremq; relinquat. Quod ſi omninò fieret, aquæ Cinamomi pauxillo admixto vel aliis facilè corrigi poſſet) & modicè alvum ſubducit. Ac proindè ſcitè omninò *Mindererus in Alöedario* ſuo: Novimus, inquit, experientia teſte, roſacea medicamenta ſtomacho, jecori, pulmonibus, cordi, imò & univerſis viſceribus diſſolutionem & laxitatem ex hebetudine, putredine aut corruptela aliqua dependente patientibus eximiè prodeſſe, acres ſanguinis ichores ſalſumque ſerum nihilominus pro diverſo apparatu ac cõtraria qualitate roſis inſidente, quâ & laxant & adſtringunt, educere: atram bilem & aduſtos humores, retorridos planè ac enormiter cu-

tim fœdaturos, ſcabiem, ulcera, furunculos, abſceſſus, melicerides, lichenas, pſoram, ipſamque tandem lepram cauſaturos faciliter emungere. Hinc Poeta,

Purgat, & obſcœnam vultu roſa perlita lepram.

Doſis ſyr. roſ. ſolutiv. ſimplicis ab ℥j. ad ℥iiij. alterius, per multiplicem infuſionem facti, ab ℥j. ad ℥iij. At verò hìc animadvertendum, nimis multiplici infuſione ſyrupum illum maximè aperitivum, abſterſivum & catharticum nonnunquam reddi. Vndè etiam cum in bilioſis naturis, febribus & acutis morbis tanquam lenitivum inconſideratè uſurpari *Ludovicus Septalius* judicat: teſtaturque *lib. 3. Animadverſ. §. 49.* ſæpenumero ſeſe obſervaſſe, aut ſimplicem, aut ex ſero lactis ſumptum tantam humorum copiam evacuare, quantam vix inteſtina, meſeraicæ venæ, & ventriculus capere ſimul poſſent: undè arbitratur vir ille accuratiſſimus, ab univerſo corpore & venis majoribus ſyrupum illum humores attrahere. Cui adſtipulari *Caſparus Bauhinus videtur l. 1. de compoſ. med. c. 22.* Obſtructiones, inquit, hepatis & venarum meſaraicarum aperit, hydropi inchoanti & febribus lentis prodeſt; at prægnantibus, cùm tormina excitet & ora vaſorum recludat, exhiberi non debet. Eiuſdem ſententiæ *Fernelius*

lius eſt: Venarum, inquiens, arteriarum, ac præcipuè jocinoris, obſtructiones expedit, nec ſecus ac Aloe crebro uſu ora venarum aperiens ſanguinem prolicit: & cap. 9. Prægnanti, ait, parum tutus quòd venas plerunque reſeret. Tantum abeſt, ut, quod *Maſſaria* quidem metuit, dulcedine quadam ſuâ bileſcat. Et clariſſimus *D. Sennertus Inſtit. l. 5. part. 1. cap.* 11. Menſes, inquit, aperit: quapropter gravidis non propinandus.

Syrupus roſarum ſolutivus compoſitus non unius peneris eſt, ſed variis modis variis ab authoribus concinnatus. *Montani* compoſitionem ingrediuntur præter roſas omnia Myrobalani genera, Sena, Polypodium, Epithym. Rhab. cort rad. Helleb. nigr. *Montanus* eum melancholicis, ſcabie, phora, impetigine, cancro, morbo Gallico & elephantiaſi affectis infectiſque frequentiſſimè commendavit: ut & poſt eum *Martinus Rulandus. Baſileenſes* eum componunt ex infuſione roſarum, Sena, Rhab. Agar. Cinam. Zingib. & ſeminibus Aniſi.

Syrupus è roſis ſiccis ita parari ſolet. Rec. roſarum rubicundiſſimarum exſiccatarum libram unam. Infundatur in aquæ calentis puræ libris ſex, horis 24. Infuſionem hanc, reaſſumptis ſemper novis roſis triplicando.

Tandem in expreſſione diſſolvendæ ſacchari albiſſimi libræ tres, ex coctio ad juſtam uſque conſiſtentiam inſtituenda. Vtimur eo in affectibus adſtrictionem requirentibus, ut in dyſenteria, lienteria, tenui catarrho, nimio vomitu, uteri rheumatiſmo: partes internas roborat, earumque ulcera deterget ac glutinat. Notandum hîc, in ſyrupi iſtius compoſitione rectiſsime omninò ſumi reſiccatas, non recentes, roſas. Licet enim & recentes plus terreæ ſubſtantiæ & ſiccantis adſtringentiſque facultatis obtineant, humidum tamen adhuc permixtum, in exſiccatis ablatum, habent, cuius ratione laxandi & abſtergendi vim nonnullam ſervant, minuſque adſtringunt.

Mel roſarum. Ad ſyrupum quodammodo referri poteſt mel roſatum ſolutivum: cuius notiſsima compoſitio omnibus in diſpenſatoriis aliiſque libris habetur. Paratur ut ſyrupus roſatus ſolutivus ex multiplici infuſione roſarum recentium: ſed & loco ſacchari ex melle. Virtutes eius eædem fere quæ ſyrupi, præterquam quòd minùs refrigeret, magis autem abſtergat: craſſæ pituitæ educendæ accommodatiſsimum. Doſis eius ab ℥j. ad ℥iij. & ℥iiij. Habetur & mel roſatum ſimplex Meſuæ colatum, & non colatum. Mel roſatum

Meſuæ

Mesuæ colatum conficitur ex rosis rubris nondum planè apertis, contusis & cum melle coctis, reservatâ ad usum colatura. Fit & aliis modis, ut ex succo vel infuso rosarum cum melle cocto. Sumptum crassos humores attenuat, viscidos incidit, lentos abstergit, ventriculum roborat, coctionemque promovet. Gargarismatis in forma usurpatum & aquis vel decoctis accommodatis commixtum oris, faucium, gingivarum atque tonsillarum inflammationes sedat: foris impositum vulnera & ulcera mundificat. Mel rosatum non colatum paratur ex rosis rubris conquassatis & in melle sine colatura aliquandiu insolatis, vel priùs etiam parùm coctis. Raucedines mitigat, oris, faucium, columellæ, gutturis & asperæ arteriæ vitiis medetur.

CAPUT XXIX.

EXtractum rosarum hac ratione commodissimè parant Chymiatri. Recipe recentes rosarum flores sereno cœlo collectos (ne madorem habeant extraneum) ad partem unam menstrui vel proprij, id est, aquæ rosarum, vel roris Majalis simplicis aut destillati vel aquæ pluviæ simplicis aut destillatæ, partes sex. Inde cucurbitæ, ita ut fundus *Extractum ros.*

eius non nisi ad dimidium impleatur, ne inter bulliendum superabundet in alembicum materia. Cucurbita cum Alembico cœco benè claudatur pastâ ex aqua & farina facta, chartaque superinductâ. Pone in arena, & igne primùm lento, deindè paulatim aucto usque ferè ad gradum tertium, bulliet materia in alembico per diem artificialem. Exime. Tinctum menstruum effunde & serva in vitro probè obturato, ne quid exspiret. Novi menstrui affunde jam partes tres. Clausa cucurbita ut anteà in arenâ ponatur horis sex. Rursum exime & effusum menstruum tinctum serva. Hoc fac donec nulla tinctura amplius menstruo communicetur. Totum menstruum per partes anteà collectum cucurbitæ indatur cum alembico rostrato, adjuncto recipiente. Probè clausis juncturis ponantur in B. M. tepido, non verò calente, ad ebullitionem; spiritum primò egredi solitum excipe, & amoto recipiente beneque clauso, ut servetur spiritus integer, aliud admove, quòd spiritum debiliorem excipiet, idque removendum, donec phlegma fluere incipiat. Cognosces autem spiritum tum ex odore fragrantissimo, tum ex facilitate fluxus. Phlegma enim tardiùs exit. Hoc veniente augeatur ignis, ut bulliat Balneum. Relinque ita in B. do-

B. donec materia in fundo cucurbitæ ad ſpiſſitudinem mellis perveniat. Auferatur jam alembicus roſtratus & affuſo in materiam craſſam ſpiritu primò collecto, ſuperponatur cæcus. Pone in digeſtionem in B. M. modicè calente & leniter bulliente, uſque ad juſtam materiæ conſiſtentiam, tibi placentem. Ex hac benè ſervatâ ponatur parum in vino & rubicundiſſimum evadet. Parum abſimilis prædicto clariſſimi *Philippi Mulleri* proceſſui ſequens eſt *Petri Poterij*, Medici & Conſiliarij Regis Galliæ *in Pharmac. Spagyr.* Infuſiones, inquit, illæ, quæ vulgo in officinis Pharmaceuticis fiunt, probè purgatæ in urinalis fundo poſt humiditatis eductionem extractum relinquunt purgationibus peraccommodatum. Datur à ℈j. ad ʒj. Alvum & urinas blandè movet, & eadem, quæ ſyrupus roſarum officinarum præſtat, licet in longè minori quantitate. Datur aliquando ad ʒij In eo parando magna eſt habenda cautela: ſecus non purgat. Ita & extractum violarum ſe habet. Hactenus Poterius. Ex ſaturatè rubentibus & quodammodo nigricantibus roſis proprio menſtruo, aquâ roſatum nimirùm ſpiritu vitrioli acidulâ redditâ, extractum parari poteſt præſtantiſſimum, iis in affectibus, qui exſiccatione & adſtrictione opus habent; ut in

diarrhæa, dyſenteria, enormi menſium fluxu, hæmoptoæ, hæmorrhoidũ abundantia. Fluidum extractum nil aliud eſt quàm tinctura ſuperiùs propoſita.

Conditum Cynosb. Fructus roſarum ſylveſtrium ſeu Cynoſbati condiuntur ſaccharo aut melle, commendanturque in calculo, gonorrhæa, menſium profluvio, diarrhæa, dyſenteria. Ex eorundem fructuum pulpa electuarium & quaſi extractum quoddam paratur contrà alvi fluxus immodicos, vomitiones, & ventriculi infirmitatem. Lanuginem autem & acinos auferunt: fructus mundatos, in vino rubro, dum molleſcant, coquunt pulpamque per cribrum traijciunt, quam addito ſaccharo iterum lento calore in rob ſeu electuarij conſiſtentiam coquunt. *Ioannes Crato à Craffthe im in Conſiliis* valdè commendat conditum Cynosbati ad ruborem faciei emendandum: ſumendum autem antè prandium, tum & antè cœnam. Idem in quodam conſilio Caro, inquit, Cynosbati condita eiuſdem facultatis eſt, cuius Cydonia, & non ſolùm ad reprimendos vapores & humores contemperandos magnam vim habet, ſed & calorem renum, ne calculos generet, infringit, & eos laxiores, ut faciliùs calculos excludant, reddit.

CAPVT

CAPVT XXX.

COnſerva roſarum (quæ & ſaccharum roſarum dicitur) varia habetur variis in familiis & Pharmacopoliis: ut, conſerva roſarum incarnatarum, roſarum rubrarum vel ſimplex vel vitriolata. Parandi modus non ſolùm Pharmacopæis, ſed & mulierculis probè cognitus & ſexcentis ferè libris conſignatus. Eſt autem conſerva roſarum incarnatarum ut & Damaſcenarum moſchatarum maximè cordialis: bilis ferociam compeſcit, faucium ardorem mitigat, & linguæ ariditatem emendat: propterea frequentiſſimè corroborantia ingreditur electuaria. Conſerva roſarum rubrarum, præſertim antiqua, tenuibus & ſalſis catarrhis confertim noctu decidentibus viaſque ſpiritales occupantibus egregie medetur, infirmo & laxo ſtomacho auxiliatur. Vtraque capiti, pectori, hepati & ventriculo ſummopere prodeſt. Illa tamen potiſſimùm commendatur hypochondriacis à *Montano in Conſiliis*, & *Hoechſtettero* in præclaris ſuis *obſervationibus*. In principio Phthiſis convenientiſſima, quia refrigerat, abſtergit, & moderate ſiccat: quo tamen etiam in caſu nonnulli conſervam roſarum incarnatarum præferunt. Summarum in ſumma virium *Roſarum conſerva.*

rium

rium eſt roſarum conſerva, veterum & recentiorum Medicorum teſtimonio. Albarum roſarum conſerva (ne huius plane obliviſcar) in albo menſium fluxu & gonorrhæa commendatur. Scio quidem non levem hîc controverſiam agitari: an conſerva roſarum in proprie dicta Phthiſi (quam Græci etiam φθόην appellant; in qua lenta totius corporis conſumptio, atrophia & occulta febricula ex pulmonis exulceratione originem trahens, obſervatur) utilis ſit nec ne? Sed de hac quæſtione conſulat benevolus Lector *Conciliatorem diff.* 194. & clariſs. *Gregor. Horſt. Problem. Medic. Dec.* 4. *quæſt.* 9.

In conſerva roſarum infinita fere alterantia, purgantia, & confortantia exhibentur remedia: ut exempli gratia.

Conſerva roſ. dyſenterica.

Rec. conſerv. roſ. ℥ij. ſpec. arom. roſ. Gabr. ʒj. ſ. nuc. Ind. condit. ʒj. ol. Cinam. deſt. gutt. iij. fiat elect. ſtomach.

Rec. conſerv. roſ. vitriolat. (quæ fit inſtillando ſpiritus vitrioli guttulas aliquot ad gratam uſque aciditatem, eliciendamque roſeam tincturam: quod & ſucco citri efficitur) ℥j. ſ. croc. Mart. ʒſ. fiat Electuarium dyſentericum pro duabus vel tribus doſibus.

Rec. conſerv. roſ. ʒj. Laud. op. gran. iij. Miſce; vel Laudanum in minutiſſimas pilulas formatum conſervæ indatur. Con-

Conserva rosarum purgans. Rec. conserv. ros. vitriolat. ℥j. pulv. gummi Indici solutivi ℈ſ. vel cremoris sive magisterij Scammoneæ, vel florum Rhabarbari gran. xij. ol. Cinam. gutt. j. Misc. De gummi illo Indico alibi. *Conserv. rosf. purg.*

Cremor seu magisterium Scammon. sequentem in modum conficitur. Rec. Scammon. optim. q. p. Superfunde spiritum vini rectificati ad supereminentiam quatuor digitorum circiter. Digerantur in B. vitro benè occluso, loco calido, per aliquot dies donec facta solutione color & vis scam̃on. extracta videantur. Extractum calidũ adhuc trajiciatur & coletur per chartam emporeticam, fæcibus interceptis: purior pars quæ transiit, affundatur aquæ rosarum frigidæ: (vel, si placet, colaturam illam in vas satis amplum effundas eique aquam rosarum superfundas) post aliquot horas tota Scammonij essentia ab omnibus sordibus liberata visciditate quadam instar picis coagulari incipiet. Coagulum hoc seu cremorem scammonij colligas, exsicces, pulverisſ. & super Porphyrium lævigando redigas in pulverem candidum. Quòd si secundâ vel tertiâ vice dictum processum reiterâris, albissimum, correctissimumque Diagridium habebis. Cuius dosis a gran. vij. ad gran. xvj. Eo ego felicissimo successu utor. *Cremor seu magisteriũ Scammon.*

Flo-

roſarum tincturam, cremori Diagridiato conciliandam) aſpergas, & lento calore maſſulam exſicces: habebis hepar roſarum, ſeu ſubſtantiam rubicundam; quam ad placitum in pulverem rediges. Hoc Diagridium roſatum Viennenſis quidam celeberrimus vir ſalis roſati nomine mihi communicavit. Verùm cùm nihil minùs ſit quàm ſal, & ne quidem ex parte ſaltem ſalis aliquid recipiat, meliùs & veriùs concipietur, ſi vel ex eſſentiali roſarum ſale per cryſtalliſationem parato, vel hujus loco ex cryſtallo Tartari, cremore Diagridij, & rubicundo roſarum pulvere vel extracto roſarum rubicundiſſimo pulveriſato paretur.

Pulvis roſarum vel per ſe vel cum melle mixtus oris vitiis efficaciter medetur.

Species aromat. roſ. Gabr. Species è roſis paratæ variæ quidem ſunt. Commendatæ potiſſimùm, quæ in officinis proſtant, ſpecies aromatici roſati Gabrielis, quæ caput, ventriculum, cor, & omnia nutritionis membra roborant, nauſeam & vomitum ſiſtunt, flatus diſcutiunt, putredinem à concoquendis in ventriculo contentis abarcent, digeſtionem promovent.

Species diarhodon abbatis. Species diarhodon Abbatis: quæ caliditatem hepatis, ventriculi, pulmonis, & lienis contemperant, concoctioni opitulantur, vires

res restaurant, biliosis febribus, & ictero conferunt, capiti post exantlatum ex crapula dolorem robur addunt, Phthisicis etiam & cardiacis conveniunt.

Species rosatæ novellæ: quæ ventriculi & cordis imbecillitati medentur, stomachi subversiones & nauseas compescunt, cardiacis & pulmonariis succurrunt, dissolutas & relaxatas ventriculi vires instaurant, iis qui Chronicis conflictantur affectibus, conducunt: præcipuè verò ad ventriculi, hepatis & cordis intemperiem calidam siccam, quæ sitim vehementissimam & ardorem inducit valet. Plurimas etiam alias species ingreditur rosa. Dosis prædictarum specierum à ℈j. ad ℈ iv. *Rosata novella.*

Tragemata ex prædictis speciebus rosaceis varia medicus pro re nata conficiet. Tragæa ex pulvere rosarum & saccharo, additâ Crystallorum Tartari portione, composita clementer purgat. *Tragemata rosacea.*

Sal rosarum duplex est: Essentialis per Crystallisationem, & fixus ex rosarum fœcibus seu cineribus per calcinationem extractus. Chymici triplicem statuunt salem; vegetabilem & volatilem, qui facilè in auras abeat cum spiritu vel proprio vel vini: animalem seu utriusque naturæ participem salem in tincturis maximè remanere arbitran- *Sal. ros.*

Flores Rhabarbari. Flores Rhabarbari hac ratione ſublimantur. Rec. extracti Rhab. ℥ſ. florum ſulph. ℥j. olei Cinam. ℈j. Concorporentur, exſiccentur lento igne in vaſculo ſeu patella vitrea. Indantur cucurbitæ vitreę ſuperpoſito alembico, donec flores exſurgant, quos una cum relicta materia tritos iterum ſublimes, hoc tertium proceſſu inſtituto. Doſis gran. vj. vij. viij. ℈ſ. gran. xij. Purgans eſt in quamplurimis affectibus, præſertim peſte, utiliſſimum: nec tamen pro prægnantibus. His namque ob ſulphur, tanquam fœtum ejiciens, infeſtum.

Alia conſerva roſ. purgans. Rec. conſerv. roſ. incarnat. ʒj. confect. Alkerm. ℈j. Mercurij dulcis probè præparati gran. vij. pulveris lapid. Bezoar. Peruani. gran. iij. ol. roſ. deſtillati veri gutt. j. Miſc.

Conſerva roſ. confortativa cephalica. Rec. conſerv. roſ. ℥j. ſ. Ambr. opt. ℈ſ. Cran. human. vel pulveriſat. vel præpar. ʒj. ℈j. pulv. Marchion. ℈j. Cum ſyrupo de Beton. fiat elect.

Conſerva roſarum corroborans. Rec. conſerv. roſ. ℥ij. confect. Alkerm. ʒj. ſ. Magiſter Perl. Corall. ana grana v. ol. Cinam. gutt. iiij. Miſc.

CAPVT

CAPVT XXXI.

ELectuarium duplex è rosis parari solet: alterum electuarium rosatum Mesuæ dictum; alterum electuarium è succo rosarum Nicolai vocatum. Electuarium rosatum Mesuæ è rosarum succo, saccharo, Manna, diagridio, troch. de spodio, troch. de Berb. Gall. moschat. & croco compositum clemens & salubre est cholagogum. In febribus proindè biliosis, cephalalgia, vertigine, ophthalmia, ictero, arthritide calida proficuum. Augustani, de re Medica optimè meriti, virgunculis maturis, debitâ mensium purgatione destitutis id commendant. Dos. à ℥iij. ad ℥vj. *Electuariũ rosátum.*

Electuarium è succo Ros. Nicolai priore fere usitatius, sed & validius conficitur ex succo ros. Sacch. albo, Scammon. præparat. tribus Santali generibus, Spodio de ebore, & Camphora. Habetur in solida, id est, tabularum, & liquida, id est, Opiatæ forma. Vtrumque biliosos ac serosos expurgat humores, etiam è distantioribus corporis partibus, in febribus aliisque affectibus calidis & biliosis utilissimum. Dosis à ℥ij. ad ℥v.

Ingreditur & Rosa Theriacam & Mithridatum.

Pilulas superiùs jam diximus frequentissimè

ſimè cum aqua roſarum formari: ſuccum præterea quamplurimarum pilularum maſſas ingredi. Poſſent etiam ex inſpiſſato roſarum extracto pilulæ ad placitum confici: ut

Pil. roſ. in dyſenteria. Rec, extracti roſ. rubr. gran. xij. Laud. op. gran. ij. Croci Martis gran. viij. ol. roſ. deſt. gutt. ij. Miſc. fiant. pil. vij. pro una doſi.

Troch. roſ. Trochiſcorum roſaceorum compoſitio è diſpenſatoriis petatur. Rarus eorum uſus, Hepati aliâs & ventriculo infirmo ſuccurrunt, obſtructiones jecorarias reſerant: febribus chronicis & hydropiſi medentur. Ingrediuntur etiam roſę plurimos alios trochiſcos,

Tabul. roſ. Tabulæ & rotulæ ex aqua roſarum, conſerva roſ. extracto roſ. oleo roſ. deſtill. variæ varia pro intentione Medici concinnari poſſunt.

Rotulæ roſ. Rotularum manus Chriſti perlatarum ſuperiùs mentionem fecimus. In officinis proſtat etiam ſaccharum roſatum tabulatum, item morſelli ex infuſione roſarum cum ſpiritu vitrioli, gratiſſimi ſaporis & inſignium virium ad calorem extinguendum ſedandamque ſitim: item rotulæ aromatici roſati Gabriel. & rot. diarhodon Abbatis.

Pulvis roſ. Pulvis roſarum & per ſe reſervatur in officinis & plurima alia ingreditur interna & ex-

sterna Pharmaca. Pulverisandæ autem rosæ, posteaquàm probè exsiccatæ fuerint. At verò exsiccandæ minimè matutino rore vel diurnâ pluviâ, adhuc madidæ, nec penitùs jam in rosario explicatæ viribusque exutæ, sed ad justam maturitatem perductæ: quarum exunguata foliola communiter in umbra frequenti versione ne muceant, vel situm contrahant, exsiccantur. Præstaret tamen, *Antonij Mizaldi* judicio *in Horti Medici campo 5. area 1.* Rosas, ut & alios flores vel Soli blando exponere, vel clibano, pane ablato, adhuc mediocriter calenti, imponere; modò non diutiùs inibi detineantur. Ita namque exsiccatæ & colorem, & odorem & vires meliùs retinebunt. Siccat rosarum pulvis, adstringit, deterget & corroborat. Imò etiam purgat, si drachmæ unius pondere exhibeatur, quod & pulvis florum violarum præstat.

Commodissimè uterque conjungeretur. Ex eodem pulvere componi posset pulvisculus catharticus, minima dosi maximè efficax, hac ratione. Cremoris Diagridij sumas quantum placet. Huic addas subtilissimi pulveris rosarum quartam vel sextam circiter partem. Terendo commisceas: posteà tantillum spiritus vitrioli, (quantum nempè sufficit ad corrigendum Diagridium & extrahendam *Hepar rosarum Catharticum.*

roſarum tincturam, cremori Diagridiato conciliandam) aſpergas, & lento calore maſſulam exſicces: habebis hepar roſarum, ſeu ſubſtantiam rubicundam; quam ad placitum in pulverem rediges. Hoc Diagridium roſatum Viennenſis quidam celeberrimus vir ſalis roſati nomine mihi communicavit. Verùm cùm nihil minùs ſit quàm ſal, & ne quidem ex parte ſaltem ſalis aliquid recipiat, meliùs & veriùs concipietur, ſi vel ex eſſentiali roſarum ſale per cryſtalliſationem parato, vel hujus loco ex cryſtallo Tartari, cremore Diagridij, & rubicundo roſarum pulvere vel extracto roſarum rubicundiſſimo pulveriſato paretur.

Pulvis roſarum vel per ſe vel cum melle mixtus oris vitiis efficaciter medetur.

Species aromat. roſ. Gabr. Species è roſis paratæ variæ quidem ſunt. Commendatæ potiſſimùm, quæ in officinis proſtant, ſpecies aromatici roſati Gabrielis, quæ caput, ventriculum, cor, & omnia nutritionis membra roborant, nauſeam & vomitum ſiſtunt, flatus diſcutiunt, putredinem à concoquendis in ventriculo contentis abarcent, digeſtionem promovent.

Species diarhodon abbatis. Species diarhodon Abbatis: quæ caliditatem hepatis, ventriculi, pulmonis, & lienis contemperant, concoctioni opitulantur, vires

res restaurant, biliosis febribus, & ictero conferunt, capiti post exantlatum ex crapula dolorem robur addunt, Phthisicis etiam & cardiacis conveniunt.

Rosata novella. Species rosatæ novellæ: quæ ventriculi & cordis imbecillitati medentur, stomachi subversiones & nauseas compescunt, cardiacis & pulmonariis succurrunt, dissolutas & relaxatas ventriculi vires instaurant, iis qui Chronicis conflictantur affectibus, conducunt: præcipuè verò ad ventriculi, hepatis & cordis intemperiem calidam siccam, quæ sitim vehementissimam & ardorem inducit valet. Plurimas etiam alias species ingreditur rosa. Dosis prædictarum specierum à ℈j. ad ℈ iv.

Tragemata rosacea. Tragemata ex prædictis speciebus rosaceis varia medicus pro re nata conficiet. Tragæa ex pulvere rosarum & saccharo, additâ Crystallorum Tartari portione, composita clementer purgat.

Sal. ros. Sal rosarum duplex est: Essentialis per Crystallisationem, & fixus ex rosarum fœcibus seu cineribus per calcinationem extractus. Chymici triplicem statuunt salem; vegetabilem & volatilem, qui facilè in auras abeat cum spiritu vel proprio vel vini: animalem seu utriusque naturæ participem salem in tincturis maximè remanere arbitran-

tur: mineralem verò ſeu fixum cineribus arctè inhærere, nec niſi per calcinationem ſeparari poſſe docent. Iuxtà quam doctrinam ſalem roſæ vegetabilem & volatilem in eiuſdemmet ſpiritu; mediæ naturæ participem in eius tincturâ, fixum verò atque mineralem in cineribus habemus atque poſſidemus: at verò poſtremum fere tantùm ſeparabilem. Namque ſal volatilis cùm perexiguus & fere nullus ſit in roſis, præſertim albis (ut & omnibus in frigidis, ſuccoſis ſeu humidioribus recentibus herbis ac floribus) difficilime & minima in quantitate elaboratur. Salinum tamen Cryſtallum roſeum, colore, odore, ſapore, & ipſis virtutibus roſarum impragnatum inſtar rubini pellucidum eſt qui promiſerit, neſcio an promiſſum unquam præſtiterit. Vix aliter is fieri poterit, quàm è roſarum ſaturate rubentium ſucco expreſſo, depurato, filtrato, deſpumato, ad mellis uſque liquidi conſiſtentiam percocto, & in locum frigidum per aliquot dies repoſito, ad cryſtalliſationem, addito fortean prius Tartari cryſtallo, cum roſarum ſale pauciſſimo copulando.

CAPVT XXXII.

Acetum roſ.

ACetum roſaceum, oxyrhodinum aliâs dictum, ex effuſo roſis rubris optimo aceto

fieri

fieri ſolet. Acetoſa enim è roſis tincturam facile extrahere jam notum eſt. Vſu frequentiſſimum eſt in ſyncope & lipothymia vel inſtar odoramenti, vel epithematis in modum applicatum In peſte quin etiam non ſolùm extrinſecus ſed & intrinſecus eduliis admixtum uſurpatur. Confert item febribus, præſertim ardentibus, cephalalgiæ calidæ fervori jecoris, ventriculi, & renum: refrigerat, repellit, ſiccat, adſtringit, penetrat, incidit, purificat, roborat, & inflammationes ſedat. Applicatur cum linteis epithematis in modum fronti, cordi, pulſibus aliiſque partibus pro uſu neceſſario. Commiſcetur plerunque aliis epithematum ingredientibus aquis deſtillatis, ut aquæ roſ. & ol. roſ. &c.

Oleum roſaceum duplex habetur in officinis Pharmaceuticis nonnullis: completum & incompletum ſeu Omphacinum. Ita quoque *Galenus lib.2.de compoſ.med.ſec.gen.c.* 2. Olei ſane nomen, inquit, unum eſt, qualitas & facultas diverſa. Nam Omphacinum frigidius: ex maturis oleis preſſum calidius eſt, temporis autem progreſſu calefaciendi vim auget. Idem Galenus aliis plurimis locis oleum roſ: modò calefacere, modò refrigerare, modò humectare, modò tenuis, tepidæ & penetrantis ſubſtantiæ, modò aſtringentis facul- *Oleum roſ.*

tatis esse & repellere pro ratione præparationis & aliarum circumstantiarum, asserit.

Completum oleum rof. fieri solet ex rosis probe apertis & oleo olivarum maturarum. Temperatum seu tepidum & frigidiusculum est, roborat, blandè repellit, anodynum est & quodammodo concoquit; potum lumbricos & ascarides expellit, internâ phlegmone laborantibus succurrit, alvum lenit, capiti, & menyngum cerebri vulneribus confert, somnum promovet, ulceribus in capite manantibus & fervidis eruptionibus illinitur.

Oleum rosarum incompletum fit infusione rosarum nondum explicatarum in oleo Omphacino, id est, olivarum immatutarum. Refrigerat. siccat, repellit, adstringit, variarum partium inflammationes restinguit, ventriculum æstuantem contemperat, rheumatismos sistit: potum, addita præsertim terræ sigillatæ portione dysentericos insigniter juvat, lumbricos & ascarides expellit: podagricas inflammationes ac dolores, ut & hæmorrhoidales mitigat. *Galenus* olei rof. sæpissimè mentionem facit in suis operibus. *Lib. 2. de compos. Pharm. sec. loc. c.* 1. optimum judicat id, quod ex oleo crudo conficitur, omphacinon dictum, rosis quamplurimis in eo Infusis; quodque non vetus, sed eo ipso anno confectum

fectum ſive in vere ſive in æſtatis principio. Commendat hoc in capitis dolore, inflammationum principio & augmento, in fracturis cranij: item in lethargo & phræneſi aceto commixtum.

Vnguentum roſatum Meſuæ ex Axungia porci lota & purificata, ſucco vel aqua roſarum & oleo amygd. dulc. debita coctione paratum uſu frequentiſſimum eſt ad inflammationes varias, eryſipelata & ulcera ſerpentia, fiſſuras item labiorum, papillarum, &c. Cephalalgiæ calidæ medetur, ventriculi, jecoris & cordis intemperiem calidam contemperat, renum ardori & hæmorrhidum inflammationi reſiſtit. *Vnguentũ roſ.*

CAPVT XXXIII.

ATque ita ex prædictis ſatis conſtare arbitror, quæ, quales, quantæ ſint roſarum facultates ac virtutes variis in compoſitionibus ac infinitis ferè medicamentorum formulis.

Cæterùm virtutes Roſæ ejuſdemque partium ſingulares inſigniores nunc commemoremus. Præterquam enim quòd, ut ſuprà declaratum, cerebro, cordi, ventriculo & hepati appropriata roſa ſit, tum naturales, tum vitales tum animales vires corroboret, aliis admixta coadjuvantibus remediis, per ſe etiam *Roſæ virtutes ſingulares.*

in quamplurimis affectibus usurpari commodissimè potest. Simplicia & euporista quædam remedia sæpiùs cum compositis efficaciâ certant. Erumpentes in vere sylvestris rosæ summitates cum aceto instar acetarij assumptæ spleneticis sunt proficuæ.

Recentes rosæ contusæ & impositæ inflammationes & erysipelata persanant; ventriculo cataplasmatis instar applicatæ nauseam, vomitum & lienteriam sistunt calentemque stomachum & præcordia mitigant. Iisdem, sed sylvestribus, recentibus contusis & cum axungia porcina mixtis calvisque capitis partibus impositis capilli reproducuntur.

Cataplasma frontale ex conquassatis rosarum foliolis cephalalgię medetur somnumque accersit: quod & ipsa folia integra præstant. Sunt quibus recentes rosæ solo odore destillationes excitant: quibus iisdem resiccatæ catarrhos sistunt.

Caput mortuum rosarum, post aquæ destillationem residuum (Germani Rosenkuchen vocant) aquâ, vel, quod melius, spiritu rosarum conspersum & capiti applicatum topicum est cephalicum præstantissimum Rosæ pulverisatæ & ad ℥j. & exhibitæ leniter alvum subducunt: quod & violarum pulvis præstat; uterque meritò conjungeretur.

Eædem roſæ pulveriſatæ puerulorum genitalibus, ob urinæ acrimoniam excalfactis aſperſæ valdè utiles ſunt.

Idem pulvis medetur oris vitiis, vel per ſe vel cum melle.

Exſiccatis roſis & in vino decoctis expreſſus liquor capitis, aurium, oculorū, oris, dentium, gutturis, columellæ, gingivarum, ſedis, inteſtini recti ac vulvæ affectibus calidis remedio eſt, pennâ illitus aut infuſus.

Corona ex recentibus roſarum floribus concinnata & capiti adaptata dolores eius ac moleſtias ex diuturniore ſub ſolis æſtu commoratione vel ebrietate contractas allevat. In defectu autem recentium exſiccatas veteres in aqua roſ. macerari poterunt illarum loco, addito pauco aceto. Sic & ipſe Galenus ad æſtivas lippitudines, ex ſole & pulveribus obortas ſiccarum roſarum decocto utitur, palpebras eo per ſpongiam cōtinuè fovendo.

Floſculi roſarum in medietate aureis filamentis reſidentes citrini reſiccant & adſtringunt, & quidem ipſo Galeno *teſte l. 8. de ſimpl. med. facult.* potentiùs quâm ipſarum roſarum foliola, gingivarum defluxus & alba mulierum profluvia mirificè cohibent.

Calyx, quem & caput nonnulli vocant, alvi fluores & cruentas exſcreationes ſiſtit, teſte Plinio: ungues epiphoris ſalubres ſunt.

Radix ſylveſtris roſæ ad morſum canis rabidi unicum remedium (utinam & ad morſus zoilorum!) oraculo repertum, ut idem Plinius *l* 8.*c*.41. refert.

Eadem radix contuſa & ſuperpoſita, tela, aculeos, & oſſium ſquamas extrahit.

Spongiolæ, quæ in mediis ſylveſtris roſæ ſpinis enaſcitur, cinis cum melle mixtus alopecias capitis explet.

Eadem ſpongiola, quam Canirubi ſupercreſcentiam & lanuginoſum muſcum vocat Mareſcottus, Ferdinandi I. Luſitaniæ regis Archiater in comp. Med. maximam habet efficaciam in urinæ difficultate & calculo De qua ſpongiola hæc ſcribit Dodonæus. Fuchſius ſpongiolas & capitula ſylveſtris roſæ contrà calculum & urinæ difficultates valere affirmat, ſi in pulverem trita exhibeantur. Prodeſſe autem poſſunt non ut diuretica aut calculum atterentia, ſed veluti alia quædam adſtringentia, debiles renes confirmantia; quæ calculoſis non rarò utiliora ſunt, quàm multa præſertim potenter diuretica. Nam talium diureticorum frequentiore aut nimio uſu & renes multùm debilitari & ſæpè ſupercalefieri cõtingit, & calculos non modò non comminui, atteri, aut expelli, ſed copioſiores

&

& duriores frequenter generari. Quod enim in ſanguine tenue, aqueum & ſeroſum eſt, ſegregant: quod verò craſſius, cogunt, ac indurari diuretica fortiora faciunt: & ſimiliter etiam alia minùs potentia, frequentiore uſu: ut Galenus *lib. 5. de ſimpl. med facult.*

Quidam ſpongiolis præferunt vermiculos in iiſdem habitantes, repertos: quos inſuper ſcrophulas conſumere & ventris lumbricos enecare tradunt.

Capitum roſarum corallinorum ſeu fructus rubicundi exſiccati decoctum laudatur in hæmoptoe, dyſenteria, gonorrhæa, & albo menſium fluxu.

Ad prædicta incommoda valent etiam acini ſeu ſemina capitibus illis contenta: ut, Rec. pulv. ſeminum roſarum, pulv. fructus Cynosb. ā ʒ ſ. Dentur cum vino auſtero, Matth.

Coronidis loco mirabilem ac memorabilem de roſæ reſurrectione & formæ pariter ac figuræ ex pulvere in vitro repræſentatione hiſtoriam hûc referre placet. Ex Quercet. *in defenſ. cont. Anon. c. 23.* Magni nominis vir, Polonus, apud Cracovienſes, medicus, uſque adeò eleganter & Philoſophicè apparare noꝛat cinerem, ex omnibus plantæ cuiuſvis partibus idque cum omnibus tincturis ac impreſſionibus omnium plantæ partium, earumque

rumque uſque adeò ſcitè ſpiritus conſervare, omnium facultatū authores, ut plures quam triginta eiuſmodi artificiosè ex cineribus paratas plantas, eaſque diverſas haberet vaſculis ſuis vitreis contentas, Hermetico ſigillo obſignatis, quæ titulum plantæ ac proprietatis eius inſcriptum haberent: ita ut ſi quis rogaret, ſibi roſam aut calendulam demonſtrari, tunc cinerem illius plantæ arriperet, cuius ſpecimen eſſet editurus: ut ſi nempè Roſam tibi monſtrari cuperes, vaſculum roſæ titulo inſignitum exhiberet: ex cuius faſis fundo, lucernæ igni admoto aliquantum incaleſcens tenuiſſimus ac impalpabilis ille cinis ex ſe apertæ Roſæ ſpeciem emitteret, quam ſenſim creſcere, vegetari ac formam penitùs, caulis, foliorum, tandemque geminæ floridæ roſæ umbram ac figuram exprimere, & tandem explicatiſſimam roſam producere, apertis oculis intueri liceret: ut nihil certiùs, nihil elegantius, quàm ex umbratili illa roſa apertiſſima conſpici poſſet, omnibus uſquequaq; ſuis partibus abſoluta, ut planè corpoream diceres, quæ ſpirituali tantùm ideâ, reverà tamen ſpirituali eſſentia dotata ſeſe intuendam præberet: cui nihil aliud reſtaret, quàm congruæ terræ mandari, ut ſolidius corpus aſſumeret. Hæc autem umbratilis figura, vaſe ab

igne

igne remoto, rurſus in ſuos cineres relabebatur ſuumque chaos evaneſcendo ſenſim repetebat; non ſine reſuſcitationis & regenerationis ad alteram vitam imagine. Similis eſt hiſtoria, quam idem *Quercet.* recenſet *l 2 Peſt. Alex. c. 5. de urtica reſuſcitata.* Nec abſimilis, cuius mentionem facit *Libavius in Syntagm. arcan. Chym. l. 1. c. 22.* Ieremias enim Cornarius Archiater Brandeburgicus Culmbachij cùm anno Chriſti 1608. menſe Iun. aquam quandam deſtillari curaſſet eamque in vitro, qualibus aſſervari ſolent aquæ deſtillatæ, aſſervaſſet; menſe Novembr. in vitri eius fundo plantula crevit, cuius icon & deſcriptio apud Libavium videre eſt. Simile quid obſervavit *Dn. Frey*, Doctor Medicus Wiſenburgicus celeberrimus in Tulipa. Et refert quidam, ſeſe in deſtillatione ſecundinæ Microcoſmicæ varia hominum ſeu Iſangelorum capita paulatim emergentia atque iterum evaneſcentia in vitro conſpexiſſe. Fides ſit penes lectorem. Ioannes Freitagius reſuſcitationes eas Chymicas impugnat *in ſuis Noctibus Medicis, cap. 64.* cuius argumentis clariſſimus Sennertus experientiam atque αὐτοψίαν variorum authorum præfert. Ego quid hac de re ſentiam alibi fortaſſis indicabo.

Epilo-

Epilogus ad benevolum lectorem.

Habes ita, benevole lector, Rhodologiam meam, à dignißimis viris desideratam indignam, multo, fateor, & fructifero, spero, labore absolutam. Penes te judicium. Qua in opellâ non nisi bonam intentionem meam, optimum propositum, ad DEI cumprimis gloriam, S.C. Maiest. (cui me perpetuo gratitudinis debito ac dicto sacramento devinctum sentio) celebrationem, multorum prætereà commodum, nullius incommodum directum, novit, qui unus omnia novit. Neque tamen, vereor deerunt varij generis detractores, subtiles, crassi, inscij, invidi, iniqui, impudentes, imprudentes, malevoli, maledici, malefici, qui non aliter ac rosis cantharides & scarabæi bonis infensi atque infesti dexterrimè etiam scripta, dicta, facta sinistrè interpretabuntur. Itané pro libitu unusquisque malè sentiat de me, qui non nisi benè de omnibus sentiam? Quid agam? Innocentiam impatientiæ præferam. Interim verò si diversißimis atque adversißimis judiciis mihi obnoxio invidiam (dulcamarum illud innocentium animorum obsonium) ne spernere quidem, sperare saltem, liceat. Vel enim risu, vel commiseratione potiùs quàm correctione dignì illi Sycophantæ, qui magno impudentiæ dono præditi, semitemulenti, nugigeruli, libidinosa invidiâ inebriati intempestivè atque iniquißimè in privatis conventi-

venti-

venticulis, & dispotationibus potiùs quàm disputationibus, impuris venenatisque buccis, linguis bilinguibus aculeatis ea effutiunt: quibus mens veritatis ac virtutis studiosa nauseare cogitur. Scabiem nempè suam sanis etiam affricare vel saltem effingere astutissimis factionibus satagunt, nec nisi in crassa impudentia subtiles sunt: bonum malum, & malum bonum dicunt: in quibus ego rosarum vigorem meritò desiderarim, spinarum rigorem plus satis deprehenderim, nunquam satis reprehenderim. Iisdemque omnia bona resipiscentibus, putidos factionum & argutiarum suarum fructus perseverantibus exoptarim. Neque verò me omnis erroris expertem, omninò irreprehensibilem, nullaque correctione dignum judicarim; qui fidorum candidorumque animadversiones & synceras correctiones animo sim gratissimo suscepturus. Scio, & me ipsum sæpè moneo, hominem esse; atque errare non solùm posse, sed & solere. Scripta mea si non omninò nulla, neque tamen etiam omninò vel multa vel magna, sed ad summum modica fortassis esse, ab ingenio certè modico profecta, ac proinde animi elationem nullam ostendere nisi infimis virtute, summis livore, ruditate ac perversitate hominibus posse, qui non palàm, sed ex insidiis atque aliquando etiam sub lacerato fictitiæ amicitiæ pallio carpunt aliorum benefacta, & alieni nominis ruinâ, non propria virtute, crescere cupiunt. Adeò ineffabilis mortalium

lium malitia, inenarrabilis malitiæ subtilitas, subtilitatis varietas, varietatis incommoditas: ut faciliùs sæpe solâ patientiâ & ἀναισθησίᾳ quam ullo vindictæ genere humanitùs vel vinci vel vitari queat. Cæterum Argentinæ jam & in Italia Rhodologiam istam meditatus petentibus eam bonis viris denegare ampliùs nec volui, nec potui; præsertim cùm viderem, omnium præstantissimum florem à nemine, quod ego quidem sciam ex professo plenè ac planè descriptum. Tuum erit, benevole lector, Rhodologicum hoc opusculum, eo in loco practica inter negotiola absolutum, ubi ab Academicis exercitiis remotus optatâ, quâ jamdudum frustratus conversatione frui nequeo. Certum enimverò, animos, nisi aureos omninò, temporis iniuriâ acidarum curarum, quas quotidianarum rerum indigentia requirit, acerbitatibus ferrugine quadam obduci. Vale, & opusculi menda ipsemet emenda.

Gratias tibi VNITRINE DEUS, cui Soli omnipotenti Salvatori ac Servatori omnis gloria in æternum.

c.c. 2310/132, 5505 pt ½ R
total Δ 755

I.) pp. [xvi], 316

II.) pp. [xvi], 684, [4, blank]